

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Diplomová práce

2011

Peter Čáp

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Peter Čáp

**Implementace institutu domácího vězení
v české justici**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Bc. Peter Čáp**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Cejp, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2011**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ČÁP, Peter. *Implementace institutu domácího vězení v české justici*. Praha, 2011. 150 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Martin Cejp, CSc.

Seznam zkratk

AT – alternativní trest

EM – elektronický monitoring

MSp ČR - Ministerstvo spravedlnosti České Republiky

NTOS – nepodmíněný trest odnětí svobody

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

OPP – trest obecně prospěšných prací

PČR – Policie České republiky

PMS ČR - Probační a mediační služba České Republiky

S.M.A.R.T. - Specific (konkrétní); Measurable (měřitelné); Achievable (dosažitelné); Realistic (realistické); Time-based (spojené s časem realizace). Atributy, které by měly naplňovat veřejně-politické cíle formulované v rámci procesu tvorby politiky.

SZ - státní zástupci

TČ – trestný čin

TDV – trest domácího vězení

TOS – trest odnětí svobody

TŘ - Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

TZ – trestní zákoník

VS ČR – Vězeňská služba České Republiky

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

ZSM - Zákon č. 218/2003 Sb., odpovědnosti mládeže za protiprávní činy (o soudnictví ve věcech mládeže)

Klíčová slova

domácí vězení, elektronický monitoring, implementace policy, klíčoví aktéři, prevence kriminální recidivy, reforma justice, restorativní justice, trestní politika

Keywords

criminal recidivism precaution, electronic monitoring, house arrest, justice system reform, key participants, penal policy, policy implementation, restorative justice

Abstrakt

Předložená diplomová práce pojednává hlavní rysy dosavadní podoby implementace institutu domácího vězení v ČR. Návazně navrhuje možná východiska s ohledem na další (zdárné) pokračování implementačního procesu. V teoretické rovině jsou zohledněny přístupy trestního práva, kriminologie, penologie, sociologie a veřejné politiky. V rámci výzkumného šetření byl dán prostor bezprostředně zúčastněným aktérům – soudcům, státním zástupcům, probačním úředníkům, úředníkům MSp ČR, advokátům, watchdogovým uskupením a expertům z oblasti trestního práva z akademického prostředí. Institut (trest) domácího vězení vstoupil do platné právní úpravy dnem 1. 1. 2010 v souvislosti s derogací původního Zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona a jeho nahrazením novým Zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem. V rámci nového trestního zákoníku došlo k přesunu důrazu z materiálního na formální pojetí trestnosti jednání. Prostřednictvím analýzy klíčových aktérů předmětné policy, identifikace možných cílů, nastínění variantních řešení problému je následně formulována varianta optimální. Prizmatem této varianty jsou následně reflektovány i možnosti evaluace a monitoringu. Zvláštní pozornost je věnována identifikaci zásadních rizik a problémů, které v procesu implementace již vyvstaly nebo je lze reálně očekávat.

Abstract

The aim of this diploma thesis is to describe and explain the main features of implementation practice of house arresting in the Czech Republic and consequently propose possible ways out in relation to subsequent (and successful) continuing of implementation procedure. In terms of theory there are reflected approaches of criminal law, criminology, penology, sociology and public policy. Within the research work, the space had been given to those participants immediately concerned and affected with house arresting agenda – judges, prosecutors, probators, ministry officers (Ministry of Justice), attorneys, watchdog organizations and experts on criminal law from academic sphere. House arresting had entered valid legal regulations in connection with new criminal law effectual since 1. 1. 2010. This new regulation substituted the pristine penal code. In new criminal law is significant shift of accent from tangible to formal conception of culpability. By the analysis of key participants of objective policy, identification of possible goals, adumbration of solution options is finally formulated optimal version. In terms of this version are reflected possibilities of evaluation and monitoring. Special attention is payed to identification of crucial risks and problems related to implementation practice, which had either already occurred or are highly expectable.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Dále prohlašuji, že práce nebyla použita k získání jiného vysokoškolského titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. 5. 2011

Peter Čáp

Věnuji své kmotřence Emílii

Poděkování

Tímto upřímně děkuji PhDr. Martinu Cejpovi, Csc. za věcné a konstruktivní připomínky k práci a za její laskavé vedení, Magdě a Ondřejovi za cenné rady a především všem respondentům za to, že se podělili o své názory, protože bez toho by tato práce byla bezcenná. Dále děkuji celé mé rodině a mým kamarádům za podporu a trpělivost a Lence za vše ostatní.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

Implementace institutu domácího vězení v české justici

DIPLOMANT: Bc. Peter Čáp

KONZULTANT: PhDr. Martin Cejp, CSc.

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného problému

Trestní politika v ČR prochází v současnosti poměrně výraznou proměnou. Probíhá zásadní reforma justice, a to zejména v těchto oblastech:¹

1. legislativní (Trestní zákoník, Občanský zákoník, Insolvenční zákon, Souhrnná novela občanského soudního řádu)
2. elektronizace (formou eJustice) s cílem zefektivnit a zrychlit fungování soudnictví
3. personální (Novela zákona o soudech a soudcích a Zákon č. 121/2008, o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství)
4. v poslední době se dokonce (opět) hovoří i o reformě ve smyslu třístupňové justice cestou zrušení vrchních soudů a posílení prvoinstančních soudů²

Jednou z výrazných inovací, které přináší nový trestní zákoník (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, platný od 1.1.2010), je institut domácího vězení (konkrétně vymezen v §60 Zákona). Tento institut v naší zemi není úplnou novinkou. V určité formě existoval až do počátku padesátých let 20. století. Přesto je jeho (znovu)zavedení provázeno řadou komplikací nejrůznějšího charakteru. Institut se výrazně dotýká celé řady subjektů, z čehož logicky vyplývá, že je téma implementace trestu domácího vězení velmi široce diskutováno, chápáno a interpretováno. Nikoli bezvýznamným aktérem jsou (nejen) v tomto případě média, která proces implementace bedlivě sledují a široce reflektují. Z těchto důvodů se domnívám, že se jedná o povytce veřejně-politický fenomén, který zasluhuje kromě laické především odbornou pozornost.

Zvoleným veřejně-politickým problémem je tedy implementace institutu trestu domácího vězení v české justici. S ohledem na šíři problematiky toto vymezení považuji za dostačující, a to ze dvou důvodů:

1. v kontextu novelizace trestního zákona formou trestního zákoníku je třeba parciální institut TDV vnímat v širším trestně-politickém, resp. veřejně-politickém rámci a touto optikou jej i zkoumat. Tedy nejde pouze o technologii a konkrétní realizaci výkonu TDV, ale i (a to zdůrazňuji) pohledy klíčových aktérů této policy. Pouze ti totiž ve výsledku rozhodnou o tom, zda bude implementace úspěšná či nikoliv

¹ Blíže viz: <http://www.reformajustice.cz>

² Blíže viz <http://www.ct24.cz/domaci/90102-ovm-politicke-strany-k-reforme-justice-ve-skutecnosti-nemiri/>

2. potenciální zúžení problému např. pouze na „elektronické náramky“ či na bariéry v implementaci považuji za redukci širšího kontextu a prozatím (s dosavadními informacemi o tématu) se k této formulaci nepřikláním

2. Teoretická východiska

V rámci řešení diplomové práce bych se rád věnoval tématu z oblasti trestní politiky, a sice problému implementace institutu trestu domácího vězení (dále TDV) v české justici. Jedná se o nový fenomén, který na pole české justice přichází ve spojitosti s novým trestním zákoníkem, t.j. s účinností od 1.1.2010. Samotný institut je prozatím využíván „opatrně“, trest byl zatím uložen řádově v desítkách případů, což má řadu příčin. Rád bych identifikoval zainteresované aktéry a dále maximum faktorů, které do procesu implementace institutu vstupují a tuto policy (spolu)utvářejí.

3. Výzkumné otázky a hypotézy

Samotná strukturace veřejně-politického problému bude probíhat v intencích identifikace maxima zainteresovaných aktérů a faktorů, které do procesu implementace institutu vstupují, a to v několika liniích:

- postoje profilových aktérů vůči nově implementovanému institutu
- role profilových aktérů v rámci procesu implementace institutu
- klasifikace těchto aktérů s ohledem na jejich význam v rámci této policy
- identifikace bariér implementace a identifikace jejich důležitosti, vzájemné provázanosti a možnosti jejich odstranění (případně zmírnění) a to v přímé vazbě na postoje aktérů (jejich šetření proběhne formou hloubkových rozhovorů s experty v oblasti trestní politiky a zejména přímo se zainteresovanými aktéry)

4. Cíle diplomové práce

Cílem diplomové práce je identifikace hlavních aktérů zvoleného veřejně-politického problému, kterým je implementace institutu trestu domácího vězení v české justici. Dále se zaměřím na roli, kterou v rámci tohoto institutu reprezentují a postoje, s nimiž k této policy přistupují. V tomto ohledu považuji za nikoli bezvýznamný i faktor času, neboť role a význam jednotlivých aktérů v procesu implementace institutu trestu domácího vězení (dále TDV) se v čase dynamicky proměňuje a bude proměňovat. Příkladem budiž kruciólní role Probační a mediační služby ČR (gestora agendy). Ta např. v současnosti provádí přímou (fyzickou) kontrolu odsouzených (jimž byl TDV soudem uložen) namísto

anticipované a do budoucna zamýšlené kontroly systému elektronického monitoringu. Tento zásadní rozdíl budiž ilustrací faktu, že v případě TDV jde nejen o nový typ trestu v intencích restorativního penologického přístupu, ale především o velmi specifickou a dynamicky se rozvíjející novou agendu trestní politiky ČR. Budou to právě profiloví aktéři, kteří v posledku rozhodnou o finální podobě, vnímání a efektu (dopadu na odsouzené) tohoto trestu.

5. Metody a prameny

V metodologické rovině bude kladen akcent na analýzu aktérů předmětné policy. Následně bude provedeno šetření formou expertních rozhovorů se zástupci klíčových aktérů. Kromě toho bude průběžně probíhat sekundární analýza dat z materiálů pojednávajících zkoumaný předmět (institut TDV). K pramennému materiálu bude, kromě odborné publikované literatury (ať již monografie, odborná periodika), náležet i tzv. šedá literatura, relevantní materiály dostupné na internetu (např. portál Justice.cz) a v neposlední řadě i mediální výstupy.

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

1. Úvod

Zasazení nového institutu TDV do kontextu aktuální trestní politiky ČR.

2. Teoretická východiska

Identifikace aktérů, přístupů, bariér a možností s ohledem na nový institut TDV. Praktické přístupy klíčových aktérů nového trestně-politického institutu.

3. Metodologická část

Analýza aktérů. Expertní rozhovory s profilovými představiteli (aktéry).

4. Deskriptivní část

Institut TDV v kontextu trestně-politických přístupů (s akcentem na restorativní pojetí) s přihlédnutím k mezinárodnímu kontextu.

5. Analytická část

Rozpracování a analýza předmětu všech tří předchozích částí práce (především však metodologické), resp. jejich výstupů, jejich vzájemná komparace a vyhodnocení výstupů.

6. Závěr

Shrnutí zásadních poznatků práce, případně formulace doporučení.

7. Základní literatura k tématu

1. KARABEC, Z. *Trestní politika a její realizace v oblasti trestní justice*. Praha : IKSP, 2008, 320 s., ISBN 978-80-7338-071-7
 - prameny, tvorba (formování) trestní politiky a její odraz v důkazním právu a médiích
2. Koncepce rozvoje českého vězeňství do r. 2015. Praha : VSČR, 2005, 42 s.
 - strategický dokument Vězeňské služby ČR s transformačními cíli do roku 2015
3. KREJČIŘÍKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10, s. 13-20.
 - článek věnovaný institutu TDV v odborném časopise
4. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
 - základní pramen pro studium trestní politiky v kriminologické perspektivě
5. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Justice.cz* [online]. 2010 [cit. 2010-04-02]. Domácí vězení. Dostupné z [WWW](#).
 - aktualizovaná informativní prezentace TDV na webu jejího realizátora - MSp ČR
6. PADGETT, K., BALES, W., BLOMBERG, T. Under surveillance : An empirical test of the effectiveness and consequences of electronic monitoring. *Criminology & Public Policy* [online]. 2006, 5, 1, [cit. 2010-04-02]. Dostupný z [WWW](#).
 - empirický výzkum zaměřený na efektivitu elektronického sledování osob v USA
7. STAPLES, W., DECKER, S. Between the Home and Institutional Worlds : House Arrest as Postmodern Social Control. In *Conference Papers*. [s.l.] : American Sociological Association, 2007 [cit. 2010-04-02]. Dostupné z [WWW](#).
 - domácí vězení jakožto projev sociální kontroly ze sociologické perspektivy
8. STAPLES, W., DECKER, S. Between the Home and Institutional Worlds : Tensions and Contradictions in the Practice of House Arrest. *Critical Criminology* [online]. 2010, 18, 1, [cit. 2010-04-02]. Dostupný z [WWW](#).
 - kriminologicky zaměřený článek od stejných autorů, „pro“ a „proti“ v praxi TDV

9. VESELÝ, A., NEKOLA, M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Praha : SLON, 2007, 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5 (brož.)
- přehled teorie a praxe pro vhlad do veřejně-politického rozměru trestní politiky
10. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník : §60 Domácí vězení. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2010, s. 26-27.
- zákonná úprava TDV v rámci nového trestního zákoníku, paragrafové vymezení trestu
11. Zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb.,o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2010, s. 446-453.
- vymezení role PMS ČR jakožto složky justice, která má dohled výkonu TDV v gesci
12. ZEHR., H., *Úvod do restorativní justice*. Praha : SPJ, 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4
- základní literatura v oblasti restorativního přístupu (souvisejícím m.j. s alternativními tresty)

V Praze dne 31.5.2010

Konzultant: PhDr. Martin Cejp, CSc.

Diplomant: Bc. Peter Čáp

Podpis:

Podpis:

OBSAH

OBSAH	- 1 -
1. ÚVOD A VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	- 3 -
2. CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE A HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	- 8 -
2.1 VYMEZENÍ A HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ CÍLŮ POLICY	- 8 -
3. TEORETICKÁ ČÁST.....	- 11 -
3.1 FUNKCE TRESTU	- 12 -
3.2 DISKURZ RETRIBUTIVNÍHO VS. RESTORATIVNÍHO PŘÍSTUPU	- 13 -
3.3 SOCIÁLNÍ EXKLUZE	- 14 -
3.4 SOCIOLOGICKÁ PERSPEKTIVA	- 15 -
3.5 TRESTNĚPOLITICKÝ DISKURZ	- 17 -
3.6 MODERNÍ TRESTNĚPRÁVNÍ DISKURZ	- 22 -
3.7 VEŘEJNĚPOLITICKÉ HLEDISKO	- 23 -
4. DESKRIPTIVNÍ ČÁST	- 26 -
4.1 ZAHRANIČÍ.....	- 26 -
4.2 ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA A PRAXE	- 35 -
4.2.1 Souvislosti rekodifikace trestního práva hmotného	- 35 -
4.2.2 Proces rekodifikace trestního práva hmotného.....	- 37 -
4.3 TDV NA SLOVENSKU	- 54 -
5. EMPIRICKÁ ČÁST	- 57 -
5.1 METODOLOGIE A ZDROJE DAT	- 57 -
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	- 63 -
5.3 ANALYTICKÁ ČÁST.....	- 63 -
6. VÝSTUPY.....	- 81 -
6.1 MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI	- 82 -
6.2 SOUDCI	- 84 -
6.3 STÁTNÍ ZÁSTUPCI	- 94 -
6.4 EXPERTI	- 97 -
6.5 PMS ČR.....	- 100 -
7. DOPORUČENÍ.....	- 104 -
8. ZÁVĚR.....	- 109 -
9. SUMMARY	- 112 -
10. PRAMENY	- 113 -
10.1 MONOGRAFIE	- 113 -

10.2 PERIODIKA.....	- 119 -
10.3 WEBOVÉ A JINÉ ZDROJE.....	- 121 -
11. SEZNAM PŘÍLOH	- 123 -
12. PŘÍLOHY.....	- 124 -

1. Úvod a vymezení výzkumného problému

Naučili jsme se také chápat, že humanita jako ústřední požadavek vůči sankčnímu systému není jen záležitostí idealismu jednotlivců, ale i otázkou spoluodpovědnosti společnosti za kriminalitu, a že péče o odsouzené není jen projev blahosklonnosti, ale i závazný úkol sociálního státu.

Hans-Heinrich JESCHECK

Trestní politika v ČR prochází v současnosti poměrně výraznou proměnou.

Probíhá zásadní reforma soudnictví, a to zejména v těchto oblastech:³

- legislativní (Trestní zákoník, Občanský zákoník, Insolvenční zákon, Souhrnná novela občanského soudního řádu)
- elektronizace (formou ejustice) s cílem zefektivnit a zrychlit fungování soudnictví
- personální (Novela zákona o soudech a soudcích a Zákon č. 121/2008, o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství)
- v poslední době se dokonce (opět) hovoří i o reformě ve smyslu třístupňové justice cestou zrušení vrchních soudů a posílení prvoinstančních soudů.⁴ Vedle toho se rovněž intenzivně diskutuje i novelizace zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství a potřeba posílení (a určitá „očista“, zlepšení reputace a depolitizace) soustavy státního zastupitelství⁵

Jak známo, dnem 1. 1. 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Po mnohaletých přípravách, diskusích a vyjednávání tak v ČR konečně došlo ke komplexní rekodifikaci trestního práva hmotného. Na rozdíl od Slovenska, které s účinností od 1. 1. 2006 rekodifikovalo zároveň hmotněprávní i procesněprávní úpravu, v ČR k rekodifikaci trestního řádu nedošlo a zůstává tak s největší pravděpodobností úkolem až některé z příštích vlád.⁶ Procesní úprava trestního práva procesního, tak prozatím dozrává změn pouze prostřednictvím více či méně zásadních novelizací nejvýrazněji zatím prostřednictvím tzv. *velké novely trestního řádu* prostřednictvím zák. 265/2001, Sb.⁷

Jedna z větších novelizací TŘ rovněž aktuálně probíhá. Jednou z výrazných inovací, které do platné právní úpravy vnesl nový trestní zákoník (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, platný od 1. 1. 2010), je institut domácího vězení (konkrétně vymezen v §60 Zákona).

Tento institut v naší zemi není úplnou novinkou. V určité formě existoval až do počátku

3 Blíže viz: <http://www.reformajustice.cz> [citováno dne 11. 5. 2011].

4 Blíže viz: <http://www.ct24.cz/domaci/90102-ovm-politicke-strany-k-reforme-justice-ve-skutecnosti-nemiri/>. Vloženo 16.5.2010. [citováno dne 11. 5. 2011].

5 Blíže viz: <http://www.ct24.cz/vysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/> [citováno dne 11. 5. 2011].

6 Rekodifikace TŘ se nicméně připravuje, věcný záměr je hotov a pracuje se na paragrafovaném znění. Vedle toho se vyčlení hlava 25 a měl by vzniknout samostatný zákon o mezinárodní spolupráci ve věcech trestních. Informace od respondenta v rámci výzkumu.

7 Blíže viz RŮŽIČKA, M. : 2005, s. 114-118.

padesátých let 20. století.⁸ Přesto bylo a je jeho (znovu)zavedení provázeno řadou komplikací nejrůznějšího charakteru. Institut se výrazně dotýká celé řady subjektů, z čehož logicky vyplývá, že je téma implementace trestu domácího vězení velmi široce diskutováno, chápáno a interpretováno. Vedle klíčových aktérů z oblasti justice jsou významným aktérem (nejen) v tomto případě i média, která proces implementace bedlivě sledují a široce reflektují. Z těchto důvodů se domnívám, že se jedná o povýtce veřejně-politický fenomén, který zasluhuje kromě laické především odbornou pozornost. Vedle toho aktuálně v oblasti justice dochází ke snahám o zásadní rekonstrukci občanského soudnictví především v podobě nového občanského zákoníku (dále zákona o obchodních společnostech a družstvech a zákona o mezinárodním právu soukromém), diskutována je řada parciálních témat, jako např. zrušení institutu soudních čekatelů a další otázky týkající se soudů.⁹

Vybraným veřejně-politickým problémem je problém z oblasti trestní politiky, a to konkrétně problém *implementace institutu trestu domácího vězení v české justici*.¹⁰ S ohledem na širší problematiku toto vymezení považuji za dostačující, a to ze dvou důvodů:

- v kontextu novelizace trestního zákona formou trestního zákoníku je třeba parciální institut TDV vnímat v širším trestně-politickém, resp. veřejně-politickém rámci a touto optikou jej i zkoumat. Tedy nejde pouze o technologii a konkrétní realizaci výkonu TDV, ale i (a to zdůrazňuji) pohledy klíčových aktérů této policy. Pouze ti totiž ve výsledku rozhodnou o tom, zda bude implementace úspěšná či nikoliv
- potenciální zúžení problému např. pouze na „elektronické náramky“ by byla zřejmou redukcí širšího kontextu. K této formulaci jsem se tedy nepřiklonil. Zůstává nicméně skutečností, že téma implementačního deficitu je v předmětné oblasti dosti zřetelné a jeho naléhavost bude mít rostoucí tendenci (viz níže).

8 Přesněji řečeno, zcela průkazná trestně-právní analogie byla na našem území známa již před téměř 160 lety. Obecný Zákon trestní ze dne 27.5.1852 č. 117 ř.z. (nahrazující Josefský trestní zákoník) totiž již s trestem domácího vězení laboroval, a to konkrétně prostřednictvím: „§ 246 (V čem záleží vězení domácí): „(...) nalézt se může také vězení domácí, buď jen na přípověď odsouzenec, že se nevzdálí, anebo tak, že se mu postaví stráž. Vězením domácím zavazuje se odsouzenec, že se pod ni žádnou záminkou z domu nevzdálí pod pokutou, že by ostatní čas vězení přestáti musel ve věznicí veřejné.“ Jednalo se o mírnější formu uvěznění, coby jednu z forem trestání (sankcí) za přečiny a přestupky. (Zdroj: ADAMOVÁ, K., SOUKUP, L. : 2010, s. 342-343.)

9 Blíže viz <http://www.reformajustice.cz/> [citováno dne 11. 5. 2011].

10 Termínem implementace je míněno: „(...) provádění politického rozhodnutí, obvykle zakomponované do zákona, eventuálně může mít formu prováděcího předpisu nebo soudního rozhodnutí. V ideálním případě toto rozhodnutí identifikuje problém/y, který/é má řešit, stanovuje cíle, které mají být dosaženy, a strukturuje proces implementace včetně jeho možných alternativ. Proces obvykle probíhá na několika úrovních, počínaje vtělením rozhodnutí do příslušného zákona, následně politickými rozhodnutími implementačních agentur, souhlasem cílových skupin s těmito rozhodnutími, skutečnými důsledky těchto rozhodnutí – jak zamýšlenými tak nezamýšlenými, vnímanými důsledky těchto rozhodnutí a konečně revizemi příslušného zákona.“ (Mazmanian a Sabatier : 1983, s. 20-21, cit. dle PATEROVÁ, H., VESELÝ, A., KALOUS, J., NEKOLA, M. : 2007, s. 313)

Samotná strukturace veřejně-politického problému proběhla v intencích identifikace maxima zainteresovaných aktérů a faktorů, které do procesu implementace institutu vstupují, a to v několika liniích:

- postoje profilových aktérů vůči nově implementovanému institutu
- role profilových aktérů v rámci procesu implementace institutu
- klasifikace těchto aktérů s ohledem na jejich význam v rámci této policy
- identifikace bariér implementace a identifikace jejich důležitosti, vzájemné provázanosti a možnosti jejich odstranění (případně zmírnění), a to v přímé vazbě na postoje aktérů

Roli, kterou v rámci tohoto institutu aktéři reprezentují a postoje, s nimiž k této policy přistupují, jsou z mého pohledu klíčové. V tomto ohledu považuji za nikoli bezvýznamný i faktor času, neboť role a význam jednotlivých aktérů v procesu implementace institutu trestu domácího vězení (dále TDV) se v čase dynamicky proměňuje a bude proměňovat. Nejvýznamnějším aktérem je aktuálně Probační a mediační služba ČR (gestor agendy). Ta v současnosti (od začátku fungování TDV) provádí přímou (fyzickou) kontrolu odsouzených (jimž byl TDV soudem uložen) namísto anticipované a do budoucna zamýšlené kontroly systému elektronického monitoringu. Tento zásadní rozdíl budiž ilustrací faktu, že v případě TDV jde nejen o nový typ trestu v intencích restorativního penologického přístupu, ale především o velmi specifickou a dynamicky se rozvíjející novou agendu trestní politiky ČR. Budou to právě profiloví aktéři, kteří v posledku rozhodnou o finální podobě, vnímání a efektu (dopadu na odsouzené) tohoto trestu. Prostřednictvím předvýzkumu a studia relevantních pramenů jsem identifikoval klíčové faktory spojené s vybraným ústředním problémem.

Těžiště spatřuji v těchto identifikovaných příčinách:

- trvalá přeplněnost českých věznic ve spojitosti s vysokými náklady na intramurální¹¹ věznění a
- selhávání nápravné funkce nepodmíněného trestu odnětí svobody a vysoká pravděpodobnost recidivy

a důsledcích:

- rozdílné přístupy zainteresovaných subjektů trestní politiky
- zpoždění zavedení systému elektronického monitoringu osob ve výkonu TDV

Trest domácího vězení je trestem alternativním, neboť jeho výkon probíhá extramurálně (tedy mimo nápravná zařízení), tedy tzv. „na svobodě“. V české právní úpravě byl zaveden v rámci loňské novely trestního zákoníku (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Původní trestní zákoník byl v platnosti od roku 1961 (samozřejmě byl průběžně novelizován), po mnohaleté přípravě tak došlo k poměrně razantní změně. Potřeba reformy soudnictví byla formulována mj. zadáním Vlády, která např. již v roce 1999 uložila ministrově

¹¹ Intramurální – vykonávané ve věznici (pozn. autora)

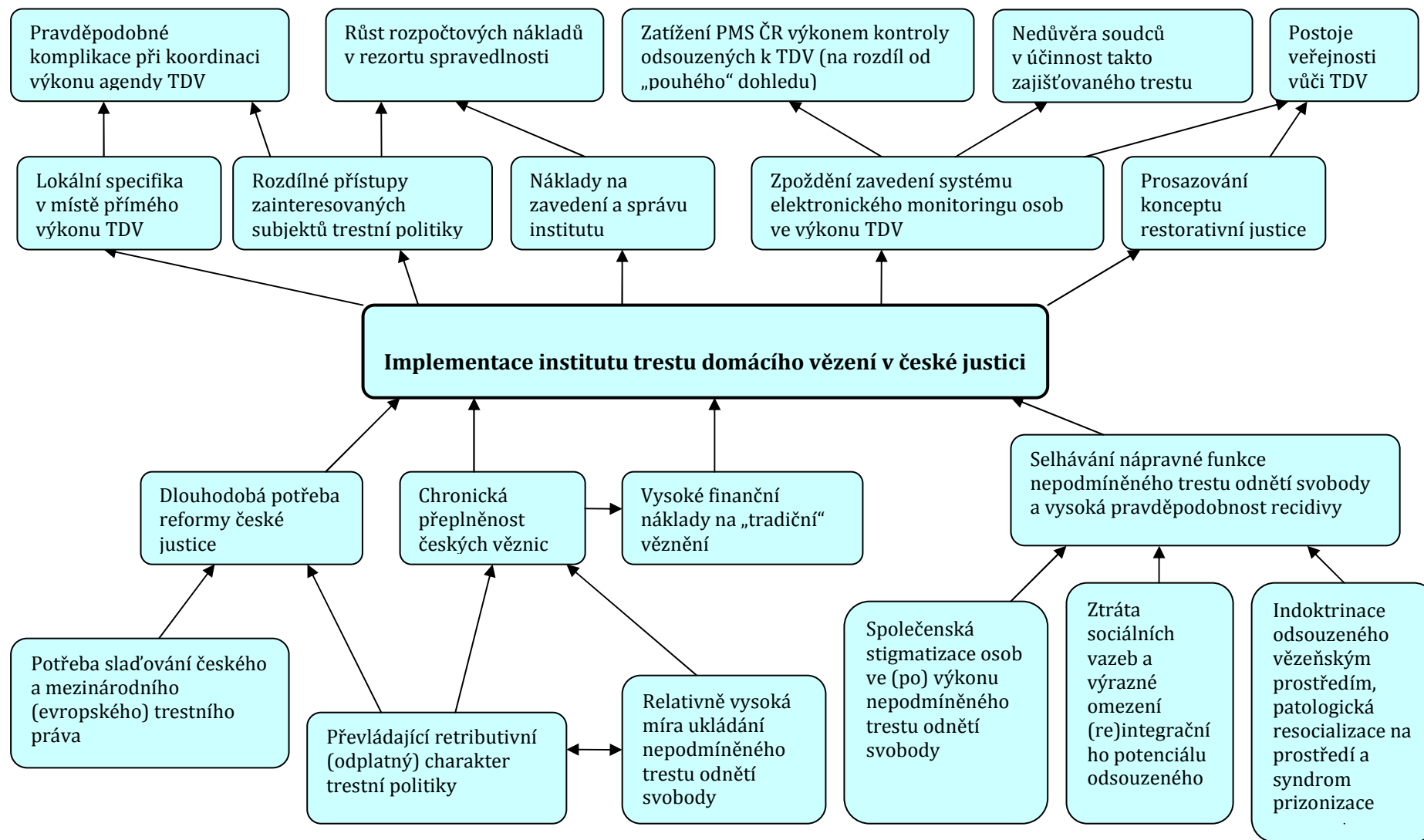
spravedlnosti předložit vládě návrh „Koncepce reformy soudnictví“.¹² Klíčovou koncepční změnou, kterou nový (derogovaný) trestní zákoník přináší je změna materiálního pojetí trestného činu na pojetí formální. Dosavadní materiální pojetí, které za jeden z nezbytných znaků trestnosti jednání považovalo společenskou nebezpečnost jednání, bylo nahrazeno formálním pojetím, kdy za trestný čin je považováno takové jednání, jehož znaky jsou vymezeny v trestním zákoně, aniž byla zkoumána společenská nebezpečnost tohoto jednání.¹³ Kromě řady dílčích změn (změna trestnosti některých skutkových podstat, výše trestů a procesních úprav), přináší nový trestní zákoník i zavedení dvou nových alternativních trestů. Prvním z nich je právě trest domácího vězení (dále TDV). Druhým je pak trest zákazu vstupu na sportovní a kulturní akce (zřejmě je zde zacílení na trestnou činnost páchanou ze strany agresivních a násilných skupin sportovních fanoušků – rowdies, hooligans, ultras, atp.). V širším trestně-politickém kontextu lze (staro)nový¹⁴ institut, vedle změny trestnosti některých skutkových podstat, výše trestů a procesních úprav atd., vnímat jako příklon k alternativním způsobům řešení trestních věcí, které jsou široce rozšířené a dlouhou dobu praktikované v západoevropských zemích a v USA. V této souvislosti se používá termín *restorativní justice*, tedy takové justice, která lapidárně řečeno primárně neoplácí, ale napravuje (ideálně ke stavu před spácháním předmětného trestného činu). Ve střední a východní Evropě zatím spíše reziduje retributivní (odplatný) způsob, který je nejvíce patrný právě v důrazu na tresty spojené s odnětím svobody, tedy ochrana společnosti prostřednictvím izolace pachatele v nápravném zařízení.

12 KARABEC, Z. a kol. : 2008, s. 22.

13 Ibid., s. 145-146.

14 V určité podobě na našem území podobný institut fungoval totiž i v poválečné historii.

Heuristika strom problémů k problému implementace institutu trestu domácího vězení (dle vzoru VESELÝ, A., NEKOLA, M. 2007 : 219).

2. Cíle diplomové práce a hlavní výzkumná otázka

Cílem diplomové práce, jak již nastíněno v abstraktu, je v hlavních rysech načrtnout dosavadní podobu implementace institutu domácího vězení v ČR a v návaznosti na ni navrhnout možná východiska s ohledem na další (zdrárné) pokračování implementačního procesu. Cílem práce v empirické rovině je proto zodpovězení hlavní výzkumné otázky:

„Jakým způsobem a z jakých důvodů hodnotí klíčoví aktéři proces implementace trestu domácího vězení v České republice?“

Komplementárně je tak sledována jak meritorní odpovědnost aktérů, tak jejich vzájemné vztahy, vazby v rámci implementačního procesu a jeho reflexe. V souvislosti s tímto hlavním cílem jsem sledoval identifikované cíle institutu samotného (viz níže). Prizmatem hodnocení naplňování těchto dílčích cílů byly rovněž reflektovány postoje hlavních aktérů implementačního procesu.

2.1 Vymezení a hierarchické uspořádání cílů policy

V rámci vymezení a uspořádání cílů policy bylo užito heuristiky strom cílů. K heuristice samé jen tolik, že jsem se v rámci dekomponování obecných cílů v maximální míře snažil nezaměňovat cíle s nástroji, přesto je u některých uvedených cílů hranice velmi neostrá a tudíž je podle úhlu pohledu v určitém smyslu chápat uvedené cíle i jakožto nástroje k řešení problému.¹⁵ Zároveň jsem se snažil cíle s nástroji nesměšovat. Heuristika nemá klasickou grafickou podobu, strom cílů je vyjádřen prostřednictvím kapitol/subkapitol/subsubkapitol,¹⁶ tedy ve třech úrovních. V kapitolách je název cíle a případně jeho stručný komentář. Dále platí, že kapitola typu 1. je na úrovni *AIM*, tedy nejobecnější cíl,¹⁷ dále subkapitola typu 1.1. je na úrovni *GOAL*, tedy obecný cíl a konečně subsubkapitola typu 1.1.1. je na úrovni *OBJECTIVE*, tedy cíle konkrétního (specifického), kde lze asi nejnáze uplatnit princip S.M.A.R.T.

15 Srov. VESELÝ, A., Pracovní materiál ke kurzu Metody analýzy a tvorby politik II. (10. 10. 2010) s. 11.

16 Z nedostatku vhodnějšího výrazu použiji pro vyjádření vztahu v taxonomii tento.

17 Tyto jsem pro přehlednost uvedl pouze dva, byť v širším kontextu jich lze identifikovat více.

Vyjádření struktury cílů v rámci řešení problému pomocí heuristiky strom cílů:

1. Reforma justice

Týká se jak fungování (rušení či zachování vrchních soudů), tak činnosti, kompetencí a personálního a profesního profilu jednotlivých složek justice (státní zastupitelství, VS ČR, MSp).

2. Aproximace české trestní politiky s trestními politikami západoevropských států, případně dalších oblastí (stran restorativní justice pak zejména USA).

2. 1. Spuštění trestu domácího vězení

2.1.1. Uvedení TDV do platné právní úpravy (kodifikace)

Tento cíl byl již splněn prostřednictvím nového trestního zákoníku (viz výše).

2.1.2. Příprava a realizace systému elektronického monitoringu osob odsouzených k výkonu TDV

Tato *conditio sine qua non* bohužel zatím nebyla splněna, agenda TDV je tedy prakticky v jistém smyslu v provizorním režimu. Tento zcela zásadní cíl zatím nebyl splněn (původně měl přitom systém fungovat od poloviny loňského roku).

2.2. Snižování recidivy pachatelů trestné činnosti

Prostřednictvím TDV, zejména v případě „lehčích“ deliktů a především prvotrestaných pachatelů tak, aby byly v maximální možné míře zachovány jejich dosavadní extramurální (a „legální“) sociální vazby.

2.3. Reintegrace pachatelů do běžné společnosti¹⁸ (resp. jejich resocializace v případě osob po VTOS¹⁹).

2.4. Příklon k restorativním přístupům řešení trestních věcí (odklon od retributivních).

Měřitelným indikátorem plnění tohoto cíle může být např. statistické sledování míry ukládání alternativních trestů (a jejich struktury) v ČR a jejich meziroční (případně kvartální či jinak časově definované) srovnávání.

2.4.1. Zlepšit informovanost soudců a státních zástupců o aktuálním vývoji a trendech v oblasti alternativních trestů, možnostech jejich ukládání (navrhování v případě SZ), limitech a dobré praxi.²⁰

18 Pro účely této práce se běžnou rozumí společnost prosta kriminálních vzorců chování, strategií obživy etc.

19 Výkon trestu odnětí svobody.

2.4.2. Zlepšit spolupráci soudů s probátory v rámci řešení agend spjatých s alternativními tresty.

2.5 Snížení přeplněnosti českých věznic.

České věznice jsou chronicky přeplněné (průměrně cca o 11% kapacity), navíc na výkon trestu „čekají“ tisíce osob.

2.5.1. Zvýšení podílu extramurálně trestaných.

V původním plánu (s ohledem na TDV) bylo změnit proporci intra/extramurálně vězněných osob o 17% (jednalo se o bezmála 4000 osob) ve prospěch trestaných „na svobodě“ v horizontu dvou let. Tento cíl se kvůli zrušení tendru na zajištění technologie elektronického monitoringu (tzv. „nárámky“) zcela jistě nepodaří naplnit (pokud vůbec, tedy ve výrazně delším časovém horizontu).

20 Možné je např. využít lesson – drawing či benchmarking (Srov. Veselý, A. – Nekola, M. (eds.): Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Praha: SLON, s. 261-264.

3. Teoretická část

Většinu morálně-právních kategorií (...) nelze naplnit konkrétním obsahem, aniž bychom jim vzali jejich působnost a flexibilitu vždy vycházející z interpretace, která bere v potaz specifický kontext jednání.

Karel MÜLLER

Úvodem jen krátká poznámka stran předmětu práce. V případě institutu domácího vězení se jedná o povýtce trestně-právní fenomén. Přes zřejmou vazbu na public policy, která je nejlépe zřetelná právě v ekonomické a implementační rovině zůstává skutečností, že neoddelitelnou dimenzí zkoumání tohoto fenoménu je jeho trestně-právní kontext, a to jak v rovině hmotně právní, tak (především) v rovině procesně právní.

Tomu ve značné míře odpovídá i poměrně zřetelný akcent na právní souvislosti, které jsou s dosavadním fungováním institutu (stejně jako s očekáváními do budoucna) spjaty.

Zejména v rámci sekundární analýzy dat, tvoří právní prameny poměrně významnou část. Vedle toho platí, že další disciplinou, která se s problematikou TDV (resp. penologickými²¹ přístupy obecně) úzce pojí a TDV je ex definitione předmětem jejího odborného zájmu, je kriminologie. Základní rozdíl v přístupu právním a kriminologickým tkví v tom, že právo je primárně vědou normativní, zatímco kriminologie vědou empirickou.

Pokud tedy právo, lapidárně řečeno, popisuje to, *jak věci mají být*, kriminologie oproti tomu vysvětluje to, *jak věci jsou*.²² Z toho zároveň vyplývá, že obě disciplíny spolu velmi úzce souvisejí (mají stejný předmět zkoumání, referenční rámec) a jsou si vzájemně užitečné a potřebné. V obecné rovině souvisí problematika ukládání alternativních trestů s tzv. restorativním přístupem, který se v české trestní politice už relativně etabluje. Tato „nápravná“ forma trestání je v určitém kontrastu vůči dosud dominantní retributivní praxi, kdy je důraz kladen především na „odplatnou“ funkci trestu. Z širšího hlediska lze dále zmínit ještě minimálně dalších několik disciplin, které lze v teoretické rovině v rámci řešení problému uplatnit, a to především sociologie, penologie, psychologie a částečně i etopedie.²³ Konečně předmětná problematika přímo vybízí k různým komparatistickým přístupům, zejména v trestněprávní rovině.²⁴ Na úvod teoretické části bych rád upozornil na signifikantní trend stále narůstajícího absolutního počtu (i relativního podílu)²⁵

21 Penologie – nauka o trestání (pozn. autora)

22 Srov. SVATOŠ, R. : 2010, s. 12.

23 Speciální pedagogická disciplína, která se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním dětí, mládeže a dospělých, kteří mají poruchu chování. Např. některou z forem poruchy osobnosti trpí převážná část osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

24 Pokorný k tomu uvádí: „Právní komparatistika ani trestněprávní komparatistika se však, byť je jí determinována, nevyčerpává metodou srovnávací. Ta má sice rozhodující význam, nicméně v právní komparatistice jsou využívány i další metody, mezi ně patří zejména metody analýzy a syntézy, indukce a dedukce, metody sociologické.“ (POKORNÝ, L. : 2010, s. 19)

25 Indikátorem tohoto trendu je střednědobý vývoj v počtu uvězněných osob. Bez zajímavosti není ani ta skutečnost, že ve středoevropském kontextu Českou Republiku stran indexu vězňů (jejich podíl

vězněných osob v ČR. Rád bych zdůraznil, že tento narůstající počet je v protikladu vůči trendům ostatních středoevropských států a je mj. indikátorem zpříšňování trestní represe.²⁶ Z tohoto důvodu bych teoretickou část práce chtěl zahájit z penologické perspektivy, s poukazem na funkce trestu.²⁷

3.1 Funkce trestu

Z hlediska funkce trestu lze dle Štablové²⁸ uvažovat následující varianty:

Odplatná (retributivní)

Pokládá uložení trestu za přirozený důsledek trestného činu, výše, druh trestu a újma pro pachatele mají odpovídat závažnosti trestného činu. V posledních letech je opět v popředí pozornosti vzhledem k neúspěšnosti aplikace rozmanitých rehabilitačních a resocializačních metod zacházení s pachateli, jakož i všeobecnému růstu kriminality.

Odstrašení

Trest má především odradit pachatele od další trestné činnosti. Proces odstrašení má však individuální charakter. Velmi důležité je, aby pachatel byl zbaven všech výhod, které získal trestnou činností (např. peníze, majetek).

na populaci daného státu) předčí pouze Polsko a v širším evropském kontextu dále pobaltské státy, Ukrajina a Bělorusko. Viz Příloha č. 4.

26 Stejně tak ale tento trend může být důsledkem zvyšující se míry kriminality (což ovšem v ČR neplatí, spíše naopak) nebo objasněnosti trestných činů.

27 V tomto ohledu připomínám známý Clemmerův koncept syndromu prizonizace, coby obligátního jevu spjatého s uvězněním v klasickém vězeňském zařízení. Autorem tohoto konceptu je americký sociolog Donald Clemmer (*The Prison Community*, 1940). Jedná se v podstatě o resocializaci v rámci vězeňského prostředí, akceptace a internalizace vzorců, jejichž přijetí je pro zachování samotné existence ve vězení pro nově příchozího nutností. Tento syndrom je zároveň jedním z klíčových problémů vězňů po výstupu (kromě sociální stigmatizace, nízkého sociálního zázemí „vně“ vězeňského prostředí a další). Černíková (ČERNÍKOVÁ, V. : 2008, s. 119) prizonizaci chápe jako adaptaci na podmínky vězení a život v něm, přičemž tato velmi snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace jedince do normální společnosti. Skládá se ze dvou hlavních složek, a to: Institucionalizace – výsledek adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení
Ideologizace – proces přizpůsobování se normám, hodnotám, názorům a postojům, které se vytvářejí v neformálních skupinách odsouzených, přizpůsobení se vězeňské subkultuře, která má desocializační charakter (KOPP, P. : 2004, s. 51). V rámci procesu prizonizace dochází ke změně preferenčních potřeb a hodnot, často ve smyslu identifikace s kriminálním chováním. (FISCHER, S., ŠKODA, J. : 2009, s. 200) Kromě toho má prizonizace i další aspekty, jakým je např. přijetí vězeňského argotu, coby komunikačního prostředku. (HÁLA, J. : 2002, s. 6.) Matoušek zmiňuje i Dahrendorfův koncept syndromu deprivace (potažmo fenomén ghetta existence) – neschopnost vězně trvale se zapojit do zaměstnání na základě vlastních psychických bloků. Výrazné riziko ztráty pracovních návyků, resp. nemožnost jejich získání u mladistvých odsouzených. (MATOUŠEK, J. : 2007, s. 20)

28 ŠTABLOVÁ, R. : 2008, s. 26-27. (upraveno, kráceno)

Rehabilitační (nápravná)

Klade si za cíl takové zacházení s pachatelem, aby již trestnou činnost nepáchal. Z toho vychází systém odborného zacházení - aktivit aplikovaných na osobu pachatele, které by odstranily (nebo alespoň potlačily) příčiny kriminálního jednání. V praxi klade velké nároky na odbornost personálu a značné investice do vězeňství. Rehabilitační teorie však znamenaly významný přínos pro rozvoj postpenitenciární péče.

Izolační (eliminační)

Cílem je *dočasná nebo trvalá izolace* pachatele od společnosti. Je v ní obsažena jak výrazná újma pro pachatele, tak *ochrana společnosti*.

Restituční (restorativní, též kompenzační)

Obrací svoji pozornost k *oběti*, proto se zabývá především odstraněním následků trestného činu a náhradou škody. Nabízí *alternativní tresty* namísto odnětí svobody a různé způsoby zprostředkování (mediace) mezi pachatelem a obětí o kompenzaci způsobené újmy-škody. Tento *restorativní* (obnovující) přístup klasické sankce doplňuje s ohledem na konkrétního pachatele a jeho kriminální čin. Tyto přístupy se v určitých mezích uplatňují zejména u mladých pachatelů, prvopachatelů s tím, aby se aktivně podíleli na náhradě způsobené škody a byla jim zachována občanská práva. Krejčířiková mezi prvky restorativní justice řadí zejména důraz na osobnost pachatele, pomoc obětem trestné činnosti, obnovu narušených vztahů, sociální okolí pachatele a oběti trestného činu.²⁹

3.2 Diskurz retributivního vs. restorativního přístupu

Retributivní (odplatný) a restorativní (obnovující) přístupy k funkci trestu v předchozím výkladu zároveň de facto představují dva protipóly. První přístup je jistou reprezentací restriktivního pojetí trestání, druhý naopak klade důraz na narovnání vztahů mezi pachatelem a obětí. Oba přístupy jsou zcela legitimní, jejich pomyslný poměr v trestní politice je silně podmíněn řadou faktorů - kulturně, historicky, vzhledem k vývoji zločinnosti v zemi, především ale (ne)úspěchem té které varianty v trestní politice země v minulosti.³⁰ S ohledem na dichotomii restorativního vs. retributivního přístupu v rámci trestní politiky je třeba zmínit aspekt rozdílnosti trestní politiky v různých zemích, neboť tato vykazuje ve vzájemném srovnání (pokud vůbec srovnávat lze) zcela zásadní rozdíly. Mühlpachr v této souvislosti uvádí³¹: „*Trestní politika se v různých státech významně liší a v současnosti prochází zásadními změnami, a to na škále od radikálního zpřísnění sankcí a důrazu na odstrašující funkci trestu (USA, Švédsko) k zásadním úpravám často zastaralého trestního zákonodárství. Reforma trestní politiky je v řadě zemí*

29 KREJČÍŘIKOVÁ, K. : 2009, s. 13.

30 Srov. KARABEC, Z. : 2006, s. 21.

31 MÜHLPACHR, P. : 2004, s. 66.

(včetně České republiky) významnou a dlouhodobou agendou.“ V České republice je zřetelná spíše restriktivní tendence trestní politiky (zejména s ohledem na věznění), čehož důkazem je mj. i skutečnost, že ČR patří mezi země s nejdelsí dobou vazebního výkonu a délka vazby se neustále prodlužuje.³²

Jedním z neúčinnějších nástrojů v rámci naplňování restorativního pojetí trestní justice je nástroj mediace, kterou lze chápat:

- prizmatem trestního řízení - coby mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávané v souvislosti s trestním řízením³³
- v obecné rovině - jako neformální proces urovnání konfliktů spojených s trestným činem a zprostředkováním alternativního řešení trestních věcí usměrňovaný nestrannou třetí osobou – mediátorem³⁴
- z hlediska restorativní justice – jako dobrovolný mimosoudní způsob urovnání sporu, který doplňuje zavedené formy vypořádání sporu, tj. soudní řízení, a otevírá cestu pro více pružných řešení, než jsou ta, která obsahuje tradiční trestní systém.³⁵

Pro úplnost dodejme důležitý faktor, který české vězeňství již dnes ovlivňuje, jeho význam však bude velmi pravděpodobně významně sílit. Jedná se o vzrůstající podíl cizinců v českých věznicích. Na tuto skutečnost by měli vzhledem k dlouhodobému vývoji migračních trendů (ČR bývá v současnosti označována za zemi spíše cílovou nežli tranzitní, což je v zásadě fundamentální migrační obrat) adekvátně reagovat i poskytovatelé penitenciárních a postpenitenciárních služeb (jak státní tak nestátní) nabídkou služeb, které budou s mezinárodním prvkem specificky pracovat (lektoři ovládající mateřštinu klienta, informační letáky v jazyce klienta atp.). V některých státech Evropy (Holandsko, Švýcarsko, Francie, Německo) přitom podíly cizích státních příslušníků v rámci vězeňské populace variuje mezi 10 – 50%.³⁶

3.3 Sociální exkluze

Prizmatem diskurzu o sociální exkluzi lze skupinu osob po propuštění z VTOS vnímat jako silně ohroženou sociální exkluzí. Hledisko sociální exkluze, resp. inkluze hraje velmi významnou roli v současném chápání veřejné politiky Evropské unie³⁷. Jak bude pojednáno dále, reintegrační proces jedince je velmi obtížný, a to do určité míry úměrně délece pobytu ve vězení, neboť dochází k řadě procesů, které na jedince v rámci uvěznění působí. Takovými procesy jsou zejm. syndrom prizonizace, ztráta rodiny a společenských

32 DUBEN, R. : 2003, s. 206.

33 § 2 odst. 2. zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě ČR

34 ČERNÍKOVÁ, V. : 2008, s. 193.

35 Ibid.

36 MÜHLPACHR, P. : 2004, s. 67.

37 SIROVÁTKA, T. : 2004, s. 15.

vazeb v extramurálním³⁸ prostředí (či jejich postupná redukce na vazby kriminogenní), ztráta pracovních návyků, stigma odsouzené/ho, ztráta materiálního zázemí (ve většině doprovázená silným faktorem zadlužení) a další veskrze negativní dopady na odsouzeného. Tyto pak zásadním způsobem determinují jedincovu možnost uplatnění v majoritní společnosti. Samotný proces uvěznění a výkonu trestu má na osobnost jedince nezřídka naprosto devastující účinky, které se následně po propuštění projektují do recidivního jednání jedince, což je samozřejmě proti smyslu funkční trestní politiky. Duben³⁹ v této souvislosti uvádí: „*Samotný výkon trestu odnětí svobody ve své klasické podobě má celou řadu vedlejších účinků, které z hlediska efektivní ochrany společnosti před kriminální recidivou téměř zpochybňují jeho použití. Výkon trestu odnětí svobody se většinou odehrává v extrémních a deviantních podmínkách, které často působí přímo proti úsilí o opětovnou integraci provinilců do společnosti. Nahromadění více či méně narušených osob v omezeném prostoru a jejich výrazná převaha nad výchovným personálem naznačuje, jakým směrem se působení na odsouzeného vlastně ubírá. Jednotlivec v podstatě odmítnutý společností a uvržený do prostředí, které může jen s obtížemi akceptovat, nachází často bezvýhradné přijetí ve „vězeňské subkultuře.“* Jde tedy o faktory jak na straně jedince (heteronomní morálka, konflikt s hodnotovým uspořádáním majority, aj.), tak na straně společnosti, do níž se má jedinec reintegrovat (předsudky, neochota zaměstnat, obavy okolí). Po propuštění z VTOS jsou osoby zpravidla vystaveny jistému rolovému konfliktu, který lze shrnout do dvou alternativních voleb:

- snažit se přijmout hodnoty, potažmo uplatnění v rámci společnosti
- podlehnout výše popsanému situačnímu tlaku a uchýlit se ke kriminální recidivě
- Z tohoto důvodu se lze domnívat, že v rámci klíčových skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí jsou osoby po výkonu trestu (resp. zejména ve výkonu trestu) naprosto relevantní marginalizovanou skupinou. Státní podpora (v ČR zatím výrazně slabá) projektů explicitně zaměřených na postpenitenciární péči to dokládá.

3.4 Sociologická perspektiva

Ještě k diskurzu retributivního a restorativního pojetí, který se ostatně objevuje v zásadě neustále a je markantou všech vyspělých trestních politik, připomíná Příbáň Durkheimovu distinkci mezi represivním a restitutivním právem.⁴⁰ *Represivní právo* je dle Durkheima výrazem *mechanické sociální solidarity* a hlavní důraz je kladen na *sankci a sankční mechanismus*. Ten má vůči jednotlivci jednoznačně postihující funkci a jeho účelem je buď postihnout, nebo přímo zbavit jednotlivce, který právo porušil, jeho svobody, občanské cti

38 Tzn. mimovězeňském, (pozn. autora)

39 DUBEN, R. : 2003, s. 239.

40 PŘIBÁŇ, J. : 1996, s. 90-91.

nebo přímo života.⁴¹ Naopak právo restitutivní je projevem *solidarity organické* a důraz je zde nikoli v sankčním mechanismu, ale v *autonomii subjektů práva*, kterou restitutivní normy poskytují.⁴² K sociologické perspektivě práva coby v zásadě artikulovaného psaného (explicitního) regulativu (a trestu, který jej realizuje) a morální normy coby implicitní kategorie se zajímavě vyjadřuje Müller:⁴³ „(...) mezi právní normou a morální normou jakožto dvěma druhy společenského regulativu existuje významný rozdíl. Právní norma platí obecně, tedy za všech okolností. Právní norma platí vždy a nelze ji beztrestně porušit. Morální norma coby pravidlo správného sociálního jednání se vyznačuje na rozdíl od právní normy jakousi fluitidou, jež spočívá v tom, že míra prohřešku je odvozena od míry škody, kterou dané jednání způsobí. Právní norma takovou povahu nemá. Je-li nějaké jednání klasifikováno jako přestupek či trestný čin bez ohledu na to kolika lidem byla tímto jednáním újma způsobena, trestu se nevyhneme.“ K rozdílnosti v pojetí trestu uvádí:⁴⁴ „(...) trest za přestupek morální normy má většinou kompenzační povahu, trest za přestupek právní normy naopak povahu taxativní.“ V tomto smyslu dále poukazuje na rizika v přílišném akcentu na pozitivistické a formální pojetí práva: „Teze o nedokonalosti a reciprocitě práva je důležitá především pod zorným úhlem zkušenosti, že přehnaná očekávání od účinnosti práva vedou spíše k rozčarování než k uspokojení. To může vést k dalšímu poklesu legitimacy práva a k právnímu cynismu. Navíc komplikované a velmi podrobné právní systémy (včetně ústavních systémů) zpravidla selhávají, neboť nejsou dostatečně flexibilní a nedokážou vhodně reagovat na proměnlivost sociální reality.“⁴⁵ Konečně je poukázáno na signifikantní rys, kterým se v současnosti česká společnost do značné míry vyznačuje a je díky němu ohrožena minimálně růstem sociálních konfliktů, v krajním případě i rozpadem: „(...) společnosti, v nichž existuje větší shoda ohledně sdílených hodnot a norem (více jistot), se budou s větší pravděpodobností vyznačovat vládou práva, vyšším ekonomickým růstem, otevřenějším přístupem k sociálním konfliktům a větší ochotou ke společenským změnám a reformám než společnosti, ve kterých převládá morální dezorientace. Naopak ve společnosti vyznačující se rozkladem morálního řádu (anomií) bude s největší pravděpodobností docházet k selhávání práva, ke korupci, klientelismu

41 Ten má vůči jednotlivci jednoznačně postihující funkci a jeho účelem je buď postihnout, nebo přímo zbavit jednotlivce, který právo porušil, jeho svobody, občanské cti nebo přímo života. Takové právo zavádí normy z pozice moci a síly, čímž eliminuje autonomii a možnost ostatních sociálních struktur účastnit se na tvorbě a výkonu právních norem. (Lata, J. : 2007, s. 90).

42 „(...) restitutivní normy formulují sankci především s ohledem na nápravu původního stavu, jenž existoval před porušením normy.“ (DURKHEIM, E. : 1977, s. 148, cit. dle PŘIBÁŇ, J. : 1996, s. 91.) Přibáň pokračuje s tím, že: „Také normativní struktura neurčuje přesná pravidla, jež mají být zachována; při dodržování právní normy restitutivního práva se spíše stanoví volnější rámec a jistá míra libovůle. Smyslem je zde stanovit předpoklady a určitá pravidla, která rámcově vymezují vzájemné vztahy, do nichž mohou jednotlivci vstupovat. Právně autoritativní instituce zde spíše splňují funkci řešení a odstraňování sporů, jež se mohou v tomto právním rámci i v samotné autonomní rovině vztahů vyskytnout.“ (Ibid., s. 91).

43 MÜLLER, K. : 2008, s. 50.

44 Ibid.

45 Ibid., s. 58.

a k pravidelnému zneužívání politické moci, což obvykle vede k sociální i ekonomické stagnaci nebo úpadku.“⁴⁶

3.5 Trestněpolitický diskurz

„Domácím vězením je podporována ta z trestněpolitických tendencí, v jejímž smyslu nedochází v rámci tohoto (na první pohled velice humánně působícího) opatření omezujícího svobodu, k oslabení jeho penalizujícího charakteru. Spíše naopak.“
Matthias KRAHL

Velmi podrobně se trestní politikou a jejím zakotvením v rámci ostatních veřejných politik zabývá Karabec, který ji definuje následovně: *„Jestliže pojmáme trestní politiku jako souhrn opatření, jejichž základním předpokladem a hlavním nástrojem je trestní právo, pak formováním a tvorbou trestní politiky rozumíme především utváření a modifikaci trestněprávních norem. Proto do této oblasti můžeme zařadit především aktivity směřující bezprostředně ke změně trestně právních předpisů a těmi jsou především legislativní návrhy a podněty.“⁴⁷*

K širšímu vymezení trestní politiky, přesněji k její vnitřní strukturaci dochází Musil, který ji vymezuje ve dvou rovinách:⁴⁸

- užší – koncentruje svou pozornost do rámce trestního zákonodárství a činnosti orgánů činných v trestním řízení a
- širší pojetí – zahrnuje činnost všech článků politického systému (tj. i mimo rámec policie a justice), které jsou zaměřené proti trestné činnosti, eventuálně též proti dalším protispolečenským jevům

a dále

- vědeckou – systematická vědecká analýza společenských strategií, taktik a sankčních prostředků trestního práva užívaných při sociální kontrole kriminality a
- praktickou – činnost státních orgánů, uskutečňovaná prostředky trestního práva při kontrole kriminality

Vedle toho si rovněž všímá jejího účelu:

„Úkolem trestní politiky je vypracovat pro trestní legislativu doporučení a návrhy, umožňující optimálně upravit zejména definici trestného činu (kriminalizaci, resp. dekriminalizaci), sankční systém, trestní řízení a výkon sankcí (trestů a ochranných opatření).“⁴⁹

A procesu její tvorby: *„(...) tvorba trestní politiky není pouze záležitostí vědy. Trestně politický rozhodovací proces je mnohovrstevnatý a do značné míry metavědecký. Na jeho*

46 MÜLLER, K. : 2008, s. 59.

47 KARABEC, Z. a kol. : 2008, s. 133.

48 MUSIL, J. : 1998, s. 3.

49 Ibid., s. 3.

*formování se podílejí také obtížně definovatelné myšlenkové proudy, ideologie, utopie, etické postoje, nezřídka i emoce. Komplikovanost procesu tvorby trestní politiky nás zbavuje iluze o její racionalitě a kauzální determinovanosti. Neměla by z nás však snímat povinnost usilovat o nalezení optimální dosažitelné varianty.*⁵⁰

Jestliže se trestní politika podle Karabce (jak uvedeno výše) realizuje především prostřednictvím různě formulovaných trestních předpisů, pak klíčovým procesem je jejich tvorba, do níž vstupují aktéři (policymakers). Typologie těchto hlavních aktérů v oblasti návrhů na změny (novelizace) trestních předpisů je následující:⁵¹

1. poslanecké vs. vládní návrhy
2. podněty a poznatky státních zástupců (jakožto reprezentantů orgánů činných v trestním řízení)
3. nevládní neziskové organizace

Signifikantní rysy aktivit těchto aktérů s ohledem na veřejněpolitický proces implementace parciálních změn v trestních předpisech lze shrnout následovně:

1. poslanecké návrhy:⁵²

- potřeby praxe (měnící se vztahy, stav a vývoj kriminality, ochrana společnosti)
- nedostatečnost právní úpravy
- nedostatky nebo komplikace v oblasti soudního rozhodování
- veřejné mínění
- plnění mezinárodních závazků

Postoje vlád vůči poslaneckým návrhům jsou přitom téměř vždy zamítavé, a to z následujících důvodů:⁵³

- připravovaná rekodifikace trestního práva (průběžně již od 90. let)
- nedostatečná kvalita návrhu
- přílišný kazuistický přístup
- příliš dílčí přístup
- nesystémovost návrhu
- častá novelizace trestních norem (hypertrofie právního řádu obecně)
- naprostá nevhodnost či dokonce škodlivost z hlediska praxe
- obdobný návrh připravovaný či již předložený vládou

2. podněty a poznatky státních zástupců coby reprezentantů orgánů činných v trestním řízení se realizují v podstatě ve dvou rovinách, a to kriminologické a trestněprávní.

V kriminologické rovině:⁵⁴

50 MUSIL, J. : 1998, s. 5.

51 KARABEC, Z. a kol. : 2008, s. 92 – 142.

52 Ibid., s. 111.

53 Ibid., s. 115.

- příčiny trendů vývoje trestné činnosti
- příčiny kriminality určitého druhu
- nové formy trestné činnosti
- odhady latence
- aplikační a jiné problémy spojené s objasňováním trestných činů
- legislativní nedostatečnosti či problematičnosti hmotněprávní i procesní úpravy

V trestněprávní rovině (prostřednictvím každoročních zpráv):⁵⁵

- rychlost přípravného řízení
- návrhy na rozhodování soudu v přípravném řízení
- ve vazebních věcech
- k věcem vráceným státnímu zástupci
- k aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání (odklony v trestním řízení)
- rozhodování okresních a krajských soudů
- odvolání podávaná státním zástupcem

3. nevládní neziskové organizace na poli trestní politiky:⁵⁶

profilové rysy:

- specializace na určitou problematiku
- specializovaná kvalifikace pracovníků
- praktické poznatky
- mezinárodní spolupráce
- vzdělávací a popularizační role

prostředky trestní politiky:

- tvorba a formování trestní politiky (především na legislativní úrovni)
- realizace trestní politiky (vytváření podmínek pro realizace některých opatření)
- kontrola mechanismů trestní politiky (monitorování reality v dané oblasti)

Právě posledně jmenovaný prostředek je z hlediska NNO jakožto aktéra trestní politiky velmi podstatný. Watchdogové aktivity s cílem identifikace klíčových bariér a selhávání trestní politiky státu, jsou z definice NNO jejich nezastupitelnou úlohou.

Karabec tento moment vystihuje následovně: *„Kontrolní mechanismy a zpětné vazby, které zajišťují ověřování a kontrolu nejen naplňování trestně politických cílů, ale zejména dodržování základních principů demokratického procesu, jenž se postupně i v ČR stávají samozřejmostí, není možné ani v podmínkách právního státu podceňovat. V tomto smyslu by měla nevládní organizace zaměřená na ochranu základních lidských práv a svobod*

54 KARABEC, Z. a kol. : 2008, s. 122.

55 Ibid., s. 124.

56 Ibid., s. 132.

vytvářet přirozenou protiváhu mocenským složkám státu, kterým je touto spíše neformální formou připomínána potřeba respektu deklarovaných práv a především jejich naplňování a dodržování. V trestně právní oblasti je pak tato potřeba ještě zřetelnější a důležitější, neboť dopady trestně politického rozhodování mohou mít zcela zásadní vliv na tyto základní hodnoty.⁵⁷ V oblasti restorativní justice je (zejména v anglosaském prostředí) přítomen velmi čilý diskurz, a „hnutí“ restorativní justice zde má již mnohaletou tradici, zkušenosti a výsledky.⁵⁸ Stalo se skutečně respektovaným směrem v oblasti trestní politiky a velmi výrazně se promítlo do aktuální podoby sankčního systému. Ostatně jeho vlivu jsme svědky i v ČR, kde se prvky restorativní justice postupně integrují do naší sankční politiky a prvky restorativní justice si během let získaly zaslouženou pozornost politiků, veřejnosti i odborníků z oblasti trestního práva. Dlužno dodat, že bohužel ani zdaleka nikoli v míře, v níž se jí dostalo v zemích, které jsou její aplikací proslaveny (skandinávské země, Velká Británie, Nizozemsko), a kde také slaví největší úspěchy. Nezbývá než doufat, že tento jistě zajímavý a potřebný proud trestněpolitického uvažování bude nadále rozvíjen, a že jeho „opatrný“ a velmi pozvolný vstup do praxe české justice je spíše symptomem demokratické tranzice, symptomatické konzervativnosti zdejších soudů a také záležitostí generační. Při formování trestní politiky se zpravidla vede ideologický spor mezi zastánci liberálního, resp. konzervativního proudu. Pollock velmi zajímavě přibližuje zásady, jichž by se měli držet administrátoři⁵⁹ trestní politiky. Nejprve uvádí prvky zásad, formulovaných Americkou společností pro veřejnou správu:⁶⁰

- zodpovědnost (*responsibility and accountability*) umožňující odhalit silné stánky i slabiny
- závazek (*commitment*) a oddanost zákonu, předpisům a standardům profesionální práce
- vnímavost (*responsiveness*) schopnost reakce na měnící se prostředí
- vědomosti a dovednosti (*knowledge and skills*), nezbytnou podmínkou je vzdělávání (jak předchozí tak v rámci organizace)
- střet zájmů (*conflict of interest*), zejména při možném konfliktu zájmu osobního a zájmu organizace
- profesní etika (*professional ethics*) – ověřovat schopnost sebekritiky a odhodlání vyhovět etickým standardům

57 KARABEC, Z. a kol. : 2008, s. 138.

58 Nicméně stejně jako v ČR i např. ve Velké Británii zaznívají rovněž kritické hlasy. Tyto mají však spíše za cíl další konstruktivní směřování v oblasti restorativních přístupů, nežli jeho delegitimaci a dekompozici. (Srov. např. McLAUGHLIN, E. (et al.) Restorative justice : critical issues. London : Sage : Open University, 2004. 237 s. ISBN 0-7619-4209-2 (brož.). Šíře britského či amerického restorativního diskurzu je skutečně obdivuhodná. Jeho situace v ČR při vzájemném srovnání se západoevropskými zeměmi zatím zdaleka nevykazuje obdobnou šíři ani intenzitu.

59 *Administrators*, ve smyslu těch, kteří tuto formulují a rozhodují o její podobě.

60 POLLOCK, J. M. : 2004, s. 369-372.

Dále jsou zmíněny konkrétní sady doporučení pro zajištění etické správy dle typologie Souryala:⁶¹

- vytvořit prostředí, které napomáhá k důstojnému výkonu práce
- zvyšovat etické povědomí zaměstnanců skrze formální i neformální socializaci
- zabránit podvodům ve způsobech zařazování, odměňování a postupu
- poskytovat otevřený a volný tok informací které nepodléhají utajení
- pěstovat smysl pro sdílené hodnoty a tyto integrovat do subkultury úřadu
- jít příkladem v závazku čestnosti, férovosti a slušnosti
- veřejně diskutovat případy korupce, odhalovat je a odměňovat etické chování

A také Metze:⁶²

- stanovit realistické cíle (goals and objectives)
- poskytovat etické vedení (nastavení morálního ovzduší prostřednictvím činů)
- vytvořit formální psaný etický kodex
- zajistit mechanismus upozornění a prověření a zakročení proti nelegitimní, neetické nebo nezákonné praktiky na pracovišti (whistleblowing mechanism)⁶³
- trestat ty, kteří etické standardy porušují
- školit personál v otázkách etiky

Kvalitu justice lze dle Pakese poměřovat prostřednictvím zacházením s pachatelem. Tam, kde jsou respektována lidská práva pachatele a je přítomen soucit a náprava (*compassion and rehabilitation*), lze tyto prvky chápat jako indikátory míry sociální soudržnosti a inkuzivity společnosti.⁶⁴ Klasifikaci teorií trestání lze pojmut i na škále mezi absolutními a relativními. Tato klasifikace přitom koresponduje s dichotomií retribučního a utilitárního diskurzu.⁶⁵ Klíčovým aspektem trestání je dle Pakese jeho přiměřenost (*fairness*) a účelnost (*effectiveness*), a to zejména z pohledu legitimizace státem vykonávané újmy (pachateli).⁶⁶

61 SOURYAL, S. 1992 *Ethic in Criminal Justice: In search of the Truth*. Cincinnati, OH : Anderson. s. 307, cit dle POLLOCK, J. M. : 2004, s. 375-376.

62 METZ, H. 1990 *An Ethical Model for Law Enforcement Administrators*. In *Ethic in Criminal Justice*, Ed. F. Schmalleger, 95 – 103. Bristol, IN: Wyndham Hal Press. cit. dle POLLOCK, J. M. : 2004, s. 376.)

63 K termínu blíže viz: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Whistleblowing> [citováno dne 9. 5. 2011].

64 PAKES, F. J. : 2005, s. 116.

65 Srov. *Ibid.*, s. 117.

66 *Ibid.*, s. 118.

3.6 Moderní trestněprávní diskurz

Trestní právo (...) nejvíce ze všech právních odvětví celého právního řádu vyjadřuje morální (etické) minimum povýšené na zákon a zejména hierarchii hodnot dané společnosti.

Pavel ŠÁMAL

Zevrubný přehled vývoje (moderního) trestněprávního myšlení dotýkajícího se účelu, forem a funkcí trestů podává Lata.⁶⁷ Obecně lze zmínit dva hlavní proudy těchto teoretických úvah. Zaprvé se jedná o nejrůznější formy *utilitárních*⁶⁸ teorií – odstrašující, nápravné (rehabilitační), eliminační (izolační), restituční a restorativní přístupy. Utilitární teorie vznikají v 18. století (v návaznosti na osvícenské myšlení) a souvisejí s tzv. *beccariánskou revolucí*, která fakticky znamenala základ moderního trestního práva (hmotného i procesního).⁶⁹ Kromě řady jiných námitek zaznívá na adresu utilitárních teorií kritika v tom smyslu, že kvůli své různorodosti nemají jasná kritéria pro trestání, což může ve společnosti budít nedůvěru v justiční systém a trestní politiku.⁷⁰ Určitým protipólem je pak proud *retribučních*⁷¹ teorií, které naopak trest ospravedlňují svou zasloužeností a ničím jiným.⁷² Konečně Lata zmiňuje i třetí variantu v podobě *smíšených* teorií (kombinující přístupy obou předešlých), jejichž signifikantním rysem je právě jejich vnitřní rozpolcenost vzhledem k protichůdným východiskům teorií utilitárních, resp. retribučních.⁷³

67 Lata, J. : 2007, s. 19-54.

68 Lata je vymezuje následovně: „Pro utilitarismus je správné takové jednání, které mezi dostupnými alternativami působí nejlepší možné následky. Utilitární teorie tedy připouští uložení trestu jen tehdy, pokud je pravděpodobné, že to přinese lepší následky, než kdyby se tak nestalo. Samotné páčání zločinu není dostatečným důvodem pro potrestání. Jelikož trest působí utrpení, může být uložen jen tehdy, pokud se tím zabrání většímu utrpení. Trest je tedy ospravedlněn jen tehdy, pokud zmenší celkovou míru utrpení. Z utilitárního hlediska je špatné přesvědčení, že si někdo zaslouží trpět za své činy. Nikdo si totiž nezaslouží trpět, žádný trest tak není zasloužený, ale lze ho uložit jen jako nezbytné zlo, jež je nutné ve společenském zájmu.“ (Ibid., s. 19)

69 Ibid., s. 19. Srov. též. KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. : 2005, s. 195-196.

70 Ibid., s. 33.

71 k retribučním teoriím Lata uvádí: „Pro retribuční teorii je tedy klíčový požadavek, že uložený trest musí být zasloužený, což znamená, že existuje jistý vztah mezi závažností pachatelova jednání a přísností uloženého trestu. Právě spáchání zločinu společnost opravňuje či dokonce povínuje uložit jeho pachateli trest. Zasloužený je tedy takový trest, pokud je uložen za spáchaný trestný čin a odpovídá závažnosti tohoto činu. Tím ovšem není řečeno, že újma způsobená trestem se musí rovnat újmě způsobené trestným činem, tedy že se musí uplatnit tzv. lex talionis (oko za oko, zub za zub, smrt za smrt). Uložený trest může způsobit méně utrpení, než způsobil spáchaný trestný čin, ale jeho výše musí být u podobně závažných trestných činů stejná.“ (Ibid., s. 34)

72 Ibid., s. 34.

73 Ibid., s. 51-53.

Funkce trestního práva

Šámal dělí funkce trestního práva na – ochrannou, regulativní a preventivně-represivní:⁷⁴

1. nejdůležitější funkcí trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou.
2. funkce regulativní – spočívá v přesném vymezení podmínek a hranic trestní odpovědnosti a ukládání trestů a ochranných opatření, včetně stanovení jejich druhu a výměry.
3. funkce preventivně-represivní – se zaměřuje nejen na předcházení trestné činnosti, ale současně i na diferencovaný a individualizovaný spravedlivý postih pachatelů trestných činů.

K samotné funkci trestu se Šámal vyjadřuje následovně: „(...) v oblasti trestních sankcí plní funkci ochrany společnosti uložený trest jak vůči pachateli, kterému byl trest vyměřen, čímž se projevuje moment represe (ve formě postihu pachatele a zabránění mu v další trestné činnosti), ale zároveň i moment individuální prevence (ve formě výchovy pachatele k řádnému životu, jeho resocializace a reintegrace do společnosti), a současně i moment generální prevence vůči dalším osobám – potenciálním pachatelům (výchovné působení trestu na ostatní členy společnosti).“⁷⁵

3.7 Veřejněpolitické hledisko

Z hlediska veřejněpolitického je třeba poukázat na charakteristické rysy implementačního procesu, jehož je trest domácího vězení příkladem. Implementaci, lze zjednodušeně formulovat jakožto⁷⁶ uskutečňování, realizaci, provedení nebo též zavádění vybrané veřejné politiky či jejího partikulárního segmentu (např. TDV v rámci trestní politiky). Aktéry, kteří do procesu implementace na různé úrovni vstupují, pak můžeme chápat jako implementátory.⁷⁷

Dvěma hlavními podmínkami pro úspěšnou implementaci jsou dle Sabatiera:⁷⁸

- určitost vnějšího prostředí. Tu dále ovlivňují: jasné a konzistentní politické cíle, stav legislativy, podpora zájmových skupin a veřejnosti a stabilita sociálně-ekonomických podmínek (zajišťující politickou a ekonomickou podporu rozhodování v rámci politického procesu)
- silná implementační kultura orientovaná na cíle veřejného programu

74 ŠÁMAL, P. : 2009, s. 28.

75 Ibid.

76 PATEROVÁ, H., VESELÝ, A., KALOUS, J., NEKOLA, M. : 2007, s. 313.

77 Implementátor je ten, kdo implementuje politiku, a to hierarchicky od nejvyšší až po nejnižší úroveň. Implementátora na nejvyšší úrovni představují centrální instituce, například ministerstva, nižší úroveň představují regionální organizace, například krajské úřady, a na nejnižší úrovni jsou implementátory lokální aktéři (např. městské obecní úřady, úřady práce) až po konkrétní odpovědné osoby (úředníky, policisty, sociální pracovníky atd.). Ibid., s. 315.

78 SABATIER, P. A. : 1988, s. 129-168, cit. dle PATEROVÁ, H., VESELÝ, A., KALOUS, J., NEKOLA, M. : 2007, s. 317-318.

Vedle toho bývá upozorňováno na důležitou markantu veřejněpolitického procesu, kterou je komplexnost politiky, jak výstižně podotýká Paterová a spol.: „*Politika, o jejíž implementaci bylo rozhodnuto, musí být dobře promyšlena v logice sousledných a následných kroků včetně časového harmonogramu a samozřejmě i finančního zabezpečení.*“⁷⁹

Autoři dále poukazují na Nagelovu typologii hlavních faktorů ovlivňujících provádění implementace, a sice:⁸⁰

- technologická proveditelnost
- politická proveditelnost
- administrativní proveditelnost
- legální proveditelnost
- ekonomická proveditelnost
- psychologická proveditelnost

Předposledním aspektem, u něhož se zastavím, jsou Potůčkem shrnuté problémové body, na něž implementační proces zpravidla naráží:⁸¹

- autonomie společenského vývoje versus snahy tento nějakým způsobem ovlivnit
- obtížná ovlivnitelnost „gumovost“ prostředí, v němž žijeme (jeho komplexita)
- značná setrvačnost hodnotových orientací a chování lidí a institucí
- žádná politika se nerealizuje izolovaně (spolu s ní jsou realizovány desítky, možná stovky dalších politik)
- problém obtížné předvídatelnosti budoucího vývoje
- problém simulace politik (v politice je někdy účelné „klamat tělem“, předstírat, že určité politiky jsou realizovány, nabízet jim symbolickou podporu, i když reálný zájem nositelů politik směřuje jinam)

Konečně Winkler⁸² poukazuje na Sabatierem anticipovanou možnost chápání implementace coby procesu kulturní změny a jeho koncept zkoumání procesu implementace ze dvou (protichůdných) hledisek, a sice „top-down“ (shora dolů), resp. „bottom-up“ (zdola nahoru) v závislosti na typu implementace a aktérů, kteří jsou z hlediska tohoto typu relevantní. K příklonu k perspektivě „top-down“ mě vedou její charakteristiky:⁸³

- ve sledované problémové oblasti politiky je dominantní jeden veřejný program
- do politického procesu vstupuje menší počet účastníků veřejných programů s asymetrickými mocenskými pozicemi
- existuje legislativa jasně strukturující situace veřejných programů

79 PATEROVÁ, H., VESELÝ, A., KALOUS, J., NEKOLA, M. : 2007, s. 318.

80 NAGEL, S. S. : 1998, s. 172-175, cit dle PATEROVÁ, H., VESELÝ, A., KALOUS, J., NEKOLA, M. : 2007, s. 318.

81 POTŮČEK, M. a kol. : 2005, s. 42-43.

82 WINKLER, J. : 2002, s. 73.

83 SABATIER, P. A. (1986) Top-down and bottom-up approaches to implementation research. In: Public Policy, 6, 1986, pp. 21-48. (Cit. dle WINKLER, J. : 2002, s. 73.)

- zdroje pro analýzu jsou omezené a výzkumníky zajímají spíše průměrné výsledky než regionální a lokální odlišnosti programů
- cílem analýzy je zjistit „výhradně efektivnost programu“

Podle očekávání dodávám, že v rámci této práce jsem se přiklonil právě ke konceptu „top-down“, který je z povahy věci vhodnějším. Je tomu tak proto, že v procesu implementace domácího vězení sice hrají roli jak příjemci tohoto opatření (odsouzení) tak její realizátoři na nižší úrovni,⁸⁴ ovšem daleko důležitější roli v implementačním procesu (alespoň prozatím) zcela zřejmě představují politici na centrální úrovni (financování) a soudci (rozhodování / aplikace).

⁸⁴ Řečeno s Lipským na „street level“ bázi. (Srov. LIPSKY, M. (1971) Street level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public services.)

4. Deskriptivní část

„(...) stávající pojetí způsobu výkonu (TDV) absolutně potlačuje požadavek represivního působení na odsouzeného, a proto pro průměrného odsouzeného nebude uložený trest znamenat významnější omezení a v odůvodněných případech mu ani nezabrání v opakování trestné činnosti.“

Vladimír LICHNOVSKÝ

V rámci deskriptivní části práce bude postupně představena geneze elektronického monitoringu (jakožto integrální součást TDV) v zahraničí. Následně je pozornost věnována české právní úpravě a praxi a jejím významným aspektům. V poslední části bude specifikována a komparována právní úprava slovenská, jež rovněž trest domácího vězení obsahuje. Zvláštní zřetel bude přitom brán, zejména na některá signifikantní rizika, jež se v souvislosti se slovenským procesem implementace objevila a mohou tak být pro ČR ilustrativní.

4.1 Zahraničí

V následujícím oddílu velmi stručně popíši vznik elektronického monitoringu a dále poukážu na zajímavé zahraniční zkušenosti, které byly s tímto institutem učiněny a popsány, a to konkrétně na příkladu Anglie (včetně některých specifik), kde byl elektronický monitoring spuštěn jako první v Evropě a dále v Německu, Rakousku a okrajově v jiných evropských zemích. V závěru poukážu na několik charakteristik elektronického monitoringu.

STRUČNĚ KE VZNIKU A VÝVOJI EM

System elektronického monitoringu (sledování) osob vznikl v USA začátkem 80. let 20. stol., v současnosti funguje ve 12 evropských státech (nejvýrazněji v Anglii a Walesu).⁸⁵ Elektronickému monitoringu předcházela hlasová kontrola odsouzeného prostřednictvím pevné telefonní linky, ta však byla pro svou malou účinnost postupně nahrazena právě elektronickým monitoringem.⁸⁶ Konkrétně tyto počátky líčí Krejčířiková.⁸⁷

V USA byl EM prvně aplikován na Floridě v roce 1984,⁸⁸ následně se EM rozšířilo do Velké Británie (1989) kde byl využíván zejména pro podmíněné propuštění, od r. 1999 je EM používán v celé Anglii a Walesu (ročně je monitorováno až 60 tis. osob), na kontinentu

85 JELÍNEK, J. a kol. : 2010, s. 375.

86 Ibid., s. 376.

87 KREJČIŘÍKOVÁ, K. : 2009, s. 16-17.

88 Během dvou let bylo v běhu již 30 pilotních projektů. V roce 1988 už bylo takto sledováno 3000 osob. Prvotní projekty se ovšem ukázaly jako neefektivní. Nicméně docházelo k jeho postupnému rozvoji a v roce 1998 už bylo sledováno 77 tis. lidí, což bylo ovšem v kontextu 1,7 mil. osob ve věznicích a 3,6 mil. osob v režimu probace či parole relativně málo. V Kanadě, Austrálii a Singapuru bylo elektronické monitorování využíváno v rámci propouštění drogově závislých. (McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.). : 2001, s. 107.)

začalo s aplikací EM Švédsko (1994), Nizozemsko (1995), Belgie (1998), dále se od r. 1999 testoval ve Švýcarsku (od 1999 do 2002 a v následujícím roce byl tento opakován⁸⁹). Od r. 2000 je dále používán ve Francii a Španělsku, od r. 2001 v Itálii od r. 2002 v Portugalsku. Ze SRN začalo jako první Hesensko (2000), a dále Bádensko-Würtembersko od r. 2008. Od r. 2009 spustilo EM rovněž Polsko. S pilotním testováním EM se v Rakousku (Horní Rakousko) začalo na počátku r. 2006, od r. 2008 pak dále ve Vídni a Grazu.

ANGLIE – PŘÍPADOVÁ STUDIE ELEKTRONICKÉHO MONITORINGU

Velmi zajímavou případovou studii, zaměřenou na vykonatelnost domácího vězení (curfew order) spojeného s elektronickým monitoringem osob ve Velké Británii přináší Hucklesby.⁹⁰ Zmiňuje teoretické přístupy uplatňované při výzkumu vykonatelnosti komunitních sankcí a především trestů spojených s využitím elektronického monitoringu. (mj. např. teorii racionální volby, kalkul odsouzeného s ohledem na náklady a přínosy, aj.). Např. zmiňuje Bottomsovu a také Nellisovu typologii zásadních zdrojů osvědčení elektronicky sledovaných osob.

Bottoms⁹¹ uvádí čtyři hlavní zdroje:

- instrumentální (*instrumental compliance*) – pachatel se osvědčí zkrátka proto, že je to za daných okolností pro něj nejvýhodnější
- normativní (*normative compliance*) – subjektivní pocíťování morálního závazku odsouzeným
- donucovací (*constraint compliance*) – uplatňování fyzických opatření k zabránění maření výkonu trestu
- zvyklost a rutina (*habit and routine*) – nezamýšlené jednání odsouzeného (pramení a je spojeno s ostatními typy)

Nellis pět zdrojů:⁹²

- podnět/stimul (*incentive-base compliance*) – dichotomicky vůči hrozbě (níže)
- hrozba (*threat-base compliance*) – dichotomicky vůči podnětu/stimulu (výše)
- sledování (*surveillance-base compliance*) – vědomí toho, že je odsouzený sledován
- důvěra (*trust-base compliance*) – závazek pocíťovaný vůči dohlížejícím či soudu
- nezpůsobilost (*incapacitative compliance*) – koresponduje s Bottomsovou třetí kategorií, navíc obsahuje prvek prevence

89 KREJČIŘÍKOVÁ, K. : 2009, s. 16.

90 HUCKLESBY, A. Understanding Offenders' Compliance: a case study of Electronically Monitored Curfew Orders. In: Journal of law and society. Vol. 36, No. 2, June 2009, ISSN 0263-323X, pp. 248-71.

Dodávám, že podobně jako jiné případové studie má i tato svou omezenou platnost a možnost komparace v rámci různých trestněprávních kontextů. Její poznatkový aparát ovšem může poukázat na některé markanty, které by se mohly v souvislosti se spuštěním elektronického monitoringu vyskytnout či projevit i v ČR.

91 BOTTOMS, A. E. Compliance and community penalties. In. BOTTOMS, A. E., GESLTHORPE, L., REX, S. (eds.). Community penalties: Change or Challenges. (2001) s. 87-116. Cit. dle HUCKLESBY, A. : 2009, s. 251-256.

92 NELLIS, M. Surveillance, Rehabilitation and Electronic monitoring: Getting the Issues Clear. (2006) 5 In. *Criminology and Public Policy*. s. 103-108. Cit. dle HUCKLESBY, A. : 2009, s. 251-256.

Studie se zaměřila na konkrétní skupinu odsouzených a prokázala několik zajímavých souvislostí. Předně je zde učiněna distinkce mezi krátkodobým osvědčením (*Short-term compliance*) – tedy v rámci konkrétního uloženého trestu a osvědčením dlouhodobým – dopady trestu na odolnost odsouzeného vůči následnému páchání trestné činnosti.⁹³ ve zkoumaném souboru byli pachatelé, kterým bylo domácí vězení uloženo jako samostatný trest i ti, kde byl uložen vedle jiného trestu. Ve Velké Británii je elektronický monitoring osob zajišťován dvěma soukromými společnostmi (G4S a Serco), které dodávají vybavení a zajišťují celý monitorovací proces, včetně vyšetřování případů maření výkonu trestu.⁹⁴ Hucklesby upozorňuje na některá úskalí monitorovacího procesu, např. odsouzený může formálně trest dodržovat (je v určeném obydlí po určenou dobu), ovšem např. pořádá večírky spojené s konzumací alkoholu nebo ilegálních drog, eventuálně může drogy ve svém obydlí i prodávat.⁹⁵ Skutečnost, že odsouzený je stabilně v obydlí jej (v případě kriminálních vazeb „venku“) ohrožuje, neboť je snadno k nalezení a může tak být případně i v ohrožení.⁹⁶ Ani rodina a přátelé byt' jsou většinou uváděni jako důležitý zdroj motivace pro řádné plnění trestu však nemusí být nutně jeho zárukou a v několika případech bylo díky těmto „významným druhým“ měněno místo výkonu trestu.⁹⁷ na druhou stranu byla rodina a blízcí často silnějším faktorem než samotná svoboda odsouzeného. Zároveň byl problém (zejména v případě nočních kontrol a telefonátů) z důvodu konfliktů dohlížejícího personálu s rodinnými příslušníky rodin.⁹⁸ v systému justice kde převažuje rychlost a kvantita nad kvalitou lze obtížně zajistit, aby byla spravedlnost „vykonávána“, ale aby tak byla i vnímána, a aby pachatelé věřili, že je s nimi nakládáno spravedlivě a s respektem coby konkrétními lidmi (*individuals*). Čas strávený vysvětlováním rozhodnutí a z nich plynoucích požadavků vůči pachatelům, zajišťující dostatečný kontakt mezi systémem trestní justice a pachateli trestných činů jistě pozitivně ovlivní vykonatelnost trestu.⁹⁹ Stran motivace odsouzených, tito v rámci rozhovorů nedeklarovali žádnou souvislost jejich osvědčení s ohledem na morální uvědomění.¹⁰⁰ Zajímavým motivačním prvkem může být např. zkracování denní „sazby“ domácího vězení v závislosti na řádném plnění trestu.¹⁰¹ Při porušení výkonu trestu (škála těchto porušení byla odstupňována a přesně systematizována)¹⁰² a následných výstrahách se odsouzení cítili zavázáni za „ještě jednu šanci“ a reagovali pozitivně. Britské pojetí

93 HUCKLESBY, A. : 2009, s. 249.

94 Ibid., s. 250.

95 Ibid., s. 251.

96 Ibid., s. 264.

97 K tomu dodávám, že toto je přesně jedno z míst profesionální probační služby (která může rizika tohoto typu včas odhalovat a reagovat), kde je nezastupitelná.

98 Ibid., s. 270.

99 Ibid., s. 269.

100 Ibid., s. 263.

101 Ibid., s. 266.

102 Včetně metodiky reakcí na ní – ústní varování, písemná výstraha. Přeměna trestu proběhla až po několika výstrahách (excesech) anebo při mimořádně závažném porušení podmínek trestu.

elektronického monitoringu může být jistě specifické v řadě ohledů, např. elektronicky hlídané domácí vězení (*curfew orders*) v GB není nutně spojeno s probačním dohledem.¹⁰³ Dodejme, že v případě tohoto trestu se jedná o jeden z nejméně užívaných typů komunitních sankcí v Británii.

Současné komunitní sankce v Anglii a Walesu:¹⁰⁴

- *community rehabilitation order* – probační dohled
- *community punishment order* - obdoba OPP s nebo bez probačního dohledu (40-240 hodin práce)
- *community punishment and rehabilitation order* – kombinace dvou předchozích (OPP max. 100 hodin)
- *drug treatment and testing order* – povinnost pachatele podrobit se léčbě a pravidelně o ní referovat soudu
- *curfew order* – jedna z nejméně frekventovaných komunitních sankcí pro dospělé, denně lze uložit 2-12 hodin a celkově max. na šest měsíců
- *suspended sentence supervision order* – obdoba parole

Stejně tak poučné mohou být i některé diskurzivní souvislosti anglické trestní politiky v oblasti alternativních sankcí. Raynor upozornil na zajímavou souvislost, že zatímco v kontinentální Evropě koncem devadesátých let začínala stoupat obliba alternativních trestů, v samotné Velké Británii byly tyto předmětem politických bojů.¹⁰⁵ Stejně tak zmiňuje Garlandovu velmi inspirativní tezi ohledně vývoje komunitních sankcí,¹⁰⁶ a sice aspekt politického klimatu: „*pozdně moderní trestní politiky bývají předmětem častých a někdy extrémních změn směru tím jak politici hledají podporu znepokojené veřejnosti pomocí mediálně vděčných gest.*“¹⁰⁷ Závěrem lze stran anglosaského diskurzu zmínit i vlivné koncepty bifurkace (*bifurcation*¹⁰⁸), propouštění (*decarceration*¹⁰⁹) a nálepkování (*labelling*).¹¹⁰

103 RAYNOR, P. : 2002, s. 1168.

104 Ibid., s. 1170-1171.

105 „*Ironically, the increasing popularity of probation and community service throughout the world has coincided with a period in Britain when there have often struggled for political approval and support.*“ (RAYNOR, P. : 2002, s. 1172).

106 „*Penalties imposed on offenders by criminal court, that do not involve imprisonment. These include various forms of reprimand, financial penalties, supervision and unpaid work and are sometimes referred to as „non-custodial“ sentences or „alternatives to prison.*“ (McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.) : 2001, s. 44)

107 „*(...) late modern criminal justice policies are subject to frequent and sometimes extreme changes of direction as politicians seek support from anxious population through media-friendly gestures.*“ (GARLAND, D. (1996) *The Limits of the Sovereign state: Strategie of Crime Control in Contemporary Society*. In *British journal of Criminology*, 36: 445-71. Cit dle RAYNOR, P. : 2002, s. 1198).

108 „*Bifurcation is a concept – built on the „just deserts“ premise – which seeks to reserve incarceration solely for those offenders who pose a risk to the community, whilst fading community-based penalties for less serious offenders.*“ (McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.) : 2001, s. 18)

NĚMECKO

Německo schválilo zavedení TDV již v roce 1997, na rozdíl od ČR ovšem prostřednictvím zákona o výkonu trestu, a to jako náhradu za krátkodobé tresty odnětí svobody v délce trvání maximálně do šesti měsíců (které se ukládala spíše výjimečně) a místo nich byly ukládány spíše krátkodobé podmíněné tresty.¹¹¹

V návrhu právní úpravy TDV v Německu se objevily následující hlavní body:¹¹²

- elektronicky hlídáný TDV může nahradit zejména nejlehčí formy nepodmíněného trestu odnětí svobody – víceméně otevřený režim věznění, přičemž tyto formy mohou být kombinovány
- může jít o alternativu k výstupnímu odd., v takovém případě max. na dobu 3 měsíců
- o náhradě VTOS prostřednictvím TDV rozhoduje komise

odsouzený musí:

- dát souhlas s uložením tohoto trestu
- mít trvalý pobyt
- mít stálé zaměstnání anebo souhlasit s výkonem OPP
- užívání omamných a psychotropních látek je formou porušení trestu (důvod pro přeměnu na náhradní trest)
- zaměstnaní a majetní odsouzení jsou povinni platit do fondu obětí trestné činnosti doprovodnou pokutu, ve výši poloviny rozdílu mezi výdělkem a sazbou sociální pomoci

V Německu probíhaly diskuse ohledně stigmatizujících aspektů elektronického monitoringu: „*Pociťován je symbolický charakter náramku, který pachatele neustále upomíná na jeho status a povinnosti. Nasazení náramku dává odsouzenému jasně najevo, že společnost odmítá jeho dosavadní způsob života a požaduje, aby jej radikálně změnil.*“¹¹³ Právě vedlejší stigmatizující (či difamující) aspekt „náramku“, resp. povědomí v sousedství odsouzeného jsou v podstatě určitým zpříšňujícím a výchovným efektem elektronické formy kontroly. Obecně je v Německu trest přijímán s ostrážitostí¹¹⁴ a není bez

109 „*The process that refers to a deliberate move away from the use of imprisonment as the central and predominant penal sanction, usually towards the use of alternative sanctions in the community.*“ (McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.). : 2001, s. 79)

110 „*A sociological approach to understanding crime and deviancy which refers to the social processes through which certain individuals and groups classify and categorize the behavior of others. On this basis labelled individuals are stereotyped to act in certain ways and are responded to accordingly. Such reaction tends to reinforce a self conception as deviant and has the unanticipated consequence of promoting the behavior that it is designed to prevent.*“ (McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.). : 2001, s. 159.)

111 KRAHL, M. : 1998, s. 229.

112 Ibid., s. 230.

113 HOŘÁK, J. : 2005, s. 10.

114 Např. Krahl se vyjadřuje v tom smyslu, že: „(...) v případě elektronicky hlídáního domácího vězení nedochází k resocializačnímu působení na pachatele. Je zde možný totiž jen minimální kontakt mezi pachatelem a zaměstnancem ústavu pro výkon trestu. Jak je možno již dnes předpokládat, individuální porada a penitenciární

zajímavosti, že právě v Německu narazilo elektronické sledování při své implementaci na velmi silný odpor ze strany ochránců lidských práv, poukazujících zejména na nepřiměřený zásah do soukromí odsouzeného a jeho blízkých.¹¹⁵

Vůči tomu stojí logicky antiteze, a sice že uvěznění v klasické věznici má nepoměrně silněji stigmatizující efekt,¹¹⁶ navíc s obecně známými devastujícími účinky na odsouzeného, zejména u déletrvajících trestů (kriminální nákaza, syndrom prizonizace, heterogenní morálka, šok prvního dne, atd.).¹¹⁷ Spíše než nápravu lze tedy od tradičního uvěznění často očekávat spíše zvýšení pravděpodobnosti recidivy. Přesto, a to zdůrazňuji, je jeho funkce nezastupitelná a ve většině případů zcela opodstatněná. Zmiňuji toto spíše na okraj, neboť jak známo, jde spíše o vyvážený poměr mezi represí a prevencí. Nejlehčí formy alternativních trestů a odklony jsou tak pomyslným minimem, resp. klasické uvěznění maximem represe. Pokud jde o prvek preventivní, je jeho místo ve všech formách trestu, a to jak v rovině individuální - náprava pachatele a odrazení od dalšího páchaní trestné činnosti), tak (zejména) generální - odstrašující působení na společnost prostřednictvím uložení a vykonání sankce na odsouzeném. Ostatně i Šámal¹¹⁸ charakterizuje úlohu trestního práva v tom smyslu, že poměr prevence a represe by měl být co možná v rovnováze.¹¹⁹ Stejně tak probíhala i diskuse ohledně možné kolize (elektronicky hlídaného) TDV s principem rovnosti (stejně okolnosti činu mají být posuzovány stejně), neboť u lidí bez stabilního místa bydliště by tato forma trestu logicky nepadala v úvahu. Intenzita penitenciární práce (vzdělávání, další vzdělávání, úprava volného času a sociální pomoc) s pachatelem (a možnost jeho resocializace) je v případě TDV nižší nežli ve VTOS (v německém prostředí!).¹²⁰

péče budou zcela absentovat anebo se budou moci uskutečňovat pouze ve velice skromné a tím nedostatečné míře. Z tohoto důvodu je možno jako o adeptech na tento způsob výkonu krátkodobého trestu odnětí svobody uvažovat pouze u těch z pachatelů, kteří nejsou násilnické povahy a neodávají se nadměrnému požívání alkoholu nebo nejsou závislí na drogách. Především se tedy bude jednat o pachatele majetkové trestné činnosti nebo pachatele trestných činů, ke kterým došlo v silničním provozu. Dále se domácí vězení jeví jako vhodný způsob výkonu krátkodobého trestu odnětí svobody u těch pachatelů, u kterých se vyskytují určité osobnostní zvláštnosti, jako např. u těhotných žen, u tělesně nebo duševně postižených, u osob nemocných AIDS a starších pachatelů.“

(KRAHL, M. : 1998, s. 232)

115 HOŘÁK, J. : 2005, s. 10. Srov. též KRAHL, M. : 1998, s. 233.

116 Vztáhneme-li na tomto místě problematiku stigmatizace na ČR, kde dosud elektronický monitoring není, nabízí se úvaha, zdali osobní fyzické kontroly probačním úředníkem kdykoli v průběhu noci nepředstavují pro odsouzeného daleko větší diskomfort a koneckonců i stigmatizaci (např. vyzvánění na dvorku venkovského domku), nežli v případě elektronického monitoringu (náramku).

117 Je pravdou, že jistá forma stigmatizace pomocí náramku je jakýmsi „efektem navíc“. Ten lze ovšem chápat i pozitivně, a to právě v jeho symbolické rovině. Právem potrestaný odsouzený jako součást vykonávaného trestu je „prozrazován“ náramkem. Po řádném vykonání trestu je mu tento sňat a odsouzený je po nápravě a odpykání zaslouženého trestu opět „očištěn“. Náhlá nepřítomnost náramku zřetelně signalizuje, že odsouzený si již svůj trest „odpykal“ a není tedy důvod chovat se vůči němu jakkoli odlišně.

118 A trestní politiky státu, kterou prostřednictvím trestního práva uplatňuje. (pozn. autora)

119 ŠÁMAL, P. : 2009, s. 28. Konečně zásada jednoty trestní prevence a represe (zásada účelnosti trestu) byla i předmětem nálezu ústavního soudu. (Srov. ÚS 463/1997 USn.)

120 KRAHL, M. : 1998, s. 233.

RAKOUSKO

Další podrobnou informaci o implementaci TDV prostřednictvím elektronického monitoringu v zahraničí přináší Krejčířiková.¹²¹ V Rakousku vytváří odsouzený s probátorem týdenní časový harmonogram (jeho dodržení je pak sledováno jako hlavní indikátor úspěšného výkonu trestu, resp. odchylky od něj jsou vyhodnocovány a podle závažnosti a četnosti jsou následně důvodem pro přeměnu), který lze operativně upravovat dle potřeby. Náklady na VTOS byly kolem 100€/os/den, na EM už pouze 42€/os/den. S pilotním testováním EM se v Rakousku (Horní Rakousko) začalo na počátku r. 2006, od r. 2008 pak dále ve Vídni a Grazu. Primárním důvodem bylo stejně jako u nás velmi exponované vězeňství (byť index vězňených osob byl v Rakousku bezmála o polovinu nižší nežli v ČR). Rakousko v rámci první fáze pilotáže (2006) zvolilo variantu Back-door¹²² programu (EM u podmíněného propuštění) a v první fázi pilotáže byla stanovena následující kritéria pro zařazení odsouzeného do programu:¹²³

- osoba je podmíněně propuštěna
- má vlastní ubytování
- osoba je zaměstnána, studuje či má jiný pravidelný denní program v rozsahu min. 20 hodin týdně
- souhlas odsouzeného s EM
- souhlas dospělé osoby, která případně s odsouzeným žije, s jeho elektronickým sledováním¹²⁴

Ve druhé fázi pilotáže¹²⁵ (2008) došlo k propojení aplikace Back-door a Front-door, pachatelé zařazení do programu byli jak podmíněně propuštění tak podmíněně odsouzení, stanovená kritéria byla následující:

- zajištěné ubytování (dům nebo byt)
- osoba je zaměstnána, studuje či má jiný pravidelný denní program v rozsahu min. 30 hodin týdně
- souhlas odsouzeného s EM
- souhlas dospělé osoby, která případně s odsouzeným žije, s jeho elektronickým sledováním

Tedy, došlo k úpravě vzhledem k vlastnictví bytu, rozšíření „cílové skupiny“ a zpřísnění u pravidelného režimu o 10 hodin týdně navíc. Výsledky druhé pilotáže byly velmi pozitivní, ze 36 osob jich program regulérně (úspěšně) absolvovalo 32. Zde je důležité zdůraznit, že maximální výměra u EM při podmíněném propuštění byla zákonem stanovena na 6 měsíců a průměrná délka trestu u testovaného souboru odsouzených byla

121 KREJČÍŘIKOVÁ, K. : 2009, s. 17-20.

122 Systém fungoval na principu satelitní navigace v dopravě.

123 Od tohoto systému se pak vlivem technických nedostatků upustilo.

124 Zejména kvůli možnosti vstupu probátora či pracovníka agentury zajišťující EM do místa výkonu TDV (obydlí).

125 Systém telefonní linky.

3-4 měsíce. U „Front-door“ účastníků (krátkodobé tresty) – následovalo po zdárném absolvování testování rozhodnutí soudu o zastavení trestního stíhání. Partneri odsouzených kvitovali tuto formu trestu ve většině velmi kladně, vítali přítomnost odsouzeného v obydlí, zlepšení jeho spolehlivosti a partnerského soužití (až na několik výjimek), rovněž se nepotvrdily obavy z výskytu domácího násilí. I v Rakousku autoři při diskusích o zavádění elektronického monitoringu nabádali ke zvýšené obezřetnosti.¹²⁶

FRANCIE

Např. Combessie se vůči EM ve Francii vymezuje velmi kriticky a varuje před sociální nespravedlností s ohledem na faktickou nemožnost zvažovat tuto sankci u všech pachatelů. Dále také upozorňuje, že ve Francii může být snaha o zavedení elektronického monitoringu vedena účelově v souvislosti s rostoucím počtem obchodníků a politiků, kteří byli v posledních letech uvězněni.¹²⁷

BELGIE

Back-end systém byl zaveden v Belgii (max. 6 měsíců před propuštěním), v Anglii (max. 2 měsíce před propuštěním) a v Německu v „otevřených věznicích“ na poslední 3 měsíce před propuštěním.¹²⁸

ŠVÝCARSKO

Ve Švýcarsku existují bohaté zkušenosti s užitím „polovězení“¹²⁹ (*semi-imprisonment*). Bylo zde implementováno již v roce 1973 a postupem času se stalo velmi významnou alternativou ke krátkodobým trestům odnětí svobody (jejich délka relativně narůstala z původních měsíců až na jeden rok).¹³⁰

ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY

Zahraniční zkušenosti mj. ukazují (např. Nizozemí),¹³¹ že u TDV je velmi podstatnou součástí právě průběžná práce s odsouzeným – tedy např. vypracování týdenního harmonogramu a jeho sledování, důraz na pravidelné a „vhodné“ činnosti – zaměstnání, studium, apod. To vedle zřejmých pozitiv implikuje i tu skutečnost, že takto koncipovaný trest je pachatelem pocíťován daleko intenzivněji, je pro něj výrazně citelnější. V tomto smyslu se (de lege ferenda) nabízí úprava ve smyslu možné kombinace TDV s OPP, která by zejména u nezaměstnaných odsouzených (pokud by jim tedy tento trest byl uložen) mohl představovat právě pravidelnou aktivitu a zároveň intenzivnější dohled na řádný

126 *“For prisoners who do not present security risk – and there are a considerable number – a new and non arduous form of imprisonment („light prison“) should be developed. to what extent electronic monitoring could be used should be examined very critically but without prejudice.”* (GRATZ, W., HELD, A., PILGRAM, A. : 2002, s. 29.)

127 COMBESSIE, P. : 2002, s. 253–254.

128 VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. : 2002, s. 841.

129 Víkendové tresty.

130 BAECHTOLD, A. : 2002, s. 661.

131 KALVODOVÁ, V. : 2000, s. 137-138.

výkon TDV v podobě kdy není přítomen elektronický monitoring.¹³² Podle průzkumů ve státech kde je TDV aplikován jej až 15% odsouzených považuje za daleko přísnější nežli trest odnětí svobody.¹³³ Zahraniční průzkumy rovněž poukázaly na vhodnost užívání elektronického monitoringu u krátkodobých trestů v kombinaci s návaznými resocializačními programy (včetně např. léčebných).¹³⁴ Naopak poněkud alarmující je jiný výsledek, který poukázal na rapidně klesající vykonatelnost u elektronického monitoringu v čase delším tří měsíců.¹³⁵ Zřejmě nejpříznivější výsledky přineslo zavedení elektronického sledování ve Švédsku, kde se pečlivě připravený program (typ front-door)¹³⁶ zaměřený na nepodmíněné krátkodobé tresty do 3 měsíců odnětí svobody skutečně podařilo během tří let snížit vězeňskou populaci o 25%.¹³⁷ Kratochvíl poznamenává, že v USA je domácí vězení koncipováno nikoli jako samostatná forma sankce, ale jako opatření ke zvýšené ochraně společnosti – v případě vyšetřovací vazby či podmíněného propuštění (back-end typ).¹³⁸ od roku 2006 běží pilotní projekty elektronického monitoringu osob v Rakousku, v Hesensku od r. 2000, Bádensku-Würtembersku od r. 2008, ve Švýcarsku od 1999 do 2002 a v následujícím roce byl tento opakován.¹³⁹

132 Srov. též HOŘÁK, J. : 2005, s. 11.

133 NAVRÁTILOVÁ, J. : 2009, s. 96.

134 EVANS, D. (1996) Electronic monitoring : APPA testimony to Ontario Standing Committee on Administration and Justice, Perspectives, Fall 1996, pp. 8-10 (Lexington, KY; APPA), cit. dle: McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.) : 2001, s. 108.

135 WHITFIELD, D. (1997) Tackling the Tag – the Electronic Monitoring of Offenders, Winchester, Waterside Press. Cit. dle: McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.) : 2001, s. 108.

136 Tedy stejný typ, který se plánuje v ČR (alternativa k uvěznění). Opakem je back-door (též back-end), což je alternativa k (podmíněnému) propuštění, v některých trestních politikách dokonce integrální součástí původně uloženého trestu. Např. jeden z respondentů v rámci rozhovoru uváděl příklad Francie, kde se v rámci rozsudku odsuzujícího obžalovaného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody zároveň s jeho výměrou explicitně stanoví, že druhá polovina trestu bude v režimu domácího vězení.

137 McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.) : 2001, s. 108.

138 KRATOCHVÍL, V. : 2009, s. 640.

139 KREJČÍŘKOVÁ, K. : 2009, s. 16.

4.2 Česká právní úprava a praxe

4.2.1 Souvislosti rekodifikace trestního práva hmotného¹⁴⁰

Rád bych poukázal na několik aspektů, jež jsou pro TZ (v rámci něhož byl TDV implementován do platné právní úpravy) typické a z hlediska právní aplikace významné. V souvislosti s novým Trestním zákoníkem je namístě poukázat na (respondenty) všeobecně sdílené přesvědčení (byť byly zavedeny dva nové alternativní tresty), že jeho prostřednictvím dochází k významnému posílení trestní represe. Je tomu tak zejména proto, že se zpřísnily trestní sazby u trestných činů ohrožující svou povahou primární zájmy chráněné novým Trestním zákoníkem – tedy u trestných činů proti životu a zdraví, rodině a dětem, svobodě a lidské důstojnosti.¹⁴¹ Dále se stala trestnou i příprava některých trestných činů. Došlo ke změně v číslování jednotlivých trestných činů a změnilo se též pořadí hlav (systematika) ve zvláštní části TZ (akcentující klíčové zájmy chráněné tímto zákonem), upravila se typologie trestných činů, která přešla od dosavadní monopartice¹⁴² k bipartici, tj. jejich dělení na dvě hlavní kategorie, a to přečiny a zločiny. Jak uvádí Navrátilová:¹⁴³ „*Bipartice trestných činů, tedy jejich dělení na přečiny a zločiny – vychází z odstupňované typové závažnosti soudně trestných jednání (trestných činů) vyjádřené trestní sazbou. Přičemž tato kategorizace by měla rozšířit prostor pro uplatnění alternativ a odklonů.*“ Výrazem zpřísnění je mj. i řada nových trestných činů.

S ohledem na zpřísnění trestní represe je třeba zmínit význam zásady subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2, tedy její subsidiární (pomocná) úloha v oblasti práva.

Šámal ji charakterizuje následovně: „*Zásada subsidiarity trestní represe (klíčový princip nové trestněprávní úpravy) vychází z přesvědčení, že ochrany (...) je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky.*“¹⁴⁴ Trestní právo se tedy dle této zásady uplatní pouze v těch případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění

140 Trestní právo hmotné můžeme definovat jako „*odvětví veřejného práva, které chrání nejdůležitější právní statky naší společnosti, zejména práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob a dalších subjektů, jakož i právem chráněné zájmy společnosti a státu, včetně ústavního zřízení České republiky, před trestnými činy taxativně uvedenými v trestněprávních normách tím, že vymezuje, co je trestný čin, stanoví podmínky trestní odpovědnosti, okolnosti vylučující trestní odpovědnost, druhy trestních sankcí, způsob jejich ukládání, vzniku i zániku jejich výkonu, včetně podmínek zahlazení odsouzení.*“

ŠÁMAL, P. : 2009, s. 27.

141 Příkladem toho, jak nový TZ zpřísnil trestní represu je právě zvýšení trestních sazeb (jejich horních hranic), nicméně se to týká spíše zvláště závažných jednání ohrožujících lidský život či zdraví, tedy zvýšila se mj. trestní sazba u výjimečného trestu a u trestu doživotního. Zároveň došlo k posunu horní hranice trestní sazby v rámci nově instalované bipartice (dělení trestných činů na přečiny a zločiny). V původní koncepci byla v rámci bipartice horní hranice trestní sazby u přečinů maximálně tři léta (dnes pět let), resp. minimální horní hranice pro zvláště závažný zločin původně 8 let (dnes 10 let). Podrobněji viz Příloha č. 17.

(Srov. např. TERYNGEL, J. : 2004, s. 58 a 61.)

142 Jediná kategorie trestných činů.

143 NAVRÁTILOVÁ, J. : 2009, s. 95.

144 ŠÁMAL, P. : 2009, s. 30.

odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Trestní právo je tak užito až ve smyslu ultima ratio, tedy krajního prostředku, kdy jsou veškeré ostatní prostředky práva vyčerpány anebo jsou vzhledem k povaze věci neúčinné. Vedle této (klíčové) zásady, která se v rámci nového TZ uplatňuje, se uplatňuje řada dalších, mj. zásada zákazu analogie k tíži pachatele, zásada zákazu retroaktivity, zásada zákonnosti (požadavek nullum crimen, nulla poena sine lege stricta).¹⁴⁵

V rámci rozhovorů s „praktiky“¹⁴⁶ jsem se setkal s výraznou kritikou formálně-materiálního pojetí trestného činu, jak s ohledem na samotnou praxi rozhodování konkrétních soudů, tak kvůli obavám z adekvátní kvalifikace trestného jednání (na základě uplatnění formálně-materiálního pojetí trestnosti) ve fázi před zahájením trestného stíhání – tj. kvalifikování trestného činu ze strany Policie ČR. Jedná se především o aplikaci materiálního korektivu, tedy kritéria *společenské škodlivosti*¹⁴⁷ (materiální prvek tedy v novém pojetí zůstává přítomen), kterážto v kombinaci s formálními znaky (shoda jednání pachatele s konkrétními znaky skutkové podstaty popsané v TZ) rezultuje ve spáchání trestného činu a zavdává tak příčinu k trestnímu stíhání pachatele. Nicméně na rozdíl od společenské nebezpečnosti, jak uvádí Herdová: „*společenská škodlivost jednání pachatele (...) není podmínkou trestnosti činu, je však důležitým hlediskem zejména při ukládání trestů. Trestní stíhání pachatele méně škodlivého trestného činu se tedy zpravidla zahájí; nebude-li však jednání pachatele orgány činnými v trestním řízení shledáno společensky škodlivým, bude trestní stíhání zastaveno.*“¹⁴⁸ Nelze však hovořit výhradně o trestní represi – nové skutkové podstaty popsané Trestním zákoníkem rovněž reagují na současný vývoj společnosti a oblasti, které je třeba z hlediska trestnosti upravit. Z toho (jak je výše patrné) je z hlediska zákonodárce mj. posílena např. ochrana životního prostředí, pořádku ve věcech veřejných a také jsou zohledněny aktuální trendy v oblasti počítačové a hospodářské kriminality.

145 Blíže viz ŠÁMAL, P. : 2009, s. 35.

146 Mám na mysli soudce a státní zástupce, kteří se sami tímto termínem nezářídka označují především pro zdůraznění svého bezprostředního každodenního kontaktu s aplikací trestního práva. V pomyslné opozici vůči nim stojí „teoretici“, jejichž „těžištěm“ je trestněprávní teorie, komparatistika, apod. Dlužno říci, že podle mých zjištění se tyto dvě „role“ nezářídka prolínají, neboť řada praktiků (osobně jsem to pozoroval u soudců a advokátů) zároveň působí v akademické sféře. V tomto ohledu je tedy zřejmé, že se právní teorie a praxe často prolíná.

147 Tento termín nahradil dřívější pojem společenské nebezpečnosti (srov. §3 Zákona 140/1961 Sb., trestního zákona), který byl pro své ideologické konotace s komunistickým režimem nahrazen. Kritérium společenské škodlivosti, srov. § 12, odst. 2. TZ.

148 HERDOVÁ, E. Co přináší nový trestní zákoník. In: Co přináší nový trestní zákoník [online].

Praha : EPRAVO.CZ – Sbírnka zákonů, judikatura, právo, 2009-02-25 [citováno dne 2. 5. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>>.

4.2.2 Proces rekodifikace trestního práva hmotného¹⁴⁹

Otázka rekodifikace trestního práva hmotného a procesního byly přítomny prakticky po celou dobu samostatného státu (resp. již v rámci existence ČSFR) a již v roce 1993 byla ustanovena komise pro reformu trestního práva procesního. Tato se však spíše než na komplexní rekodifikační aktivity zaměřovala na řešení aktuálních potřeb prostřednictvím dílčích novelizací. V dubnu 1995 pak byla ministrem spravedlnosti ustavena 20 členná Komise pro rekodifikaci trestního práva hmotného a trestního práva procesního. Další markantou v genezi rekodifikované trestně právní úpravy se stalo jmenování nové komise pro rekodifikaci trestního zákona a trestního řádu v roce 1997 (postupně až o 40 členech), která již měla jasné organizační uspořádání a řízení, svůj statut a pravidla činnosti a zejména harmonogram rekodifikačních prací. Dále pak zpracování *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*,¹⁵⁰ kterážto byla následně podrobena oponentuře a širšímu odbornému hodnocení mj. prostřednictvím mezinárodní vědecké konference s cílem kvalifikovaného a úspěšného projednávání připravovaného vládního návrhu. Na základě této koncepce byl pak postupně vypracován věcný záměr trestního zákoníku (ten byl vládním Usnesením za dne 9. dubna 2001 přijat). Kompletní návrh trestního zákoníku byl v první půli roku 2004 finalizován a vládou přijat a předložen Poslanecké sněmovně parlamentu ČR. Ta tento návrh na své schůzi dne 30. listopadu 2005 schválila a dne 10. ledna 2006 postoupila Senátu Parlamentu ČR, který po projednání návrhu ve výborech tento v rámci své schůze dne 8. února 2006 zamítl. Poslanecké sněmovně byl tento návrh vrácen dnem 22. února 2006, PSP ČR jej na své schůzi dne 21. března 2006 definitivně neschválila. Vláda poslanecké sněmovně opětovně předložila návrh zákona 25. 2. 2008. Ta jej dne 11. 11. 2008 přijala, 8. 1. 2009 jej schválil senát a 27. 1. 2009 byl signován prezidentem republiky. Schválený zákon byl doručen k podpisu premiérovi 30. 1. 2009 a 9. 2. 2009 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 11 pod číslem 40/2009 Sb. Tím vstoupil v platnost a po uplynutí

149 KARABEC, Z. a kol. : 2008, s. 145-148.

150 Bipartice trestných činů, systematika zvláštní části a podstatná část změn, které se v novém trestním zákoníku projeví, byla již součástí Návrhu obsaženého v Koncepci nové kodifikace trestního práva hmotného v ČR, na jehož základě následně nový trestní zákoník vznikl. Součástí tohoto návrhu byl právě i trest domácího vězení, a to včetně možnosti elektronické kontroly jeho výkonu. Z toho je patrné, že diskuse o této formě sankce, jejím hmotně-právním zakotvení i praktickém zajištění zde probíhají již déle než jednu dekádu. Vedle toho jsou zde zmíněny i další progresivní změny forem trestání ve smyslu komunitních sankcí různé intenzity represe a izolace odsouzeného, jako např. víkendové tresty a tzv. domy na půl cesty. Tyto však v novém trestním zákoníku nebyly uplatněny. U víkendových trestů (uvěznění po dobu víkendu), které nacházejí hojně uplatnění např. ve Španělsku, dochází totiž ke komplikacím zejména s ohledem na zařizování a umístění odsouzených do vhodných věznic, tvorbě rozvrhu služeb na konci týdne a také možnosti zaměstnávání těchto trestanců. (Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného v ČR (Návrh). In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného v ČR* (sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000 na MSp ČR v Praze), MUNI, 2000, s. 12-77.). Jiným prostředkem dekriminalizace může být např. přeměna bagatelních trestních činů na přestupky. (Srov. JESCHECK, H. H. : 2000, s. 84)

legisvacanční lhůty¹⁵¹ (do konce kalendářního roku 2009), tedy dnem 1. 1. 2010 počínaje, se stal tento účinným.

Za hlavní rysy tohoto klíčového trestně politického (veřejněpolitického) dokumentu (tedy *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*) lze označit následující:¹⁵²

- Nová kodifikace trestního práva hmotného a procesního vychází ze zhodnocení účinnosti dosavadních základních předpisů v trestně právní oblasti, přihlíží k vývoji právní teorie a praxe zejm. v evropských zemích s rozvinutým demokratickým systémem, reflektuje změny v ostatních právních oblastech a je zaměřena na vytvoření co nejhodnějšího systému ochrany společnosti a jednotlivců před kriminalitou a jejími novými formami.
- Nová kodifikace zajišťuje plnění všech závazků v trestně právní oblasti, která vyplývají pro ČR z mezinárodních smluv a dalších dokumentů, vyjadřuje souhlas vnitrostátní úpravy s normami komunitárního práva EU a přihlíží k relevantním doporučením a stanoviskům Rady Evropy.
- Jsou garantována základní lidská práva a svobody a respektovány meze zásahů do těchto práv, stanovené Listinou základních práv a svobod, a je zajištěn plný soulad s Ústavou ČR a ústavní úlohou jednotlivých orgánů činných v trestním řízení.
- Nová kodifikace vyjadřuje návaznost na historický vývoj, tradice a zkušenosti československé a středoevropské právní kultury a odstraňuje z trestního práva České republiky všechny prvky, které byly poplatné ideologickým a politickým postulátům z totalitního období vývoje našeho státu. Vyjadřuje tedy ideovou a obsahovou diskontinuitu s deformacemi právního řádu odporujícími principům demokratického společenského uspořádání.
- Nově kodifikované právní předpisy by měly reflektovat očekávanou realitu společenského vývoje na počátku příštího století, být funkčními po dostatečně dlouhou dobu a vyjadřovat tak stabilitu právního řádu ČR

Cíle rekodifikovaného TZ:¹⁵³

- plné zajištění občanských práv a svobod a dalších hodnot garantovaných Ústavou, Listinou základních práv a svobod, jakož i vynutitelnost důležitých příkazů a zákazů prostředky trestního práva jako nejzazšího řešení („ultima ratio“)¹⁵⁴
- zajištění realizace trestní politiky demokratické společnosti založené na principu humanismu, směřující k sociální reintegraci pachatelů a zajišťující přiměřenou satisfakci obětem trestných činů

151 Tzn. časové období, ve kterém je předpis platný, ale není účinný (tj. mezi počátkem platnosti a počátkem účinnosti předpisu). Zdroj: [http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9A%C4%8Dinnost_\(pr%C3%A1vo\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9A%C4%8Dinnost_(pr%C3%A1vo)) [citováno dne 11. 5. 2011]

152 KARABEC, Z. a kol. : 2008, s. 143 – 145.

153 Ibid., s. 145.

154 Tato zásada má oporu i v judikatuře. Srov. NS sp. zn. 5 Tdo 897/2005.

- prohloubení diferenciacie a individualizace trestní odpovědnosti fyzických osob a právních následků této odpovědnosti
- dosažení komplexní právní úpravy ochrany mládeže tím, že trestní právo mládeže bude provázáno s právní úpravou z dalších relevantních oblastí našeho právního řádu na základě vědeckých poznatků nejen z oblasti trestního práva a kriminologie, ale i pedagogiky, sociologie, pedopsychologie a pedopsychiatrie (k tomu je namístě dodat, že zpracování nového trestního zákoníku předcházelo přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., který možno označit jako součást probíhající rekodifikace trestního práva)
- změna celkové filosofie ukládání sankcí, kdy je třeba především změnit hierarchii sankcí, v rámci níž by byl trest odnětí svobody chápán jako „ultima ratio“¹⁵⁵ a byl by kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí předpokládající širokou možnost využití alternativních trestů k zajištění pozitivní motivace pachatele
- důsledné oprostění od všech reliktních nedemokratických pojmání funkcí a účelu trestního zákona a přihlášení se k ideové diskontinuitě s právním řádem z totalitního období
- dosažení srovnatelné úrovně s trestním právem moderního evropského standardu při respektování mezinárodních závazků České republiky a požadavků vyplývajících z evropských integračních procesů

Právní úprava TDV, tak jak se stala účinnou prostřednictvím nového TZ v porovnání s původním návrhem, nedoznala prakticky významnějších změn (pouze změna číslování u § 59 na 60, resp. § 60 na 61). Tzn. tak jak byla v důvodové zprávě a věcném návrhu k novému TZ popsána byla následně i uzákoněna.¹⁵⁶ Podle důvodové zprávy k novele

155 V tomto smyslu je velmi zajímavá poznámka Kratochvíla (KRATOCHVÍL, V. : 2009, s. 475-476) v tom smyslu, že hierarchizace trestů prostřednictvím ustanovení v § 52 TZ zásadu „ultima ratio“ neodrží, protože pokud by tomu tak bylo, nepodmíněný trest by musel být v katalogu trestů nikoli na prvním místě, jak je tomu nyní (§52 odst. 1 písm. a TZ), ale naopak.

Sám také dále navrhuje odlišnou hierarchizaci:

- domácí vězení
- peněžitý trest
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- propadnutí majetku
- zákaz činnosti
- obecně prospěšné práce
- zákaz pobytu
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- vyhoštění
- nepodmíněný trest odnětí svobody
- ztráta čestných titulů a vyznamenání

156 Srov. ŠÁMAL, P. : 2006, s. 102-105.

trestního řádu, nebrání výkon TDV výkonu zákonných oprávnění podle zvláštního právního předpisu, např. zatčení, vzetí do vazby či vykázání ze společného obydlí.¹⁵⁷ Místo výkonu trestu domácího vězení určí předseda senátu až v rámci nařízení výkonu trestu (podle § 334a TŘ).¹⁵⁸

ALTERNATIVNÍ TRESTY

Alternativní tresty nejsou prostřednictvím trestního zákoníku (ani podle původního trestního zákona) upraveny.¹⁵⁹ Alternativním trestem se rozumí trest nespojený s odnětím svobody v případech, kdy by pachatel mohl být odsouzen již k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, neboť zaručuje naplnění účelu trestu stejně, jako kdyby byl na odsouzeném vykonáván klasický trest odnětí svobody.¹⁶⁰

Problémy při aplikaci trestů nespojených s odnětím svobody jsou zejména následující:¹⁶¹

- obtíže učinit alternativy nespojené s odnětím svobody přijatelnými pro různé skupiny,
- obtíže související se zajišťováním maximálního užití alternativ odnětí svobody soudy,
- obtíže související s tím, aby alternativy nespojené s odnětím svobody byly dostatečně využívány jako skutečné alternativy odnětí svobody,
- obtíže související se zajišťováním dostatečného stupně důslednosti při soudní volbě sankcí (stupně, který by nevedl k nespravedlnosti),
- obtíže související s definováním a měřením účinnosti užití uvedených alternativ,
- jiné obtíže související s rovností, důsledností a spravedlností

Nezkusil k tomu dodává: „*Je sice pravda, že trest odnětí svobody je stanoven pro každý trestný čin, což má ale zcela jinou funkci, než aby byl zvažován u každého trestného činu.*“¹⁶²

ELEKTRONICKÝ MONITORING

Krejčířková¹⁶³ zmiňuje dva základní typy systému EM (vysílačka, přijímač a centrální PC):

- aktivní – hlídání je pod neustálou kontrolou, nesmí opustit obvod cca 25-45 m, v opačném případě je vyrozuměn centrální počítač
- pasivní – přítomnost odsouzeného se kontroluje pouze namátkově v nepravidelných intervalech, což hlídá opět centrální počítač

V obou případech (aktivní i pasivní) jsou zpětná hlášení přezkušována identifikačním přístrojem, další možností jsou pak přenosné přijímače s větším prostorovým dosahem –

157 JELÍNEK, J. : 2009, s. 954.

158 Ibid., s. 90.

159 Míněno ve smyslu „explicitně upraveny“, tedy tak, že nejsou v rámci katalogu trestů (§ 52 TZ) vyčleněny jako jejich zvláštní forma. Což by také nebylo nikterak účelné, neboť z povahy věci vyplývá, že všechny typy trestů právě s výjimkou odnětí svobody jsou alternativní – jsou alternativou právě vůči NTOS. (pozn. autora)

160 HULÁN, P. : 2010, s. 17.

161 NEZKUSIL, J. : 2009, s. 11.

162 Ibid., s. 15.

163 KREJČÍŘKOVÁ, K. : 2009, s. 16.

tj. s eventuelní kontrolou mimo obydlí odsouzeného (pracoviště, resocializační program, apod.) Podle účelu lze aplikaci EM rovněž rozdělit na:¹⁶⁴

- Back-door programy – využití EM u podmíněného propuštění
- Front-door programy - využití EM u krátkodobých trestů odnětí svobody (varianta zamýšlená v ČR)

Technologie GPS (*Global Positioning System*) se prozatím ve světě příliš neaplikuje, protože dosud není dostatečně technicky spolehlivá.¹⁶⁵ Nicméně její výhodou je především možnost sledování (odsouzeného) v reálném čase a také skutečnost, že tento způsob nevyžaduje instalaci zařízení v místě výkonu trestu.¹⁶⁶ Stručnou, ovšem přesnou charakteristiku elektronicky hlídání TDV přináší Jescheck:

*„(...) silně punitivní efekt pro postiženého se současným zachováním rodinných a pracovních vztahů včetně úspor na nákladech uvěznění, proti tomu stojí spoluzatížení rodinných příslušníků, narušování intimity bytu u všech zúčastněných a hanba pro postiženého v jeho okolí.“*¹⁶⁷ Samotný systém elektronické kontroly v ČR by měl vypadat konkrétně následovně - po nasazení elektronického náramku bude v bytě odsouzeného instalován stacionární RFID¹⁶⁸ přijímač tak, aby s ním nebylo možné manipulovat (plomba geografická kotva) a v soudem stanoveném čase bude detekovat přítomnost vysílače – náramku. Pokud nezachytí signál, bude následovat kontrolní telefonát. Pokud ani ten nezjistí, zda je odsouzený tam kde má být, následuje kontrola probačním úředníkem. Pokud ani ten nezjistí přítomnost odsouzeného v místě výkonu trestu, vyrozumí o tom příslušný soud, který rozhodne o dalším opatření.¹⁶⁹ V zahraničí je elektronický monitoring (TDV) vnímán především jako náhrada krátkodobých trestů (v řádu několika málo měsíců), což český zákonodárce v rámci platné právní úpravy zjevně nezohlednil. Stejně tak bývá poukazováno na riziko efektu rozšiřování sítě (net-widening), tedy svým způsobem paradoxu, kdy nový alternativní trest není aplikován jako (mírnější) alternativa vůči nepodmíněnému odnětí svobody, ale naopak jako (přísnější) alternativa vůči ostatním alternativním trestům (především podmíněnému odsouzení).¹⁷⁰

164 KREJČÍŘKOVÁ, K. : 2009, s. 16.

165 HULÁN, P. : 2010, s. 19.

166 HRUŠÁKOVÁ, M. (ml.), ŽATECKÁ, E. PŘEPECHALOVÁ, K. Zamyšlení nad trestem domácího vězení v novém trestním zákoníku. In HAMULÁK, J., MARTVOŇ, A. (eds.) Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2009. 2. část. Bratislava : Univerzita Komenského, s. 874. Cit. dle. ŠČERBA, F. : 2011, s. 327.

167 JESCHECK, H. H. : 2000, s. 90.

168 Radio Frequency Identification Device, radio-frekvenční identifikační zařízení. Existují 2 základní typy – aktivní a pasivní. (pozn. autora)

169 VANTUCH, P. : 2009, s. XIII.

170 Srov. *„Obviously electronic monitoring is only an option to replace short-term imprisonment. If it lasts more than three months the rate of failure increases considerably. The experiments in Europe therefore concentrate on a substitute for short-term imprisonment or for a short-time period of conditional release at the end of a long sentence. Where a person is being held in pre-trial detention because of the risk that he may abscond, for example, electronic monitoring may also be employed. The danger with electronic monitoring is that it may be used not so much as a substitute for imprisonment but as an additional form of control. If this happens all that will be achieved is that the net of social control will be widened without any effect on prison population.“* (VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. : 2002, s. 813.)

CHARAKTERISTIKA TDV

TDV lze podle platné právní úpravy uložit, jak samostatně, tak jako vedlejší trest, s výjimkou OPP a nepodmíněného trestu odnětí svobody¹⁷¹ (§53 odst. 1). Důvodová zpráva k novému TZ anticipuje aplikaci TDV u těch pachatelů, jež je třeba s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu a možnostem jejich resocializace sice bezprostředně postihnout omezením osobní svobody (tj. nestačí podmíněné odsouzení), vzhledem k jejich osobním vlastnostem a rodinným poměrům však postačuje vůči nim podstatně menší intenzita zásahu. TDV má dle Nezkusila přicházet v úvahu jako alternativa k trestu odnětí svobody zejména u trestných činů kulpózních (nedbalostních), stejně tak i u deliktů dolůzších (úmyslných), ovšem s omezením na ty, kde padá v úvahu trest odnětí svobody maximálně na tři léta.¹⁷² To, že soud může podmínky odsouzenému „ušít na míru“ je projevem principu soudní individualizace trestu ze zásady zákonnosti vedle toho vyplývá, že nastavené podmínky trestu by neměly být v průběhu jeho výkonu soudem nadále zpřísněny (jejich úprava v neprospěch pachatele).¹⁷³ v této souvislosti se rovněž hojně diskutuje denní „hodinová dotace“ trestu. Např. skutečnost, že by soud odsouzenému uložil zákonem navrhovaných (byť nikoli závazných – „*nestanoví – li soud jinak*“ v §60 odst. 3) 9 hodin denně (v pracovním dni), považují někteří autoři za neúměrně mírné (neplnicí represivní funkci trestu) potrestání pachatele.¹⁷⁴ Není bez zajímavosti, že původně se uvažovalo o kontrole odsouzených (pomocí technických prostředků) prostřednictvím Policie ČR. Každopádně bývá poukazováno, že jakákoli varianta kontroly TDV (tj. ať už prostřednictvím EM anebo osobně PMS ČR) měla být pilotně testována, stejně jako v jiných evropských zemích. Od účinnosti nového TZ až dosud probíhá kontrola prostřednictvím osobních namátkových kontrol probačními úředníky. Ta by měla mít minimální frekvenci 3x/měsíčně a do určité míry ji lze i kombinovat s kontrolou telefonickou (má-li odsouzený pevnou linku), telefonická kontrola se však v zahraničí příliš neosvědčila.¹⁷⁵ Problémem této podoby kontroly (vedle její nízké frekvence, nákladů a organizace spojených s prováděním kontroly a řady dalších) je ta okolnost, že standardně tyto kontroly připadají na (v obecné rovině) mimopracovní dobu¹⁷⁶ (je-li odsouzený zaměstnán), tedy na dobu večerních a nočních hodin a víkendů. To klade jednak zvýšené personální nároky na pracovníky PMS ČR, dále se často jedná o přesčasovou (a tedy dražší) agendu a konečně kvůli nočním kontrolám je významný

171 Nakolik se tato vzájemná výlučnost jeví logicky, právě toto představuje jistou bariéru širší aplikace „back-end“ typu TDV, tedy podmíněného propuštění do domácího vězení (byť v omezené míře tuto variantu již nyní aplikovat lze - § 88 odst. 2 a § 89 odst. 2 TZ). Ostatně ani kombinace TDV s OPP by za určitých podmínek mohla (de lege ferenda) připadat do úvahy např. tam, kde by odsouzený neměl (či v průběhu výkonu trestu ztratil) zaměstnání, a mohl by tímto způsobem např. kompenzovat náklady výkonu trestu apod.

172 NEZKUSIL, J. : 2009, s. 17.

173 KALVODOVÁ, V. : 2007, s. 680.

174 KREJČÍŘÍKOVÁ, K. : 2009, s. 14-15.

175 ŠČERBA, F. : 2011, s. 365-366.

176 Míněno v převažujícím jednosměnném pracovním provozu.

i prvek bezpečnosti pracovníků a zejména pracovníc PMS ČR, tedy žen, kterých je na úrovni středisek relativní většina.

IMPLEMENTAČNÍ FÁZE

Vláda na svém zasedání 12. 10. 2009 vzala na vědomí materiál MSp ČR o implementaci (doplnění) institutu trestu domácího vězení a elektronického monitoringu do trestního práva ČR, který počítá se třemi časovými fázemi:¹⁷⁷

1. Bude uplatňována pouze namátková kontrola TDV prostřednictvím PMS. Tato potrvá počínaje dnem 1. 1. 2010 až do zavedení elektronického kontrolního systému.
2. Bude zaveden elektronický monitoring odsouzených. Plánuje se výběrové řízení na dodavatele (externí poskytovatel), zajišťující monitorovací systém (předpoklad je rok 2011).
3. V období 2011-2013 se má dosáhnout úplného propojení aplikace TDV a EM s novými legislativními úpravami a komplexní implementace do praxe české justice.

NÁKLADY TDV

Odhady ročních nákladů na výkon trestu domácího vězení se v literatuře různí. Např. Hulán¹⁷⁸ uvádí částku 28572,-/osoba/ročně (při cenách v roce 2007), což koresponduje s kalkulací obsaženou v důvodové zprávě k novému TZ. Navrátilová¹⁷⁹ uvádí částku 71429,-/osoba/ročně, což představuje 2,5 násobek.¹⁸⁰ Navrátilová k tomu dodává, že snahy o zajištění EM vlastními prostředky státu (tedy nikoli nákup služby od soukromníka) v Itálii (kde např. byla elektronická kontrola svěřena policii) neměly dobré výsledky a stran vhodných pachatelů – vhodní jsou ti pachatelé, u nichž se vyskytují určité individuální zvláštnosti – těhotné ženy, tělesně či duševně postižení, nemocní AIDS, či starší pachatelé. Bývá zmiňováno i porušení principu rovnosti, neboť tento trest přichází v úvahu pouze u pachatelů, které je možné považovat za sociálně integrované (např. nelze u bezdomovců).¹⁸¹ Hořák upozorňuje, že: „(...) v případě, že náklady elektronického sledování nese v plném rozsahu stát, zůstávají obecně prospěšné práce stále nejlevnějším alternativním trestem. Je třeba zároveň brát v úvahu, že náklady na elektronický monitoring by měly představovat jen část z objemu výdajů, neboť evropská koncepce domácího vězení je nemyslitelná bez doprovodného resocializačního programu.“¹⁸²

177 VANTUCH, P. : 2009, s. XIII.

178 HULÁN, P. : 2010, s. 18.

179 NAVRÁTILOVÁ, J. : 2009, s. 97.

180 Zřejmě je tím tedy míněna extenzivnější forma využití (pro 2,5 násobek původně – v Důvodové zprávě - kalkulovaného počtu 700 osob).

181 NAVRÁTILOVÁ, J. : 2009, s. 97.

182 HOŘÁK, J. : 2005, s. 8-10.

Vnitrostátní předpisy a ustanovení upravující či související s TDV:¹⁸³

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o Listině základních lidských práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů. (Čl. 12)
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
§ 14 odst. 2; § 38; § 39; § 52 odst. 1 písm. b); § 53 odst. 2.; § 60; § 61; § 89; § 105 odst. 1 písm. c); § 133.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
§ 27b; § 179d; § 314e, odst. 2, písm. b) a odst. 4; § 334a-h
- Zákon č. 218/2003 Sb., odpovědnosti mládeže za protiprávní činy (o soudnictví ve věcech mládeže)
§ 24 odst. 1, písm. g); § 63
- Zákon č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
§ 34
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě
§ 4 odst. 2, písm. d)¹⁸⁴
- Zákon č. 41/2009 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku
- Zákon č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony (novelizace TZ)
- Vyhláška č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení.
- Vyhláška č. 457/2009 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady.

183 Pro zajímavost uvedme i historické právní předpisy, jimiž byla trestná činnost regulována v minulosti:

- Koldínův zákoník
- Obnovené zřízení zemské (1627)
- Constitutio criminalis Josephina, zkráceně Josefina (1707)
- Constitutio criminalis Theresiana, zkráceně Theresiana (1768)
- Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně (1787)
- Obecný soudní řád kriminální (1788)
- Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803)
- Zákon č. 117/1852 ř. z. (novela trestního zákona z r. 1803)
- Zákon č. 96/1854 ř. z. – tzv. "výpraskový patent"
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 87/1950 Sb., trestní řád
- Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_pr%C3%A1vo, [citováno dne 25. 4. 2011].

184 Toto ustanovení explicitně domácí vězení neobsahuje, je ovšem relevantní z hlediska provádění kontroly. Jinak je kontrolní činnost PMS ČR upravena v trestním zákoně, trestním řádu a prostřednictvím vyhlášky.

Evropské právní předpisy:¹⁸⁵

- Corpus Juris (ES/EU) 1997/2000
- Evropský modelový trestní kodex/zákoník (RE)
- Lisabonská reformní smlouva 2007/2008 (její trestněprávní aspekty)
- Listina základních práv EU 2007 (její trestněprávní aspekty)
- Listina základních práv Unie 2004 (její trestněprávní aspekty)
- Smlouva o Ústavě pro Evropu 2004 (její trestněprávní aspekty)
- Směrnice k alternativám trestu odnětí svobody (oddělení OSN pro prevenci zločinnosti a trestní justici ve Vídni)¹⁸⁶

VÝHODY TDV

Trest domácího vězení, je-li vhodně nastaven a vhodně uložen, nesporně vyniká řadou pozitiv, jak pro samotného pachatele, tak i pro společnost (potažmo stát). Předně je zde ohled na udržení pachatelova potenciálu „vést řádný život“, tj. eliminovat devastující účinky uvěznění.¹⁸⁷ Vedle pachatele je zde zohledněna i jeho rodina a blízcí, kteří díky absenci uvěznění ve věznici mohou (zejména ekonomicky a emocionálně) profitovat z jeho setrvání „na svobodě“. Vedle toho je zde zřejmý zájem společnosti na inkluzi pachatele „zpět“, tedy namísto toho aby pachatel rozšířil řadu „notorických“ recidivistů, kteří společnosti z povahy věci spíše škodí, je zde přítomný skutečný potenciál pro to, aby pachatel po vykonání trestu sobě, svým blízkým i společnosti prospíval.¹⁸⁸ Konečně je zde širší společenský zájem, a to (možná až příliš akcentovaný) zájem ekonomický. Je prokázáno (a je to logické), že trest domácího vězení (byť kontrola jeho výkonu rovněž představuje zřejmé ekonomické náklady) představuje poměrně markantní úsporu veřejných financí. Krejčířiková shrnuje hlavní výhody trestu domácího vězení následovně:¹⁸⁹

- odsouzený zůstává ve svém rodinném a sociálním prostředí
- může docházet do zaměstnání (případně podnikat),
- může nadále finančně zabezpečovat rodinu,
- podílí se na výchově dětí,
- je zde prostor pro volnočasové aktivity, resocializační programy a především
- není vystaven patologickému prostředí ve vězení

185 Blíže viz např. KRATOCHVÍL, V. České trestní právo hmotné a procesní v evropském právním prostředí : (vybrané problémy). 1. Vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 184 s.

186 Blíže viz NEZKUSIL, J. : 2009, s. 7-18.

187 Řečeno s Douglasem Hurdem: „Vězení je drahý způsob, jak dělat ze špatných lidí horší.“

188 Na tomto místě velmi zdůrazňuji že, zmiňuji-li „zpět“, musí existovat konkrétní „kam“ a „jak“ zpět.

Tedy řečeno slovy trestní justice, pachatel musí být „zachovalý“, měl by zřetelně reflektovat škodlivost svého předchozího (trestného) jednání a musí být skutečně motivován k tomu, aby nadále dodržoval zákonnost.

189 KREJČIŘIKOVÁ, K. : 2009, s. 14.

KRITIKA TDV

Pokud jsem v předchozí partii zmiňoval pozitiva TDV, je na místě konstatovat, že současná (a dosavadní) podoba TDV v ČR je zatím předmětem poměrně výrazné kritiky. Hulán např. tvrdí: „Bohužel se ukázalo, že zavedení trestu domácího vězení, tak jak se s ním počítalo v trestním zákoníku od 1. 1. 2010, je krokem poněkud ukvapeným a nepřipraveným. Na materiální zabezpečení výkonu tohoto trestu a jeho provoz nejsou dostatečné finanční prostředky, neboť vláda nakonec upřednostnila zřízení a provoz datových schránek. Je pravděpodobné, že soudy nebudou k jeho (TDV) ukládání vůbec přistupovat, neboť kontrola ze strany probační a mediační služby tento trest mezi ostatními sankcemi znehodnocuje, a to hned od samého počátku.“¹⁹⁰ Král pokračuje: „Podle návrhu novelizace trestního řádu výkon trestu domácího vězení může zajišťovat probační a mediační služba, nebo se jeho výkon bude realizovat prostřednictvím elektronického zařízení. Důvodová zpráva k tomu dodává, že v prvním případě probační úředník se bude namátkově přesvědčovat o tom, zda se odsouzený ve stanovení době zdržuje ve svém obydlí. O způsobu výkonu tohoto druhu trestu prostřednictvím elektronického zařízení se návrh zákona nezmiňuje vůbec. Pouze konstatuje, že v takovém případě předseda senátu pověří výkonem místně příslušný útvar Policie České republiky. Není jasné, jakými technickými prostředky k elektronickému sledování by základní článek policie měl disponovat. Odsouzenému se současně administrativně sdělí, že s výkonem trestu bylo započato. Na rozdíl od jiných zemí, kde tento druh trestu skutečně chápu jako paralelu vězení s tím rozdílem, že se vykonává na jiném místě než ve věznici, je předložený návrh pro pachatele výrazně mírnější.“¹⁹¹ Nejdále jde zřejmě Ščerba:¹⁹² „V určitém ohledu lze tvrdit, že by bylo lepší,

190 HULÁN, P. : 2010, s. 20.

191 KRÁL, V. : 2007, s. 236.

192 Tento autor ve své nenovější publikaci zevrubně analyzuje stávající právní úpravu TDV a má vůči ní celou řadu kritických připomínek, mimo jiné porovnává současný implementační proces trestu domácího vězení se zaváděním trestu obecně prospěšných prací: „Ke dni, kdy nový trestní zákoník nabyl účinnosti, tedy k 1. 1. 2010, však rezort ministerstva spravedlnosti pro českou justici elektronické monitorovací zařízení nezajistil a tento stav trvá i nadále – v současné době se vlastní realizace elektronického monitoringu plánuje v časovém horizontu let 2011 – 2013. Tuto okolnost lze považovat za jedno z nejzásadnějších pochybení doprovázejících rekodifikaci trestního práva hmotného. Do českého trestního práva byl totiž zaveden institut, jehož skutečné využívání není reálně možné. Představa, že by probační úředníci byli schopni v dostatečné frekvenci provádět namátkové kontroly v bydlištích odsouzených, a to navíc většinou ve večerních resp. nočních hodinách a ve dnech pracovního klidu (srov. § 60 odst. 3 Tr. Zák.), je zcela nereálná až naivní. Zatímco v jiných zemích bývá dobrým zvykem to, že určitý nový institut je nejdříve experimentálně testován v modelovém projektu, český zákonodárce se při přijímání nového trestního zákoníku zavedením trestu domácího vězení dopustil podobné základní chyby jako v roce 1995, kdy byla přijata novela trestního zákona č. 152/1995, Sb., kterou byl zaveden trest obecně prospěšných prací. Tato chyba spočívá jednoduše v tom, že ve snaze jít ruku v ruce s moderními trendy trestního práva je do českého trestního práva zavedeno opatření, na které však trestní justice není dostatečně připravena. Teprve po přijetí takové zákonné úpravy se hledá personální zajištění pro realizaci těchto institutů, za chodu se narychlo vytváří metodické postupy a aplikační praxe objevuje „dětské nemoci“ právní úpravy nového institutu, jež musí být následně odstraňovány dalšími novelizacemi. Podobnost roku 2010, kdy nabyla účinnosti úprava obsahující trest domácího vězení, a roku 1996, tj. prvním rokem existence trestu obecně prospěšných prací, je pozoruhodná: v roce 1996 neexistovala probační služba jako celistvý orgán a plnohodnotná složka systému trestní justice, právní úprava trestu obecně prospěšných prací byla nezralá a vyžádala si postupně dvojí

*kdyby soudy trest domácího vězení vůbec nevyužívaly, dokud nebude existovat možnost jeho kontroly prostřednictvím elektronického monitoringu. Nedostatečná a neefektivní kontrola výkonu trestu domácího vězení totiž může do budoucna značně oslabit jednak autoritu tohoto trestu u veřejnosti a zejména u odsouzených ale také důvěru soudů v tento alternativní trest.*¹⁹³ „*Má-li se trest domácího vězení stát skutečně plnohodnotnou a efektivní alternativou k trestu odnětí svobody, bude nezbytné co nejdříve zajistit potřebné zařízení umožňující elektronickou kontrolu.*“¹⁹⁴

Vedle řady jiných připomínek bývá jako jedna z nejzásadnějších připomínek vůči právní úpravě TDV v ČR zmiňována *absence obligatorního vedení řádného života* odsouzeným. Spáchání trestného činu odsouzeným v době výkonu TDV není tedy podle současné dikce zákona důvodem pro přeměnu TDV na NTOS (stejně jako jím není ani odepření příslibené součinnosti odsouzeným).¹⁹⁵ Korekci tohoto právně ne zcela optimálního stavu by přitom bylo možné provést jednoduchou změnou ve smyslu explicitního stanovení porušení písemného slibu jakožto formy maření výkonu trestu.¹⁹⁶ Na druhou stranu (na rozdíl od OPP) zákon u TDV neumožňuje v případě zavedení příčiny k přeměně možnost ponechat trest v platnosti, tedy v případě, že nařízení náhradního trestu by představovalo nepřiměřeně přísný postup vůči odsouzenému. Tato situace může samozřejmě nastat v obou případech (OPP i TDV) a byl-li záměr zákonodárce tuto možnou úlevu aplikovat u OPP, měl tak učinit i v případě TDV.¹⁹⁷ Ščerba velmi výstižně podotýká, že už samotné uložení TDV je vůči pachateli projevem jisté důvěry ze strany státu (prostřednictvím soudu) v tom smyslu, že tento nebude pokračovat v páčání trestné činnosti. Spáchání dalšího deliktu v době výkonu TDV je přitom ze své podstaty porušením této důvěry, jehož adekvátním následkem může být přeměna na NTOS. To by navíc posílilo i autoritu alternativního trestu a důvěru veřejnosti v něj. Svým způsobem paradoxní je, že zákon požadavek vedení řádného života implikuje (§ 60 odst. 4 TZ), ale nikoli ve smyslu povinnosti sui generis.¹⁹⁸ v podobném duchu se k charakteru TDV vyjadřuje i Vejberová: „*Soud dává pachateli najevo, že jeho náprava je možná i touto cestou a je mu tak projevována určitá důvěra, že i bez výkonu trestu odnětí svobody se bude chovat řádně. V této snaze po nápravě je pak podporován právě prostředím, které mu díky trestu domácího vězení zůstává zachováno.*“¹⁹⁹ Další problematický bod stávající právní úpravy spatřuje Ščerba v tom, že např. zdravotnické zařízení (kde by byla odsouzenému poskytnuta péče

podstatnou novelizaci – jednu v roce 2001 (zák. č. 265/2001 Sb.) a druhou v rámci nového trestního zákoníku v roce 2009. V roce 2010 musíme konstatovat, že opět není možné nový druh trestu (tj. trest domácího vězení) důsledně a efektivně kontrolovat, protože chybí možnost elektronického monitoringu; zároveň jsou již patrné některé zásadní nedostatky právní úpravy tohoto trestu (...).“ (ŠČERBA, F. : 2011, s. 328.)

193 ŠČERBA, F. : 2011, s. 329.

194 ŠČERBA, F. : 2009, s. 87.

195 ŠČERBA, F. : 2011, s. 323.

196 Ibid., s. 312-313.

197 Ibid., s. 324.

198 Ibid., s. 321.

199 VEJBĚROVÁ, A. : 2006, s. 76.

v době kdy má nařízeno zdržovat se v obydlí) má povinnost na vyžádání tuto skutečnost sdělit orgánu činnému v trestním řízení, nikoli však PMS ČR, která tento status nemá. Mohl by sice postupovat podle § 5 odst. 3 a 4 zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ovšem tento způsob by byl pouze dožádáním a z povahy věci by byl méně účinný a rychlý, než v případě zákonem stanovené povinnosti ve vztahu k PMS ČR.²⁰⁰ Autor dále artikuluje obecně rozšířenou skepsi stran očekávání zákonodárce ve smyslu řešení otázky přeplněných věznic: „(...) bylo by přehnaně optimistické očekávat, že díky aplikaci trestu domácího vězení dojde k výraznějšímu poklesu ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody, neboť se dá očekávat, že (...) domácí vězení bude alespoň zpočátku ukládáno spíše v případech, ve kterých jsou dnes využívány jiné druhy alternativních trestů.“²⁰¹ Konečně nedostatečnou se jeví i v oblasti vymezení porušení výkonu trestu, které může vést k jeho přeměně na trest náhradní, následující (Srov. § 61 odst. 2):²⁰²

- porušení povinnosti zdržovat se v soudem stanovené době na určeném místě (v obydlí)
- porušení soudem uložené přiměřené povinnosti či uloženého omezení
- porušení soudem uložené povinnosti nahradit podle svých sil škodu trestným činem způsobenou
- v případě mladistvého odsouzeného pak porušení soudem uloženého výchovného opatření

Ohledně efektu TDV na snižování recidivy pachatelů zmiňuje Král výzkumy, podle nichž se u TDV neprokázal (pozitivní) vliv na recidivu (mezi recidivou pachatelů po TDV a VTOS nebyl podstatný rozdíl): „S pojetím trestu je nutně spjat požadavek represivního působení na odsouzeného. Navrhované pojetí způsobu výkonu trestu domácího vězení tuto stránku potlačuje a pro „průměrně šikovného“ odsouzeného uložený trest nebude znamenat významnější omezení a v odůvodněných případech mu ani nezabrání v opakování trestné činnosti.“²⁰³

VÝMĚRA TDV

Ohledně maximální výměry TDV patříme v evropském kontextu ke špičce, neboť jinde se zpravidla tento typ trestu uplatňuje maximálně v řádu měsíců. Lichnovský upozorňuje, že při takto (extenzivně) koncipované sazbě hrozí riziko, které se ukázalo v případě OPP, a sice, že s tím, jak se uložená výměra trestu přibližovala horní hranici, trest často nebyl vykonán.²⁰⁴ Také Hořák se vyslovuje pro snížení horní hranice sazby: „Maximální výměra by se měla snížit na polovinu (zejména s ohledem na mladistvé pachatele), tedy na rok, v případě TP na 6 měsíců. V kontextu ostatních států, které TDV využívají, je neúměrná.“²⁰⁵

200 ŠČERBA, F. : 2011, s. 320.

201 ŠČERBA, F. : 2009, s. 89.

202 ŠČERBA, F. : 2011, s. 320.

203 KRÁL, V. : 2007, s. 236.

204 LICHNOVSKÝ, V. : 2010, s. 15.

205 HOŘÁK, J. : 2005, s. 11.

Skutečnost, že TDV v současnosti umožňuje natolik rozdílnou varianci ukládání, ilustruje důraz na možnost uplatnění maximální možné individualizace trestu ve vztahu ke konkrétnímu pachateli a jím spáchanému trestnému činu.²⁰⁶ Soud může odsouzenému TDV uložit (s ohledem na specifika zaměstnání, péči o děti apod.) jen na dny pracovního volna či víkendy, což by byla určitá ekvivalence víkendových trestů.²⁰⁷ Chmelík zdůrazňuje, že: „Při úvahách o výměře ukládaného trestu musí soud posoudit kumulativní splnění dvou podmínek. První z nich je důvodný předpoklad, že trest domácího vězení bude, případně s dalším trestem, dostačujícím potrestáním odsouzeného, a to s ohledem k osobě a poměrům pachatele a také k povaze a závažnosti přečinu, jehož spáchání se dopustil. Osoba pachatele je určována jeho charakterovými vlastnostmi, vztahem k práci, rodině, ke společnosti a jejím pravidlům, dále jeho psychickým stavem v době spáchání TČ, věkem, dosavadním životem pachatele, prostředím, ve kterém žije a pracuje, možnostem jeho nápravy, případně dalšími skutečnostmi. Povaha a závažnost přečinu je určována např. způsobem provedení činu, jeho následky, pohnutkou, mírou zavinění, společenskými poměry v době a místě spáchání činu apod.“²⁰⁸

PŘEMĚNA

Při rozhodování o přeměně na náhradní trest soud rozhodne o způsobu výkonu náhradního trestu, tj. o zařazení odsouzeného do příslušného typu věznice dle hledisek uvedených v ustanovení § 56 TZ (procesní postup se bude řídit podle § 334g TŘ).²⁰⁹ Neboli o výši náhradního (nepodmíněného) trestu se sice rozhoduje v rámci řízení před soudem, jeho přesná specifikace ovšem probíhá až v rámci vykonávacího řízení. Při posuzování, zda byl výkon trestu domácího vězení zmařen, je třeba hodnotit komplexně celé chování odsouzeného v průběhu výkonu trestu domácího vězení, a nikoli jen izolovaně, např. nesplnění jednoho přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti anebo jedné výchovné povinnosti či omezení.²¹⁰ U přeměny na nepodmíněné odnětí svobody bude v úvahu připadat především věznice s dohledem, dozorem, jen výjimečně s ostrahou.²¹¹ Náhradní trest na 1 rok je v určitém nepoměru vůči maximální výměře TDV, a to i s ohledem na to, že tento lze uložit i u úmyslných trestných činů s horní hranicí trestní sazby pěti let. U takových pachatelů se pak jeví hrozba 1 roku náhradního trestu jako velmi „výhodná“.

206 Srov. ŠÁMAL, P. a kol. : 2009, s. 624.

207 ŠÁMAL, P. a kol. : 2009, s. 716.

208 CHMELÍK, J. a kol. : 2009, s. 246

209 NOVOTNÝ, O. a kol. : 2009, s. 163.

210 ŠÁMAL, P. a kol. : 2009, s. 727.

211 Ibid., s. 728.

VÝZNAM SLIBU PACHATELE

V souvislosti s obligatorním slibem pachatele (že TDV řádně vykoná) podle § 60, odst. 1, písm. b) vyvstává otázka ohledně okamžiku udělení tohoto slibu s ohledem na možnost uložení TDV prostřednictvím trestního příkazu.²¹² Tímto způsobem totiž soudci nezřídka postupují, což ovšem implikuje riziko nedostatečného zkoumání poměrů pachatele a tím bezúčelnost trestu. Kučera s Kinclm k tomu podotýkají: (...) *pokud by tzv. přípravné šetření výrazně oddálilo rozhodnutí ve věci – a u trestního příkazu tomu tak bude vždy, soudci pojedou ve vyjetých kolejích, nebudou se tímto šetřením zdržovat a jako v minulosti budou spíše ukládat nepodmíněné tresty, peněžité tresty, tresty obecně prospěšných prací, prostě takové druhy trestů, které je nebudou zdržovat. A nelze jim to vyčítat. Trváme proto na tom, že účelné fungování nového druhu trestu – domácího vězení – musí být spojeno se stejně účelným, pružným a rychlým šetřením.*²¹³ Písemný slib je součástí právní úpravy zejména z důvodu kolize s principem nedotknutelnosti obydlí (čl. 12 Listiny).²¹⁴ Zřejmě nejpádnejším argumentem podporujícím význam slibu obviněného uvádí Šámal a kol.: *„Jde zejména o to, aby negativní stanovisko pachatele k tomuto druhu trestu nebylo již od počátku překážkou v jeho výkonu a aby se uložení tohoto trestu nestalo jen formalitou, po které bude nutně následovat nařízení náhradního trestu odnětí svobody podle § 61 odst. 2.“*²¹⁵ Ščerba s ohledem na slib obviněného poukazuje na několik jeho charakteristických rysů:²¹⁶

- z obligatorního slibu obviněného plyne, že TDV je aktuálně jediným druhem trestu, který nelze uložit bez souhlasu pachatele
- zákon ovšem neřeší situaci, kdy tento bude porušen, resp. řeší ale velmi nedostatečně (odsouzený musí dodržovat podmínky dle §60 odst. 3 až 5)
- na rozdíl od OPP (Srov. § 65 odst. 2 TZ) pachatel nemá povinnost vést řádný život, pokud tedy pachatel neposkytne potřebnou součinnost, kterou přislíbil, jediným možným postihem je kvalifikace takového jednání jakožto maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. f) TZ, přičemž by muselo proběhnout kompletně nové stíhání odsouzeného a proběhla by kontraproduktivní prodleva mezi porušením podmínek trestu a jeho penalizací (formou přeměny)
- i v případě odsouzení by původní TDV trval (nebyl-li by mezitím vykonán či ukončen jinak)

INSTITUT PŘEDBĚŽNÉHO ŠETŘENÍ

Institut předběžného šetření (IPŠ) realizovaný prostřednictvím PMS ČR je specifickou formou tzv. „zprávy před rozhodnutím“ (někdy též tzv. „soudní pomoc“) a bývá spojen právě

212 KREJČÍŘÍKOVÁ, K. : 2009, s. 15.

213 KUČERA, P., KINCL, M. : 2010, s. 3.

214 ŠČERBA, F. : 2009, s. 86.

215 ŠÁMAL, P. a kol. : 2009, s. 717.

216 ŠČERBA, F. : 2011, s. 312.

s úvahami soudu o aplikaci alternativního trestu, zpravidla OPP, TDV, či peněžitého trestu. Výstupem tohoto šetření je následně zpráva (*stanovisko PMS ČR*), v rámci níž jsou soudu poskytnuty informace o obviněném²¹⁷ a také souhrnné stanovisko PMS ČR o tom, zda a případně jaký typ alternativního trestu by byl v daném případě vhodný.²¹⁸ Šámal a kol. k institutu vysvětluje: „(...) *jedná se o specifickou formu zprávy před rozhodnutím ve smyslu probační činnosti vykonávané probačním úředníkem, která slouží soudu k všestranně objektivnímu posouzení osoby pachatele a jeho poměrů před rozhodnutím ve věci samé, zejména pak z hlediska jeho rozhodování o uložení dostatečně individualizovaného trestu.*“²¹⁹ A pokračují: „*Podkladem pro rozhodnutí soudu, že je třeba v zájmu prevence recidivy a tím i ochrany společnosti před budoucí trestnou činností doplnit ukládaný trest domácího vězení vhodným přiměřeným omezením nebo přiměřenou povinností. Takovou soudní individualizací trestu domácího vězení může být např. uložení povinnosti pachateli, který se dopouští trestných činů pod vlivem alkoholu, aby se podrobil protialkoholní léčbě, která není ochranným opatřením ve smyslu § 99. Podobně lze vhodně usměrnit i pachatele trestného činu nebezpečného pronásledování podle § 354 (...), kterému vedle trestu domácího vězení uloží soud ještě přiměřené omezení v podobě zákazu telefonování a zaslání e-mailových zpráv poškozenému.*“²²⁰

KRITIKA INSTITUTU PŘEDBĚŽNÉHO ŠETŘENÍ

Kučera s Kinclem poukazují na to, že soudce by v případě zvažování, zda tuto formu sankce uloží, neměl zohledňovat ekonomické aspekty, a to jak s ohledem na obžalovaného, tak na stát (úspornost této formy sankce).²²¹ Neboli jedná se sice o přímou alternativu k uvěznění,²²² nicméně ekonomické zájmy státu (žalobce), resp. obžalovaného spočívající v uložení této formy trestu namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody²²³ by neměly převážet zájmy spravedlivého trestu a jeho funkcí (nápravná, retribuční) s ohledem na konkrétní předmět trestního řízení (trestný čin a jeho pachatel). V tomto ohledu již bývá zmiňován i nejčastější argument odpůrců TDV, a sice absence anticipovaného elektronického monitoringu: „*Trest domácího vězení může přinést zákonem sledovaný účel pouze v případě, že bude zabezpečena důsledná kontrola, zda osoby, jimž byl trest domácího vězení uložen, plní své povinnosti, zejména zda se zdržují v určeném obydlí v soudem stanovenou dobu (a plní povinnosti stanovené soudem)*“.²²⁴

217 Informace se týkají dosavadního života obviněného, rodinných, sociálních, majetkových, zdravotních poměrů obviněného, snaha o odstranění škodlivých následků spáchaného TČ a také postojů rodinných příslušníků s ohledem na anticipovaný trest. (ŠČERBA, F. : 2011, s. 372)

218 ŠČERBA, F. : 2011, s. 372.

219 ŠÁMAL, P. a kol. : 2009, s. 718.

220 Ibid., s. 723.

221 KUČERA, P., KINCL, M. : 2010, s. 3.

222 V katalogu sankcí je TDV hned na druhém místě po nepodmíněném odnětí svobody (52 odst. 1 písm. b TZ).

223 Protože právě s výjimkou nepodmíněného odnětí svobody (a trestu OPP) TDV lze uložit jako vedlejší trest (§ 53 odst. 2 TZ, resp. §60 odst. 1 písm. a TZ).

224 VANTUCH, P. : 2009, s. XII.

Vantuch varuje před situací, kdy by stávající (včetně nově přijatých) probátoři nestačili zajistit dostatečnou kontrolu odsouzených. Zmiňuje dvě (obě nežádoucí) varianty:²²⁵

1. soudy budou TDV ukládat pouze výjimečně
2. soudy budou ukládat kdykoli to zákonné podmínky dovolí, ale kontrola bude neúčinná a trest nebude plnit svůj účel

MLADISTVÍ

V USA byl systém elektronického monitoringu již v osmdesátých letech uplatňován rovněž u mladistvých delikventů s ohledem na sledování efektu prevence recidivy, resp. změny závadných vzorců chování ve skupině mladistvých účastníků probačních programů.²²⁶

Podle české právní úpravy se v případě domácího vězení u mladistvých pachatelů jedná o trestní opatření, upravené § 24 ZSM. Přitom TZ ani TŘ nespecifikuje uložení TDV mladistvým, nicméně podle §1 odst. 3 ZSM se bude ukládání řídit právě TZ (i co do možné výměry trestu). U mládeže nastane po výkonu trestu fikce neodsouzení, tedy mají opět „čistý trestní rejstřík“, což je důležité zejména pro jejich úspěšný start na pracovním trhu.

Specifika aplikace TDV u mladistvých prostřednictvím platné právní úpravy (ZSM, resp. TZ) popisuje Kratochvíl.²²⁷ Obecně u trestního opatření domácího vězení § 24 odst. 1 písm. g) stejně jako u propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty ZSM neobsahuje žádné odchylky. Proto se při uplatnění této formy trestního opatření u mladistvého postupuje podle § 60 a 61 TZ. Jedinou rozdílností je výše zmíněný institut fikce neodsouzení (§ 35 ZSM), který se po vykonání trestu mladistvým uplatní.

U dospělých pachatelů se tento institut neuplatňuje a vykonaný trest musí být zahlazen, přičemž toto zahlazení je výrazně mírnější nežli u nepodmíněného trestu.²²⁸ Šámal a kol. ovšem upozorňuje na specifické ohledy, na něž je třeba při ukládání trestu domácího vězení brát zřetel. Předně by uložení tohoto trestního opatření u mladistvého nemělo mít za následek ohrožení jejich zapojení v zájmových kroužcích, sportovních klubech a jiných sdruženích či aktivitách, které příznivě ovlivňují jejich vývoj. A dodává, že soud by měl zohlednit především *faktor věku, tj. neukončený rozumový a mravní vývoj, a potřebu jej žádoucím směrem aktivně stimulovat, nikoli jej naopak nevhodnou sankcí zbrzdit, nebo dokonce zvrátit.*²²⁹ Lze očekávat, že u mladistvých delikventů bude mít tento typ trestu daleko citelnější zásah do jejich sociálních vazeb (protože tyto ještě nejsou plně etablovány).²³⁰ Dodejme, že zatímco v Kratochvílově typologii²³¹ jsou tresty podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem explicitně uvedeny jako samostatné formy trestu, současný katalog trestů tyto pojímá jako integrální součást trestu odnětí svobody (§52 odst. 2 písm. b) a c) TZ)

225 Ibid.

226 SIEGEL, L. J., SENNA, J. J. : 1997, s. 592 -593.

227 KRATOCHVÍL, V. : 2009, s. 639-641.

228 Srov. § 105 odst. 1. TZ.

229 ŠÁMAL, P. a kol. : 2009, s. 715.

230 Srov. KRATOCHVÍL, V. : 2009, s. 640-641.

231 KRATOCHVÍL, V. : 2009, s. 475-476.

a v prvním odstavci nejsou uvedeny. Ostatně jinak tomu bylo i před rekonstrukcí – Srov. § 27 zák. č. 140 /1961 Sb., trestní zákon, s tím toliko rozdílem, že podmíněné odsouzení zde nebylo explicitně vyjádřeno žádným způsobem. Rovněž stojí za zmínku, že v hierarchii trestních opatření u mladistvých pachatelů (§24 odst. 1. ZSM) je opatření domácího vězení (§24 odst. 1. písm. g) ZSM) až na místě sedmém a opatření nepodmíněného odnětí svobody (§24 odst. 1. písm. k) ZSM) až na posledním. Z toho vyvozují, že zatímco do hierarchie trestních opatření v ZSM zásada *ultima ratio* (s ohledem na nepodmíněné odnětí svobody) je vtělena, v hierarchii trestů v obecné části TZ tomu tak není. Přísnost TDV dokládá jednak jeho umístění v katalogu sankcí a dále fakt, že (na rozdíl od ostatních AT) není spojen s fikcí neodsouzení (s výjimkou mladistvých pachatelů).²³²

SPECIFIKA TDV U MLADISTVÝCH

Možnost uložení peněžitého opatření u mladistvých je nižší než možnost uložení peněžitého trestu u dospělých, tato skutečnost v určitých případech může vést k upřednostnění uložení TDV namísto peněžitého opatření.²³³ Problematický je v případě mladistvých aspekt týkající se zasahování do soukromí osob, které žijí s mladistvým ve společné domácnosti. Není zcela vyjasněna eventualita, že mladistvý by s uložení TDV souhlasil, zatímco některý z členů domácnosti nikoli. Nebo bude-li TDV uloženo mladistvému a rodiče odsouzeného odmítnou umožnit vstup probátora do obydlí či bytu, kdo a jak by byl v takové situaci postižen.²³⁴ V takovém případě se jeví jako řešení, jež by nekolidovalo s rodičovskými právy na soukromí (zakotvenými v Listině), zřejmě buďto zavedení EM, anebo rozšíření souhlasu s výkonem TDV i na osoby ve společné domácnosti odsouzeného. U mladistvého, kde jsou konflikty s rodinou (nebo nelze předpokládat podporu ze strany rodiny v průběhu trestu) je uložení TDV neúčelné.²³⁵ Lichnovský²³⁶ je toho názoru, že kompletní změna v pojetí trestného činu bude mít možná ještě větší důsledky na mladistvé delikventy, než na dospělé pachatele, což podle něj souvisí se smazáním hranice trestní odpovědnosti mezi mladistvými a dospělými pachateli, která byla tvořena právě materiální stránkou trestného činu. Nově tak budou činěny mnohem větší nároky na práci orgánů činných v trestním řízení, které budou nuceny posuzovat veškerá provinění mladistvých a následně rozhodovat o dalším postupu, jenž by mladistvým vycházel vstříc. Hořák²³⁷ například varuje před nárůstem napětí mezi mladistvými, kterým je TDV uloženo a rodiči, kteří se pokoušejí je disciplinovat. Stejně tak má TDV negativní dopad na širší sociální síť mladistvého a tento výkon trestu před vrstevníky často tají.

232 ŠČERBA, F. : 2011, s. 310.

233 LICHNOVSKÝ, V. : 2010, s. 16.

234 Ibid.

235 KREJČÍŘÍKOVÁ, K. : 2009, s. 20.

236 LICHNOVSKÝ, V. : 2010, s. 17.

237 HOŘÁK, J. : 2005, s. 10.

4.3 TDV na Slovensku

Následující pasáž stručně charakterizuje fungování TDV na Slovensku a zmiňuje některé klíčové signifikanty slovenské úpravy a výrazné odlišnosti obou právních úprav.

Slovensko mělo k dispozici účinnou rekodifikovanou podobu trestního práva hmotného přesně o čtyři roky dříve nežli ČR, prostřednictvím Zák. 300/2005 Z.z., Trestný zákon. Zároveň s tím bylo v SR rekodifikováno i trestní právo procesní, prostřednictvím Zák. 650/2005 Z.z., Trestný poriadok. To bývá zdůvodňováno i skutečností, že slovenské trestní kodexy neprošly početnými a zásadními novelizacemi, jak tomu bylo v ČR.²³⁸ Kromě celé řady dalších podobností se stejně jako v ČR i v nové slovenské hmotněprávní úpravě objevuje mj. např. bipartice, tedy dělení trestných činů na přečiny a zločiny. Pokud jde o druhy trestů, liší se slovenská úprava od české především vyčleněním trestu odnětí svobody na doživotí (§47 TZ), a dále existencí trestu povinné práce (§ 54 a 55 TZ), což je ve své podstatě poněkud přísnější analogie k českému trestu obecně prospěšných prací. Naproti tomu v českém katalogu sankcí oproti slovenskému figuruje navíc nový alternativní trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§52, odst. 1, písm. (i) TZ). Trestem, který obě úpravy nově obsahují je právě trest domácího vězení (§60 a 61 TZ), resp. trest domáceho väzenia (§53 TZ) v případě Slovenské republiky.²³⁹ Byť se z laického pohledu může zdát, že slovenská úprava TDV se od té české patrně nebude významně odlišovat, je tomu právě naopak.

Pro ilustraci uvádím několik nejzásadnějších odlišností:

1. maximální výměra TDV, kterou může soud uložit je na Slovensku 12, v ČR 24 měsíců.
2. dále je na Slovensku zaveden přepočet s ohledem na náhradní trest odnětí svobody pro případ maření uloženého TDV, a to tím způsobem, že dva dny nevykonaného trestu domácího vězení se rovnají jednomu dni nepodmíněného trestu (§ 54 odst. 2 TZ). Z toho dále plyne, že slovenský soud v rámci rozhodnutí o uložení TDV nestanovuje explicitně celý náhradní trest, jako je tomu v ČR. Stejně tak se na Slovensku uplatní proporce mezi nevykonaným TDV a náhradním nepodmíněným trestem odnětí svobody, ta v ČR přítomna není a soud tedy není v rámci svého rozhodnutí prakticky ničím vázán. Nejnižší možná výměra (dolní hranice trestní sazby) v ČR není stanovena, čistě teoreticky tak v současnosti lze v ČR uložit TDV ve výměře např. 1 měsíc a zároveň stanovit jako náhradní trest 12 měsíců odnětí svobody (nejvyšší možná výměra). A konečně v rámci řízení o přeměně uloženého trestu v náhradní trest se z logiky věci nejedná o přeměně celého náhradního trestu odnětí svobody (jako v ČR) ale pouze jeho poměrné části.

²³⁸ Slovenský trestní řád: 2006, s. 3.

²³⁹ SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. : 2006, s. 29-34.

Náhradní trest odnětí svobody je v ČR stanoven předem – je součástí původního rozhodnutí o uložení TDV (trestního příkazu nebo rozsudku) a v rámci řízení o přeměně se tak projednávají již pouze okolnosti podstatné z hlediska přeměny trestu, nikoli jeho výměra.

3. třetí výraznou odlišností slovenské úpravy je ta, že v SR si odsouzený po uplynutí poloviny z uloženého trestu domácího vězení má možnost podat žádost o upuštění od zbývajících trestu a soud je o takové žádosti povinen do 30 dnů rozhodnout.²⁴⁰ Institut upuštění od zbytku trestu na žádost odsouzeného česká úprava TDV neobsahuje. Navíc je zde rozdílnost v tom, že v ČR jsou instituty upuštění od zbytku výkonu trestu (trest odnětí svobody, trest zákazu činnosti, trest zákazu pobytu a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce) vždy podmíněné, což s ohledem na slovenský TDV neplatí.²⁴¹

4. Slovenskému pachateli odsouzenému k TDV na rozdíl od českého ze zákona vyplývá povinnost vést řádný život.²⁴² Tato je v ČR obsažena u trestu OPP (§65 odst. 2 TZ), u TDV nikoli.

5. Slovenská úprava nezná (s výjimkou okruhu deliktů) podmínky pro aplikaci TDV (tedy ohled na povahu a závažnost trestného činu a osobu a poměry pachatele)²⁴³

6. Slovenská úprava nezná slib obviněného (souhlas s uložení TDV), čímž se řeší (alespoň částečně – protože jen ve vztahu k samotnému pachateli) konflikt s ochranou domovní svobody. Ve slovenské úpravě tento konflikt není zohledněn žádným způsobem.²⁴⁴

7. Slovenská úprava oproti české přesněji vymezuje místo výkonu trestu (§ 53 odst. 2 TZ)²⁴⁵

8. Slovenská úprava neumožňuje uložení přiměřených povinností a omezení.²⁴⁶

Sledování slovenského procesu implementace může být s ohledem na zavádění tohoto institutu v ČR poučné zejména kvůli potřebě kvalitního a kvalifikovaného dohledu a kontrole. Slovensko se totiž vydalo podobnou cestou jako ČR a dodnes je tam kontrola prováděna probačními úředníky. Po více než pětiletém fungování tohoto institutu je však

240 MINÁRIK, Š. a kol. : 2006, s. 956.

241 ŠČERBA, F. : 2011, s. 337.

242 Srov. FÁBRY, A. : 2009, s. 126.

243 ŠČERBA, F. : 2011, s. 333.

244 Ibid., s. 333.

245 Ibid., s. 334.

246 Ibid., s. 334-335.

zřejmé, že soudy se k jeho širší aplikaci nepřiklonily a dnes je takřka obsolentním institutem s ročním využitím řádově v desítkách případů.²⁴⁷ Při bližším pohledu na Kratochvílem naznačenou slovenskou podobu implementace je patrné, že na Slovensku byl trest domácího vězení v prvních čtyřech letech uložen celkem pouze ve 110 případech (byť s mírným, lineárně rostoucím trendem).²⁴⁸ Dále je skutečností, že plné dvě třetiny těchto trestů (celkem 74) byly uloženy v rámci jednoho soudního kraje, a to kraje Banskobystrického. Půjdeme-li ještě dále, dojdeme k překvapivému zjištění, že plných 51 ze všech případů bylo uloženo jedním jediným soudem, a sice Okresným súdom Rimavská Sobota.²⁴⁹ Z uvedeného mj. vyplývá, že na Slovensku se v případě TDV jedná spíše o regionální (krajskou) nebo dokonce lokální záležitost spíše než záležitost celostátní. Pokud si tedy v SR od zavedení TDV kdokoli sliboval (podobně jako zákonodárce v ČR) radikální snížení počtu vězněných osob, jeví se to ve zpětném pohledu jako zcela iluzorní. Ze střednědobého pohledu lze slovenskou implementační proceduru označit za naprosté selhání. Je však pravdou, že „ostych“ soudů s ukládáním TDV byl v ČR daleko menší nežli v SR (v prvním roce v ČR 90 uložených trestů).²⁵⁰

247 KRATOCHVÍL, V. : 2009, s. 641.

248 Blíže viz Příloha č. 2.

249 To představuje 46% ze všech TDV uložených v SR a 69% TDV uložených v rámci Banskobystrického kraje. Na druhém místě co do celkového počtu uložených TDV (v SR i v Banskobystrickém kraji) je pak Okresný súd Lučenec (17 uložených trestů) následovaný Okresným súdom Spišská nová Ves (16 uložených trestů). Tzn. plných 76% všech trestů padlo ve 3 z 54 slovenských okresních soudů.

250 Blíže viz Příloha č. 3.

5. Empirická část

5.1 Metodologie a zdroje dat

Původní výzkumný design počítal s širším záběrem ve smyslu zkoumání postojů maxima zainteresovaných aktérů, kterých jsem identifikoval celkem 13, a to:

1. Ministerstvo spravedlnosti České republiky
2. Probační a mediační služba České republiky
3. Vězeňská služba České republiky
4. Policie České republiky
5. dodavatel technologie elektronického monitoringu (a zároveň jeho správce)
6. experti z oblasti trestní politiky (odborná veřejnost)
7. soudci
8. státní zástupci
9. advokáti
10. pachatelé trestné činnosti
11. oběti trestných činů
12. média
13. veřejnost

Následně bylo provedeno předvýzkumné šetření formou expertního rozhovoru se zástupcem Probační a mediační služby ČR (dále PMS ČR). Samotné oslovení proběhlo emailovou formou, kdy jsem postupně kontaktoval čtyři vytipované pracovníky PMS ČR, a sice ředitele služby, vedoucího pražského střediska, vedoucího sekce parole a trestu domácího vězení TDV v rámci pražského střediska a konečně vedoucí oddělení koncepce analýzy metodiky služby. Z oslovených pracovníků mi odpověděla poslední respondentka, která mi zprostředkovala schůzku se svým podřízeným, specialistou na agendu TDV v prostorách pražského ředitelství služby. Samotný rozhovor se zmíněným pracovníkem služby proběhl v měsíci lednu 2011. Byly pojednány klíčové otázky fungování TDV v pilotním roce jeho fungování (účinnosti nového TZ). Přibližně sedmdesátiminutový rozhovor měl v zásadě polostrukturovaný design a z větší části reflektoval obecnější tematické celky, které byly v rámci předjednání schůzky vymezeny.

Těmito tematickými okruhy byly následující:

1. geneze myšlenky zavedení TDV v českém prostředí a pozadí jeho zasazení do platné právní úpravy
2. názory na proces implementace - tedy zejména možnosti adekvátního financování agendy (ať už z veřejných rozpočtů, nebo "privatizací" agendy větším angažováním soukromého sektoru); politická a veřejná podpora institutu; prognóza dalšího vývoje; spolupráce se zahraničními partnery; příklady dobré/špatné praxe.
3. vnímání ostatních aktérů, kteří se na fungování tohoto institutu podílejí nebo do něj vstupují - MSp, VS ČR, média, politici, odsouzení (reálná funkčnost této sankce), aj.

4. aktuální podoba zajišťování agendy TDV (průměrné náklady na odsouzeného/den v "pilotním" roce 2010), agregovaná částka vynaložených nákladů; návratnost investice el. monitoringu v případě jeho spuštění; úměrnost anticipovaných nákladů na el. monitoring v původním tendru.

Na základě dat zjištěných v rámci tohoto rozhovoru byla po výzkumné rozvaze a konzultaci s doktorandkou VSP stanovena rámcová metodologie pro hlavní část výzkumného šetření, která bude pojednána níže. Nicméně už výstupy z tohoto předvýzkumu zřetelně naznačily některé tematické a problémové okruhy, které během hlavního výzkumu vyvstaly a byly v rámci výzkumného souboru široce zmiňovány a reflektovány. Vedle tohoto (meritorního) základu se díky předvýzkumu mj. podařilo stanovit takovou metodologii výzkumného šetření, která byla s ohledem na jeho limity (finanční, časové a dostupnost relevantních respondentů) co možná nejefektivnější. Zejména, původně anticipovaný výzkumný soubor se ukázal jako příliš extenzivně pojatý, a to s ohledem na časovou dotaci výzkumu, dostupnost aktérů a především jejich relevanci a vliv na předmětný problém (proces implementace TDV).²⁵¹ v této souvislosti došlo k výrazné redukci pouze na zcela klíčové aktéry (v závislosti na míře jejich zapojení v předmětné policy), kterými jsou PMS ČR, MSp, soudy a státní zastupitelství, dále trestněprávní (trestněpolitictí) experti. Tedy aktéři, kteří agendu TDV skutečně bezprostředně řeší, nebo ji mají z podstaty své činnosti „nejblíže“. Jsou to zcela klíčoví aktéři, alespoň z hlediska perspektivy „top-down“, která je zdá se v předmětné problematice vhodnější nežli „bottom up“.²⁵² Kromě toho průběžně probíhala analýza sekundární dat z materiálů pojednávajících zkoumaný předmět (institut TDV). K pramennému materiálu kromě odborné publikované literatury (ať již monografie, odborná periodika), náležela i tzv. šedá literatura, relevantní materiály dostupné na internetu (např. portál Justice.cz, zahraniční a mezinárodní probační organizace) a v neposlední řadě i mediální výstupy. V průběhu celého výzkumu jsem se snažil zachovávat v maximální míře objektivitu a právě důrazem na různost aktérů a přistupovat k jejich „optice“ nazírání výzkumného problému (implementačního procesu) co možná neutrálně. Nicméně už samotný výzkumný design a jeho parametry jsou projevem mých vlastních hodnotových měřítek. Jak tomu ostatně jinak ani nemůže být. V tomto smyslu např. Pollock zmiňuje limity společenskovedního výzkumu (a jeho objektivnosti) s ohledem na hodnotový systém výzkumníka, jeho vnímání reality, kladení důrazu na jednotlivé otázky stejně jako jejich formulaci. Zejména varuje před nezávislostí společenskovedního výzkumu (výzkumníka) a možnou kontaminací validity výstupů s ohledem na možné propojení se zájmovými skupinami či politickými úkoly.²⁵³

251 Jak výstižně poznamenává Kabele s kolegy: „Patří totiž ke kánonu kvalitativních metod, že se začíná u nejexponovanějších aktérů studovaných jevů a že se zkoumající pokouší zbavit stejně tak ideologického optimismu jako kafkovsky beznadějného vidění světa.“ (KABELE, J., HÁJEK, M., HOLEČEK, T. : 2001, s. 421-422)

252 Blíže viz kap. 5.3.

253 POLLOCK, J. M. : 2004, s. 373.

Charakteristika výzkumu

V rámci stanovení optimálního výzkumného šetření bylo s ohledem na jeho (předem antcipovaný) kvalitativní charakter přistoupeno metodologické triangulaci,²⁵⁴ jejíž parametry byly po dohodě s vedoucím práce konkretizovány následovně:

- semi-strukturované rozhovory s reprezentanty čtyř vytipovaných skupiny aktérů trestní politiky – soudců, státních zástupců, trestně-právních expertů z akademické sféry a úředníků MSp ČR hlavní výzkumný soubor a klíčový segment výzkumného šetření; tento byl v průběhu samotného šetření ještě mírně rozšířen díky heuristice nabalování (snowball sampling) a tam, kde z různých důvodů nebylo možné rozhovor realizovat osobně, byl tento alternativně prostřednictvím obdržení písemných odpovědí na otázky (podklad rozhovoru jinak pojednávány osobně) elektronickou cestou.
- dotazníkové šetření – zaměřené na respondenty z řad PMS ČR (na úrovni středisek) sekundární výzkumný soubor
- analýza sekundárních dat – odborná literatura pojednávající mj. následující oblasti – trestní právo (hmotné i procesní), kriminologie, penologie, alternativní řešení trestních věcí (hmotně-právní i procesně-právní úprava), sociologie a veřejná politika (viz prameny); co se typologie pramenů týče, bylo čerpáno jak z tištěných zdrojů (monografie, odborná periodika, kvalifikační práce) tak z elektronických (databáze ProQuest, EBSCO, Google Scholar aj.)
- vedle výše zmíněných, byly využívány ještě konzultace s probačním úředníkem, advokáty, pracovníky neziskových organizací a akademiky

Harmonogram výzkumného šetření

Předvýzkum se konal začátkem kalendářního roku. Studium a analýza sekundárních pramenů probíhalo průběžně po celou dobu (tj. v podstatě od schválení tématu práce). Hlavní část šetření, tedy realizace dotazníkového šetření a provedení *face to face* rozhovorů se zástupci klíčových aktérů proběhlo v měsíci dubnu 2011. Jen doplním, že v případě osobních rozhovorů se tyto zpravidla konaly v prostorách pracoviště příslušného respondenta, tedy v rámci plánování výzkumu a domlouvání termínů rozhovorů bylo nutno synchronizovat časový sled tak, aby byl maximalizován počet realizovaných rozhovorů (dat) a zejména časově se přizpůsobit respondentům, což se s ohledem na povahu jejich zaměstnání, pracovní dobu, a zejména vzdálenosti (okresních soudů a státních zastupitelství v regionech) ukázalo jako poměrně komplikovaná záležitost. Přesto i díky velmi vstřícnému přístupu a ochotě respondentů pro rozhovory probíhalo výzkumné šetření bez zásadních komplikací.

Způsob vytipování a „získání“ respondentů

Kromě kontaktování respondentů prostřednictvím jejich pracovních kontaktů, jsem tento způsob kombinoval s oslovením profesních spolků - Soudcovská unie České republiky,

254 HENDL, J. : 2005, s. 149-150.

Unie státních zástupců ČR a Česká advokátní komora (celkem 40 adres). V případě Ministerstva spravedlnosti ČR jsem obeslal všechny odbory, které jsem s ohledem na problematiku TDV vyhodnotil alespoň jako minimálně relevantní (celkem 19 adres). Vedle toho jsem v několika případech respondenta „získal“ i prostřednictvím nabalování (snowball sampling), kdy mě jiný respondent zprostředkoval osobní kontakt, či dokonce přímo domluvil další rozhovor. Celkově bylo provedeno 41 osobních rozhovorů. Jejich délka variovala v intervalu 30-150 minut, průměrně trval rozhovor cca 45-60 minut. V několika případech probíhal rozhovor se dvěma respondenty zároveň (ve dvou případech to byli dva soudci, ve dvou případech soudce a státní zástupce, v jednom případě dva státní zástupci a v jednom případě dva ministerští úředníci). V případě expertů se ukázala drobná konfuze s jejich typologickým zařazením, neboť nezřídka kromě akademické praxe, vykonávali i praxi jako soudci, či advokáti. V takovém případě jsem jejich zařazení do příslušné kategorie provedl ex post v závislosti na struktuře jejich odpovědí.²⁵⁵ Tam kde z časových či jiných důvodů (ať už na mé či respondentově straně) nebylo možné uskutečnit rozhovor osobně, byl tento nahrazen zasláním písemného podkladu (dotazníku), který mi respondent po domluvě vyplněný zaslal (viz níže). Toto se týkalo celkem 17 osob.

Charakteristika respondentů

Co se týče zastoupení žen a mužů, byly tyto v rámci státních zastupitelství (7 žen/9 mužů) a expertů (5 žen/4 muži) relativně vyrovnané. Ne tak u soudců (6 žen/23 mužů). Nejvýraznější disproporce (opačná nežli u soudců) byla v rámci PMS ČR (32 žen/12 mužů).²⁵⁶ Pokud jde o věk,²⁵⁷ průměrný věk u soudců byl 44 let, státních zástupců 37 let, experti (ani ministerští úředníci) věk neuváděli a u probátorů byl tento stanoven intervalově, přičemž 84% respondentů bylo v intervalu 26-45 let. Délka praxe u soudců i státních zástupců překvapivě vyrovnaná, průměrně 12,5 roku, u expertů (ani ministerských úředníků) neuvedeno a u probátorů přes 72% praxe 3letá a delší.

Ministerstvo spravedlnosti ČR

Z oslovených 19 subjektů v rámci ministerstva, jsem dostal kladnou odezvu v případě 3 osob, resp. 1 úředník mi ještě poskytl některé doplňující informace zejména s ohledem na míru ukládání trestů domácího vězení v rámci jednotlivých krajů. Celkově tedy lze hovořit o dvou rozhovorech, jeden se dvěma úředníky, druhý s jedním.

Soudci

Po úvaze jsem přistoupil k oslovení soudů v 7 soudních krajích (s výjimkou soudního kraje severomoravského),²⁵⁸ celkem se jednalo o Nejvyšší soud ČR, Vrchní soud v Praze, dále

²⁵⁵ Podle inklinace k jedné či druhé typové skupině.

²⁵⁶ Což ovšem podle mého propočtu koresponduje s celkovou genderovou strukturou středisek PMS ČR.

²⁵⁷ Tato otázka byla pochopitelně nepovinná.

²⁵⁸ Z důvodů dopravní dostupnosti.

všechny krajské soudy (s výjimkou Ostravy) a především pak soudy okresní (v Praze obvodní), kterých bylo celkem 64, veškeré okresní soudy krajů Praha, Středočeský, Jihočeský, Západočeský, Severočeský, Východočeský a 3 soudy v kraji Jihomoravském. Celkem se uskutečnilo 24 osobních rozhovorů a v 5 případech respondenti zodpověděli dotazy písemně. Ze všech soudců se ve 3 případech jednalo o předsedu soudu, ve 12 o místopředsedu soudu a ve zbytku o řadového soudce (trestního). Zastoupeno bylo všech 7 oslovených soudních krajů, z toho nejvýrazněji Praha (9), dále SČ (6) a dále JČ, ZČ, Sev. Č a VČ (všechny po 3).²⁵⁹

Státní zástupci

Výběr proběhl analogicky vůči soudům, tedy Nejvyšší státní zastupitelství, dále 7 krajských státních zastupitelství a konečně 64 okresních státních zastupitelství (ekvivalentně vůči vybraným okresním soudům).²⁶⁰ Celkem se uskutečnilo 9 osobních rozhovorů a v 7 případech respondenti zodpověděli dotazy písemně. Ze všech státních zástupců se ve 4 případech jednalo o okresního státního zástupce, ve 2 o jeho náměstka a ve zbytku o řadového státního zástupce. Rovněž zde byly zastoupeny všechny oslovené soudní kraje, tedy 7, z toho nejvýrazněji ZČ a VČ (oba po 4), dále Sev. Č (3) dále JČ (2) a nejméně SČ, JM a Praha (po jednom).²⁶¹ Z uvedeného je zároveň patrné, že odezva státních zástupců byla ve srovnání se soudci poloviční.²⁶²

Experti

V případě expertů byli osloveni akademičtí pracovníci z oblasti trestního práva, a to z právnických fakult v Praze, Brně a Plzni. Ti byli osloveni e-mailovou formou s žádostí o poskytnutí rozhovoru k problematice TDV. Celkem bylo takto osloveno 40 osob, uskutečnilo se 6 osobních rozhovorů a ve 3 případech respondenti zodpověděli dotazy písemně.

PMS ČR

Výzkumný soubor (N = 385) se skládal ze všech pracovníků PMS ČR na úrovni středisek (tedy s výjimkou Ředitelství Služby), tedy všech 74 regionálních středisek (v rámci soudních okresů). Soubor tedy zahrnoval kompletně všech osm soudních krajů a tedy celou ČR. Tito pracovníci byli na základě aktualizovaného adresáře PMS ČR (dostupného na webu Služby) obesláni e-mailem s prosbou o vyplnění předemtného dotazníku a s odkazem na jeho umístění na internetu. Časový interval šetření byl 297 hodin,

259 Pořadí dle počtu osobních rozhovorů. Jihomoravský kraj sice není zmíněn, ovšem zde byly zastoupeny dva ze tří oslovených soudů. Nicméně v absolutním srovnání nejméně zastoupen.

260 Jen poznamenám, že soustava státních zastupitelství má agregovaný kompletní kontaktní adresář svých pracovišť (celorepublikově), což představovalo významnou úsporu času, neboť v případě soudů jsem musel u každého soudu zvlášť vyhledávat kontaktní údaje (navíc ještě i relevantní pracovníky soudu, atp.). To v případě státních zastupitelství ve výsledku představovalo mnohahodinovou časovou úsporu.

261 Pořadí dle počtu osobních rozhovorů.

262 Neboť počet oslovených soudů, resp. státních zastupitelství byl shodný.

a to v termínu 17. 04. 2011 - 29. 4. 2011 (včetně). Průměrná doba vyplňování dotazníku (časová náročnost) byla 19 minut. Celkem dotazník vyplnilo 44 osob, návratnost tedy byla relativně nízká (11,4%), ovšem zdaleka ne všichni členové výzkumného souboru si výzvu ve stanoveném termínu přečetli.²⁶³ Šetření proběhlo formou webového dotazníku, který sestával z 31 otázek.²⁶⁴ Mezi respondenty byli zástupci středisek ze všech osmi soudních krajů (nejvyšší návratnost - kraje SČ, JM a ZČ v uvedeném pořadí) a z celkem 30 středisek (z celkem 74 = 40,5%). Z výrazné většiny (84%) se jednalo o respondenty, kteří se agendou TDV ve své praxi zabývají.

Advokáti

V rámci přípravy na hlavní výzkumnou část jsem kontaktoval (e-mailem) i 50 advokátů v místě mého bydliště (obvod Prahy 5)²⁶⁵ s dotazem, zda se oni osobně či kdokoli z jejich známých či kolegů ve své advokátní praxi již setkal s trestem domácího vězení. Veškeré došlé odpovědi ovšem byly negativní.²⁶⁶

Watchdogy

V průběhu šetření jsem rovněž elektronicky kontaktoval 4 nevládní neziskové organizace, které se zabývají monitorováním veřejných zakázek s dotazem, zdali sledovali průběh prvního tendru na elektronický monitoring, a to Ekologický právní servis, o.s.; Transparency International - Česká republika, o.p.s.; Růžový panter, o.s. a Oživení, o.s. Ani jedna ze zmíněných organizací nepotvrdila, že by se touto zakázkou zabývala, resp. v případě TI byla odpověď ne zcela zřejmá a dále konkretizována nebyla.

263 Potvrzenky o přečtení v daném termínu mi přišly od 251 osob, tedy v takovém případě by bylo možné považovat návratnost za poněkud vyšší (17,5%). Dalším faktorem je skutečnost, že dotazník byl relativně dlouhý (31 otázek) a řada osob jej nevyplnila i z tohoto důvodu. Takto usuzuji z toho, že při kontrole metadat k výzkumu zde byla uvedená návratnost 33,8%. To by znamenalo, že z 251 osob, kteří si výzvu přečetli, jich plných 130 dotazník otevřelo (ovšem 86 z nich tento nedokončilo).

264 Osm z nich bylo nepovinných, ostatní povinné. Co to typu, bylo celkem šest typů otázek, a to číslo; delší text; maticová: 1/2/3/4/5; seznam - alespoň jedna – polouzavřená; seznam - právě jedna – rozdělující; seznam - právě jedna.

265 Kontakty jsem získal rešerší v databázi advokátů (kteří se zabývají i trestním právem) ČAK (http://vyhledavac.cak.cz/Units/_Search/search.aspx).

266 Což nepřekvapuje, neboť v rámci pražských obvodních soudů byly v pilotním roce 2010 uloženy pouze 3 tyto tresty. Jednalo se tedy spíše o „hledání jehly v kupce sena“ a bylo by velkou náhodou, kdybych v tomto smyslu „uspěl“.

5.2 Výzkumné otázky

V počátku zpracování diplomové práce byl kladen akcent na analýzu aktérů předmětné policy. V rámci následné pilotáže byly diskutovány spíše širší tematické okruhy.

Na základě této pilotáže jsem následně naplánoval celý výzkum včetně konkrétních výzkumných otázek (níže). Hlavní výzkumnou otázkou celého výzkumu byla otázka: „*Jakým způsobem a z jakých důvodů hodnotí klíčoví aktéři proces implementace trestu domácího vězení v České republice.*“ Na základě takto koncipované hlavní výzkumné otázky byly následně formulovány konkrétní baterie otázek. Tyto se vzájemně odlišovaly v závislosti na typu respondenta a jeho vazbě k předmětnému výzkumnému problému. Minimální rozdíl byl pak v baterii otázek pro soudce a státní zástupce.²⁶⁷

5.3 Analytická část

ANALÝZA AKTÉRŮ

Níže jsou identifikováni hlavní aktéři výzkumného problému (procesu implementace institutu domácího vězení v české justici). Dále je zmíněna role, kterou v rámci tohoto procesu reprezentují. V tomto ohledu je nikoli bezvýznamným i faktor času, neboť role a význam jednotlivých aktérů v procesu implementace institutu trestu domácího vězení se v čase dynamicky proměňuje a bude proměňovat. Příkladem budiž zásadní role Probační a mediační služby ČR coby přímého gestora agendy. Ta od zavedení trestu provádí přímou (fyzickou) kontrolu odsouzených, jimž byl TDV soudem uložen, namísto anticipované a do budoucna zamýšlené kontroly systému elektronického monitoringu. Tento zásadní rozdíl budiž ilustrací faktu, že v případě TDV jde nejen o nový typ trestu v intencích restorativního penologického přístupu, ale především o velmi specifickou a dynamicky se rozvíjející novou agendu trestní politiky ČR. Budou to právě profilové aktéři, kteří v posledku rozhodnou o finální podobě, vnímání a efektu (dopadu na odsouzené) tohoto trestu.

Aktéři identifikovaní v rámci zvoleného výzkumného problému:

1. Ministerstvo spravedlnosti České republiky
2. Probační a mediační služba České republiky
3. Vězeňská služba České republiky
4. Policie České republiky
5. dodavatel technologie elektronického monitoringu (a zároveň jeho správce)
6. experti z oblasti trestní politiky (odborná veřejnost)
7. soudci
8. státní zástupci
9. advokáti
10. pachatelé trestné činnosti

²⁶⁷ Podrobně viz Příloha č. 16

11. oběti trestných činů
12. média
13. veřejnost

Komentář ke konkrétním rolím (popis kompetencí, moci, zájmu a reálného vlivu) aktérů v procesu implementace TDV:

1. Ministerstvo spravedlnosti České republiky
Iniciátor²⁶⁸, donor a hlavní gestor TDV. Z jeho rozpočtu je nová agenda hrazena. Zároveň provádí výběr dodavatele technologie elektronického monitoringu odsouzených.
2. Probační a mediační služba České republiky
Je hlavní výkonnou složkou, která reálně provádí kontrolu TDV a i v budoucnu (tj. po zavedení elektronického monitoringu) bude mít agendu přímo na starosti. Role PMS ČR je z hlediska samotného výkonu trestu zcela zásadní.
3. Vězeňská služba České republiky
Je zapojena řekněme nepřímou – zavedením institutu by mělo dojít k poklesu odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, čímž by se měla snížit dosavadní personální, administrativní a finanční zátěž VSČR.
4. Policie České republiky
Ve spolupráci s PMS ČR (podle konkrétní potřeby) participuje na zajišťování výkonu kontroly TDV, případně, pokud odsouzený poruší podmínky TDV, tohoto předává k výkonu trestu odnětí svobody.
5. Dodavatel technologie elektronického monitoringu (a zároveň jeho správce)
Soukromá firma (či spíše konsorcium firem) zajišťující výrobu a správu systému elektronického monitoringu (zatím není znám).
6. Experti z oblasti trestní politiky (odborná veřejnost)
Klíčové osoby ve všech fázích procesu implementace přípravou designu institutu počínaje a jeho průběžným hodnocením a úpravami konče.

268 Myšlenka implementace TDV dle ministerstva vznikla v době (prvního) úřadu bývalého ministra spravedlnosti JUDr. Jiřího Pospíšila (viz <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=312389>) [citováno dne 11. 5. 2011].

7. Soudci

Nejdůležitější aktéři implementace. Právě oni (a pouze oni) mohou nový trest ukládat nebo případně rozhodovat o jeho přeměně (v případě neplnění podmínek trestu odsouzeným). Soudci se zatím ve většině obávají nedostatečné kontroly průběhu trestu a tím nízkého sankčního a nápravného efektu na odsouzené.

8. Státní zástupci

Procesní strana trestního řízení. Pochopitelně bez možnosti TDV uložit, ovšem s možností tento navrhnout. Do implementace budou v trestně-právní rovině nesporně vstupovat.

9. Advokáti

Obhájci obžalovaných (právní zástupci druhé procesní strany) mohou v rámci nového trestu v rámci řízení před soudem usilovat o uložení TDV jakožto alternativní trest pro své obžalované mandanty, kterým reálně hrozí nepodmíněný trest odnětí svobody.

10. Pachatelé trestné činnosti

Objekt nového trestně politického nástroje. Primární „příjemci“ nového opatření, podle jejich reakcí na trest se bude dále odvíjet jeho další konkrétní podoba.

11. Oběti trestných činů (poškození)

Nepřímí „stakeholders“ policy. Pokud je prostor pro mediaci, lze využít této. TDV je ovšem typem komunitní sankce, takže prostor pro mediaci zde potenciálně je přítomen i po uložení TDV.

12. Média

Výrazný aktér, který zásadně ovlivňuje veřejné mínění. Z hlediska implementace nelze přesně stanovit, zdali působí pozitivně či naopak, spíše individuálně a na různých úrovních (a v různých typech) mediálního diskurzu - celostátní / regionální / lokální; odborná / laická, atp.

13. Veřejnost

Nejšířeji koncipovaná skupina stakeholderů. Veřejná podpora institutu TDV může výrazně posílit proces implementace (a naopak). Zejména s ohledem na politickou argumentaci ekonomických nákladů / potenciálních úspor (veřejných rozpočtů) spojených s TDV a dále chápání TDV a jeho charakteristik obecně.

Tabulka č. 1 Aktéři řešeného problému.

SUBJEKT ²⁶⁹	KOMPETENCE ²⁷⁰	MOC	ZÁJEM	VLIV
1.	vysoké	vysoká	vysoký	vysoký
2.	vysoké	střední	střední	vysoký
3.	nízké	nízká	nízký	nízký
4.	střední	nízká	nízký	nízký
5.	vysoké	vysoká	vysoký	vysoký
6.	vysoké	vysoká	vysoký	vysoký
7.	vysoké	vysoká	střední	vysoký
8.	vysoké	střední	nízký	střední
9.	vysoké	nízká	vysoký	střední
10.	střední	nízká	vysoký	střední
11.	střední	nízká	střední	nízký
12.	střední	vysoká	vysoký	vysoký
13.	nízké	vysoká	střední	střední

Výběr hodnotících kritérií pro tvorbu variant politiky

S ohledem na kritéria jsem se přidržel klasických, resp. standardních kritérií pro hodnocení variant řešení veřejně-politického problému. Varianty hodnotím z hlediska jejich *věcné uskutečnitelnosti, finanční proveditelnosti, politické průchodnosti a administrativní průchodnosti.*

Kritéria hodnocení variant – jejich zhodnocení a zdůvodnění jejich váhy

1. věcná uskutečnitelnost – váha 15%. Míra naplnění zamýšlených efektů navrhované varianty je v případě předmětného problému bez výraznějších pochybností. Zásadnější pochybnosti vzbuzují spíše doprovodné jevy související s konkrétní formou realizace výkonu TDV. Proto tedy spíše nižší míra váhy kritéria.
2. finanční proveditelnost – váha 40%. V případě „rozjezdu“ TDV zcela zásadní faktor, který je zejména s ohledem na omezené rozpočtové zdroje zdaleka nejdůležitější. Nabízí se otázka, zda lze institut financovat i vně rozpočtové kapitoly MSp (gestora agendy). Tato otázka je implicitně naznačena variantou 2. Nejvyšší míra váhy kritéria.
3. politická průchodnost – váha 30%. Je pravdou, že o potřebnosti institutu zřejmě nepanuje jednoznačná politická shoda, nicméně s ohledem na skutečnost, že institut již byl legislativně upraven a tím právně legitimován váhu kritéria vnímám zejména jakožto vyjádření potřebné politické podpory ve smyslu předchozího kritéria, tedy podpory pro alokaci prostředků nutných k dokončení procesu implementace TDV.
4. administrativní průchodnost - váha 15%. Stran samotného výkonu TDV nepovažuji agendu s tímto spojenou za výrazně administrativně náročnější nežli je tomu

²⁶⁹ Číslovka odkazuje na předchozí čílování aktérů.

²⁷⁰ Ve smyslu odborných kompetencí.

u ostatních alternativních trestů. Uvedená míra váhy proto reflektuje spíše implementační fázi, kde docházelo a dochází k úpravám institutu a jeho modifikaci v prostředí trestně-politického a legislativního diskurzu.

Varianty řešení

Cílem této kapitoly je zejména představit vzájemně odlišné způsoby - varianty, jejichž prostřednictvím lze problém procesu implementace institutu TDV řešit. Zároveň jsem předem vyloučil tzv. *nulovou variantu*, neboli variantu *status quo*, která představuje „zakonzervování“ současného stavu a nulových změn.²⁷¹ Dále diskutované varianty jsou proto, jak z kategorie inkrementálního typu varianty (varianty 1 a 2), tak rovněž z kategorie varianty typu zásadní změny v politice (varianta 3).

Analýza a porovnání variant

Potenciálními variantami řešení, které jsem s přihlédnutím na hodnotící kritéria identifikoval, jsou následující:

1. Opětné vyhlášení tendru na systém elektronického monitoringu osob v režimu TDV a jeho spuštění. V rámci příštího rozpočtového období prosadit explicitní podporu tomuto institutu. Případný nový tender dále řešit skutečně velmi transparentně. Minulý (první) tender byl právě kvůli pochybnostem zrušen.
2. Maximální možná „privatizace“ agendy TDV – tedy jakýsi outsourcing – stát bude úzce spolupracovat s řešitelem, nicméně gros činností spojených s výkonem TDV bude zajišťovat soukromý subjekt (případně konsorcium firem).
3. Zrušení TDV a jeho deinstalace ze současné právní úpravy. Rezignace na aspirace spojené se zavedením tohoto institutu a jeho zrušení v důsledku nedostatku finančních prostředků pro jeho efektivní fungování.

Tabulka č. 2 Hodnocení navržených variant z hlediska profilových kritérií.²⁷²

	KRITÉRIUM 1 (váha 15%)		KRITÉRIUM 2 (váha 40%)		KRITÉRIUM 3 (váha 30%)		KRITÉRIUM 4 (váha 15%)		CELKEM	POŘADÍ
VARIANTA 1	9	1,35	7	2,8	3	0,9	6	0,9	5,95	1
VARIANTA 2	6	0,9	3	1,2	5	1,5	4	0,6	4,2	3
VARIANTA 3	2	0,3	4	1,6	5	1,5	8	1,2	4,6	2

²⁷¹ Veselý, A., Nekola, M. (eds.) : 2007, s. 257. Pro upřesnění (zejm. s ohledem na variantu č. 3) zdůrazňuji, že se jedná o situaci, kdy kontrola výkonu TDV (zdaleka nejdůležitější část agendy) spočívá v namátkových fyzických kontrolách odsouzených v režimu TDV v místě jejich bydliště prostřednictvím pracovníků Probační a mediační služby České republiky.

²⁷² V kolonce je uvedena jak míra váhy tak (v druhém klastru) její relativní vyjádření (přepočtení). Tyto přepočty jsou následně pro každou variantu sumarizovány v předposledním sloupci tabulky. Poslední sloupec řadí varianty podle výsledné hodnoty.

Výsledné hodnoty jsou poněkud překvapivě vyrovnané (interval maximálního rozdílu je 1,75 bodu), a to i v případě poněkud „extrémní“ varianty 3, která je ve výsledku druhou nejvhodnější.

Výběr optimální varianty

Navzdory vyrovnanosti variant se jakožto nejvhodnější jeví varianta první, tedy varianta *opětovného vyhlášení tendru na systém elektronického monitoringu osob v režimu TDV a jeho spuštění*. Tato skutečnost v podstatě koresponduje s názorem respondenta expertního rozhovoru.²⁷³ Respondent²⁷⁴ sice vyjádřil přesvědčení, že v případě fungování institutu TDV v omezené míře, tj. řádově stovky souběžně „řešených“ případů, lze uvažovat i stávající, tedy „provizorní“ variantu fyzické kontroly prostřednictvím probátorů. Nicméně v původně anticipované proporcí (tedy řádově tisíce osob) v podstatě potvrdil hypotézu, kdy elektronický monitoring je *podmínkou, bez níž nelze*, a to zejména z následujících důvodů:

- efektivita trestu s ohledem na nápravnou funkci trestu – prevence maření výkonu TDV ze strany odsouzených kvůli nedostatečnosti namátkové fyzické kontroly
- důvěryhodnost trestu pro soudce (a státní zástupce), kteří se z výše uvedeného důvodu prozatím širší aplikaci této formy trestní sankce spíše brání
- legitimita TDV ve vztahu k veřejnosti, která sice má o TDV velmi nedostatečné nebo zkreslené představy (Cit. *„Řada lidí je překvapena už faktem, že odsouzený/á není v rámci režimu TDV povinen setrávat v místě výkonu trestu²⁷⁵ neustále, 24 hodin denně.“*)
- při vzrůstajícím nápadu agendy TDV (a tento trend je navzdory „rozpakům“ soudů již patrný – aktuálně jde v průměru o 20 nových případů měsíčně) bude při stávajícím personálním zajištění agendy logicky klesat intenzita kontroly a tím s velkou pravděpodobností i její účinnost

Pro úplnost dodejme, že dvě zbývající varianty byly respondentem v zásadě vyhodnoceny jakožto nereálné, resp. v případě varianty 2. nelze uvažovat úplnou privatizaci agendy, nicméně v případě realizace elektronického monitoringu je samozřejmý outsourcing služby a její realizace prostřednictvím soukromého sektoru. Přesto si respondent dovedl představit i variantu, kdy by v rámci PMS ČR byla agenda TDV zcela vyčleněna. V takovém případě by pak bylo možné uvažovat i o variantě méně intenzivního outsourcingu, který by se v zásadě mohl týkat jen správy či údržby technologie. Varianta 3., tedy deinstalace TDV z platné právní úpravy je aktuálně krajně nepravděpodobná. Např. ve Velké Británii, která je dle slov respondenta (společně s Norskem) hlavním zdrojem dobré praxe stran probačních aktivit a je proto pro ČR velmi náhodnou, sice je služba analogická PMS ČR –

²⁷³ Expertní ve smyslu rozhovoru s expertem na problematiku TDV (pozn. autora)

²⁷⁴ V rámci předvýzkumu.

²⁷⁵ Zpravidla obydlí odsouzeného (nicméně nikoli nezbytně).

National Offender Management Service²⁷⁶ (rovněž organizační složka státu, resp. justičního aparátu), nicméně tato služba v zásadě integrálně vykonává agendu vězeňství a probační činnosti, čímž je docíleno většího propojení aktivit a cílenější prací s odsouzenými. Dohled nad ní pak dále vykonává nezávislý HM Inspectorate of Probation zřízený sice ministerstvem spravedlnosti, nicméně podřízený přímo státnímu tajemníkovi.²⁷⁷

Věcný návrh politiky

Pro účely věcného návrhu politiky vycházím z optimální varianty, tak jak byla identifikována v předchozím oddílu, tj. varianty *opětovného vyhlášení tendru na systém elektronického monitoringu osob v režimu TDV a jeho spuštění*, vůči které nemám žádné zásadní připomínky.²⁷⁸ Jak je zřejmé z předchozích kapitol, je stejně jako v jiných případech i v případě trestu domácího vězení klíčovým faktorem jeho ekonomická náročnost. Je skutečností, že technologie elektronického monitoringu s sebou nese významné vstupní náklady, stejně jako ponese náklady (avšak dlouhodobé) i správa a údržba systému v případě realizace monitoringu. Pohříchu je skutečně citelný nedostatek spolehlivých informací k reálným nákladům. Předpokládá se sice významná úspora financí oproti klasickému věznění osob a samozřejmě nemateriální přímé přínosy formou integrace a nikoli dezintegrace a exkluze pachatele/odsouzeného (tyto však nejsou snadno kvantifikovatelné).²⁷⁹ Data k nákladům chybějí v podstatě u obou klíčových indikátorů finanční náročnosti institutu, tj. náklady na odsouzeného v režimu TDV a reálnost a přiměřenost anticipovaných nákladů na zajištění a správu systému elektronického monitoringu.

Náklady na odsouzeného v režimu TDV

Současné náklady na odsouzeného/den (tj. aktuálně náklady probátora, materiální náklady kontroly²⁸⁰ + další případné náklady vykonávacího řízení), existují pouze hrubé odhady, nicméně kvalifikované a skutečně exaktní nikoliv. Dlužno dodat, že neexistence tohoto klíčového parametru je způsobena zejména kumulací agendy TDV na nejnižší úrovni (v přímé práci s odsouzenými) s ostatními agendami PMS ČR (tedy probace, mediace, obecně prospěšné práce a parole), tudíž přesná kvantifikace nákladů spjatých

276 Blíže viz <http://www.justice.gov.uk/about/noms.htm> [citováno dne 11. 5. 2011].

277 Blíže viz <http://www.justice.gov.uk/inspectors/hmi-probation/code-of-practice.htm> [citováno dne 11. 5. 2011].

278 Ne tak ovšem vůči způsobu jak byla tato varianta doposud realizována.

279 Což samozřejmě neznamená, že by to nebylo možné. Dalo by se např. na základě longitudinálních studií srovnávat míru zaměstnanosti (a zaměstnatelnosti) osob před a po výkonu trestu odnětí svobody např. v kombinaci s reálným poklesem jejich životní úrovně, společenského uplatnění a dalších ekonomických dopadů odnětí svobody (zejména dluhy).

280 Pohonné hmoty automobilů, náklady na zabezpečení probátorů při výkonu kontrol a jiné režijní náklady. V souvislosti s bezpečností např. aktuálně musí kontroly odsouzených v režimu TDV probíhat kvůli bezpečnosti obligatorně v minimálním počtu 2 osob.

explicitně s TDV v podstatě ani není reálná.²⁸¹ Reálnost a přiměřenost anticipovaných nákladů na zajištění a správu systému elektronického monitoringu - reálné náklady (řádně a relevantně zdůvodněné) spojené s vybudováním a správou systému elektronického monitoringu. Zásadní otázkou u elektronického monitoringu je právě přiměřenost nákladů, které byly v rámci tendru na zajištění a správu technologie vyčísleny. Původní (a zrušené) výběrové řízení bylo limitováno částkou 2 mld. Kč. Přitom v důvodové zprávě k novému trestnímu zákoníku byla odhadovaná částka (pravda „pouze v kapacitě 700 osob“) odhadnuta na základě britských zkušeností na 559 mil. Kč, tedy téměř na pouhou čtvrtinu částky, na níž byl tendr nakonec vypsan.²⁸² Porovnání nákladů na věznění formou TDV oproti odnětí svobody jsou na stejném místě dokonce odhadovány na pouhou desetinu (tzn. velmi rychlá návratnost vstupní investice). Aspirace ministryně Kovářové (aspoň v deklarativní rovině) ohledně tohoto trestu byly silně extenzivní (bezmála 4000 osob). Dodejme, že první rok fungování institutu přitom ve výsledku znamenal využití této formy trestu pouze v řádu desítek osob.²⁸³ Odhadnout tedy přiměřené a očekávatelné náklady lze s ohledem na výše uvedené (a při dostupných informacích) velmi obtížně. To vše indikuje velmi silnou nekonceptnost a inkonzistenci přístupů k zavádění nového druhu sankce. V případě rychlého spuštění systému elektronického monitoringu (velmi nepravděpodobné) a snahy o co možná rychlé „přesunutí“ odsouzených ve VTOS²⁸⁴ do režimu TDV by bylo nutné upravit legislativu (TZ). V současnosti totiž platí, že TDV lze sice uložit vedle jiných trestů, nicméně s výjimkou trestu obecně prospěšných prací a právě trestu odnětí svobody.²⁸⁵ Tato změna by v relativně krátké době umožnila následující:

- alternativu k pobytu ve výstupním oddělení věznice
- alternativu k podmíněnému propuštění (ať už s nařízeným dohledem či bez dohledu)
- rapidní snížení počtu „klasicky“ vězněných osob v relativně krátkém čase

Existuje ovšem jistá výjimka, kdy je i tato forma možná již nyní. Jedná se o postup dle §89 TZ, kdy je odsouzený propuštěn ještě před uplynutím poloviny vyměřeného trestu odnětí svobody, a to na doporučení ředitele věznice. Toto ustanovení ovšem bylo dosud využito pouze v jediném případě²⁸⁶ a v podstatě širší aplikaci neumožňuje. Je tak z celkového pohledu marginální. Pro lepší představu uveďme, že součástí rozsudku, v rámci něhož je TDV uložen, musí být uvedeny:²⁸⁷

- souběžné tresty (jsou-li tyto uloženy)
- přiměřená opatření a povinnosti (jsou-li tato uložena)

281 Blíže pojednáno v kapitole 13.

282 Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku. Sněmovní tisk 2008, 410/0. s. 12.

283 Viz příloha č. 3.

284 Výkon trestu odnětí svobody (pozn. autora)

285 CHMELÍK, J. : 2010, s. 248.

286 Podmíněně propuštěný klient má stanovenou přiměřenou povinnost zdržovat se v určené době ve svém obydlí po dobu 12 měsíců.

287 CHMELÍK, J. : 2010, s. 249.

- náhradní trest odnětí svobody v případě maření TDV odsouzeným (maximálně na 1 rok). O přeměně zbytku trestu (resp. o výkonu náhradního trestu) ve VTOS rozhodne soud na návrh probátora nebo i bez tohoto návrhu, a to vždy o celém náhradním trestu (nikoli pouze jeho poměrné části).

Výhody varianty:

- efektivní monitoring (kontrola) osob v režimu TDV
- důvěra soudců a státních zástupců ve „funkčnost“ uloženého trestu, vyšší využívání
- eliminace kolize povinnosti odsouzeného umožnit vstup do obydlí, resp. práva případných jiných osob (spolubydlících; rodiny) vyplývající z Listiny základních práv a svobod (nedotknutelnost obydlí)
- snížení zátěže pro PMS ČR, resp. ekvivalentní nárůst jejich kapacit pro odbornou práci (za níž je mimochodem financována) s odsouzenými (klienty)

Nevýhody varianty:

- relativně vysoké náklady na pořízení technologie elektronického monitoringu osob (pokud by se technologie nakupovala), to je však nepravděpodobné
- dosavadní netransparentnost a diskutabilní přiměřenost nákladů v rámci tendru na realizaci monitoringu
- nejistá odezva cílové skupiny (odsouzených k TDV)

Pro srovnání uvádím ještě variantu, která sice dosud nebyla pojednána, nicméně z expertního rozhovoru vyplynulo, že je vcelku reálná, resp. že v zásadě v současnosti (až do definitivního rozhodnutí ohledně elektronického monitoringu) být v dosti omezené míře probíhá. Jedná se o *rozšíření stávající (osobní) kontroly osob v režimu TDV ze strany PMS ČR*. Z rozhovorů vyplynulo, že nákladová složka stávajícího zajištění výkonu TDV není sledována, tato data jednoduše nejsou k dispozici. Nicméně, budeme-li se držet původně anticipované (a dodnes deklarované) částky 300,-/osoba/den, je zřejmé, že i přes nutnost posílení financování a personálního zajištění gestora institutu – PMS ČR, je trestání touto formou obecně úsporné. Nehledě na přímé nemateriální užitky, jimiž je zejména udržení (vhodného!) odsouzeného v relativně funkčním sociálním prostředí mimo věznice.²⁸⁸

Výhody varianty:

- dobrý a průběžný přehled o sociálním prostředí a situaci odsouzeného (osobní kontakt s probátorem)
- lepší vytipování a hodnocení osob, pro něž je (příp. lze časem zjistit, že není) tento trest vhodný
- užší spolupráce justičního aparátu s orgány místní samosprávy a ostatních lokálních aktérů (větší intenzita kontaktů s místem bydliště odsouzeného)

²⁸⁸ Srov. např. KUCHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha : C.H. Beck, 2005. Alternativní tresty, s. 243-244.

Nevýhody varianty:

- vysoká personální (a finanční) zátěž pro PMS ČR – v případě navyšování počet v TDV nutnost navýšení rozpočtu instituce (především mzdové náklady, cestovné a zabezpečení pracovníků)
- neúčinnost namátkových kontrol odsouzených (odsouzený/á není pod permanentní nýbrž namátkovou kontrolou – velká možnost že trest nebude řádně vykonáván)

Pro obě varianty pojednané v této kapitole, tj. opětovné vyhlášení tendru na systém elektronického monitoringu osob v režimu TDV a jeho spuštění, resp. rozšíření stávající (osobního) kontroly osob v režimu TDV ze strany PMS ČR platí, že finanční participace odsouzeného by po mém soudu měla být (mj. i s ohledem na jeho motivaci k řádnému vykonání trestu a zároveň využití alternativy trestu odnětí svobody) výrazně zvýšena. Současný normativ je pouze 50,-Kč/os./den.²⁸⁹ Tím by se totiž jednak zvýšil motivační účinek trestu a zároveň i významně snížily náklady státu na tuto agendu.²⁹⁰ Dále je zřejmá (a pro oba nástroje TDV společná) úspora při aplikaci TDV oproti intramurálnímu výkonu trestu (odnětí svobody) – zatímco se denní náklady na věznění osoby ve vězení pohybují okolo 900,-, v režimu TDV je to pouze 300,-.²⁹¹ To je zároveň argument návratnosti v případě nástroje č. 1, neboť je zřejmé, že úspora (rozdíl mezi dvěma typy trestu) je 600,-Kč/os./den.²⁹²

Možnosti evaluace a monitoringu úspěšnosti implementace optimální varianty

Aproximace²⁹³ české trestní politiky s trestními politikami západoevropských států s sebou přináší řadu výzev. Ani v případě TDV tomu není jinak. Následující pasáž věnuje pozornost finální fázi *policy analysis*, totiž možným indikátorům, na základě kterých by bylo možné (a vhodné) monitorovat, evaluovat a zefektivňovat²⁹⁴ implementační proces²⁹⁵ s ohledem na vybranou variantu. Indikátory jsou uvedeny ve vazbě na různě

289 §1 Vyhlášky č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady.

290 Otázkou samozřejmě zůstává, nakolik by byly pohledávky státu vůči odsouzeným prakticky vymahatelné, nicméně v souvislosti s faktem, že trest je ukládán pouze za přečiny, a to v maximální délce dvou let, lze předpokládat, že i pachatelé, kterým soud tento trest uloží, budou (i s ohledem na jejich setrvání v mimovězeňském prostředí) řekněme solventnější, nežli chronicky předlužení pachatelé recidivní.

291 Viz <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=5272&o=23&j=33&d=310186> [citováno dne 11. 5. 2011]

292 V tomto bodě upozorňuji na skutečnost, že v případě TDV by se jednalo o potenciální „obyvatele“ nejlehčích typů věznic, tedy s dohledem, dozorem a jen výjimečně s ostrahou. Z toho důvodu je nutno brát při kalkulaci v potaz relativní náklady v těchto typech věznic (především dohled a dozor) a nikoli agregované náklady VTOS, neboť reálné náklady na přísnější typy věznic jsou markantně vyšší (než u dohledu a dozoru) a výpočet potenciální úspory generované prostřednictvím aplikace TDV by tak mohl být značně zkeslený.

293 Arbitrárně též europeizace ve smyslu přibližování českého práva k právu evropskému. Blíže k terminologii a právnímu diskursu na toto téma viz TOMÁŠEK, M. a kol. : 2009, s. 58-59.

294 Blíže viz např. NEMEC, J. (et al.) : 2010, s. 134-145.

295 Palumbo a Sharp k tomu uvádějí: „*The heart of the approach to process evaluation is the notion that implementation is a continuation of the chase process that is initiated at the policy – formulation stage.*”

obecné konkrétní cíle optimální varianty. Naznačeny jsou jak výstupy politiky materiální povahy (*policy outputs*) tak ve smyslu účinků politiky (*policy impacts*).²⁹⁶ Zdaleka nejvhodnější formou evaluace se mi v rámci předmětného veřejně-politického problému jeví evaluace a monitoring procesu,²⁹⁷ a to ve vazbě na implementační selhání, které je dle mého názoru v této fázi implementace již zcela zřetelné. Přitom znovu zdůrazňuji skutečnost, že k tvorbě skutečně účinného evaluačního designu momentálně PMS ČR postrádá klíčová ekonomická data.

Profilovými indikátory, jež by v rámci evaluace měly být sledovány, jsou:

- Příprava a realizace systému elektronického monitoringu osob odsouzených k výkonu TDV zatím nebyla splněna, agenda TDV tedy od svého spuštění funguje v jakémsi provizoriu. Tento zcela zásadní cíl zatím nebyl splněn (původně měl přitom systém fungovat od poloviny loňského roku). Klíčový faktor předmětné policy. Indikátor: konkrétní kroky vlády, potažmo rezortu MSp ve smyslu alokace potřebných zdrojů (např. od veřejně přístupné kvantifikace potřebných zdrojů až po vypsání nového tendru).
- Příklon k restorativním přístupům řešení trestních věcí (odklon od retributivních). Indikátorem plnění tohoto cíle může být např. statistické sledování míry ukládání alternativních trestů (a jejich struktury) v ČR a jejich meziroční (případně kvartální či jinak časově definované) srovnávání.
- Zlepšení spolupráce soudů s probátory v rámci řešení agendy TDV. Indikátorem např. míra uložených TDV v přímé vazbě na doporučení /nedoporučení ze strany PMS ČR.
- Snížení přeplněnosti českých věznic. České věznice jsou chronicky přeplněné (průměrně cca o 11% kapacity), navíc na výkon trestu „čekají“ tisíce osob. Indikátor: podíl osob vězněných v režimu TDV vůči osobám ve VTOS.²⁹⁸
- Zvýšení podílu extramurálně²⁹⁹ trestaných. V původním plánu (s ohledem na TDV) bylo změnit proporci intra/extramurálně vězněných osob o 17% (jednalo se o bezmála 4000 osob) ve prospěch trestaných „na svobodě“ v horizontu dvou let. Tento cíl se kvůli zrušení tendru na zajištění technologie elektronického monitoringu (tzv. „náramky“) zcela jistě nepodaří naplnit (pokud vůbec, tedy ve výrazně delším časovém

(PALUMBO, D., SHARP, E. : 1980, s. 290). A dále: „*Implementation involves chase, and, therefore, the purpose of process evaluation is to determinate how much chase occurs and to study the conditions that produce goal clarification ang goal dissolution. Three Gross of factors are related to the chase process during implementation: policy, organizational and political characetristics.*“ (Ibid, s. 291)

296 Srov. NEKOLA, M., Monitoring a evaluace realizovaných politik. In: Veselý, A. – Nekola, M. (eds.): Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Praha: SLON, s. 343.

297 NEKOLA, M., Monitoring a evaluace realizovaných politik. In: Veselý, A. – Nekola, M. (eds.): Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Praha: SLON, s. 345.

298 Zde by bylo účelné navíc zohlednit parametr trestnosti. Tedy „kontrolní“ skupina odsouzených ve VTOS by měla být trestána za ekvivalentní trestnou činnost jako skupina v TDV a v zájmu reprezentativity řekněme „vypárována“.

299 Mimo věznice (pozn. autora)

horizontu). Přesto je zřejmý nárůst nápadů TDV, tudíž *míru ukládání TDV* lze jistě jakožto relevantní indikátor uznat.

- Efekt TDV na cílovou skupinu (odsouzení).³⁰⁰ Indikátor: míra maření výkonu TDV/náhradní trest odnětí svobody.
- Jak jsem již nastínil výše, je třeba, pokud je to jen trochu možné, sledovat nákladovou složku agendy TDV. Tím pádem reálně kvantifikovat práci, která je v rámci agendy vynaložena, jaké jsou další (režijní a jiné) náklady a v návaznosti na takto získaná data následně vyhodnocovat pohyb nákladové složky a navrhopvat další úpravy institutu. Indikátor: realizace monitoringu nákladů na TDV ze strany PMS ČR.
- Přímým nemateriálním užtkem TDV (a ostatních alternativních trestů) oproti VTOS je integrace pachatele (odsouzeného) „zpět“ do společnosti a optimálně zachování jeho sociálních, pracovních a ekonomických vazeb, které jej potencují k vedení řádného života. Indikátor: míra recidivy u odsouzených, kteří TDV 1. úspěšně vykonali, 2. zmařili, 3. byli potrestáni VTOS.³⁰¹
- Postoje veřejnosti s ohledem na TDV. PMS ČR by mohla v rámci pravidelných průzkumů sledovat, jak česká veřejnost reaguje na zavedení tohoto institutu, dále by mohla sama aktivně působit na veřejnost formou informačních kampaní. Měření rozdílů (posunů) v postojích by bylo jak evaluačním indikátorem, tak potřebným argumentem pro další fázi implementačního procesu.
- Zlepšení informovanosti soudců a státních zástupců o aktuálním vývoji a trendech v oblasti alternativních trestů, možnostech jejich ukládání (navrhování v případě SZ), limitech a dobré praxi. Monitoring postojů a povědomí soudců o státních zástupců o TDV a mapování jejich názorů. Tento monitoring by zároveň umožnil získaná (kvalitativní) data využít v budoucí lepší formulaci (nebo zacílení) variantních řešení.

S ohledem na identifikaci maxima cílů, očekávání, jejich vzájemné komparace a analýzy je v rámci řešeného problému zajímavou možností využití metody strategického plánování³⁰² jak ji zmiňuje Paterová,³⁰³ stejně jako i metody evaluace priorit.³⁰⁴ Pokud je mi známo, k ničemu podobnému dosud ze strany klíčových aktérů policie nedošlo.

Potenciální rizika a problémy při implementaci dané varianty

Trest domácího vězení má plnit úlohu sice ve své podstatě integračního, přesto relativně přísného typu sankce, který (dle typologie sankcí) následuje hned po trestu odnětí svobody. V případě TDV se sice jedná o „pouhé“ omezení (nikoli úplné odnětí) svobody,

300 To samozřejmě implikuje i „vhodnost“ pachatelů, u nichž je na místě tento druh trestu uložit.

301 Viz předchozí poznámka.

302 Byť v tomto případě zřejmě na méně komunitní a více expertní, resp. rezortní bázi.

303 PATEROVÁ, H. Tvorba cílů a evaluačních kritérií. In: Veselý, A. – Nekola, M. (eds.): Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Praha: SLON, s. 244.

304 Ibid. 248.

přesto je tato sankce poměrně významným zásahem do života pachatele (odsouzeného).³⁰⁵ Účelem je trestat tam, kde nestačí pouhá „podmínka“³⁰⁶ a odsouzený má být bezprostředně postihnut omezením osobní svobody.³⁰⁷ Dále platí, že trest lze uložit výhradně za přečin,³⁰⁸ a to v maximální výměře 2 let za současného splnění dvou podmínek:³⁰⁹

- trest musí odpovídat povaze a závažnosti přečinu a zároveň osobě a poměrům pachatele
- odsouzený se písemně zaváže, že po dobu výkonu TDV se bude zdržovat v místě k výkonu trestu určeném a bude poskytovat potřebnou součinnost

Respondent v rámci předvýzkumu se v rámci rozhovoru zmínil, že na rozdíl např. od trestu obecně prospěšných prací, zákon explicitně neurčuje povinnost odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život, což zároveň vyhodnotil jako určité riziko ve směru k efektivnosti výkonu trestu, resp. k jeho možnému maření.

V souvislosti s efektivitou trestu (účinku na odsouzeného), lze zmínit přístupy *risk assessment* a *risk management*,³¹⁰ hojně využívané v anglosaské probační praxi, které se postupně začínají uplatňovat i v rámci ukládání alternativních trestních sankcí v ČR. Výrazem toho je například vznik a fungování (byť zatím jen v omezené míře) tzv. parolových komisí, nebo též komisí pro podmíněné propuštění.³¹¹ Snahou je na více „komunitní“ a adresné bázi (větší prostor pro zkoumání aktuální situace konkrétního odsouzeného) a za aktivní účasti odsouzeného a justičních pracovníků rozhodovat o podmíněném propuštění z VTOS. S ohledem na rizika spojená s nedostatečným „vytipováním“ odsouzeného pro TDV, a tím k selhávání účelu tohoto typu sankce mi připadá jako vhodná forma právě jakási forma analogická k výše uvedené. V ideálním případě i za účasti soudce. Tím by mj. došlo právě k tolik potřebnému propojení informací mezi PMS ČR a soudem a dalšími aktéry (v případě VTOS zejména VS ČR³¹²). Respondent ilustroval tyto nedostatky faktem, že v pilotním roce byl soudem TDV uložen pouze v 60% na základě doporučení probátorů a ve 4 případech dokonce soud tresty uložil i navzdory

305 V případě 24 hodinového trestu, tedy po „vykrytí bílých míst“ mezi zaměstnáním a povinností zdržovat se v obydlí, by se v zásadě jednalo o analogické (tedy celodenní) vězení, ovšem vykonávané na jiném místě nežli v klasické věznici. Tomuto způsobu by také podle řady respondentů měl TDV odpovídat.

306 Trest podmíněného odnětí svobody. (pozn. autora)

307 JELÍNEK, J. a kol. : 2010, s. 373.

308 Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2). Ostatní trestné činy se pak nazývají zločiny. (Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99e%C4%8Din>, [citováno dne 25. 4. 2011].)

309 CHMELÍK, J. : 2010, s. 247.

310 Viz např. CANTON, R., HANCOCK, D. : 2007. s. 274-275.

311 U nás zatím funguje jako společný projekt Probační a mediační služby, Vězeňské služby ČR a Českého helsinského výboru ve třech pilotních věznicích - Praha Ruzyně, Stráž pod Ralskem a Opava. (Blíže viz <https://www.pmscr.cz/komise-pro-podminene-propusteni/>). Ve Velké Británii je tento institut zcela etablovaný a funguje na národní úrovni. Srov. <http://www.paroleboard.gov.uk/> [citováno dne 29. 5. 2011].

312 Vězeňská služba České republiky, pozn. autora.

nedoporučení ze strany PMS ČR. Za zdaleka nejvýznamnější riziko spojené s implementací optimální varianty, tedy *opětovného vyhlášení tendru na systém elektronického monitoringu osob v režimu TDV a jeho spuštění* považují faktickou neexistenci průběžné kvantifikace nákladů, které jsou spojeny jak s aktuální tak potenciální (a žádoucí) optimální podobou výkonu TDV. Tím PMS ČR v podstatě postrádá klíčová data, která by v rámci vyjednávání ve prospěch zmíněné varianty zajistila přesné a relevantní argumenty, jakými jsou:

- finanční náročnost elektronického monitoringu
- možná úspora/návratnost potřebné investice
- náklady státu při zachování státu quo
- cílenější finanční podpora explicitně zaměřená na agendu TDV

Tento citelný informační deficit vychází ze skutečnosti, že agenda TDV je sice formálně vyčleněna jako jedna z odborných činností PMS ČR, fakticky ovšem probíhá kumulovaně s ostatními agendami, tedy především probace, obecně prospěšné práce a dále parole a mediace. V rámci „náboru“ nových pracovníků na jaře roku 2010 sice byl brán zřetel zejména na novou agendu TDV, nicméně zaprvé – nově přijatí pracovníci procházejí ročním školením, nežli získají řádný statut probačního úředníka a budou se dále profilovat v rámci jedné z odborných činností (tudíž ještě nejsou zcela připraveni) a zadruhé - ani po zakončení odborné přípravy nebudou vykonávat výhradně „svou“ profilovou agendu, ale podle aktuální potřeby Služby i ostatní. Čímž odborná profilace probátorů v zásadě poněkud ztrácí na významu. Přitom dále platí, že probační úředníci mají průměrně na starosti 60 – 70 klientů a toto číslo bude s nárůstem nově uložených TDV růst. Respondent považuje při současném personálním pokrytí za optimální (a únosný) průměrný počet 10 svěřených kontrol TDV na jedno středisko.³¹³ Je ovšem pochopitelné, že jednak střediska nejsou ani zcela unifikovaná co do počtu zaměstnanců a zejména je nerovnoměrný nápad předmětné agendy v různých regionech republiky. Zatímco dosud bylo na některých místech možné odsouzeného kontrolovat i třikrát do týdne, s rostoucím počtem případů bude tato intenzita kontrol (a práce s odsouzeným) klesat. Čímž vyvstává riziko poklesu účinnosti ve smyslu většího prostoru pro maření výkonu trestu ze strany odsouzeného. Dalším problematickým bodem je nedostatek vozového parku. Zdaleka ne všechna regionální střediska mají k dispozici vlastní automobil. Dochází tak např. i k poněkud kuriózním situacím, kdy si pracovníci Služby např. předávají auto na hranici svých okrsků tak, aby byla zajištěna potřebná kontrola. Tato potřeba již byla reflektována a PMS ČR skutečně výrazně posílila svůj vozový park, nicméně stále nelze hovořit o kompletním pokrytí všech středisek tak, aby tato byla na sobě (stran vozidel) vzájemně plně nezávislá. V případě enormního nárůstu počtu dohledů v rámci TDV respondent uvedl možnost, že odsouzení budou zkrátka na nástup trestu čekat, obdobně jak je tomu nyní v případě výkonu trestu odnětí svobody. Posledním identifikovaným rizikem je případ, kdy by kontrola TDV probíhala výhradně formou elektronického monitoringu

³¹³ PMS ČR má 74 lokálních středisek (ve všech soudních okresech), která na místní úrovni zajišťují veškeré gestorované služby.

(tedy situace „opačná“ vůči dnešku), zde by hrozila jakási eroze probační práce na pouhou kontrolu bez odborné práce s odsouzeným, čímž by se snižoval integrační potenciál uloženého trestu a rostlo naopak riziko recidivy trestné činnosti.

IMPLEMENTAČNÍ DEFICIT

Veřejně politické nástroje, které byly v rámci vymezeného problému dosud aplikovány, jsou především právního a administrativního rázu.³¹⁴ Pohříchu byla relativně malá pozornost věnována nástrojům ekonomickým, což se ve světle aktuálního vývoje v oblasti jeví jako pole významných bariér na cestě k úspěšné implementaci institutu. Například tendr na technologii elektronického monitoringu osob v režimu TDV byl vypsan v celkové výši 2 mld. Kč, což představuje přibližně desetinu celkového ročního rozpočtu ministerstva spravedlnosti, z jehož rozpočtové kapitoly měla být zakázka financována. Navíc resort justice obecně se dlouhodobě potýká s nedostatkem finančních zdrojů. Vedle toho jsou zřejmé obtíže i v připravenosti participujících subjektů k intenzivnější aplikaci TDV a také v ochotě s touto trestněprávní novinkou významněji pracovat (neochota soudů k ukládání TDV). To úzce souvisí s faktickou neexistencí systému elektronického sledování osob v režimu TDV, které bylo a je *conditio sine qua non* a je zjevně soudy i takto chápáno. Proto také současné (provizorní) zajištění sledování (namátkové kontroly) prostřednictvím pracovníků Probační a mediační služby ČR neslibuje výrazný posun „kupředu“. Skutečností je, že samotný proces implementace probíhá již poměrně dlouho (z formálního hlediska daleko před vstoupením nového trestu v účinnost – dnem 1. 1. 2010), domácí vězení, jakožto nový alternativní trest, bylo obsaženo již v návrhu nového trestního zákoníku projednávaného PSP ČR již 30. 11. 2005. Přesto zůstávají aspirace, které byly do projektu vkládány, z velké části nenaplněny. Otázka implementačního deficitu se tak ocitá v pomyslném analytickém středu pozornosti. Je tomu tak zejména z toho důvodu, že tomuto institutu byl již od počátku „dán do vínku“ značný handicap, kterým je zásadní selhání jeho financování, resp. potřebné politické podpory ve smyslu alokace dostatečných (a zjevně nutných) prostředků na krytí nákladů s implementací institutu spojených. Je pravdou, že institut byl „naostro“ spuštěn v poněkud „nešťastném“ období vládních škrtnů, tudíž ani načasování jeho spuštění při zpětném pohledu nebylo zcela ideální. Přesto si dovoluji tvrdit, že k implementačnímu selhání došlo již v dřívějších fázích procesu, kdy (a než) se o příslušné alokaci zdrojů rozhodovalo. Poslední poznámkou budiž právě onen problematický tendr na systém elektronického monitoringu, který byl odstartován za ministryně Kovářové a po nástupu ministra Pospíšila byl zrušen. Není bez zajímavosti, že samotné výběrové řízení probíhalo až ve druhém čtvrtletí roku 2010, tedy až poté co byl institut již více jak čtvrt roku součástí platné právní úpravy. Otázkou zůstává jak přiměřenost finančního objemu zakázky (2 mld. Kč), tak zpracování výzvy, které bylo v průběhu výběrového řízení zřejmě měněno. Konečně je pozornost věnována i variantním způsobům financování/zajištění této agendy do budoucna, a to např. i s ohledem na možnost většího

314 Ve spojitosti s uvedením TDV do platné právní úpravy.

působení soukromého sektoru. K samotnému zkoumání implementačního procesu se vzhledem k jeho konkrétní povaze zdá, vhodnější volit spíše strategii *top-down* nežli *bottom up*.³¹⁵

Identifikované nástroje, které byly v dosavadní implementační praxi uplatněny, jsou následující (uveden je konkrétní nástroj a v komentáři jeho typ):³¹⁶

- Důvodová zpráva k novele trestního zákoníku. V širším slova smyslu o proces legislativního prosazení a právního zakotvení novely. Jedná se o typ „Úprava struktury práv, povinností a odpovědností“
- Pověření PMS ČR³¹⁷ zajištěním agendy TDV.³¹⁸ PMS ČR by agendu TDV gestorovala v každém případě, momentálně má ovšem na starosti fyzický výkon kontroly domácích vězňů (viz též pozn. 3 a 6). Jedná se o typ „Poskytování služeb“
- Spuštění informačního webu na portálu Justice.cz zaměřeného explicitně na problematiku TDV. Nástroj určený primárně k propagaci TDV mezi laickou i odbornou veřejností. Jedná se o typ „Informace“
- Vypsání tendru na zajištění a správu systému elektronického monitoringu (osob v režimu TDV). Příprava, zahájení a hodnocení výběrového řízení proběhlo za předchozí ministryně spravedlnosti (Kovářové). Jedná se o typ „Financování a kontraktování“
- Zrušení tendru na zajištění a správu systému elektronického monitoringu (osob v režimu TDV). Proběhlo jednak v rámci úsporných opatření nové vlády a jednak kvůli pochybnostem o průběhu a transparentnosti tendru. Jedná se opět o typ „Financování a kontraktování“

Na základě provedeného šetření (názorové struktury respondentů), studia dostupných materiálů (zejména koncepční povahy) mám za zcela nepochybné, že v ČR se v průběhu implementace institutu trestu domácího vězení, resp. jeho varianty s elektronickým monitoringem (který byl následně spuštěn prostřednictvím účinnosti nového trestního zákoníku) projevil implementační deficit, a to v několika rovinách:

- TDV (vč. elektronického monitoringu) byl předmětem odborných diskusí již více než jednu dekádu, bylo tedy více než dost času na to tuto formu sankce vhodně připravit na podmínky ČR, přičemž by byly zohledněny charakteristiky a specifika tohoto trestu v sankční politice (a praxi) ČR. Čas, který uplynul od začátku diskuse o trestu domácího vězení v ČR a jeho zakomponování do platné právní úpravy nebyl s ohledem na kvalitní přípravu tohoto velmi specifického trestu dostatečně využit.

315 Srov. WINKLER, J. 2002. s. 73.

316 Typologie dle Bardach (2000) In: Veselý, A. – Nekola, M. (eds.): Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Praha: SLON, s. 259-61.

317 Probační a mediační služba České republiky, organizační složka státu, spadající pod rezort ministerstva spravedlnosti.

318 Namátkové fyzické kontroly odsouzených v režimu TDV v místě soudem určeném k výkonu trestu (zpravidla bydliště odsouzeného).

- V důvodové zprávě i věcném záměru se explicitně hovoří o elektronickém monitoringu, úloha elektronického monitoringu tak byla zřejmě podceněna a tento byl sice zamýšlen, ovšem TDV jeho existencí nebylo podmíněno. Potřeba elektronického monitoringu nebyla v rámci přípravy zavedení trestu domácího vězení do katalogu trestních sankcí v ČR dostatečně, zřetelně a zavčasu akcentována.
- O finanční náročnosti elektronického monitoringu pochyboval jen málokdo, přesto se diskuse na toto téma naplno rozběhla až poté, co už byl TDV součástí právní úpravy.
- Alokace finančních zdrojů na zajištění elektronického monitoringu probíhala překotně a chaoticky. Navíc po zrušení původního tendru debata o elektronickém monitoringu víceméně ustala. Zrušení tendru navíc paradoxně vyústilo v následný nárůst nákladů (byť zřejmě řádově nižší),³¹⁹ neboť agenda spojená s TDV musela být zajištěna. Přímým gestorem se následně stala PMS ČR.
- Na rozdíl od ostatních zemí EU, kde se tato forma trestu zaváděla, v ČR neproběhl „pilotní provoz“, který by tento nástroj sankční politiky otestoval v našich specifických podmínkách a odstranily by se nedostatky, které by v rámci testovací fáze byly odhaleny. Je standardním postupem západoevropských zemí (které zavedení elektronického monitoringu zvažují) systém elektronického monitoringu předem otestovat (a to nezřídka opakovaně a po dobu několika let) a umožnit tak jeho přizpůsobení místním podmínkám. Tato varianta se v ČR nerealizovala.

Implementační deficit, který se projevil, má řadu příčin:

- finanční krize – zavedení elektronického monitoringu alespoň ve své původní proporci představovalo skutečně významnou investiční zátěž, přičemž návratnost investice nebylo možno opřít (mj. z výše zmíněné absence „testování“) o validní ekonomické argumenty její návratnosti
- „ostré“ spuštění institutu v době počátku vlády „rozpočtové odpovědnosti“ premiéra Nečase a následných „škrťů“ v rezortech o 10%. v případě MSp se jednalo o částku 2 mld. Kč (což byla mimochodem i limita prvního tendru na elektronický monitoring) vypsaného za ministryně Kovářové.
- nestabilní politické klima v ČR – politická reprezentace je silně polarizovaná a heterogenní, absentuje kontinuální (v horizontu vícera volebních období) zodpovědný přístup ke klíčovým problémům společnosti (důchodová, zdravotní reforma, aj.). Toto nastavení ve svých důsledcích nepříspěvá politickou průchodnosti velkých investičních záměrů, kterým elektronický monitoring (alespoň ve své původní podobě) nepochybně byl, nehledě na skutečnost, že oblast vězeňství a trestní politiky obecně je pro politické strany určitou „popelkou“, zde totiž stěžejí získají sympatie veřejnosti a volební podporu.
- nedostatečný rozpočet rezortu justice

319 K tomuto bodu poznámka – zřejmě z toho důvodu, že 1. nevíme, za kolik by se skutečně elektronický monitoring vysoutěžil (byť byly pochybnosti o jeho průběhu) a 2. nevíme, jak dlouho bude „provizorium“ kontroly prostřednictvím PMS ČR trvat (a kolik bude stát).

- střídání ministrů – za dobu samostatného českého státu se v rezortu spravedlnosti vystřídal 15 ministrů (resp. 14, ministr Pospíšil úřaduje podruhé), průměrná doba vykonávaného mandátu ministra spravedlnosti je tedy v ČR necelých 15 měsíců. Při této frekvenci obměny (chcete-li fluktuaci) v čele rezortu, lze jen obtížně zajistit systematickou a soustavnou přípravu u tak specifických institutů jakým TDV je. Nehledě na to, že každý ministr (a vláda) má pochopitelně odlišné priority a představy.

Vedle toho má implementační deficit své zřejmé důsledky:

- zjevný rozpor očekávané velké míry aplikace tohoto trestu (deklarované bývalým vedením ministerstva)
- ukládání trestu má mírně rostoucí tendenci ale bez elektronického monitoringu má reálný (a časově zřejmě i omezený) potenciál v řádu maximálně několika set osob
- oprávněná „opatrnost“ soudců při aplikaci této formy trestů a spíše přístup ojedinělý a „na zkoušku“, nežli standardní a etablovaný³²⁰

Z uvedeného zřetelně vyplývá otázka, zdali nebylo na místě účinnost tohoto trestu (v rámci přechodných ustanovení nového TZ či jinak) odložit až na dobu, kdy elektronický monitoring (s nímž se od začátku počítalo) bude k dispozici.

320 Zde podotýkám, že vzhledem k jisté konzervativnosti, která je českým soudům (a zřejmě nejen českým) vlastní, je každý trestně právní institut sledován s jistou obezřetností, což je pochopitelné. Proto je pravděpodobné, že „pomalý start“ trestu domácího vězení by se odehrával i v případě, že by elektronický monitoring byl k dispozici.

6. VÝSTUPY

*„Současná podoba TDV v ČR je komická.“
Trestní soudce okresního soudu (respondent rozhovoru)*

Stejně jako na trest domácího vězení obecně, tak i na jeho dílčí charakteristiky a parametry (slib obviněného, přeměna, výměra, aj.) se názory diametrálně odlišují, a to jak v teoretické³²¹ tak v praktické rovině. Heterogenita názorů je na jednu stranu pochopitelná a legitimní, na druhou stranu, zejména v aplikační rovině vede nezřídka k velmi různé soudní praxi. U nové formy sankce (jakou je TDV) to samozřejmě lze plně chápat. Mimo jiné i proto, že soudní praxe zatím kvůli nízké míře ukládání tohoto trestu nedisponuje judikaturou.³²² V rámci šetření se navíc ukázalo, že s TDV zatím nemají praktické zkušenosti ani senáty odvolacích soudů³²³ a „vše“ se tak zatím odehrává na úrovni okresních (obvodních) soudů. Šetření poukázalo i na tu skutečnost, že diskuse kolem TDV jsou zcela neprávem často redukovány pouze na „náramky“, tedy na systém elektronického monitoringu odsouzených. Skutečností je, že trest je svým charakterem i aplikačními možnostmi velmi specifický (což platí i v případě existence EM) a možnosti jeho aplikace proto ne zcela korespondují se záměry zákonodárce.

V rámci výzkumu se v jednotlivých skupinách (typech) respondentů sice ukazovaly i dominantní názory, v řadě aspektů trestu se však názory shodují i napříč těmito skupinami. Bez zajímavosti není ani institucionální a organizační zázemí jednotlivých aktérů, neboť se v různé formě může do podoby implementace institutu rovněž promítnout. Konečně bylo zkoumáno i vnímání aktérů mezi sebou (navzájem), které rovněž poukázalo na některé zajímavé skutečnosti. Jak již uvedeno výše, šetření zahrnovalo 5 dominantních skupin aktérů – soudci, státní zástupci, trestněprávní experti (akademici), ministerští a probační úředníci. Následující stránky textu budou tedy představovat signifikantní názory těchto klíčových aktérů na problematiku implementace TDV a dále na její širší trestněpolitické aspekty (soudní praxe, spolupráce s ostatními aktéry, trestní politika ČR obecně, a jiné). Pro přehlednost budou u některých typů aktérů uvedeny signifikantní výroky. Jinde bude mít výstup formu komentáře. Textem v kurzivě jsou vyznačeny odpovědi (citace) respondentů. Případně mají výstupy formu komentovaných tematických celků (MSP ČR).

321 Srov. Kapitolu č. 3.

322 Stejně tak hrají velmi významnou roli i regionální či lokální specifika s ohledem na socio-ekonomickou skladbu obyvatelstva, míru nezaměstnanosti, strukturu a intenzitu trestné činnosti, personální kapacitu soudů, míru jejich nápadu, tedy tzv. „živých“ trestních věcí připadajících na jednoho soudce, atd.

323 Analogicky i krajská státní zastupitelství, která rovněž odkazovala na svá okresní pracoviště.

6.1 MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI

Původní tendr na EM

- uskutečnění prvního tendru za doby prvního úřadování ministra Pospíšila z ekonomických důvodů nebylo možné a příprava se zakonzerovala (rovněž se v tomto období počítalo s odložením platnosti TDV v rámci nového TZ)
- souběžné spuštění TDV a EM bylo naposledy plánováno za vlády premiéra Topolánka
- v původním tendru se kalkulovalo s cca 2.000 až 2.500 odsouzených
- váha ceny byla 60% a zbylých 40% byly ještě další 2 kritéria (uplatnil se jiný model výpočtu) → aktivační poplatky (výrazný výdaj) se v kalkulaci soutěžní ceny žádným způsobem neprojeví (těžko se porovnává s nově připravovaným)
- 2 mld. Kč byl odhad pro porovnání soutěžících firem (finanční strop tenderu), včetně dat, linek, koncových zařízení atd.

Počty odsouzených

- zavedení TDV reaguje na rozšiřování ukládání alternativních trestů v Evropě (zachování individua) a je zde předpoklad, že bude zdrojem úspor. V otázce počtu osob se respondenti lišili, jeden uváděl 2000 osob, druhý maximálně 1000 „odsledovaných“ osob ročně

Kvantifikace nákladů

- kvantifikace nákladů dosavadního nebo aktuálního fungování TDV ze strany MSP neprobíhá, pokud ji někdo provádí pak jediné PMS

Financování EM

- nutnost elektronického monitoringu je zřejmá, EM je spíše otázkou financí a toho kdy budou k dispozici. Momentálně ministerstvo údajně má alokovány prostředky na vypsání nového tendru.
- financování EM lze řešit několika způsoby – např. odklad platby, pronájem technického zařízení, omezení množství poptávaného počtu sledovaných osob.
- respondenti není známo, že by MSp jakýmkoliv způsobem kvantifikovalo dosavadní náklady agendy TDV, pokud někdo, pak PMS ČR
- aktuálně strop 2 mld. Kč / na 10 let / 2.000 – 2.500 odsouzených ročně

Organizace TDV/EM

- Ministerstvo je nakloněno zavedení EM. Jeden pracovník (celý úvazek) ministerstva má kompletně na starosti přípravu nového tendru na EM. Vypsání nového tendru by mělo v případě hladkého průběhu být otázkou řádově několika měsíců
- samostatná organizační složka případně sekce TDV v rámci PMS ČR by byla bezúčelná, spíše by se mělo řešit v rámci specializace na úrovni středisek.
- u sociálně slabých odsouzených bude i 50 Kč na den velmi problematické.

- využití EM pro jiné instituty – podmíněné propuštění - už lze (nevyužívá se); náhrada vazby spíše ne z důvodu snahy o snižování počtu vazeb a jejich obecné rizikovosti; v lehčích skupinách VTOS možná náhrada lidského faktoru (dozorců)
- dále se uvažuje o hybridní technologii – hlasové kontrole (*voice verification*) či jiné biometrii

Průběh implementace

- dosavadní proces implementace TDV hodnotila respondentka kladně s poukazem na skutečnost, že ze 134 dosud uložených TDV pouze v 7 případech proběhla přeměna na nepodmíněný trest
- optimismus, odsouzení i v řádu několika tisíců
- PMS ČR má v této fázi implementace analyzovat potřeby v rámci TDV, které se následně budou zapracovávat do nového designu kontroly výkonu TDV
- pokud vše půjde podle plánu (zejm. s ohledem na řízení ÚOHS) bude EM spuštěn v ideálním případě na podzim roku 2012
- existuje i riziko, že soudy přes existenci EM nebudou tento způsob kontroly ukládat

Právní úprava

- aktuální novelizace TZ s ohledem na úpravu TDV počítá s vypuštěním „doporučených“ hodin (20:00 – 05:00), riziko rozkolísání praxe, bude se posuzovat zcela individuálně, resp. ilustrovala na příkladu OPP, kdy jej v počátcích 50% obcí odmítalo
- novela TZ je aktuálně v parlamentu, žádná další úprava se momentálně nepřipravuje

Nový tendr na EM

- aktuálně se čeká na rozhodnutí ÚOHS, který prověřuje podmínky prvního tendru na EM, souběžně s tím se připravuje zadávací dokumentace nového tendru³²⁴
- spíše než s novým jsou problémy se starým tendrem (podněty na ÚOHS → stížnost → rozhodnutí → byl podán rozklad a v brzké budoucnosti by mělo být rozhodnuto).
- váha ceny u nového tendru bude 100% (ostatní parametry budou zakomponovány v rámci zadávací dokumentace)
- byla provedena procesní analýza (její součástí mj. CBA³²⁵), ta je podkladem pro nový tendr (dále se poměřují náklady dlouhodobé vs. krátkodobé)
- technologie EM – 2 potenciální varianty – 1. GPS funguje na bázi satelitní (problém u vysokých budov - vysílá falešné signály), 2. RFID³²⁶ – krabička v domácnosti, funguje na opačné bázi než GPS, detekce porušení podle vzdálenosti od krabičky, u GPS naopak

324 K tomu dodávám, že k mému dotazu ÚOHS potvrdil, že dvě věci, které v předmětném řízení proběhly, jsou již rozhodnuty, jedna je stále v běhu. (pozn. autora) Blíže viz: <http://www.compet.cz/verejne-zakazky/sbirky-rozhodnuti/vyhledavani/8555/> a <http://www.compet.cz/verejne-zakazky/sbirky-rozhodnuti/vyhledavani/8560/>.

325 Cost-benefit analysis, analýza nákladů a užitků. (pozn. autora)

326 Viz kap. ELEKTRONICKÝ MONITROVING

podle přiblížení k satelitnímu přijímači (lepší využití v případě zákazu přiblížení k osobě na určitou vzdálenost apod.)

- aktuálně se EM bezprostředně neřeší – čeká se na výsledek rozkladu na ÚOHS
- MSp si nechá zpracovat nabídky v různých proporcích počtu osob → náklady na 1 osobu se budou relativně snižovat, budou 3 hladiny poptávaného počtu TDV ročně → uchazeči budou v rámci nabídek kalkulovat ceny pro tyto 3 hladiny
- tendr počítá s časovým harmonogramem 10 let a plánuje se 3letý rozběh EM
- budou se nakupovat výhradně informace nikoliv technologie, ta zůstane ve vlastnictví dodavatele (stát nebude technologii žádným způsobem vlastnit ani spravovat)
- platí se až vykonaná kontrola (bez vstupních investic), reálné výdaje na TDV by tak ve zvýšené míře připadaly v úvahu až v roce 2014

6.2 SOUDCI

Kolikrát jste v dosavadní praxi uložil/a TDV?

Míra ukládání TDV mezi respondenty silně variovala, asi třetina z nich s uložením trestu neměla dosavadní zkušenost (maximálně jej např. zvažovali). Ostatní respondenti tento minimálně jednou, maximálně pětkrát uložili.

V rámci KS (odvolání) mohou rušit i měnit prvoinstanční rozhodnutí, ale zatím ne.

Co s novými probátory po zavedení EM? Jsem zásadním odpůrcem TDV bez EM. PMS je personálně a materiálně dost zatížená, přesčasy apod. Předjednání PMS trvá minimálně měsíc – pachatelé jsou vesměs nekontaktní. Principiálně jde o to, zda odsouzený TDV opravdu chce trest vykonat (výběr vhodného pachatele), EM bych ani nedělal. Proběhla porada s PMS, nechtěli, aby soud TDV ukládal. Porozsudková agenda je časově náročná pro celý aparát. Každý náš soudce v jednom případě – „na zkoušku“, můj pachatel prozatím „drží“ – porušil podmínku za krádež, dostal TDV cca 12/12. PMS jede „nulovou tolerancí“, není-li pachatel doma – ihned návrh na přeměnu. Po 3 měsících odsouzení zpravidla v rámci TDV přestávají fungovat a maří jeho výkon. Příprava byla časově náročná, ve dvou případech soud žádal PMS o stanovisko, ale v jednom případě šlo o bezdomovce a ve druhém obviněný nesouhlasil s uložením TDV. Všechny uložené TDV do 1 roku v jednom případě se ve veřejném zasedání měnilo bydliště odsouzeného. Vždy za dopravní delikty (řízení v době zákazu) ve spolupráci s PMS, při doznání jsem nařídil hlavní líčení nebo naopak pověřil PMS, pak lze uložit i prostřednictvím TP. U jednoho došlo k úpravě trestu podle změny zaměstnání EM – zásadní problém, příště už budu uložení TDV více zvažovat, i v případě EM může dojít např. k technické závadě. PMS si sami „říkali“ o TDV, aby „legitimizovali“ nového pracovníka střediska. Ani jednou a nehodlám ho uložit. TDV není trest. Jsem ženatý 18 let a podle pravidel TDV jsem tedy 18 let v domácím vězení, a to jsem nic nespáchal. Trest musí pachatele bolet a mně se doma líbí. Takže za adekvátní trest považuji pouze trest odnětí svobody, neboť ten je spojen se sociální izolací, která opravdu bolí. Uloženo jednou, předjednáno PMS, výměra 1 rok / 9 měsíců náhradní trest, proběhla úprava výkonu – odsouzený pracoval v sobotu. Účelem AT je odklon od tradičního trestání, měly

by představovat úsporu financí, OPP spíše pozitivní, TDV – nízká vykonatelnost trestu (selhává kontrola). Uvažoval jsem o něm asi 5x. Myslím, že byl uložen 1x či 2x.

Pokud jste uložil/a, nakolik jste se při jeho ukládání přihlížel/a ke stanovisku PMS ČR? (zdůvodněte)

Bylo důležité pro zjištění podmínek pro TDV a získání slibu obviněného. I kdyby mi PMS TDV navrhovalo, neuložil bych ho. Neprojednáno, někdy PMS posílá stanovisko už v přípravném řízení. Nepředjednával jsem – obžalovaného jsem se vyptal v rámci hlavního líčení, předjednávání je namísto v rámci zkráceného řízení. Pokud bych ukládal, tak bych přihlížel. Jinak bych TDV neuložila. Přihlížel – velmi obsáhlá zpráva PMS (33 stran) – ve zprávě všechno možné – výpis z katastru, fotky, poučení o výkonu trestu, slib obviněného, záznam z návštěvy, vyjádření manželky, půdorys bytu, kupní smlouva, potvrzení o evidenci na ÚP, invalidní důchod, obchodní rejstřík, živnostenský rejstřík, aj.) Přihlížel ale jen k podmínkám obviněného, nikoli k výši trestu. Stanoviskem PMS se řídím u OPP – větší pravděpodobnost, že trest bude řádně vykonán. PMS vůbec nepředjednávala, u lidí ve VTOS by měla řešit rodinu (příprava na výstup), teď mají předjednávat u všeho, vyjma podmínek. Vždy (podklady PMS /stanovisko) bylo až příliš podrobné. Vždy se přihlédlo, s PMS dobrá komunikace.

Je ve vašem okrese „terén“ vhodný k aplikaci TDV? (charakter TČ; kapacita PMS ČR; spolupráce s ní; jiné)

2/3 ANO, 1/3 NE

Hlavní výhody a možnosti aplikace TDV ve vašem okrese?

Ideální u krátkodobých trestů do 6 měsíců, úspora veřejných financí, rodina, řešení přeplněnosti věznic a integrace pachatele. Širší škála možných trestů (diferenciace) + u mladistvých pachatelů je to velmi vhodný trest, dále možné využití jako náhradní trest u peněžitého trestu (ale podle jeho výše). V případě že odsouzený bude zaměstnán (málokdy) bude moci hradit náhradu škody. Bude-li EM, bude možno ukládat i mnoha pachatelům, kterým teď nelze. Odsouzený musí být aktivní a trest si hradí sám. Moc jich není, TDV přichází v úvahu tak v 1 promile případů. Myslím, že TDV nemá žádná „okresní“ specifika. Na vesnicích a v menších obcích, kde se lidé navzájem lépe znají a je zde silnější sociální kontrola, na druhou stranu aktuální dostupnost pro PMS je zde horší takže by to chtělo EM. Nahrazuje nepodmíněný trest, brání v pokračování páchaní TČ, je-li trest řádně vykonáván. Prvotrestání + práce → možnost náhrady škody, přispívání na výkon trestu, možnost platit např. dlužné výživné etc. Musí být zázemí – osoba, sociální zázemí, práce, povaha spáchaného TČ. TDV má obrovský potenciál - prvotrestání, bagatelní a nedbalostní TČ a vždy bude také dost záležet na úrovni spolupráce mezi soudem a PMS. Odsouzený zůstane doma a nebude vystaven patologii ve vězení. Před účinností nového TZ byl nepodmíněný trest u prvotrestu příliš přísný, teď je alternativa. Porušená podmínka, která ještě není zralá na nepodmíněný trest. Vhodné u mladistvého. Má smysl TDV ukládat tam, kde je skutečně vykonatelné.

Typově dle charakteru trestné činnosti:

Krádež, zpronevěra, výtržnictví (např. noční pitky), rvačky, sportovní fanoušci, výživné (není dobré ukládat VTOS – zde specifikum české práv. úpravy – jinde toto jednání není vůbec trestné, u nás při recidivě až 5 let), porušování domovní svobody, např. dopravní nehody se smrtelným následkem, hrubá nedbalost, nedbalostní a úmyslné bagatelky a nedbalostní TČ (doprava), řízení v době zákazu.

Hlavní nevýhody a rizika spojená s aplikací TDV ve vašem okrese?

Absence EM. I 50,- Kč na den v TDV je někdy moc. Většinou nevhodnost kauz (a pachatelů) pro TDV. I u OPP jsou velmi časté přeměny. Problém přiměřenosti trestu – TDV může být vnímán jako benevolentní, už podmínka bývá často pachateli vnímána jako „výhra“. Rigidita soudů, nedostatečná kontrola, velmi omezená skupina pachatelů, u nichž by potenciálně bylo možné uložení této sankce zvažovat, navíc oproti paroli relativně malá možnost práce s probátorem (resp. jen forma kontroly). Současná novela (TDV jako náhrada při maření OPP) je špatně – odsouzený dopředu ví, že nepůjde do vězení, bude spíše mařit (sníží už tak nízkou vykonatelnost OPP). U prvopachatele je TDV moc přísné, ve většině případů stačí i prostá podmínka - TDV je navíc podmíněno souhlasem odsouzeného, je-li uložena podmínka a následně je spáchán nedbalostní TČ není to samo o sobě důvodem k přeměně trestu, maximálně se prodlouží zkušební doba podmínky. U OPP došlo k procesní úpravě – původně bylo možné o jejich uložení rozhodnout bez dalšího, dnes je obligatorní stanovisko PMS, tudíž nelze ukládat trestním příkazem. Pokud by se o TDV uvažovalo jako o náhradě za peněžitý trest, muselo by se kalkulovat i s tím, že se hradí výkon trestu tak, aby tato varianta nebyla pro odsouzeného výrazně „výhodnější“ oproti řádnému plnění peněžitého trestu, resp. eventuelnímu nepodmíněnému trestu. U TDV ideálně předběžné šetření PMS, v případě TP – výslech obviněného, protokol, písemný slib – pak se teprve uloží nebo ne, a to max. na 1 rok. Útoky na úřední osobu v případě kontrol PMS (většina probátorů jsou ženy – obavy), zde špatná skladba obyvatel, vysoký nápad věcí -50% pachatelů jsou recidivisté, 30% nemá bydlení, teoreticky tak lze zvažovat max. u 20% pachatelů. Kontrola výkonu (EM) – vzhledem k obecně nízké vykonatelnosti AT se náklady nevyplátí. EM není zásadní problém – u míry ukládání TDV je zcela zásadní profil pachatele. Všem soudcům našeho soudu zásadně vadí obligatorní slib obviněného k řádnému vykonání TDV, a to ještě před závěrečnými řečmi → tudíž soudce je tlačěn k předjímání trestu, podle našeho názoru jde o zásadní překážku pro ukládání trestu, obviněný se totiž nemá k čemu zavazovat, buďto uložený trest vykoná anebo ne. Bez EM zloděj klidně v mezičase chodí a páchá. Psychická náročnost trestu – nesmět se hnout z domu. Slib odsouzeného je v pořádku – rozšiřuje se možnost přeměny. TDV na rozdíl od VTOS klade na odsouzené nároky, je tedy náročné z hlediska výkonu (musí se tedy zvažovat individuálně). Ve spise nejsou dostatečné podklady a práce není obligatorní podmínkou k uložení. Vysoké vstupní náklady. Z hlediska TDV – velká část pachatelů velmi často mění bydliště, anebo nemá bydliště vůbec, max. sem tam ubytovna – v případě maření leží důkazní břemeno na soudci, ten musí odsouzenému prokázat, že maří, nikoli naopak (odsouzený by musel prokazovat proč kontrola selhala) – jinak řečeno soudce vyvrací

nepравdivé tvrzení odsouzeného → povede k vytěšňování trestu - slib odsouzeného bych nerušil – je to o.k. a snáze se pak přeměňuje.

Uvítal/a byste možnost aplikace back end systému (podm. propuštění do TDV) a v jakých případech?

2/3 ANO, 1/3 NE

Teoreticky snad ano, ale bylo by to zcela marginální (bydlení, práce, rodina). Ano jsem velkým zastáncem postupného propouštění - ideální by bylo, kdyby všechna podmíněná propuštění byla s dohledem, líbí se mi idea „half way housů“, ale je potřeba více probátorů. Ano ale u krátkodobých trestů se ani nestihne udělat program zacházení, takže by se to muselo doladit (a asi by nemohlo jít o alternativu k výstupnímu oddělení). Ano, ale práce. Ano, možná varianta podmíněného propuštění. Ano, např. ve Francii ½ ve VTOS, ½ v domácím vězení. Bylo by to vhodné tam, kde lze očekávat, že resocializace bude v TDV řádně dokončena. Ulevilo by se věznicím. Bylo by zneužitelné (nelze řešit rozsudkem) záleží na chování odsouzeného ve VTOS. Jakákoli diferenciací možných trestů je dobrá. Má smysl, pachatelé často v podmínce páchají další TČ, toto ale mohou řešit pouze soudy s místní příslušností k některé věznicí (ostatní nikoli). Ne, spíše propuštění do OPP, TDV je trest především výchovný. Podle nápravné skupiny. Při pohledu do rejstříku trestů mých obžalovaných shledávám, že podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nefunguje, divil byste se, kolik jich znovu ve zkušební době opět spáchá trestný čin. Nemyslím si proto, že by podmíněné propuštění do domácího vězení na tomto něco změnilo. Proto je to zbytečné. Snad ano ale u 90% vězňů by to nebylo vhodné. Spíše ne, většina podmíněně propuštěných je do roka zpět ve VTOS. U kratších (i samosoudcovských věcí) je riziko kalkulace pachatele. V tomto okrese není věznice – o tomto nerozhodujeme, možná by to v některých případech vhodné bylo. Výhradně v případě prvovězněných za méně závažnou trestnou činnost, i s ohledem na její charakter (např. výtržnictví apod.). Problém s vykonatelností (pracnost agendy), problém s eventuálním přeměňováním, navíc je zde celkem rozšířený český nešvar - ukládání podmínek na podmínky.

Máte přehled o názorech Vašich kolegů/yň na jiných okresních soudech?

Ano, obecně převládá skepse, kontrola (a tím vykonatelnost) trestu je nedostatečná. Vhodnost – nelze uložit recidivnímu pachateli (u nás většina), 25% jsou prvotrestaní (tam ano). Kolega jednou uložil – státní zástupce se proti rozhodnutí odvolal (chtěl přísnější trest). Řešili jsme s kolegy – kontrola u TDV naprosto nutná (PMS zatím zvládá dobře), čekáme, co to udělá. Shoda – celý OS vůči TDV skepse (účinnost kontroly). V rámci OS jsme všichni zajedno – proti TDV, ovšem praxe v rámci kraje může být rozdílná. Zpočátku nedůvěra, PMS bez aut – teď lepší → rozjezd.

Platnou zákonnou úpravu TDV považujete za dostačující / nedostačující? (zdůvodněte)

¾ dostačující, ¼ nedostačující

Problematická úprava, kdy se trest může („v rámci denní sazby“) rozšiřovat. Jinak je dobré, že lze hodinově upravit „ušít na míru“ pachateli, nebo pružně reagovat na změnu jeho podmínek. Ano, ale chybí EM. EM – pomůže spíše PMS nikoli soudu. Je nedostatečně propracovaná – zejména by bylo vhodné vymezit daleko konkrétněji případy, kdy je možné tento trest uložit – nejen horní hranicí zákonné trestní sazby, ale i s ohledem na osobu odsouzeného (nejen trestní minulost), druh trestné činnosti (byť připouštím, že jde o skutečnosti patřící do určité míry do úvahy soudce v konkrétní trestní věci). Náhradní trest je krátký, jinak o.k. Původně byla kritika ukládání krátkých VTOS, ale polovina z toho jsou přeměny OPP. Možná upravit jako u OPP, kde lze v případě porušení ještě prodloužit (tedy hned nepřeměňovat). Písemný slib je naprosto nadbytečný v měřu přiměřeně k poměrům pachatele a spáchanému TČ.

Jaká jsou Vaše očekávání v souvislosti s dalším vývojem ohledně TDV?

Budou vhodní adepti, už teď jsem ochotna TDV zkoušet. Časem více, podobný rozjezd jako u OPP, po zavedení EM úplně bez problému. Čekám, že s ostudou tento institut zruší, neboť se neosvědčí. Zatím ale jen čtu v novinách pochvaly, kolik TDV ušetřil peněz, ale nikdo zatím nesdělil, kolik z nich opakovalo trestnou činnost a jakého charakteru. Až někdo v TDV někoho zavraždí, tak se budou všichni divit. Druhý tendr na EM proběhne. Elektronický monitoring – jinak TDV nemá smysl. EM i v případě nízké míry aplikace stojí za to – úspora. Ani v případě monitoringu TDV není dobré – prodlužuje řízení. Jde o skladbu pachatelů – ve většině nejde o vhodný (možný) typ sankce. Jsem optimista, je celkem dobře vykročeno, v rámci našeho soudu odhaduji ukládání v řádu desítek ročně, překážkou je rychlost řízení uvítal bych možnost více zapojit (využít) státní zástupce a PČR, kteří by mohli PMS žádat o stanovisko stran TDV (byť je zde riziko následného neuložení). K TDV všichni přistupují rezervovaně – není to trest pro mnoho obviněných, velmi pomalý rozjezd, až se praxe trochu utře a TDV nebude mít punc novinky, půjde o standardní alternativní trest. Je zde móda nových trestů, hledaly se cesty jak nepřeměňovat na nepodmíněný trest (přetížené vězeňství). Nemám žádná očekávání, mám za to, že zatím svůj účel spíše neplní – nemám však dostatek informací. Odpor vůči EM je spíš alibismus. Pokud se námi uložené tresty osvědčí – budeme zkoušet dál i bez EM, TDV ale nikdy svou aplikací nepředčí OPP (ani v případě EM).

Domníváte se, že bude zaveden systém elektronického monitoringu osob?

2/3 ANO, 1/3 NE

Pokud ano, kdy se tak podle Vás stane?

Dva roky. 3-7 let. 3-4 let. 5 let. Do 5 let. Dříve než za 5 určitě ne. Má-li mít smysl, do 3 let by to mělo být. Netroufám si hádat, ale včera bylo pozdě, není v silách PMS osobními kontrolami kontrolu výkonu TDV dostatečně zajistit (personální obsazení, rozloha území okresu, plnění i jiných úkolů).

Je podle Vašeho názoru elektronický monitoring „podmínkou bez níž nelze“ nebo by bylo možné agendu TDV zajistit i jinak (pokud ano, uveďte jak)?

3/5 ANO, 2/5 NE

Napadá Vás v souvislosti s problematikou TDV cokoli dalšího? (pokud ano, uveďte)

Míra práce (časté přetížení) limituje ochotu soudce řešit „fajnovosti“ typu TDV.

Musíme dovyšetřovat věci, mění se poměr mezi soudci a úřednictvem, špatné sociální zabezpečení, prostřednictvím TP se řeší cca 1/3 věcí, podíl prvopachatelů cca 10-15%.

U OPP by se mělo přitvrdit – donutit vykonat přeměnu na VTOS. V ČR se opakovaně implementují bez řádné přípravy náročné instituty s vysokou vstupní investicí, což je s ohledem na rozpočtování velmi problematické a ve výsledku nekoncepční.

Pro úplnost doplním ještě názory na zásadní aspekty TDV, které soudci v rámci rozhovorů zmínili:

ELEKTRONICKÝ MONITORING

S EM odpadá etický problém s narušováním rodiny odsouzeného prostřednictvím namátkových kontrol PMS (viz diskuse o vhodnosti souhlasu rodiny odsouzeného s výkonem TDV v jejich obydlí). Praha – není takový důraz na EM. Bude-li náramek viditelný, bude se jednat svým způsobem o zvýšenou formu sankce → veřejná difamace pachatele (stigma), možné napadení z důvodu ochrany LP (na vesnici ještě markantnější než ve městě). EM není 100% řešení, navíc je velmi nákladné – jsou i jiné tresty spojené s nějakou povinností, které nejsou permanentně kontrolované – např. zákaz pobytu, TČ se pak řeší až v souvislosti s namátkovou kontrolou (např. kontrola dokladů PČR) nebo v rámci stíhání za spáchání jiného TČ. Daleko významnějším faktorem nežli ne/existence EM je sociální rozměr TDV; eliminace recidivy, zachování rodiny, především u mladistvých pachatelů, kde je nápravná funkce trestu nejpotřebnější (a má relativně nejvyšší šanci na úspěch). I s ohledem na náklady na EM je významným problémem formulace „obydlí“ protože je významný rozdíl, zdali se kontroluje např. garsoniéra v činžovním domě, nebo dům s obrovskou zahradou (což je vše obydlí) a rozsah technického řešení (a tím i cena kontroly) by byl výrazně odlišný. Trestní justice je velmi konzervativní, někteří soudci velmi striktně a otevřeně trvají na nutnosti existence EM.

SLIB OBVINĚNÉHO

Slib – měl by stačit ústní – je ale důležitý = kvůli možnosti vstupu do obydlí. Souhlas rodiny u nás není nutný, pokud by místo bydliště bylo jiné než trvalé. Slib obviněného je principiálně špatný (pachatelé slibují cokoli, aby se vyhnuli nepodmíněnému trestu, a zpravidla vždy poruší), o druhu trestu má soud rozhodnout beze slibu. Slib naopak v zásadě pro soudce tlačí k předjímání trestu (shoda celého trestu na OS).

TDV OBECNĚ

Pro soudce je agenda TDV nezřídka vnímána jako obtíž či dokonce protivnost a rozmar ze strany ministra (vlajková loď nového TZ, což je „Pospíšilovo dítě“), navíc spojená se spoustou problémů. Daleko více starostí mají podle svých slov s výkonem svého běžného nápadu, tudíž úspěšnost tohoto (stejně jako jakýchkoli nových opatření/trestů) spočívá zejména v efektivnější komunikaci s okresními soudci (gestory rozhodnutí) než v existenci či neexistenci EM. Problémem pro možnost účinné kontroly výkonu TDV se z hlediska soudů dosti často jeví i velmi silný podíl žen v rámci PMS, což představuje riziko zejména v kriminálně „rizikových lokalitách“ a v nočních hodinách. *V Holandsku výzkum veřejného mínění – TDV vnímán jako poměrně přísný trest. Rozdíl ve výkonu TDV u majetného (dům se zahradou) a nemajetného (panelákový byt). TDV není přísný trest. Ted' je finanční krize, TDV bylo vloženo do zákona s tím, že financování se vyřeší až následně. TDV by mělo jít uložit i osobě bez fixního obydlí, ovšem s odpovídající úpravou jeho povinností (hlášení se na příslušných střediscích PMS, jejich informovanost atd.). Je třeba v maximální možné míře trest „napasovat“ na konkrétního pachatele – denní hodinová sazba dle zaměstnání (vč. kalkulace dojezdové doby) a dalších podstatné parametry ukládaného trestu. U nás příliš široká škála TČ, kde lze TDV uložit. Byl zde návrh na přechodná a závěrečná ustanovení, kdy mohla být posunutá účinnost TDV až na dobu, kdy budou podmínky pro kontrolu (EM) – nestalo se tak. S TDV jako se šafránem – přísnější než podmínka, velmi pečlivý výběr vhodných pachatelů (plnění účelu trestu a jeho vykonatelnosti). Záměr zákonodárce, že TDV má být přímou alternativou k nepodmíněnému trestu nelze vykládat univerzálně, ale právě naopak – výhradně v těch případech, kdy soud dojde k jednoznačnému závěru, že tato forma sankce je zároveň účelná (s ohledem na objektivní i subjektivní stránku TČ) a zejména vykonatelná (odsouzený bude mít bydlení, pravidelný příjem a alespoň částečně funkční sociální zázemí), jinak řečeno riziko maření výkonu trestu bude s ohledem na osobu pachatele (budou-li splněny ostatní podmínky pro uložení TDV) pokud možno co nejmenší. V době přípravy TZ peníze byly, ale pak byly použity na datové schránky, poté proběhla výměna ministrů. Německo a Rakousko – TDV funguje i bez EM. TDV není lékem na vězeňství. Důležitá je především kvalita spolupráce PMS a PČR, protože (zejm. v menších obcích) je místní znalost PČR daleko lepší než PMS a k odhalení maření může PČR velmi výraznou měrou přispět. TDV jako náhrada za nevykonané OPP je nešťastné řešení – (AT za AT), pachatel tím že nevykonal nařízená OPP vyjádřil nechuť podrobit se uloženému trestu – další alternativní trest je neúčelný, jediná možná kombinace těchto dvou trestů by (de lege ferenda) byla v opačném případě, tedy v rámci uloženého TDV a v jeho rámci by měl pachatel předem stanoveným způsobem možnost svůj aktuální trest zkrátit vykonáváním OPP (např. v proporcii 10 hodin OPP/týden TDV či jiné), hlavním pozitivem takové úpravy by totiž byla smysluplná činnost pachatele v rámci domácího vězení. Kvůli absenci „podmínky řádného života“ a pouze omezené možnosti na pachatele působit prostřednictvím soudem souběžně uložených přiměřených povinností (ve smyslu § 48, odst. 4 TZ) existuje určité vakuum s ohledem na pachatelův řekněme „vězeňský“ život. Zatímco v rámci VTOS je odsouzený podroben pravidelnému režimu a lapidárně řečeno je o něj celkově postaráno, v rámci TDV*

se o sebe naopak musí ve všech ohledech postarat sám, což je jistě záhodné, ovšem pouze do té míry, v níž je toho odsouzený schopen. Jinak řečeno, není řešena pachatelova činnost „doma“. Zde je výrazná potřeba systematického přístupu a specifických programů zaměřených na práci s tímto druhem odsouzeného tak, aby „na sobě ve výkonu TDV pracoval“ a TDV tak fakticky plnil i výchovnou, resp. nápravnou funkci. To s sebou pochopitelně v případě realizace nese další finanční náklady (chronicky nedostatečné financování postpenitenciární a penitenciární péče v ČR je obecně známou skutečností). Námitka ve smyslu porušení zásady zákazu analogie k tíži pachatele je nedůvodná, neboť vyjdeme-li z předpokladu, že TDV je přímou alternativou k NEPU,³²⁷ pak v rámci nepodmíněného trestu funguje rovněž diferenciací trestu, vyjádřená nápravnými skupinami a jejich další vnitřní kategorizací. V rámci jednotlivých nápravných skupin pak reálně funguje odlišný režim výkonu trestu a tím i reálně silnější postih uplatněný vůči odsouzenému. Obdobně by tomu tedy mělo být i u TDV, kde lze v rámci rozsahu možné trestní sazby velmi výrazně upravit reálný postih pachatele. V rámci výkonu TDV by měl být kladen akcent na přiměřené povinnosti a způsob trávení času odsouzeného. Buďto stát zajistí podmínky tak, aby TDV mohlo být ukládáno standardně a pokud možno unifikovaným způsobem, nebo je TDV naprosto k ničemu, různá výměra, různá intenzita kontroly, různá denní hodinová dotace trestu, rozdílná praxe probačních úředníků a různé poměry pachatele. Bez monitoringu jakoby trest neexistoval – v ČR nejsou peníze vůbec na nic.

Výměra trestu

Maximální výměra 24 měsíců TDV je podle řady respondentů neúměrně dlouhá, tato by měla být maximálně v řádu jednotek měsíců, a to především z toho důvodu, že TDV má plnit především výchovnou funkci (nikoli izolační) a funkci reálné náhrady krátkodobých trestů.

Sazba – 2 roky je příliš dlouho (mělo by být v rádech měsíců – viz zahraničí). Ve většině zemí kde se TDV aplikuje je maximální výměra v řádu několika měsíců, česká maximální výměra (až na dva roky) se v tomto ohledu tedy jeví přísně, ale souvisí to i s faktem, že v zahraničí se TDV zvažuje pouze u deliktů kde je trestní sazba ekvivalentní k možné výměře TDV, jinak řečeno, v ČR kde lze TDV uložit obecně za přečiny (tedy v sazbě až do 5 let odnětí svobody) je možná spíše na zvážení, zdali tuto (velmi širokou) škálu trestných činů (resp. skutkových podstat), které lze trestat prostřednictvím TDV, nezúžit.

Hodnocení aktérů

V rámci hodnocení spolupráce byli aktéři řazeni následovně: okresní SZ, média, veřejnost, Ministerstvo spravedlnosti, PMS ČR, Policie ČR, advokáti, oběť TČ (poškozený), pachatel TČ.

327 Trestu nepodmíněného odnětí svobody. (pozn. autora)

Advokáti.

Někteří se snaží účelovým výkladem zákonů a komentářů komplikovat za každou cenu celé řízení, jiní jsou v pohodě. V drtivé většině vystupují profesionálně. Nenavrhují TDV (asi neznalost, neinformovanost, možná to také kl. nechce).

Média.

Problém je v tom, že novináři hledají senzaci a právu zhusta nerozumí. Příliš vlezlá, až hyenistická. Média – zlepšení od konce 90. let. Zlepšuje se komunikace. Regionální nemají specializaci na justici, větší ano (MF Dnes); zájem o justici roste (táhne to) – zřetelný nárůst v posledních dvou letech.

MSp

Snaží se, ale jejich intranet s instrukcemi je nepřehledný. MSp – „radši vynecháme“, formalismus, úředníci MSp nemají kontakt s praxí. MSp minimální dohled, odškodňování, mezinárodní prvek; veškeré novely trestních předpisů stejně jako návrhy judikatury NS jdou přes MS – týdenní lhůta k vyjádření. MSp – vykonává dohledovou činnost, komunikace moc neprobíhá, podpora není. MSp – soud nepotřebuje, mění se často složení. MSp – napřímo jen cizinci (zbytek přes KS). Řada projektů MSp je dnes mrtvých – např. elektronický spis (dodnes není), datové schránky – zůstalo napůl cesty (dodnes se veškerá spisová agenda na soudě vede i papírově). MSp – proklamace, zatím stále bez EM, na úrovni ministerstva silná fluktuace, ministr se mění takřka po 1,5 roce – nestabilita v rozhodování. Hlasy soudců jsou po desetiletí ignorovány.

Oběť TČ (poškozený)

Někteří odmítají svědčit s tím, že už byli na policii, nechápou rozdíl mezi svědeckou výpovědí a podáním vysvětlení. Často nechodí k hlavnímu líčení nebo jsou příliš pomstychtiví, divil byste se, kolik lidí by uvítalo veřejné lynče. Poškození – občas nesmyslné požadavky, PMS je shání pro mediaci. Poškození hlavně v rámci adhezního řízení (výborný institut – je to jednoduché a mnohem rychlejší než kdyby to řešili v civilu, navíc neplatí náklady řízení).

Pachatelé

Nejde ani tak o spolupráci, spíše komunikaci, je odvislá na jeho právech v rámci trestního řízení, navíc u odvolacího soudu mnoho prostoru pro takovou komunikaci není.³²⁸ už je málo „pocitivých“ kriminálníchků z doby rady Vacátka. Platí spíše zatloukat, zatloukat. Patří do VTOS. Problém s drogově závislými. Silná nedocházka.

PMS ČR

Nikdy jsem nepochopil, k čemu jsou. PMS - velmi dobrá spolupráce. PMS není OČTŘ v rámci vykonávacího řízení v kontaktu s vyšší soudní úřednicí. PMS – výborní.

328 Respondentka byla z krajského soudu (pozn. autora)

PMS – výborné. PMS – ¼ letně zprávy – velmi dobrá spolupráce. PMS – velmi dobrá spolupráce, obecně často směřují věci k odklonu (§ 307 PZTS).

Policie ČR

Někdy je odbyto přípravné řízení. Na místě má policista ve všem jasno, neprovede proto všechny úkony, které se nabízejí a pak se diví, že dojde v důsledku dobré obhajoby ke zproštění. Je to ale i věc státního zástupce. Profesionální, ale až příliš je drtí neschopní ministři vnitra, kteří jim hází klacky pod nohy. Např. John zničil cizineckou policii, čehož si nikdo nevšiml, a náhle tu máme na území ČR teroristy, kteří odsud financují Al-Kajdu. Pátračka je super (předvedení) někdy se ovšem k soudu dostanou odfláknuté věci, kde nemělo dojít ani ke stíhání (SZ + PČR). Dříve osobní kontakty, bylo to operativní a funkční, teď velká personální obměna. Výrazné zhoršení kvůli silné fluktuaci zaměstnanců a nedostatečnému výběru. Bez problémů (doručování, předvedení). Trochu problém s doručováním.

Veřejnost

Neutrální vztah, jejich práva plně respektuji. Veřejnost – není podstatná (nemá právní povědomí), spíše odborná veřejnost. Veřejnost – školy, rodinní příslušníci, studenti VŠ.

Státní zástupci

Záleží na jejich pákách na PČR. Z povahy věci nelze mluvit o spolupráci – je to strana řízení. Dobré vztahy – známe se. V pohodě (meritorně nelze posoudit – strana řízení).

Jiní

Justiční stráž – špatné hlavně úroveň komunikace se stranami, svědky (chybí školení v komunikaci).

VŠČR – daleko profesionálnější než justiční stráž.

Soudní znalci – problém, že nekomunikují srozumitelně (profesní slang).

Tlumočníci – výborní.

Zmocněnci – často kladou špatné otázky a uzurpují si práva státního zástupce (bývají i překážkou případného odklonu).

OPD³²⁹ – hodně špatné.

329 Orgán sociálně právní ochrany dětí. (pozn. autora)

6.3 STÁTNÍ ZÁSTUPCI

Kolikrát jste v dosavadní praxi navrhl/a TDV?

Celkem šest respondentů odpovědělo, že TDV navrhli, z toho 3 jednou 2 dvakrát a 1 respondent pětkrát. *TDV je spíše ojedinělá záležitost a má nižší využití než OPP (za výkon trestu se platí).*

Pokud jste navrhl/a, rozhodl soud v souladu s Vaším návrhem (návrhy)?

V polovině případů soud rozhodl v souladu s návrhem státního zástupce.

Je ve vašem okrese „terén“ vhodný k aplikaci TDV? (charakter TČ; kapacita PMS ČR; spolupráce s ní; jiné)

Z větší části respondenti odpověděli, že není, dále pak, že je nutno zohlednit konkrétní město či lokalitu, okres je stále široký pojem. Jiní byli naopak toho názoru, že ukládání TDV nemá žádná lokální specifika.

Hlavní výhody a možnosti aplikace TDV ve vašem okrese?

Výhoda je to pro obžalovaného (vyhne se VTOS) i pro státního zástupce v dokazování – podmínkou k uložení trestu je totiž doznání obviněného. Řešení přeplněnosti věznic, úspora financí v porovnání s VTOS, zachování rodiny. EM by fungoval – ukládalo by se, navrhovalo by se. Možnosti aplikace - např. u pachatelky s malým dítětem; všude tam kde nedojde ke styku s poškozeným; bagatelní delikty. Vhodnost podle trestné činnosti - krádež, neoprávněné užívání cizí věci (obecná kriminalita). Ve větších obcích lepší je zřejmě dostupnost z hlediska kontroly prostřednictvím PMS ČR. TDV lze přes jeho nevýhody aplikovat - obžalovaní by neměli být diskriminováni jen pro nedostatečné technické podmínky PMS ČR.

Hlavní nevýhody a rizika spojená s aplikací TDV ve vašem okrese?

Necele třetina respondentů akcentovala absenci elektronického monitoringu odsouzených.

Riziko horší dostupnosti v severní části okresů v zimním období při kontrole výkonu. Prodlevy s eventuelní přeměnou trestu, uložený trest musí soudce přesně „napasovat“ na konkrétního odsouzeného. Problémem je důkazní břemeno – to by se mělo v rámci vykonávacího řízení převést na odsouzeného, který by měl sám dokládat, proč nebyl v době kontroly probátorem přítomen (takto se mohou vymluvit prakticky na cokoli – vzali si prášky, neslyšeli telefon, spali apod.) Státní zástupce musí v zásadě vše a pachatel nic. U „slušných“ pachatelů je podmínka dostatečná - TDV neodpovídá záměru zákonodárce -trest je „pracný“, komplikovaný, zlepšilo by se to absencí obligatorního slibu obžalovaného. Bylo by vhodné posílit PMS ČR, ale nejsou peníze. Náhradní trest – rok je málo, TDV je „za odměnu“. Pro státního zástupce je důležitý proces, a tam dokazuje (dokazování teď provádí primárně soud, ale výhledově by to měli činit státní zástupci). TDV nebude fungovat ani u prvotrestaných, protože často jde o mladistvé delikventy, kteří významně páchají např. již od 16 let. Pachatel

musí mít bydliště, příjem (zaměstnání, nebo důchod), sociální zázemí, a dále záleží na charakteru závažnosti spáchaného TČ. Podstatná je vazba pachatele na místo, k němuž má vztah (domov). Velká část pachatelů nemá stabilní domov, pohybuje se různě po republice a průběžně páchá TČ.

Jakým způsobem jste byl/a s ohledem na TDV informován/a (proškolen/a)?

Většina respondentů obecně v rámci školení k novému TZ. Dále samostudium a v několika případech schůzka z iniciativy PMS ČR.

Uvítal/a byste možnost aplikace back end systému (podm. propuštění do TDV) a v jakých případech?

Většina (3/4) respondentů odpověděla kladně.

Je to jistá mezera v trestním zákoníku a v praxi by se zjevně osvědčila. U prvovězňů ano. V rámci rozhodování o podmíněném propuštění jako nejpřísnější forma dohledu. U náhrady vazby (písemný slib obviněného že bude žít řádný život, dohled, obydlí, úhrada peněžité částky, důvěryhodná osoba). Pouze v případě, že budou elektronické náramky. Ne u všech, diferencovaně (i podle výměry), u krátkodobých ne – agenda s nástupem/výstupem, průtahy. Ano, zejména v případech, kdy by bylo prokazatelné, že dalšího výkonu trestu odnětí svobody není třeba, odsouzený si uvědomuje své možnosti a šance a TDV mu umožní další stupeň k začlenění do života.

Máte přehled o názorech Vašich kolegů/yň na jiných SZ?

Ano, ale žádné vášnivé diskuze na to téma se neodehrály, víceméně máme stejný názor, chybí monitorovací systém. Někteří kolegové v současné době odmítají TDV, neboť dosud nebyl realizován kontrolní systém, kontrolu PMS považují za zcela nedostačující. Problém hlavně s prací pachatele, dál s účelem trestu a vykonatelností (náhrada rok je málo). Opatrnost, bude se „utřásat“ výšeč TČ, za níž lze uložit je dost úzká, resp. posuzuje se souhrnně pachatel a spáchaný skutek. Ne, nemám ani zájem (moc práce). Nenavrhuje se (TDV). S kolegy němi se shodujeme na nedostatečné kontrole. TDV se neřešilo.

Platnou zákonnou úpravu TDV považujete za dostačující / nedostačující? (zdůvodněte)

Názory na tuto otázku byly zhruba „půl na půl“.

Bez zavedení el. monitoringu je tento trest bezzubý a fakticky zůstává jen na papíře, až po jeho reálném zavedení má cenu hodnotit, zda je nynější úprava dostatečná, či zda má mouchy. Dostačují (vč. náhradního trestu). Ne – velkým problémem je souhlas obviněného, když státní zástupce v závěrečné řeči navrhne TDV a nebude slib obžalovaného, bude se kvůli tomu muset odročovát – je to nesmyslné (omezuje nás to). S výhradami ano, podle mne jsou nedotažené pravomoci PMS a povinnosti odsouzeného přímo v zákoně. Praxe je zatím nulová. Zatím bez výhrad (málo zkušeností) dobrá je formulace „nestanoví-li soud

jinak“ - denní výměra TDV – pokud odsouzený nepracuje, měla by být kontrola celodenní (není dotažen EM).

Jaká jsou Vaše očekávání v souvislosti s dalším vývojem ohledně TDV?

Zavedení elektronického monitoringu odsouzených. TDV je levnější než VTOS, nezatrácují ho. Náramky (monitoring) jsou podmínkou úspěšné aplikace. Nevidím v TDV žádný zásadní přelom, pořád se především budou ukládat klasické tresty. Obsolentní ustanovení (bez praktického využití) případně i zrušení. S EM bude větší důvěra v kontrolu, bude se víc ukládat, odhaduji cca 10% z nepodmíněných trestů. Širší aplikace TDV jen pokud bude EM. TDV nepřikládám váhu, jde zkrátka o novou formu sankce.

Domníváte se, že bude zaveden systém elektronického monitoringu osob?

Odpovědi různé (ANO/NE/NEVÍM).

Asi ne, MSp má permanentně podfinancovaný rozpočet, navíc musí doplácet soudcům mzdy. Bude-li, je to primárně politikum, TDV už zřejmě není prioritou (úspory). Ne, nebudou na to peníze. Nemám informace o tom, že by ministerstvo k jeho zavedení podnikalo reálné kroky. Nevím a je mi to jedno. Nevím, je to drahé, ale bylo by to vhodné. Pevně v to věřím. Snad ano, bylo to součástí důvodové správy. V našem státě žádné prognózy není radno dělat, doufám ale, že někdy ano.

Pokud ano, kdy se tak podle Vás stane?

Nedovedu odhadnout, je zajímavé, že ceny takovýchto zařízení soustavně klesají, parametry se zvyšují. 2-3 roky jinak to můžou zrušit. Až to někdo bude chtít prosadit nebo bude mít zájem, aby pomohl nějaké firmě, která to bude zajišťovat (to přece vidíme i ohledně jiných zakázek). Netuším, netroufám si odhadnout, zatím má vláda starosti hlavně sama se sebou a neřeší se naléhavější problémy. Věštil bych z koule.

Je podle Vašeho názoru elektronický monitoring „podmínkou bez níž nelze“ nebo by bylo možné agendu TDV zajistit i jinak (pokud ano, uveďte jak)?

Jednoznačná shoda, že ano.

Napadá Vás v souvislosti s problematikou TDV cokoli dalšího? (pokud ano, uveďte)

Myšlenka je to dobrá, každý odsouzený, který se nedostane do vězení je jednak úspora a jednak je vyšší šance na jeho resocializaci. TDV má smysl i když je uložen jen pár stovkám osob ročně, bez el. monitoringu jej ale nelze reálně kontrolovat a odsouzení budou pokoušeni k jeho porušování.

Hodnocení aktérů

V rámci hodnocení spolupráce byli aktéři řazeni následovně: PMS ČR, okresní soud, Policie ČR, advokáti, oběť TČ (poškozený), Ministerstvo spravedlnosti, veřejnost, pachatel TČ, média. Státní zástupci si ve velké míře pochvalovali práci PMS ČR. Naopak výtky se objevily na adresu ministerstva a zejména médií. PMS – dobrá zejména s ohledem

na práci s mladistvými, u obecné kriminality je problém, že probátoři nemají právnícké vzdělání. MSp – do výkonu trestní politiky nemá zasahovat, protože stát prostřednictvím státního zastupitelství realizuje trestní politiku, kterou zákonodárce nastavil. Média, často špatná odborná úroveň.

6.4 EXPERTI

Co soudíte o novém druhu sankce – trestu domácího vězení (dále TDV)?

Všichni z oslovených respondentů považují TDV za přínosný a jeho zavedení vítají. AT nemají veřejnou podporu MSp ČR, měly by nahrazovat nepodmíněné odnětí svobody (patrná je špatná vykonatelnost podmíněného odsouzení a nárůst krátkodobých trestů). Podle jednoho názoru Ministerstvo nemá zájem o zavedení EM. V původním tendru se cena nevy soutěžila takže se neví, kolik by EM reálně stál. Jsou různé možnosti financování EM (např. odložená platba). Zavedení TDV souvisí s europieizací českého trestního práva. AT s ohledem na to, jak je u nás vymezen, je otázka, zda bude fungovat skutečně jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nebo spíše jako přísnější alternativa k mírnějším alternativním sankcím.

Hlavní výhody a možnosti aplikace TDV?

V současné době se zejména v praxi vyskytují případy, kdy uložení podmíněného trestu nebo jiné alternativy k NTOS není dostatečnou reakcí na typovou závažnost jednání, kterého se pachatel dopustil, přitom je však ještě nutné na pachatele působit trestem nespojeným s odnětím svobody, vhodné je pak TDV, neboť v podstatě odstraňuje negativní sociální a jiné dopady VTOS, nevytrhuje pachatele z jeho běžné sociální struktury (rodina, zaměstnání). Snížení počtu ukládaných krátkodobých trestů a všechna pozitiva s tím spojená. Možnosti aplikace v současné době jsou limitovány absencí možnosti faktického využití elektronického monitoringu, s nímž se aplikace TDV markantně zvýší, byť bude i tak nutný osobní kontakt odsouzeného s probátorem (kontrola přiměřených povinností a omezení uložených soudem). Využitelnost EM pro jiné instituty (probace, parole). Vymknutí odsouzeného z negativních vlivů výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody.

Hlavní nevýhody a rizika spojená s aplikací TDV?

Přehnaná očekávání společnosti a politické reprezentace, neboť bývá uváděno, že TDV má v podstatě vyřešit problém s přeplněností českých věznic. Ekonomická stránka výkonu TDV. Některé zahraniční výzkumy poukazují na negativní dopady na pachatele, resp. kontraproduktivní účinky, v případě, že je trest ukládán nevhodným typům pachatelů bez dalšího prosociálního působení. Nebezpečí net-widening efektu. Nebude-li EM, je zde obrovský prostor pro zneužití. Chybí programy pro odsouzené, (zejm. akreditované programy). Rodinné vazby – jde o to, jak rodina fungovala před uložením trestu. Zákaz analogie k tíži – stávající právní úprava by neměla být soudy vykládána extenzivně.

Uvítal/a byste možnost aplikace back end systému (podm. propuštění do TDV) a v jakých případech?

V současnosti je nejdříve nutné vyhodnotit výkon TDV v rámci EM (za stávajícího výkonu TDV bych tuto možnost rozhodně neuvítal). V budoucnosti by tak mohly být řešeny případy typově méně závažných TČ – např. přečinů. V zásadě ano, zejména u prvopachatelů, u nichž nebyl původně uložen alternativní trest, nýbrž trest krátkodobý. Byla by jednou z možností, pokud by dohled nestačil. Pachatel ve VTOS by byl motivován, pokud by bylo jeho chování zohledňováno při řízení o nepodmíněném propuštění. U krátkodobých trestů by měl význam. V současné době je připravována novela TZ, která tuto možnost rozšiřuje. Mělo by jej provázet hodnocení efektivity a konkrétních dopadů na pachatele a další postpenitenciární péče. Problém s bydlením (pro málo osob).

Máte přehled o názorech Vašich kolegů/ů z oblasti trestního práva na institut TDV?

V rámci mého akademického působení je institut TDV v zásadě vnímám jednoznačně pozitivně. V aplikační praxi na úrovni okresních soudů a státních zastupitelství je tento institut vnímán, stejně jako každý jiný nový institut, prozatím méně pozitivně, a to hlavně z důvodu absence elektronického monitorovacího systému. Spíše důvěra a pozitivní očekávání, praktici – odstup, teoretici - neutrální.

Jak hodnotíte roli jiných aktérů s ohledem na fungování TDV? (stručně vypište)

V otázce aktérů byli významněji reflektováni pouze soudci a státní zástupci, a to tak, že státní zástupci jsou názorově značně rigidní (u mladších lepší), velice pasivní, své kauzy si nehlídají, často chodí k hlavnímu líčení státní zástupce, který věc neřešil v přípravném řízení a v kauze se neorientuje, není ochota TDV navrhnout. Soudy – obecně strach z nových trestů (zodpovídají za jejich ukládání a vykonatelnost). Soud se musí více zabývat pachatelem, což je časově náročnější (a pracnější), nechtějí proto ukládat ani odklony, které v přípravném řízení mají dělat státní zástupci, kteří tak nečiní).

Platnou zákonnou úpravu TDV považujete za dostačující / nedostačující?

Problémy platné právní úpravy jsou v současné době řešeny v rámci vládního návrhu zákona, který je projednáván v PSP ČR (sněm. Tisk č. 297). S těmito změnami se v zásadě ztotožňuji a pro bližší odůvodnění mohu v zásadě odkázat na důvodovou zprávu k tomuto vládnímu návrhu zákona. Minimálně u mladistvých by mělo dojít ke zpřísnění podmínek k jeho ukládání, pokud by měl TDV být ukládán jako jediná sankce bez opatření reintegračního a výchovného charakteru. Není dobrá absence přepočtu náhradního trestu – velmi vágní prostor pro porušování zásady rovného trestání (jak co do denní dotace, tak co do náhradního trestu odnětí svobody), je to součástí návrhu novely TZ, kde přepočet přeměny explicitně je. Současná úprava je právně problematická ve smyslu porušení zásady zákazu analogie k tíži odsouzeného. Čas 20:00 – 5.00 je málo, bude tak volný čas k páchání TČ (aktuální novelizace toto reflektuje). Byl zde předpoklad, že odsouzený nebude moci být „venku“ vůbec.

Jaká jsou Vaše očekávání v souvislosti s dalším vývojem ohledně TDV?

V případě zavedení elektronického monitoringu poměrně výrazné rozšíření využívání této sankce. Ukáže-li se systém kontroly výkonu TDV (prostřednictvím EM) jako efektivní, pak lze očekávat pozitivní dopady.

Domníváte se, že bude zaveden systém elektronického monitoringu osob?

Vesměs panovalo přesvědčení, že EM je nutností a že tedy bude zaveden. Jeden respondent uvedl, že bude jeho zavedení odloženo. *Ano, musí být.*

Pokud ano, v jakém časovém horizontu se tak stane?

Konec roku 2012. Do 5 let. Nepadne-li vláda, pak do 2 let, jinak až v příštím volebním období (každopádně dva roky od doby, kdy padne rozhodnutí). Odhaduje se, že do roku od jeho pilotního ověření (proto záleží na co nedřívějším spuštění pilotáže).

Je podle Vašeho názoru elektronický monitoring „podmínkou bez níž nelze“ nebo by bylo možné agendu TDV zajistit i jinak? (pokud ano, uveďte jak)

Jednoznačná shoda, že ano.

6.5 PMS ČR

„Využívat probačního úředníka k tomu, aby po večerech a nocích zvonil u vchodových dveří nebo klepal na okna, je zřejmým plýtváním jeho kvalifikace.“

Václav KRÁL

Probační úředníci jednoznačně vítají zavedení TDV.

Máte dostatek pracovního času na kvalitní zajištění agendy TDV?

Čas věnovaný kontrole TDV je logicky součástí *řádné* pracovní doby a následně chybí pro kvalitní zajištění jiných agend (práce s klienty a administrativní záležitosti). Kontrolám trestu domácího vězení se probátoři věnují i mimo svou specializaci, která je nezřídka značně náročná na organizaci a čas (a kontrolami domácího vězení je tento krácen). Zmíněna byla situace jednoho střediska, kde na 1 probátora připadá cca 90 klientů v rámci různých agend, což respondent označil za fyzicky i psychicky nezvládatelné. *Samotná kontrola TDV není kvalifikovaná práce. Vyžaduje pouze, aby jeden z pracovníků řídil auto.*

Materiální podmínky. Jediným zmiňovaným nedostatkem (zato však často zmiňovaným), byl nízký počet služebních vozidel.

K možnostem využití TDV v rámci okresu uvedli respondenti následující.

Charakter trestné činnosti - zmínili vhodnost ukládání za méně závažnou TČ páchanou i opakovaně, především ve večerních (a nočních) hodinách, pod vlivem alkoholu apod., kdy TDV může působit preventivně s ohledem na opakování TČ a ochranu společnosti.

V případě recidivy spíše u bagatelní trestné činnosti - krádeže, kdy odsouzený dosud nebyl ve VTOS. U nedbalostních TČ tam, kde již nelze využít odklonů (§ 307, § 309 TR) či uložit podmíněný trest. Dále byla vhodnost TDV akcentována u mladistvých pachatelů či pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých, kteří často páchají TČ pod vlivem party, omamných a psychotropních látek, alkoholu (zejm. příležitostně - o víkendech, na diskotékách, v hospodách, apod.) - jde o šanci, jak dotyčného z nevhodného prostředí vytrhnout, vést ho k náhledu na protiprávní jednání a zároveň se opět eliminuje riziko recidivy. Zároveň je vhodné a efektivní ukládat tento trest v kratších výměrách.

Konkrétní trestné činy (jednání):

- maření výkonu úředního rozhodnutí
- stalking
- výtržnictví
- krádeže (i pokračující)
- zanedbání povinné výživy
- poškozování cizí věci
- ublížení na zdraví
- žhářství

Typ spáchaného TČ není až tak důležitý jako spíše osoba pachatele a jeho zázemí. Zdůrazněna byla potřeba stabilního bydliště, práce (či ochoty a motivace k jejímu nalezení), alespoň minimálního finančního zajištění, dobré spolupráce s PMS a uložení TDV tam, kde by skutečně působil jako trest. Pachatel je posuzován individuálně, stejně jako jím spáchaná TČ (bydlení, pracovní návyky, blízké sociální okolí atp.), na základě všech zjištěných informací navrhuje PMS soudu, zda trest domácího vězení uložit či nikoli. *Ne vždy je trestu nakloněn sám obviněný. Dále se dbá např. na riziko vyostření narušených vztahů v rodině, k němuž může dojít nuceným pobytem klienta doma, atd. I snaha pracovníků PMS „vytypovat vhodné pachatele“ bývá neúspěšná, často jsou patrné problémy s nedostatkem peněz (ani 50,- Kč za den si nemohou dovolit), nemají bydliště (ubytovny, krátkodobé podnájmy) a již při projednávání se objevuje riziko nedodržení slibu. Také je vhodné posuzovat reálnou kontrolovatelnost trestu (prostřednictvím aktuální kontroly PMS) s ohledem na dostupnost místa bydliště a rizikovost místa, kde se klient nachází.*

Rizika spojená s využitím TDV.

Časová náročnost kontrol v souvislosti s celkovým nápadem činnosti střediska (vysoká zátěž a přepracovanost pracovníků střediska). Malý počet aktivních řidičů na straně probačních úředníků. Absence či nízká dostupnost vozidel určených ke kontrole a jejich „dělba“ mezi několika středisky (např. až ve 3 okresech - nelze tudíž ani teoreticky kontrolovat denně). Nedostatečné personální obsazení střediska a vysoký podíl žen na střediscích (riziko při nočních kontrolách). Bezpečnost pracovníků (resp. pracovníc) PMS na střediscích byla značně zdůrazňována. *„Naše ředitelství zastává názor - že není problém dělat noční kontroly dokonce i prostřednictvím jednoho samotného pracovníka PMS. Jakmile trestů bude více, bude na nás nátlak toto realizovat.“* Stejně tak i komplikované dodržování podmínek dle Zákoníku práce, kdy pracovníci musí dodržet povinné přestávky a plnit všechny své povinnosti včetně terénní práce (a kontroly TDV). Také byl zmíněn velmi negativní dopad na osobní a rodinný život probačních úředníků - kontroly probíhají i o víkendech a v noci. *„Pokud jedem na kontrolu např. v sobotu, jsme v práci 6 dní v týdnu. Není bohužel možné si pracovní den přesunout např. z pátku na sobotu - tj. v pátek do práce nechodit a pracovní den by byl v sobotu - kontrola TDV, návštěvy v rodinách klientů apod. Stává se také, že není možné dodržet ze zákona povinnou dobu odpočinku - min 35 hod. týdně, pokud máme kontroly o víkendu. Nemáme možnost proplacení "nadčasových hodin v rámci kontroly TDV" místo toho, abychom si je vybírali. Protože jinak se dostáváme do pracovního skluzu ve svých vlastních agendách. To ovšem asi nesouvisí s legislativou TDV jako s možnostmi zaměstnavatele.“* Mezi další rizika byla uvedena velká rozloha okresu, špatná dostupnost místa kontroly v zimních měsících, riziko autonehody či fyzického napadení pracovníka PMS při provádění kontroly (zejm. v nočních hodinách. Rizika na straně pachatele spočívají pak dle probátorů především v nestabilním bydlení odsouzeného (riziko selhání), namátkovosti (a neúčinnosti) prováděné osobní kontroly. *Namátková kontrola ze strany PMS je vykonávána jak nejlépe to jde, ale i přesto je dle mého názoru nedostatečná. V současné chvíli toto spatřuji jako největší riziko spojené s využitím*

trestu v našem okrese. Dále účelovost (neupřímnost) souhlasu obviněného - ačkoliv domácí vězni dávají svůj souhlas a tím, že budou poskytovat potřebnou součinnost, ne vždy jsou s TDV smířeni. Konečně bylo zmíněno i riziko ve vztahu k soudům, kdy soud nepověří PMS provedením předběžného šetření a uloží trest „nevhodnému“ pachateli, resp. pachateli v nevhodném prostředí.

Považujete platnou zákonnou úpravu TDV za dostačující?

Výhradami vůči stávající právní úpravě TDV byla fakultativnost předjednání trestu TDV prostřednictvím PMS³³⁰ (minimálně po dobu zajišťování trestu bez elektronického monitoringu), nedostatečný důraz na právní úpravu elektronického monitoringu, příliš extenzivní vymezení možné výměry trestu TDV (je možné ustanovit trest ve větším rozsahu než je orientační vymezení (od 20 do 5 hod), příliš vysoká maximální výměra trestu) a nemožnost přeměny trestu na náhradní (nepodmíněný) trest při nevedení řádného života. Ohledně elektronického monitoringu byla očekávání spíše pozitivní, více než dvě třetiny respondentů se domnívá, že v ČR bude zaveden. Polovina z nich odhaduje jeho zavedení v horizontu příštích dvou let, druhá polovina pak do pěti let. Zároveň respondenti jednoznačně považují jeho zavedení za nutné (95%).

Komentář ke spolupráci s participujícími subjekty.

Obecně (bez ohledu na TDV) probátoři ohodnotili spolupráci s ostatními aktéry následovně (od velmi dobré po spíše horší):³³¹ neziskové organizace, Policie ČR, okresní soud, ředitelství PMS ČR, okresní státní zastupitelství, oběti TČ (poškození), vězeňská služba ČR, pachatelé TČ, advokáti, veřejnost a média. Na soudech i státních zastupitelstvích je velmi různá úroveň spolupráce, zde probátoři vidí výrazné rezervy pro zlepšení, zejména v tom smyslu, aby (soudci) více vycházeli ze zpráv v rámci stanoviska PMS k tomuto trestu. Soudci ne vždy reagují na zprávy PMS o porušení podmínek výkonu alternativních trestů, což vede k laxnímu přístupu odsouzených, nedůvěře poškozených apod. *Státní zastupitelství - netají se nezájmem o metodiky PMS a její hlavní zaměření, přistupuje k nám z pozice moci. Ohledně TDV cítí probátoři potřebu mnohem širší a hlubší komunikací mezi všemi zúčastněnými institucemi. Ve směru k zákonodárci zazněla pochybnost o efektu TDV, pokud by byl ukládán paušálně jako prostředek k "uvolnění" věznic. Ohledně médií a veřejnosti byly také registrovány nedostatky. Spolupráce s médii a veřejností nefunguje, protože podle mého názoru PMS nevěnuje moc pozornosti PR. Se sdělovacími prostředky je spolupráce minimální - spolupracujeme, pokud nás osloví. Není čas na prezentaci restorativního přístupu, což je škoda. Snažíme se o to prostřednictvím své práce s poškozenými a pachateli. Dle mého názoru je PMS ČR mladá služba a není o ní zcela slyšet tak, jak by si zasloužila. Mnoho klientů z řad poškozených o ní nikdy neslyšelo. Společnost, pokud není z oboru či klientem PMS, tak v podstatě neví, co to je (nešťastný*

330 Analogicky na otázku zda by probátoři přivítali povinné předjednávání TDV jejich prostřednictvím, odpovědělo 95% kladně.

331 Interval známkování („jako ve škole“) v uvedených odpovědích byl 1,8 až 3,5.

název, kdy česky zní pouze slovo služba), včera poprvé jsem v médiích postřehla, že moderátor řekl "obecně prospěšné práce" nikoli veřejně prospěšné práce. Pokud nás teď veřejnost vnímá, tak max. jako kontrolory TDV.

Ohledně spolupráce s ředitelstvím Služby byla zmíněna někdy vysoká míra delegace agend na úroveň středisek. Ředitelství PMS - existuje všeobecný požadavek, abychom mnoho záležitostí dohadovali v rámci okresu s OČTŘ. Domníváme se, že zařizování mnoha věcí je úkolem ředitelství - centrálně na úrovni jednání PMS a pracovníků Ministerstva, ne pracovníků na středisku. Praxe na okresech je značně roztržštěná, často ovlivněná jen tím, jak fungují neoficiální vztahy s OČTŘ. Posledním bodem kritických připomínek bylo (nedostatečné) zákonné postavení probačních úředníků. Další věc je ta, že probační úředníci mají velmi špatné postavení ze zákona - jsme tzv. pomocné osoby, vedle např. zapisovatelky na soudě a mnoho osob z OČTŘ této nedokonalosti zákona zneužívá. Posledním výrazným rysem v odpovědích byla relativní nespokojenost s finančním (82%) a společenským (64%) ohodnocením jejich práce.

7. Doporučení

„Netřeba příliš zdůrazňovat, jak výrazně se trest domácího vězení svým charakterem odlišuje od ostatních druhů trestů. Vzhledem k zvláštním nárokům spojeným s kontrolou odsouzených a skepsi, která v českých podmínkách panuje vůči alternativním trestům, nebude mít domácí vězení nejspíš na různých ustláno. Není vyloučeno, že podobný institut bude u soudů narážet na nedůvěru v jeho dostatečnou účinnost. Stačí vzpomenout všeobecně sdílené rozčarování z trestu obecně prospěšných prací.“

Jaromír HOŘÁK

PMS ČR

Mezi jiným se v rámci šetření ukázala rozdílná úroveň komunikace mezi střediskem PMS a příslušným soudem. Někde byla spolupráce vynikající, jinde nikoliv. Ať již elektronický monitoring bude či nikoliv, je v obecném zájmu Služby snažit se o to, aby tato komunikace a spolupráce fungovala co možná nejlépe a nejúžeji (stejně tak je samozřejmě třeba adekvátní reakce na straně soudu). Neboť tam kde již TDV probíhá se soud (otázku fakultativnosti předběžného šetření nechávám stranou) o uložení tohoto druhu trestu rozhoduje a bude rozhodovat i v závislosti na kvalitě spolupráce s příslušným střediskem PMS ČR (jako ostatně i u dalších alternativních trestů/opatření, kde je PMS ČR za zákona činná). Existence elektronického monitoringu je tedy v tomto smyslu druhotná. Je otázkou, nakolik je kontrola výkonu TDV odsouzených v souladu s rolí PMS ČR v rámci trestního řízení.³³² Osobně se domnívám, že poněkud jinde (byť kontrolní roli ve smyslu dohledu nikterak nezpochybňuji).³³³ V západoevropských státech je u TDV akcentován zejména s ohledem na výchovné působení na pachatele a redukce využití probátorů jen na provádění kontroly by byla velikou chybou.³³⁴ Obdobně i v opačném případě. Pokud

332 Kalvodová k tomu výstižně poznamenává, že „(...) v našem trestním právu se neprojevuje tendence pojmát probační dohled pouze jako pomoc odsouzenému, naopak je patrný spíše onen kontrolní prvek.“ (KALVODOVÁ, V. Alternativní sankce a nová kodifikace trestního práva hmotného. In: KONCEPCE, s. 134), Srov. též § 4 Zák. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

333 „Probační úředník vede spisovou dokumentaci odsouzených k trestu domácího vězení, aby mohl soudu podávat zprávy o průběhu jeho výkonu. Zároveň od okamžiku, kdy dojde k zavedení elektronického monitoringu odsouzených prostřednictvím elektronických náramků, bude průběžně v kontaktu i s provozovatelem elektronického dohledu. Jeho hlavní povinností a zároveň i oprávněním však zůstává zajištění osobního kontaktu s odsouzeným a jeho nejbližším sociálním okolím, sledování dodržování všech podmínek v širším smyslu slova a neprodlené informování soudu o všech změnách, na které je třeba, aby soud včas zareagoval. Jedná se tak nejen o předávání informací stran porušení podmínek domácího vězení, ale i o poznatky související s potřebou dříve uložené podmínky výkonu domácího vězení – vzhledem ke změnám v osobním životě, zdravotním stavu, sociálních, ekonomických a jiných poměrech odsouzeného – vhodně upravit, zrušit, nahradit jinými apod. Na to navazuje úprava změn výkonu trestu domácího vězení v § 334e TrŘ. Jinak trestní řád umožňuje i odklad a přerušování výkonu trestu domácího vězení (§ 334d TrŘ) a upuštění od jeho výkonu (srov. § 334f TrŘ). Právě v naznačených směrech je role a funkce probačního úředníka při výkonu domácího vězení pro objektivní a spravedlivé rozhodování soudu nezastupitelné.“ (ŠÁMAL, P. a kol. : 2009, s. 727.)

334 Srov. též HOŘÁK, J. : 2005, s. 11.

by se elektronický monitoring přeci jen realizoval, osobní kontakt odsouzeného s probátorem by tím neměl definitivně ustát. Kontrolu odsouzených k trestu domácího vězení by měl po mém soudu vykonávat buďto soukromý subjekt (dodavatel technologie elektronického monitoringu) anebo orgán činný v trestním řízení, případně jiný orgán veřejné moci. Pokud však navýšení personálního stavu Služby bylo podmíněno rozšířením agendy ve smyslu TDV,³³⁵ považuji tento „ústupek“ za nevhodný, neboť vnímání PMS ČR se tak může poměrně zásadně proměnit (a to jak z hlediska veřejnosti, tak pachatelů a poškozených). Výhodou PMS je na druhou stranu skutečnost, že v rámci resortu justice je její postavení v oblasti alternativních trestů expertní a nezastupitelné. Dle Raynora: *„Probační služba vždy riskuje, že bude vnímána spíše jako výhoda pachatele, než pro komunitu jako celek. Pokud by dokázala komunitám prokázat, jak na nápravě pachatelů profitují, sama by tím výrazně posílila co do vlivu i legitimacy. Příkladem může být, že namísto nápravných programů vnímaných primárně jako výhoda pachatele (a z toho důvodu nespravedlivá vůči lidem s obdobnými problémy, kteří nepáchají) by probační služba prezentovat nápravu jako práci, kterou pachatelé podstupují jakožto důsledek svého zločinu, práci, která vede ke změně jejich chování a přístupu více pro-společenským směrem, ku prospěchu komunit, které obývají.“*³³⁶ A dále zdůrazňuje, že: *„Hlavní věcí je ukázat, že náprava je ve svém základu restorativní a získává jí jak komunita, tak pachatel. Probační služba, která by dokázala dlouhodobě dosahovat tohoto posunu veřejného mínění, by tak významně přispívala trestní politice a trestní praxi tím, že by podporovala snižování kriminality, ale též přesvědčení, že komunity se mohou konstruktivně zapojit do řešení problémů způsobených zločinem.“*³³⁷

Vědoma si této role má zcela legitimní mandát k tomu navrhopvat (tam kde to lze prosazovat) konkrétní aplikační rámec (v rámci platné právní úpravy dané zákonodárcem) v oblasti alternativních sankcí. V rovině alternativního trestání, potažmo prosazování konceptu restorativního přístupu řešení trestních věcí je totiž PMS ČR (na úrovni veřejné správy) zcela klíčovým aktérem trestní politiky ČR.

MSp

Jako naprosto klíčová se v implementační rovině TDV od počátku ukazuje finanční stránka věci. To se v průběhu šetření potvrdilo. Z tohoto důvodu považuji za nezbytné, aby ministerstvo (pokud už agendu definitivně a řekněme „bez dalšího“ nedelegovalo na PMS ČR) v první řadě důsledně kvantifikovalo náklady na dosavadní a aktuální průběh zajištění TDV (ideálně s výhledem na dalších deset let), na základě by bylo možné provést kvalitní

335 V této souvislosti nezapomeňme, že (navzdory problematičnosti tohoto konceptu) v důvodové zprávě se počítalo s kontrolou odsouzených ze strany Policie ČR.

336 RAYNOR, P. : 2002, s. 1199.

337 *„The central point is to demonstrate that rehabilitation is itself fundamentally restorative and benefits the community as well as the offender. A probation service which could consistently achieve this shift in public perception would be a significant contributor to criminal justice policy and practice, promoting not only crime reduction but also the belief that communities can engage constructively with the problems caused by crime.“* (Ibid.)

kalkulaci reálných nákladů na agendu TDV a její výstupy zpracovat v rámci nového zadávacího řízení pro zajištění elektronického monitoringu. Vyjdeme-li z předpokladu (provedené šetření nasvědčuje, že MSp toto v úmyslu má), že se uvažuje v desetiletém horizontu zajištění elektronického monitoringu, je po mém soudu třeba extrapolovat současné náklady na TDV v předestřené časovém horizontu. Především je nutné zohlednit relativní nárůst rozpočtových potřeb PMS v souvislosti s navýšením jejího personálního (a materiálního)³³⁸ stavu v souvislosti s agendou TDV. Informace tohoto typu se (jak vyplynulo z rozhovorů) nesledují ani na straně PMS, ani na straně MSp.³³⁹ Dále považuji za nutné důsledně zvažovat, zdůrazňovat a zakalkulovat využití elektronického monitoringu i pro jiné instituty nežli TDV, tedy především pro náhradu vazby, dále pak pro podmíněné odsouzení a podmíněné propuštění (např. v intencích přiměřených povinností – §89 odst. 2 a 3 TZ). Tím se ekonomická návratnost elektronického monitoringu (stejně jako politická průchodnost takto pojatého využití) pochopitelně zvýší, neboť s narůstající mírou „outsourcované“ služby se tato bude relativně zlevňovat. Pokud se podaří potřebu náležitě ekonomicky nastavit a vyargumentovat – a s tím, jak je z výsledku šetření patrné, aktuálně existence elektronického monitoringu v ČR „stojí a padá“, bude každopádně do budoucna výzvou pro každou vládu, tuto alternativu zvažovat. Podobně lze dále promýšlet i otázku míry finanční participace odsouzeného, aktuálně stanovené na 50,-Kč za každý i započatý den (viz Vyhláška č. 458/2009 Sb.). Zde je zohlednění ekonomické situace potřeba, ovšem pouze do té míry, aby nedošlo ke kolizi se zásadou rovnosti. V tomto ohledu stojí za úvahu např. inspirace diferenciací finanční participace s ohledem na ekonomickou situaci obžalovaného podobně jak je tomu aktuálně u peněžitého trestu. Souhlas odsouzeného, který je pro možnost uložení tohoto trestu obligatorní (§60 odst. 1 písm. b TZ), by tedy (de lege ferenda) zohledňoval jak formu trestu, tak i míru finanční participace na jejím výkonu. Odsouzený by tak (kromě akceptace samotného trestu) vyjádřil i ochotu nést část nákladů trestu, který mu byl za spáchaný trestný čin spravedlivě uložen, a to s vědomím,

338 Nákup, údržba a provoz nových vozidel k zajištění namátkových kontrol. Dále náklady na telekomunikační, datové a další služby spojené s výkonem kontroly TDV. Hrubá mzda ve 12. platové třídě 18150,- → superhrubá mzda 24321,- /osoba/měsíc.

339 Troufám si ovšem tvrdit, že zjištění meziročního nárůstu v nákladech na fungování PMS by mělo být pro ekonomický odbor banální záležitostí, s časovou náročností v řádu minut. Čistě laickým odhadem – stran nákladů na tabulková místa (nárůst mzdových nákladů o 90 tabulkových míst) se jedná o částku přibližně 26 mil. Kč (ročně), částku (investici) vynaloženou na nákup cca 50 nových vozidel (pokud je mi známo Škoda Fabia) odhaduji na 10 mil. Kč. Roční provoz si odhadnout netroufám, neboť se bude diametrálně lišit v závislosti na konkrétním středisku, resp. počtu aktuálně prováděných kontrol a geografické vzdálenosti odsouzených od střediska. Pokud budeme investici do automobilů, další materiální a především mzdové náklady extrapolovat na období 10 let (jak je uvažováno) lze dospět k ekonomicky efektivnímu řešení zadávací dokumentace nového tendru. Přihlédneme-li navíc ke skutečnosti, že váha ceny v nově anticipovaném tendru je 100% (ostatní kritéria se mají promítnout do konkrétních parametrů poptávané služby), není zřejmě důvod jiná kritéria porovnávat (dopad na cílovou skupinu – odsouzení k TDV, lze totiž velmi obtížně hodnotit i ze stávající kontroly prostřednictvím PMS ČR zatím uložených trestů, který se pohybuje spíše v řádu desítek, nežli stovek a není tudíž s ohledem na deklarované aspirace tohoto trestu nikterak reprezentativní).

že míra této participace zohledňuje jeho osobní poměry. Takto pojatý charakter trestu domácího vězení by ve své podstatě implikoval i trest peněžitý, neboť počtem denních sazeb (výměrou trestu) by byla vyjádřena i finanční újma pachatele. Nejextenzivnější variantu, totiž plné hrazení výkonu trestu odsouzeným představuje USA.³⁴⁰ V tomto ohledu je podstatné zejména jasné formulování účelu trestu domácího vězení, neboť různí aktéři trestní politiky (veřejnost nevyjímaje) mají rozdílná očekávání. Zatímco někdo očekává např. především humánnější trestání, jiný akcentuje především úsporu veřejných financí. Tato očekávání nemusejí být nutně protichůdná, rozhodně však hrají roli vzhledem k financování institutu. Přesto si dovoluji tvrdit, že TDV sám osobě rozhodně není „lékem“ na přetížené české vězeňství. Pokud by se totiž potvrdily i ty neoptimističtější scénáře aplikace TDV, neočekávám využití institutu v míře cca 3000 a více odsouzených, což je aktuální „převís“ oproti standardní kapacitě českých věznic, nemluvě o odsouzených, kteří na VTOS „čekají“, tedy VTOS jim byl uložen, ale prozatím jsou na svobodě. Interpretace TDV v tomto smyslu považuji za iluzorní a nereálné.³⁴¹ Zůstává otázkou, „co“ s nově zaměstnanými probačními úředníky v případě, že by se elektronický monitoring skutečně realizoval. Dlouhodobě se ukazuje, že PMS ČR je s ohledem na řešenou agendu nedostatečně financována, resp. dlouhodobě byla služba personálně a materiálně (na úrovni středisek) poddimenzována, tudíž, lze očekávat, že zachování navýšeného stavu by mohlo lépe pokrýt dosud (bez TDV) řešených agend (to se samozřejmě v konkrétních případech/střediscích bude opět lišit). Nicméně je rovněž namístě (s výše naznačenou argumentací) zvažovat potřebnost probátorů na konkrétních střediscích. Jinými slovy řečeno, to zda probátoři (nově přijatí) v případě zavedení elektronického monitoringu zůstanou (a podle toho je buďto s ohledem na nákup EM kalkulovat či nikoli), resp. zda, jak a nakolik bude i v případě EM s jejich personální kapacitou naloženo (konkrétní provádění přímé klientské práce s odsouzeným).

Okresní soudy (příp. krajské v případě odvolacího řízení)

Postoje a přístup trestních soudců a soudkyň (především na úrovni okresních soudů) jsou z hlediska praktické aplikace (a tím pádem smysluplnosti) TDV v ČR naprosto klíčové. Jejich názory stran současné podoby TDV jsou (soudě podle 23 provedených rozhovorů) silně heterogenní, byť zůstává skutečností, že ostrážitost (v některých případech skepse) s ohledem na faktickou absenci elektronické kontroly odsouzených, převažuje.

340 HOŘÁK, J. : 2005, s. 8.

341 K tomuto bodu ještě několik poznámek. Vedle problémů s přeměnou obecně (z důvodů možných výmluv odsouzeného stran maření a nutnosti jeho prokazování) bude problematický i způsob resp. rychlost přeměny. Zatímco v zemích s elektronickým monitoringem může odsouzený po porušení podmínek výkonu trestu (maření) být ve vězení doslova za několik hodin, v ČR bude tato procedura trvat minimálně v řádu týdnů, a to nejen kvůli permanentní (cca 15%) přeplněnosti věznic (kterou by nota bene TDV mělo primárně snižovat), ale i díky možnému váhání soudů o nařízení přeměny a konečně i kvůli odsouzeným, kteří mají výkon trestu nařízen, ale dosud tento nenastoupili (aktuálně cca 5500 osob). To jsou markantní slabiny odstrašujícího účinku náhradního trestu u současné podoby TDV v ČR.

V tomto ohledu, pomínu-li ty, kteří současnou podobu TDV naprosto odmítají a trest neukládají, považují za důležité, aby soudci a soudkyně nečinili závěry z prvních (negativních) zkušeností. Řada z těch soudců a soudkyň, kteří TDV uložili, totiž takto podle svých slov učinila „na zkoušku“. Z toho jsem vyvodil, že pokud by se aplikace nedařila, budou od ní do budoucna upouštět. Trest domácího vězení patří ke standardním nástrojům západoevropských trestních politik a jako takový má jistě místo i v našem právním řádu. Stejně tak je pravdou, že se v naší historii již v určité formě uplatňoval. Nejedná se tedy o naprosté novum přejaté „zvenčí“ (jak rovněž zaznívalo), ale o nově koncipovanou formu trestání, která se již na našem území vyskytla a zasluhuje pozornost. Byť souhlasím s tvrzením, že stejně jako u dalších nově zaváděných institutů je na místě jistá obezřetnost a zejména zohlednění specifik, na něž je nutno brát při aplikaci v České republice zřetel. Konečně zbývá připomenout, že ani u jiných forem alternativních trestů není jejich vykonatelnost ani zdaleka 100%ní a nejinak tomu zřejmě bude i u TDV (ať už s „náramky“ či bez nich). Proto je vhodné přistupovat k tomuto trestu racionálně, tedy bez předsudků a rovněž bez nereálných očekávání. Myslím však, že radě soudců a soudkyň je tento přístup více než vlastní.

Státní zastupitelství

Platí v zásadě totéž co v případě soudů. S tím toliko rozdílem, že z procesního postavení státních zástupců jasně vyplývá s ohledem na TDV až sekundární role – mohou tento trest maximálně navrhnout. Navrhování tohoto druhu sankce by státní zástupci měli zvažovat výhradně jakožto mírnější alternativu vůči nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nikoli tedy jako přísnější alternativu jak k podmíněným odsouzením ev. (de lege ferenda) i podmíněným propuštěním a stejně tak i vůči odklonům (především ve smyslu §307 TZ). Takový přístup by odporoval zásadě depenalizace, která je v novém trestním zákoníku mj. i prostřednictvím tohoto institutu vyjadřuje³⁴² a naopak by byl projevem tzv. net-widening efektu, který by následně vedl k dalšímu zpřísnění trestní represe.³⁴³

Advokáti

Je otázkou, nakolik advokáti tento trest u svých mandantů (v jejich trestních kauzách) zvažují. Podle vyjádření několika z nich se podle situace ve věci zpravidla navrhuje zproštění obžaloby, maximálně podmíněné odsouzení s příslušnou sazbou a zkušební dobou (podle „vážnosti situace“). Z toho vyplývá, že s ohledem na strategii obhajoby by TDV zřejmě padalo v úvahu spíše v těch případech, kde by zproštění a podmíněné odsouzení bylo zjevně nereálné a kde by z povahy věci klientovi hrozil nepodmíněný trest. V tomto ohledu by zřejmě spíše došlo ke konsenzu se státním zástupcem (který by se do výroku o trestu neodvolával), čímž by se dále urychlilo řízení.

342 Srov. VEJBĚROVÁ, A. Tresty v návrhu nového trestního zákona. In: Právní fórum. ISSN 1214-7966. Roč. 3, č. 6 (2006) In: Příloha časopisu Právní fórum. ISSN 1210-4817. s. 77.

343 HOŘÁK, J. 2005 : s. 10-11.

8. Závěr

Zákonodárce bohužel již opakovaně prokázal, že k vytváření právní úpravy alternativních opatření přistupuje poněkud nekoncepčně, zavádění nových druhů alternativ je často nedokonale promyšlené a právní úprava v důsledku toho vykazuje některé zásadní chyby. Tato kritika se dotýká i právní úpravy obsažené v novém trestním zákoníku, zejména pak nového trestu domácího vězení.

Filip ŠČERBA

Výstupy šetření poukázaly na skutečnost, že mezi trestněprávními experty je obecně převažující pozitivní náhled na problematiku implementace TDV a zdůrazňují především jeho pozitivní efekty s ohledem na pachatele (a jeho nápravu) a reintegrační potenciál trestu. Soudci a státní zástupci se naopak daleko výrazněji koncentrují na otázku dosavadní efektivity kontroly výkonu tohoto trestu. Patrná je i signifikantní konzervativnost a (ze zkušenosti) převládající inklinace k trestní represí. Vedle toho je pro tyto aktéry zásadní procesní úprava, která při nezřídka vysokém nápadu věcí hraje velmi významnou roli při případném zvažování uložení TDV. Ministerstvo je elektronickému monitoringu nakloněno, ovšem z jiného důvodu a tím je především finanční úspora a řešení místy až kritické přeplněnosti českých věznic. Probačním úředníkům se vstupem TDV přibyla další agenda, která ovšem v praktické rovině prozatím spíše postrádá odborný charakter. Ba naopak. Jen stěžít si lze představit efektivní penitenciární práci s prvkem vzájemné důvěry uprostřed noci, kdy pachatel bude prokazovat řádné plnění výkonu trestu. Vedle toho je skutečností že přes 70% probátorů na střediscích jsou ženy, což ve světle nočních kontrol pachatelů trestné činnosti rovněž vzbuzuje pochybnosti a soudce (a rozhovory to potvrdily) od uložení TDV odradit. Jak je zřejmé, na hodnocení efektů TDV je v současné fázi implementace ještě brzy, neboť počet uložených trestů zatím neposkytuje relevantní data, a především většinou zúčastněných aktérů je současný stav vnímán skutečně jako provizorium, které má být ukončeno jediným myslitelným způsobem, tj. co možná brzkým spuštěním elektronického monitoringu. Ani v této otázce však nepanuje jednoznačná shoda. Pravdou ovšem je, že očekávání spojená s TDV se zatím zcela míjejí se skutečností. Představa, že TDV v krátké době vyřeší problém českého vězeňství, či vygeneruje stamilionové úspory, je, jak se zdá, nereálná. Z uvedeného je zřejmé, že heterogenita názorů není patrná jen na úrovni různých aktérů (jejichž zájmy a potřeby by měly být obdobné) ale naopak, projevuje se přímo uvnitř těchto skupin (nejsilněji u soudců).

Implementační proces byl prokazatelně zatížen selháním, a to nejen v rovině ekonomické (nedostatečná alokace prostředků na EM), ale (jak se aktuálně ukazuje) i v samotné právní úpravě a konečně v organizační rovině tím, že byla „nakvap“ výkonem kontroly pověřena PMS ČR. Jak naznačuje řada autorů,³⁴⁴ a není důvod nesouhlasit, takový postup je ve výsledku tím „nejlepším receptem“, jak tuto (jistě zajímavou) sankci do budoucna

344 Nejvýrazněji Ščerba.

zdiskreditovat. Je skutečně s podivem, že byt' se s monitoringem již od počátku rekodifikačních prací (více než dekáda) v zásadě počítalo, tento nebyl ani řádně naplánován, ani zafinancován. Po mém soudu je to důkazem jak nekoncepční, diskontinuální a politicky inkonzistentní rozhodovací praxe, tak i signifikantní nereálnosti očekávání zákonodárce.

V souvislosti s problematikou implementace trestu domácího vězení se dlouhodobě ukazuje, že příprava institutu před jeho kodifikací do platné právní úpravy zásadně postrádala potřebný důraz na finanční aspekt celé této agendy. V případě elektronického monitoringu se jedná o relativně nákladnou technologii, kterou jak se ukazuje lze momentálně financovat (pokud vůbec) pouze v rámci rozpočtové kapitoly MSp ČR. Skutečnost, že TDV je součástí nové kodifikace i s takto nedostatečným financováním lze mj. vysvětlit i tím, že po poměrně dlouhém časovém období, po které trvalo prosazení nového trestního zákoníku, se zdálo „škoda“, aby tento opětovně nebyl schválen, a to právě kvůli finanční náročnosti elektronického monitoringu spojeného s TDV. Velmi zarazující skutečností pro mě osobně bylo, že se průběžně skutečně nesleduje nákladová složka agendy TDV, což opět vytváří argumentační deficit s ohledem na možné úspory (v dlouhodobém horizontu)³⁴⁵ spojené s potenciálním spuštěním elektronického monitoringu. Nedostatek financí se ovšem zdá být signifikantním napříč justiční sférou (např. PMS ČR má nedostatečné personální kapacity, VS ČR pak chybí finance jak na personální pokrytí tak zejména na „investiční“ záležitosti – správu a údržbu věznic). V případě, že by se elektronický monitoring podařilo spustit, lze jeho zavedení očekávat nejdříve v roce 2012. Do té doby bude v každém případě kontrolu provádět stávajícím způsobem PMS ČR. Při stále zvyšujícím se „nápadu“³⁴⁶ nově uložených trestů domácího vězení bude dále oslabovat intenzita kontroly prostřednictvím probátorů. Tito budou zároveň (nebude-li se jejich počet navyšovat) stále více pracovní vytížení. Je otázkou, jak bude takový scénář dále ovlivňovat jak odbornou tak laickou veřejnost³⁴⁷ s ohledem na důvěryhodnost a efektivnost takto koncipovaného výkonu trestu. Nemluvě o asynchronní distribuci trestů připadající na to které středisko PMS ČR, v některých regionálních střediscích je totiž koncentrace pracovní agendy při stejném personálním pokrytí významně vyšší nežli jinde. Tím se problém nedostatečného zajištění kontroly samozřejmě dále prohlubuje.

345 Resp. relativně rychlou návratnost potřebné investice.

346 Přírůstkem nových případů. (pozn. autora)

347 V této souvislosti bych chtěl zdůraznit roli veřejnosti, coby nejsiřejí definované skupiny příjemců trestní politiky. Tento aspekt výstižně artikuluje Musil: „*Veřejnost v obecném slova smyslu je primárním příjemcem trestní politiky a je též hodnotitelem její účinnosti. Prostřednictvím trestní politiky stát zajišťuje ochranu právům a svobodám jednotlivců, jakož i zájmům společnosti jako celku. Trestní politika by tedy měla vycházet z potřeb veřejnosti, přičemž by měla být formulována tak, aby byla veřejnosti srozumitelná, a občané by měli mít dostatek seriózních informací k tomu, aby jí byli schopni porozumět a posoudit ji. Společenský konsensus o principech trestní politiky i o charakteru a intenzitě klíčových opatření proti kriminalitě, včetně zacházení s pachateli, má rozhodující význam pro její účinnost.*“ (Zdroj: MUSIL, J. Úloha trestní politiky při reformě trestního práva. In: *Trestní právo*, 1/1998, str. 3-5, cit. dle ZEMAN, P. a kol., *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha : IKSP, 2010, s. 5.)

Přes dosavadní nepříliš pozitivní vývoj chovám (stejně jako řada respondentů, s nimiž jsem problematiku diskutoval) naději, že se alespoň ve střednědobém horizontu (do 5 let) podaří elektronický monitoring v rámci agendy TDV v ČR spustit a tento trestně právní institut se tak v našich podmínkách stane srovnatelným s ostatními zeměmi, kde se trest domácího vězení stejně jako další alternativní tresty coby integrální součást restorativního pojetí trestní politiky již delší dobu uplatňují a fungují v souladu s očekáváními, jež jsou do nich vkládána.

Osobně se domnívám, že příliš extenzivní zákonné vymezení sazby a náhradního trestu v kombinaci s naprosto arbitrární denní proporcí uloženého trestu (viz aktuální novelizace TZ § 60 odst. 3.) ve svém důsledku sice umožní vyšší míru individualizace trestu, ovšem pravděpodobně za cenu ještě většího rozkolísání soudní praxe a tím i k možné kolizi se zásadou rovného trestání (a rovněž tak zásadou zákazu analogie k tíži). To ovšem souvisí s obecným chápáním tohoto druhu sankce (opět silně extenzivní) v ČR, kdy zákonodárce tento zjevně aplikuje na co možná nejširší okruh skutkových podstat (i relativně závažných) a jakožto alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody i tam kde pachatelé hrozí 5leté vězení. Zkušenosti ze zahraničí ovšem dlouhodobě ukazují, že se tato forma sankce naopak osvědčuje jakožto alternativa ke krátkodobým trestům odnětí svobody v řádu měsíců. Z toho důvodu je více než sporné, zda a nakolik se záměr zákonodárce bude dařit naplnit. Paleta alternativních sankcí je ovšem nesmírně pestrá a není na místě tuto uzavírat „pouze“ trestem domácího vězení. Např. víkendové tresty, nejrůznější formy komunitních sankcí a opatření jistě přicházejí v úvahu i v České republice. Pochopitelně by tomu (nikoli jako v případě TDV) měla předcházet široká, dostatečně dlouhá, věcná a co možná fundovaná diskuse, která by otevřela prostor pro konsenzus všech klíčových aktérů a umožnila tak tyto implementovat v širší shodě, s lepším právním, administrativním, infrastrukturním a finančním zázemím a (snad) i s kvalitním a realistickým časovým harmonogramem.

9. SUMMARY

In terms of theory approaches, the focus had been given to multiple scientific disciplines that deal with the issue of this thesis – sociology, criminal law, criminal law, criminology, penology, sociology and public policy. This multi-disciplinary crossover enables to view the research problem – implementation procedure of criminal policy tool – in variable perspective and gives more complex findings.

Used methodology - combination of qualitative methods – was chosen in concern with research goals and type of respondents as the most suitable. Half-structured interview, snowball sampling as well as web-questionnaire gave it's fruits in form of wide spectre of intercepted opinions and attitudes of key participants – ministry and probation officers, judges, prosecutors and criminal law experts.

There are mentioned good (and wrong) practices of house arresting in European context as well as distinctive aspects relevant for Czech Republic in the thesis. Particular attention is payed to situation in Slovakia, where house arresting was started more than 5 years ago and experience with failure of it's implementation procedure can be highly instructive for Czech policymakers.

Besides the outcomes from the empirical part the procedure was also analysed and the possible path for successful implementation was mentioned. Also had been formulated recommendations for key participants and emphasised crucial threats which implementation procedure of house arresting in Czech Republic implicates.

The outcomes have pointed out several distinctive features of the implementation procedure. First of all, all the participants have very various approach towards the house arresting sentence. Their aims concerned with this institute are fundamentally different. Second point is strong opinion disparateness among concrete participant group, particularly incase of judges. Finally third and probably most important point is the question od implementation deficiency, which had been approved by field findings.

10. Prameny

10.1 Monografie

BAECHTOLD, A. Switzerland. In VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. (eds.) *Imprisonment today and tomorrow : International perspectives on prisoners' rights and prison conditions*. 2nd ed. Hague : Kluwer Law International, 2002. s. 653–675.

CANTON, R., HANCOCK, D. (eds.). *Dictionary of probation and offender management*. 1st pub. Cullompton : Willan, 2007. 397 s.

COMBESSIE, P. France. In VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. (eds.) *Imprisonment today and tomorrow : International perspectives on prisoners' rights and prison conditions*. 2nd ed. Hague : Kluwer Law International. 2002. s. 253–287.

ČERNÍKOVÁ, V. (et al.) *Sociální ochrana : terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

DUBEN, R. *Veřejný sektor II*. Vyd. 1. Praha : Oeconomica, 2003. 478 s. ISBN 80-245-0607-6

DURKHEIM, É. *Über die Teilung der sozialen Arbeit*. Frankfurt/M: Suhrkamp, 1977.

EVANS, D. *Electronic monitoring : APPA testimony to Ontario Standing Committee on Administration and Justice*. Perspectives, Fall 1996, pp. 8-10 (Lexington, KY; APPA).

FÁBRY, A. *Penológia*. Bratislava : Eurokódex, 2009. 264 s. ISBN: 978-80-89447-01-5 (brož.)

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie : analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2009. 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

HÁLA, J. *Jak mluví čeští vězni : místo a úloha vězeňského argotu*. 1. Vyd. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2002. 58 s. ISBN 80-238-9463-3.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2 (váz.)

GARLAND, D. (1996) *The Limits of the Sovereign state: Strategie of Crime Control in Contemporary Society*. In *British journal od Criminology*, 36: 445-71.

GRATZ, W., HELD, A., PILGRAM, A. Austria. In VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. (eds.) *Imprisonment today and tomorrow : International perspectives on prisoners' rights and prison conditions*. 2nd ed. Hague : Kluwer Law International, 2002. s. 3-31.

HRUŠÁKOVÁ, M. (ml.), ŽATECKÁ, E. PŘEPECHALOVÁ, K. Zamyšlení nad trestem domácího vězení v novém trestním zákoníku. In HAMULÁK, J., MARTVOŇ, A. (eds.) *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2009*. 2. část. Bratislava : Univerzita Komenského, 535-1052 s. ISBN 978-80-7160-295-8

CHMELÍK, J. a kol. *Trestní právo hmotné obecná část*. Praha : Linde, 2009. 292 s. ISBN 978-80-7201-785-0 (brož.)

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád : s poznámkami a judikaturou*. 1. Vyd. podle stavu k 1. 1. 2010. Praha : Leges, 2009. 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6 (váz.)

JESCHECK, H. H. Evropské trestní právo a reforma trestního práva v Evropě se zřetelem na novou kodifikaci českého trestního práva. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky : sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. 1. Vyd. Brno : Masarykova univerzita : 2000. s. 78-92.

KABELE, J., HÁJEK, M., HOLEČEK, T. Lesk a bída hierarchií českého soudnictví. In KABELE, J., MLČOCH, L. (eds.) *Institucionalizace (ne)odpovědnosti, globální svět, evropská integrace a české zájmy II*. 1. Vyd. Praha : Karolinum, 2001. s. 419-464. ISBN 80-246-0431-0. (brož.)

KABELE, J., MLČOCH, L. (eds.) *Institucionalizace (ne)odpovědnosti: globální svět, evropská integrace a české zájmy*. 2, Proměna české společnosti. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2001. 549 s. ISBN 80-246-0431-0 (brož.).

KALVODOVÁ, V. Alternativní sankce a nová kodifikace trestního práva hmotného. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného v ČR* (sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000 na MSp ČR v Praze), MUNI, 2000. s. 132-141.

KALVODOVÁ, V. Domácí vězení - jedna z možných alternativ odnětí svobody?. In *Days of Public Law*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4430-2, s. 678-684.

KARABEC, Z. K některým problémům sankční politiky. In VEČERKA, K. (ed.) *Mládež a sociální patologie : Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS, Bystřice pod Hostýnem 5. - 7. dubna 2006*. Masarykova česká sociologická společnost, Praha, 2006. s. 17-24, ISBN 80-903541-3-0

KARABEC, Z. a kol. Trestní politika a její realizace v oblasti trestní justice. Vyd. 1. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 320 s. ISBN 978-80-7338-071-7 (brož.)

Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky : sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze. 1. Vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2000. 256 s. Acta Universitatis Brunensis iuridica. Řada teoretická ; sv. 246. ISBN 80-210-2469-0 (brož.)

Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného v ČR (Návrh). In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného v ČR* (sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000 na MSp ČR v Praze), MUNI, 2000, s. 12-77.

KOPP, P. (et al.) *Penitenciárna psychológia*. 1. Vyd. Bratislava: Akadémia policajného zboru SR, 2004.

KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. Vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 834 s. ISBN 978-80-7400-042-3 (váz.)

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.

LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. Vyd. Praha : LexisNexis, 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5 (brož.)

MAGUIRE, M., MORGAN, R., REINER, R. (eds.). *The Oxford handbook of criminology*. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2002. xviii, 1227 s. ISBN 0-19-924937-7 (brož.)

MAZMANIAN, D. A., SABATIER, P.A. (1983). *Implementation and Public Policy*. Glenview(I11.): Scott, Foresman.

MATOUŠEK, J. Lidé vracející se na svobodu a obecní úřady obcí s rozšířenou působností – poznatky a zkušenosti. In *Sborník z konference "Z vězení venku" : Olomouc, 27. listopadu 2007*. 1. Vyd. Olomouc : Charita Olomouc, 2007. s. 15-21. ISBN 978-80-254-1056-1 (brož.)

McLAUGHLIN, E. (et al.) *Restorative justice : critical issues*. London : Sage : Open University, 2004. 237 s. ISBN 0-7619-4209-2 (brož.)

McLAUGHLIN, E., MUNCIE, J. (eds.). *The Sage dictionary of criminology*. 1st publ. London : Sage, c2001. xii, 336 s. ISBN 0-7619-5908-4 (brož.)

METZ, H. 1990 An Ethical Model for Law Enforcement Administrators. In *Ethic in Criminal Justice*, Ed. F. Schmallegger, pp. 95–103. Bristol, IN Wyndham Hal Press.

MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. 1. Vyd. Bratislava : Iura Edition, 2006. 1302 s. ISBN 80-8078-085-4 (váz.)

MÜHLPACHR, P. *Sociální a postpenitenciární péče*. Brno : Institut mezioborových studií, 2004. 80 s.

MÜLLER, K. *Politická sociologie : politika a identita v proměnách modernity*. Praha : Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-380-2 (brož.)

NACHMIAS, D. (ed.). *The practice of policy evaluation*. New York : St. Martin's Press, c1980. xi, 478 s. ISBN 0-312-63538-9 (brož.)

NAGEL, S. S. (1998). *Public Policy Evaluation : Making Super-Optimum Decisions*. Aldershot: Ashgate.

NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. 1, Obecná část. 6., přeprac.* Vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010. 583 s. ISBN 978-80-7357-509-0 (váz.)

NEMEC, J. (et al.) *Kontrola ve veřejné správě*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 158 s. ISBN 978-80-7357-558-8 (brož.)

PAKES, F. J. *Comparative criminal justice*. Cullompton : Willan, 2005. 200 s. ISBN 1-84392-031-X (brož.)

PALUMBO, D., SHARP, E., *Procces versus impal evaluation of community corrections*. In NACHMIAS, D. (ed.). *The practice of policy evaluation*. New York : St. Martin's Press, c1980. xi, s. 288-304. ISBN 0-312-63538-9 (brož.)

PATEROVÁ, H., VESELÝ, A., KALOUS, J., NEKOLA, M. *Přijetí a implementace veřejné politiky*. In VESELÝ, A., NEKOLA, M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Praha : SLON, 2007. s. 311-336.

POKORNÝ, L. *Úvod do trestněprávní komparatistiky*. Vyd. 1. Praha : Auditorium, 2010. 120 s. ISBN 978-80-87284-06-3 (brož.)

POLLOCK, J. M. *Ethics in crime and justice : dilemmas and decisions*. 4th ed. Belmont : Wadsworth/Thomson Learning, c2004. 426 s. ISBN 0-534-56349-X

POTŮČEK, M. a kol. *Veřejná politika*. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. 399 s. ISBN 80-86429-50-4 (brož.)

PŘIBÁŇ, J. *Sociologie práva : systémově teoretický přístup k modernímu právu*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 1996. 197 s. ISBN 80-85850-18-4 (brož.)

RAYNOR, P. Community penalties: probation, 'What Works' and offender management. In MAGUIRE, M., MORGAN, R., REINER, R. (eds.). *The Oxford handbook of criminology*. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2002. xviii, s. 1168-1205.

RŮŽIČKA, M. Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem : (velká novela a připravovaná rekodifikace trestního řádu). Vyd. 1. Praha : LexisNexis CZ, 2005. 158 s. ISBN 80-86199-93-2 (brož.)

SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. 884 s., ISBN 80-8078-078-1. (váz.)

Sborník z konference "Z vězení venku" : Olomouc, 27. listopadu 2007. 1. Vyd. Olomouc : Charita Olomouc, 2007. 39 s. ISBN 978-80-254-1056-1 (brož.)

SIEGEL, L. J., SENNA, J. J. *Juvenile delinquency : theory, practice and law*. 6th ed. St. Paul : West Publishing Co., c1997. xxiv, 712 s. ISBN 0-314-09244-7 (váz.)

SIROVÁTKA, T. (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií : Georgetown, 2004. 237 s. ISBN 80-210-3455-6

Slovenský trestní řád. Vyd. 1. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. 283 s. ISBN 80-7338-056-0 (brož.)

SOURYAL, s. *Ethic in Criminal Justice: In search of the Truth*. Cincinnati, OH : Anderson, 1992. xvi, 389 s. ISBN 0870842641

SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník : § 1 až 139. Komentář*. 1. Vyd. Praha : C.H.Beck, 2009. 1303 s. ISBN: 978-80-7400-109-3.

ŠÁMAL, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Vyd. 1., Praha : C.H.Beck, 2006. 421 s. ISBN 80-7179-527-5.

ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 987-80-87212-68-4.

ŠTABLOVÁ, R. *Kriminologie. Studijní text*. Vysoká škola regionálního rozvoje. 2008. 78 s.

TOMÁŠEK, M. a kol., *Europeizace trestního práva*. Praha : Linde, 2009. 459 s.

VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. (eds.) *Imprisonment today and tomorrow : International perspectives on prisoners' rights and prison conditions*. 2nd ed. Hague : Kluwer Law International, 2002. 879. s. ISBN 90-411-1581-1.

VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. Conclusion. In VAN ZYL SMIT, D., DÜNKEL, F. (eds.) *Imprisonment today and tomorrow : International perspectives on prisoners' rights and prison conditions*. 2nd ed. Hague : Kluwer Law International, 2002. s. 796–859.

VEČERKA, K. (ed.). *Mládež a sociální patologie : Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS, Bystřice pod Hostýnem 5. - 7. dubna 2006*. Masarykova česká sociologická společnost, Praha, 2006. 244 s. ISBN 80-903541-3-0

VESELÝ, A., NEKOLA, M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Praha : SLON, 2007. 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5 (brož.)

WHITFIELD, D. *Tackling the Tag – the Electronic Monitoring of Offenders*. Winchester : Waterside Press, 1997. 144 pp. ISBN 1-872-870-53-8

WINKLER, J. *Implementace: institucionální hledisko analýzy veřejných programů*. 1. Vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 160 s. ISBN 80-210-2932-3 (brož.)

ZEMAN, P. a kol. *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Vyd. 1. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 130 s. ISBN 978-80-7338-098-4

10.2 Periodika

BOTTOMS, A., E. Compliance and community penalties. In BOTTOMS, A. E., GESLTHORPE, L., REX, s. (eds.). *Community penalties: Change or Challenges*. (2001) s. 87-116.

HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. In *Trestní právo*. ISSN 1211-2860. 10/12 (2005), s. 7-12.

HUCKLESBY, A. Understanding Offenders' Compliance: a case study of Electronically Monitored Curfew Orders. In *Journal of law and society*. Vol. 36, No.2, June 2009, ISSN 0263-323X, pp. 248-71.

HULÁN, P. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1. 1. 2010 In *Právo a rodina*. ISSN 1212-866X. Roč. 12, č. 1 (2010), s. 16-20.

KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. In *Právní rozhledy*. ISSN 1210-6410. 6/5 (1998), s. 229-233.

KRÁL, V. Domácí vězení - další alternativní trest? In *Trestněprávní revue*. ISSN 1213-5313. Roč. 6, č. 8 (2007), s. 235-238.

KREJČIŘÍKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. In *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10, s. 13-20.

KUČERA, P., KINCL, M. Ztratí trest domácího vězení smysl? In *Trestní právo*. ISSN 1211-2860. Roč. 15, č. 4 (2010), s. 3.

LICHNOVSKÝ, V. Vliv rekodifikace trestního práva hmotného na vybrané otázky sankcionování mladistvých. In *Právo a rodina*. ISSN 1212-866X. Roč. 12, č. 4 (2010), s. 13-19.

MUSIL, J. Úloha trestní politiky při reformě trestního práva. In *Trestní právo*. ISSN 1211-2860. Roč. 3, č. 1 (1998), s. 3-5.

NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. In *Bulletin advokacie*. ISSN 1210-6348. č. 10 (2009), s. 94-97.

NELLIS, M. Surveillance, Rehabilitation and Electronic monitoring: Getting the Issues Clear. (2006) 5 In *Criminology and Public Policy*. s. 103-108.

NEZKUSIL, J. k problematice alternativ k trestu odnětí svobody. In *Trestní právo*. ISSN 1214-3758. Roč. 13, č.7-8 (2009), s. 7-18.

SABATIER, P. A. (1988). An advocacy Coalition Model of Policy Change and the Role of Policy-Oriented Learning There In *Policy Sciences*, 21: 129-168.

ŠÁMAL, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. In *Bulletin advokacie*. ISSN 1210-6348. č. 10 (2009), s. 22-36.

ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. In *Bulletin advokacie*. ISSN 1210-6348. Roč. 2009, č. 10 (2009), s. 86-89.

TERYNGEL, J. Rekodifikace trestního práva hmotného. In *Právní rádce*. ISSN 1210-4817. Roč. 12, č. 10 (2004), s. 58-62.

VANTUCH, P. Tresty v novém trestním zákoníku. In Praktická příručka. ISSN 1210-4817. s. I-XIX In *Právní rádce*. ISSN 1210-4817. Roč. 17, č. 11 (2009).

VEJBĚROVÁ, A. Tresty v návrhu nového trestního zákona. In *Právní fórum*. ISSN 1214-7966. Roč. 3, č. 6 (2006) In Příloha časopisu Právní fórum. ISSN 1210-4817. s. 74-77.

10.3 Webové a jiné zdroje

Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku. In:

<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html> [citováno dne 17. 5. 2011]

Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a kontroly TDV (In Pokyn ředitele PMS ČR č.4/2010)

HERDOVÁ, E. Co přináší nový trestní zákoník. In: *Co přináší nový trestní zákoník* [online]. Praha : EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo, 2009-02-25 [citováno dne 2. 5. 2011]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>

[http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9A%C4%8Dinnost_\(pr%C3%A1vo\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9A%C4%8Dinnost_(pr%C3%A1vo)) - Účinnost (právo). [citováno dne 11. 5. 2011].

http://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_pr%C3%A1vo – Trestní právo. [citováno dne 25. 4. 2011].

<http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99e%C4%8Din> – Přečin. [citováno dne 25. 4. 2011].

<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=312389>) – Oficiální server českého soudnictví. [citováno dne 11. 5. 2011].

<http://www.justice.gov.uk/about/noms.htm> - Ministry of Justice.[citováno dne 11. 5. 2011].

<http://www.justice.gov.uk/inspectorates/hmi-probation/code-of-practice.htm> - HM Inspectorate of Probation. [citováno dne 11. 5. 2011].

<https://www.pmscr.cz/komise-pro-podminene-propusteni/> - Probační a mediační služba České republiky. [citováno dne 29. 5. 2011].

<http://www.paroleboard.gov.uk/> - The Parole Board. Working with others to protect the public. [citováno dne 29. 5. 2011].

<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=689219>) - Neprůhlednými zakázkami proteklo v Česku 276 miliard. Text ze dne 26. 1. 2011. [citováno dne 3. 5. 2011].

<http://www.reformajustice.cz> – Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Reforma Justice. [citováno dne 11. 5. 2011].

<http://www.ct24.cz/domaci/90102-ovm-politicke-strany-k-reforme-justice-ve-skutecnosti-nemiri/> - OVM Politické strany k reformě justice ve skutečnosti nemíří. Vloženo 16. 05. 2010.[citováno dne 11. 5. 2011].

<http://www.ct24.cz/vysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/> - Čt 24 – Otázky Václava Moravce. [citováno dne 11. 5. 2011].

11. Seznam příloh

Příloha č. 1: Vybrané ukazatele názorů probačních úředníků na TDV (grafy)

Příloha č. 2: Ukládání TDV na Slovensku od doby jeho zavedení (grafy)

Příloha č. 3: Počty trestů domácího vězení v ČR v pilotním roce 2010 (tabulka)

Příloha č. 4: Střednědobý vývoj počtu vězněných osob v ČR (graf)

Příloha č. 5: Dlouhodobý vývoj podílů jednotlivých druhů trestů v ČR (graf)

Příloha č. 6: Vybrané ukazatele agendy TDV v pilotním roce 2010 (prezentace)

Příloha č. 7: Počet účastníků elektronického monitorování ve vztahu k počtu obyvatel v Evropě (tabulka)

Příloha č. 8: Sektor (veřejný či soukromý) poskytující službu elektronického monitorování (tabulka)

Příloha č. 9: Rozsudek, jímž se ukládá TDV část I. (autentický dokument)

Příloha č. 10: Rozsudek, jímž se ukládá TDV část II. (autentický dokument)

Příloha č. 11: Nařízení výkonu TDV uloženého výše zmíněným rozsudkem (autentický dokument)

Příloha č. 12: Slib obviněného dle § 60 odst. 1 písm. b) TZ (vzor)

Příloha č. 13: Poučení ke slibu (vzor)

Příloha č. 14: Usnesení o povinnosti odsouzeného uhradit náklady spojené s výkonem TDV (vzor)

Příloha č. 15: Výzva odsouzeného k úhradě nákladů spojených s výkonem TDV (vzor)

Příloha č. 16: Výzkumné otázky

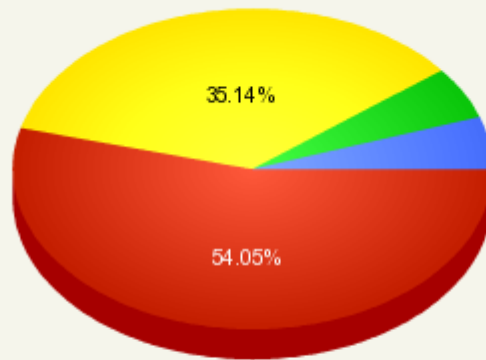
Příloha č. 17: Dekriminalizace a kriminalizace v novém TZ

12. Přílohy

Příloha č. 1: Vybrané ukazatele názorů probačních úředníků na TDV (grafy)

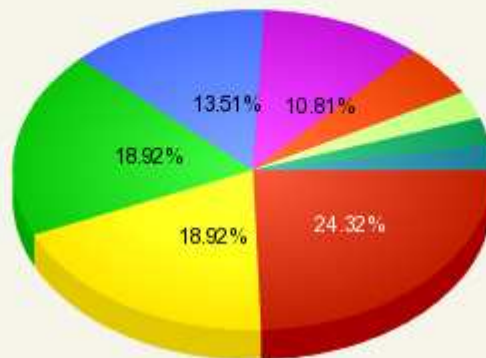
Ovlivňuje agenda TDV negativně Vaše ostatní pracovní povinnosti?

- spíše ne: 20 (54.05%)
- spíše ano: 13 (35.14%)
- značně: 2 (5.41%)
- vůbec ne: 2 (5.41%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

Kolik předběžných šetření (stanovisek) k TDV jste dosud řešil/a?

- 1: 9 (24.32%)
- 2: 7 (18.92%)
- 0: 7 (18.92%)
- 4: 5 (13.51%)
- 3: 4 (10.81%)
- 5: 2 (5.41%)
- 6: 1 (2.7%)
- 10: 1 (2.7%)
- 8: 1 (2.7%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

Kolik kontrol výkonu TDV (odsouzených) jste dosud řešil/a?

- 20: 5 (13.51%)
- 4: 3 (8.11%)
- 30: 3 (8.11%)
- 2: 3 (8.11%)
- 25: 3 (8.11%)
- 50: 2 (5.41%)
- 10: 2 (5.41%)
- 13: 2 (5.41%)
- 1: 2 (5.41%)
- 6: 2 (5.41%)
- 3: 2 (5.41%)
- Ostatní odpovědi: 8 (22%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

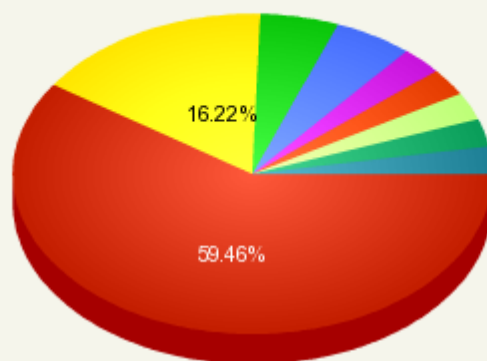
Jaký je v současnosti maximální počet kontrol u odsouzené/ho k TDV týdně?

- 3: 13 (35.14%)
- 4: 11 (29.73%)
- 5: 4 (10.81%)
- 2: 4 (10.81%)
- 7: 2 (5.41%)
- 14: 1 (2.7%)
- 13: 1 (2.7%)
- 10: 1 (2.7%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

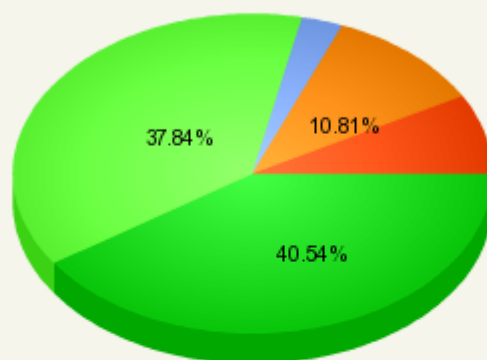
Pokud Vás kontroluje u jednoho případu TDV více, kolik maximálně?

- 2: 22 (59.46%)
- 4: 6 (16.22%)
- 5: 2 (5.41%)
- 3: 2 (5.41%)
- 10: 1 (2.7%)
- 14: 1 (2.7%)
- 7: 1 (2.7%)
- 6: 1 (2.7%)
- 15: 1 (2.7%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vyplnto.cz>

Máte dostatečné materiální zázemí pro kvalitní zajištění agendy TDV (auto, PC, telefon, jiné)?

- ANO: 15 (40.54%)
- SPÍŠE ANO: 14 (37.84%)
- NEVÍM: 1 (2.7%)
- SPÍŠE NE: 4 (10.81%)
- NE: 3 (8.11%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vyplnto.cz>

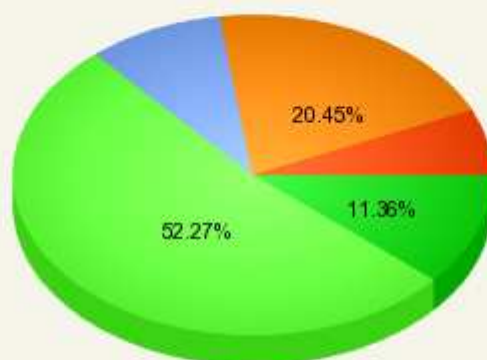
Máte dostatek pracovního času na kvalitní zajištění agendy TDV?

- ANO: 7 (18.92%)
- SPÍŠE ANO: 18 (48.65%)
- NEVÍM: 1 (2.7%)
- SPÍŠE NE: 7 (18.92%)
- NE: 4 (10.81%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

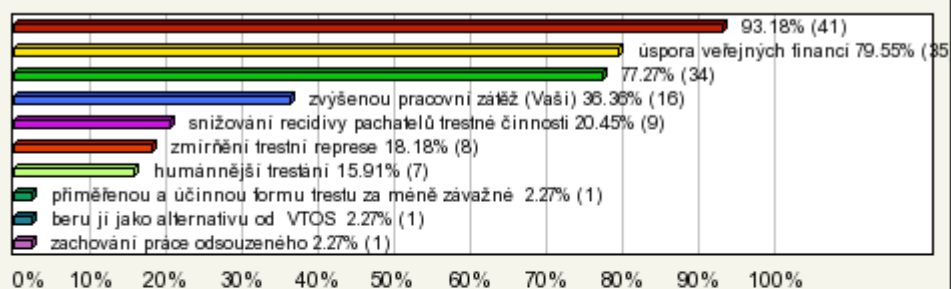
Považujete platnou zákonnou úpravu TDV za dostačující?

- ANO: 5 (11.36%)
- SPÍŠE ANO: 23 (52.27%)
- NEVÍM: 4 (9.09%)
- SPÍŠE NE: 9 (20.45%)
- NE: 3 (6.82%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

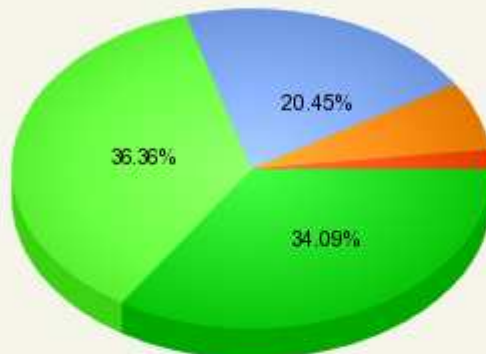
Co konkrétně si od sankce TDV slibujete?

- zachování rodinných a pracovních vazeb odsouzené/ho: 41 (93.18%)
- úspora veřejných financí: 35 (79.55%)
- řešení přeplněnosti věznic v ČR: 34 (77.27%)
- zvýšenou pracovní zátěž (Vaši): 16 (36.36%)
- snižování recidivy pachatelů trestné činnosti: 9 (20.45%)
- zmírnění trestní represe: 8 (18.18%)
- humánnější trestání: 7 (15.91%)
- přiměřenou a účinnou formu trestu za méně závažné : 1 (2.27%)
- beru jí jako alternativu od VTOS : 1 (2.27%)
- zachování práce odsouzeného: 1 (2.27%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

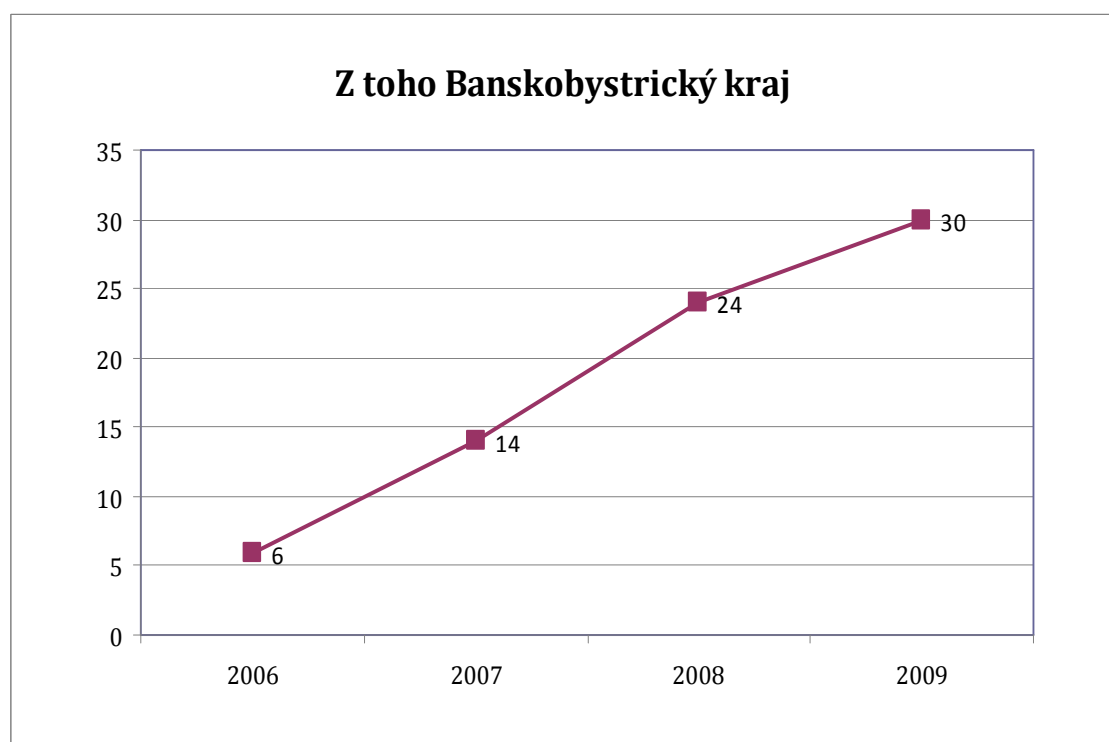
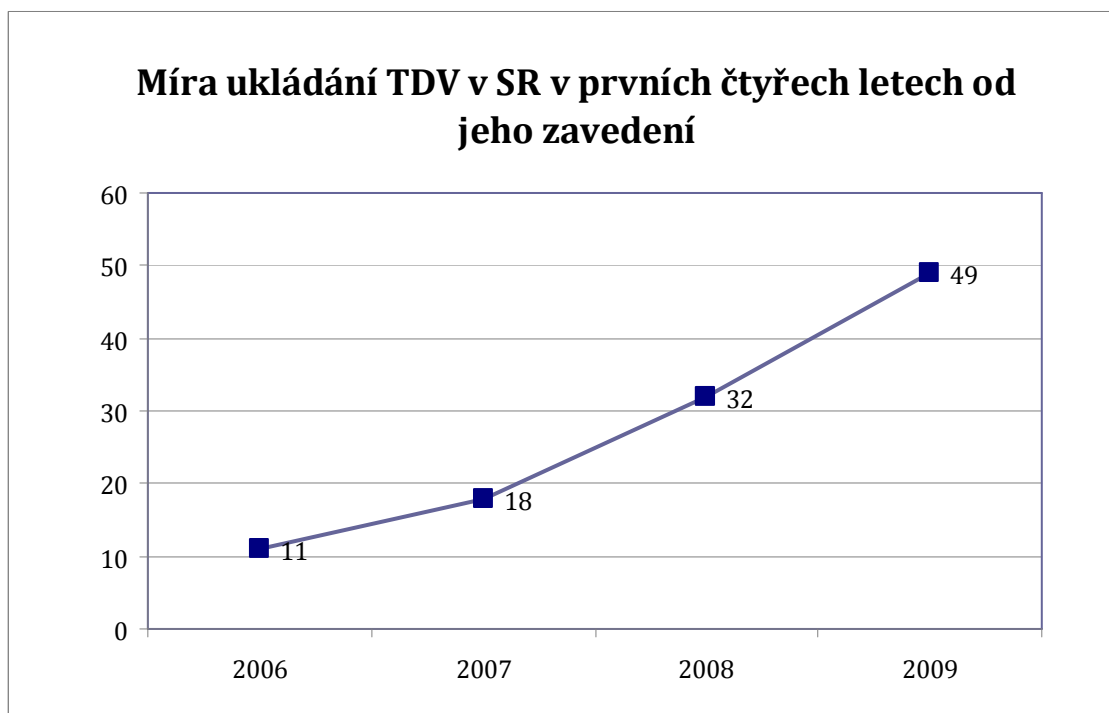
Myslíte si že bude v ČR zaveden systém elektronického monitoringu osob?

- ANO: 15 (34.09%)
- SPÍŠE ANO: 16 (36.36%)
- NEVÍM: 9 (20.45%)
- SPÍŠE NE: 3 (6.82%)
- NE: 1 (2.27%)

zdroj: <http://trest-domaciho-vezeni.vypinto.cz>

Příloha č. 2: Ukládání TDV na Slovensku od doby jeho zavedení (grafy)

Zdroj: Autor, data převzata z <http://www.justice.gov.sk/wfn.aspx?pg=l429> (navštíveno dne 15.5. 2011). Podotýkám, že k dnešnímu dni nebyly na webu Ministerstva spravedlivosti SR k dispozici statistické údaje za rok 2010.

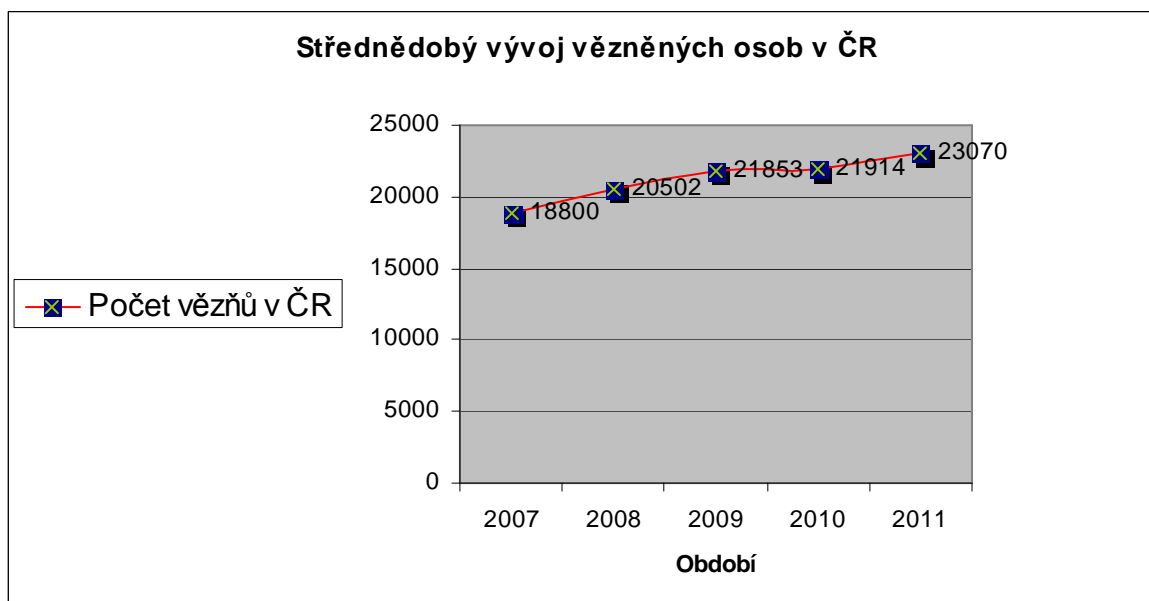
**Příloha č. 3: Počty trestů domácího vězení v ČR v pilotním roce 2010
(tabulka)**

Číslo a název regionu	IPŠ	IPŠ - doporučeno TDV		TDV uloženo	TDV nařízeno	TDV vykonáno	TDV náhradní trest	TDV skončeno jinak	Aktuální stav:
		ano	ne						
1 Praha	11	2	4	5	5	2	0	0	3
2 Středočeský	47	21	20	9	7	0	0	0	7
3 Jihočeský	30	18	8	24	23	6	3	0	14
4 Západočeský	36	18	17	11	10	0	0	0	10
5 Severočeský	25	14	5	10	9	0	0	0	9
6 Východočeský	70	36	28	23	22	3	2	0	17
7 Jihomoravský	63	18	29	23	17	0	1	3	13
8 Severomoravský	66	30	29	27	20	2	1	0	17
	348	157	140	132	113	13	7	3	90

Zdroj: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>

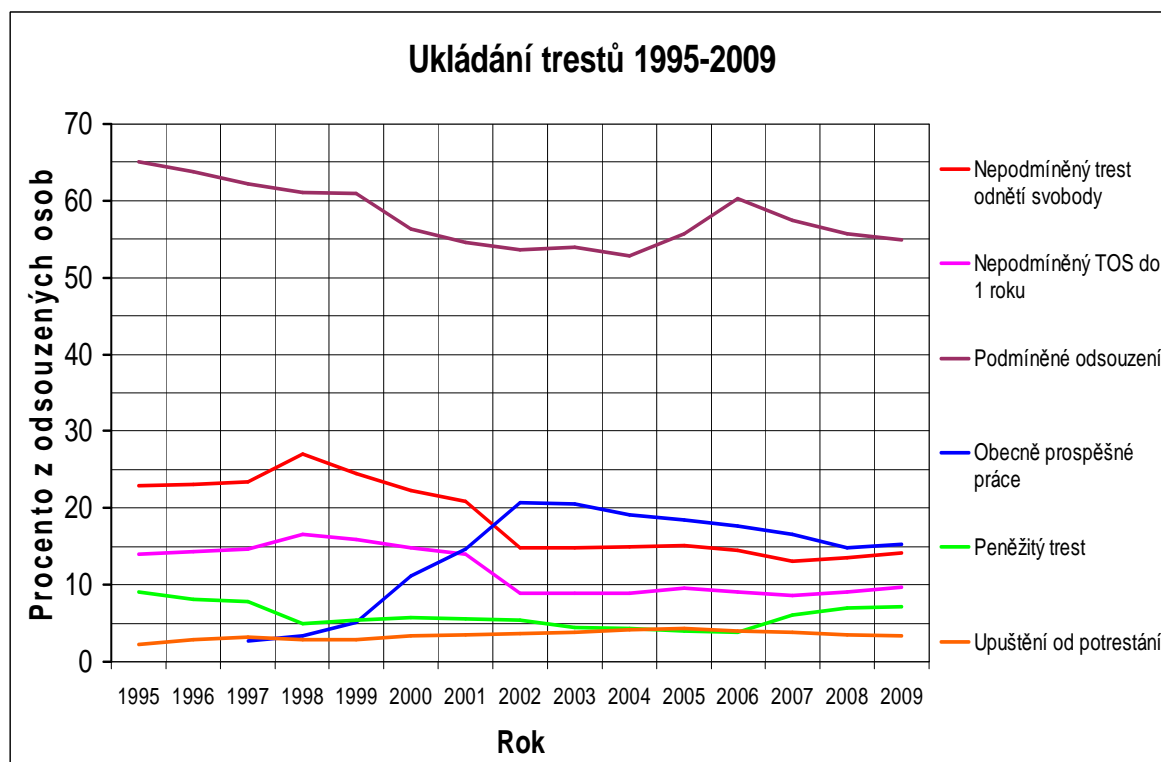
(převzato 28. 1. 2011)

Příloha č. 4: Střednědobý vývoj počtu vězňů v ČR (graf)

Zdroj: Autor.³⁴⁸

Příloha č. 5: Dlouhodobý vývoj podílů jednotlivých druhů trestů v ČR (graf)

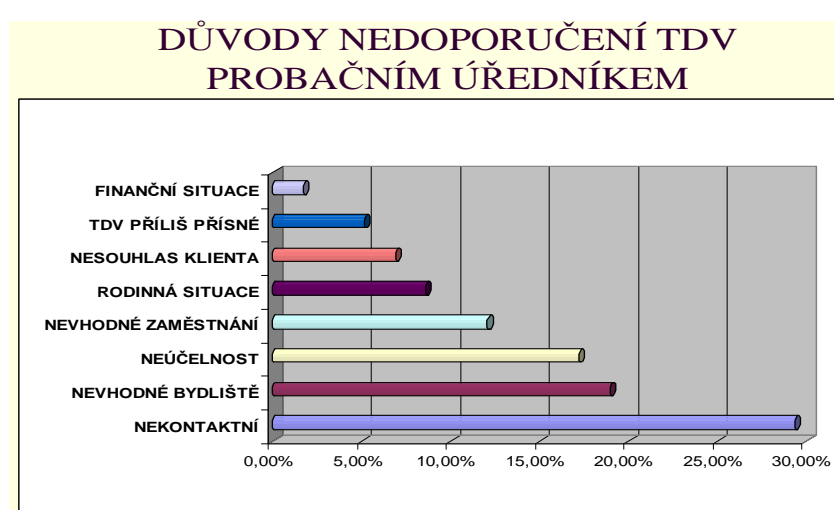
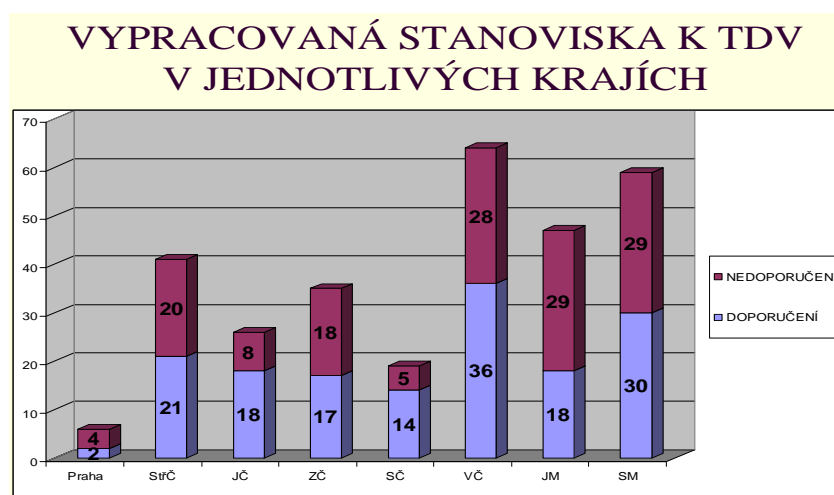
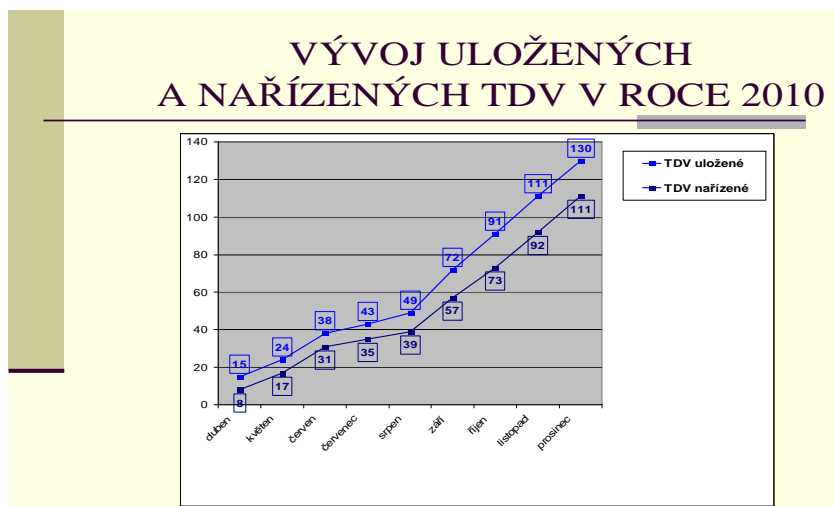
Zdroj: ŠČERBA, F. 2011, s. 387, upraveno.

348 Data převzata z <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/statistiky-a-udaje-103/tydenni-statisticke-hlaseni-1216/2011/>

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

<http://www.kcl.ac.uk/depsta/law/research/icps/worldbrief/wpbcountry.php?country=133>

Příloha č. 6: Vybrané ukazatele agendy TDV v pilotním roce 2010 (prezentace)

Zdroj: powerpointová prezentace poskytnutá respondent v rámci expertního rozhovoru na Ředitelství PMS ČR. (upraveno)

Příloha č. 7: Počet účastníků elektronického monitorování ve vztahu k počtu obyvatel v Evropě (tabulka)

Jurisdikce	Počet obyvatel (tis.)	Počet vězněných osob na 100 tis. obyv. 2008	Poměr osob pod EM na 100 tis. obyvatel	Účastníci 2007	Účastníci 2008
Anglie a Wales	54,670	152	33,2	62 647	71 154
Basilej (Švýcar.)	452		1,8	42	30
Belgie	10 584	95	6,3	1 919	2 124
Bern (Švýcarsko)	950		2,4	103	70
Dánsko	5 490	63	2,6	1 103	1 175
Francie	62,100	96	5,5	7 915	11 287
Katalánsko (Šp.)	7 200	136	1,1	247	238
Madrid (Šp.)				1 676	1 807
Nizozemsko	16 440	100	-	886	952
Norsko	4 740	69	2,9	-	102
Portugalsko	10 640	104	4,8	578	790
Rakousko	8 350	95	0,4	-	37
Skotsko	5 190	153	15,4	3 262	3 643
Švédsko	9 170	74	12,1*	3 301	3 580
Vaud (Švýcarsko)	662			240	126
Celkem				83 919	97 115

Zdroj: Zpráva ze 6. evropské konference o elektronickém monitorování pořádané Evropskou organizací pro probaci (CEP). Poskytnuto respondentem expertního rozhovoru (upraveno).

Příloha č. 8: Sektor (veřejný či soukromý) poskytující službu elektronického monitorování (tabulka)

	Dodání zařízení	Instalace zařízení	Monitorování	Výkon - rozhodnutí o přeměně
Anglie a Wales	soukromá společnost	soukromá společnost	soukromá společnost	policie; manažer případu, soud; vězeňská služba ³⁴⁹
Basilej (Švýc.)	soukromá společnost	soukromá společnost	zaměstnanci věznice	zaměstnanci věznice
Belgie	soukromá společnost	veřejný sektor – probační služba	probační služba	probační služba – státní zástupce
Bern (Švýc.)	soukromá společnost	veřejný sektor – probační odbor	veřejný sektor – úřední osoba	veřejný sektor – úřední osoba
Dánsko	soukromá společnost	veřejný sektor – probační služba	odbor vězeňské a probační služby	odbor vězeňské a probační služby
Francie	soukromá společnost	veřejný sektor – pracovníci věznice	pracovníci věznice ³⁵⁰	soud
Katalánsko (Šp.)	soukromá společnost	veřejný sektor	zaměstnanci věznic	soudce
Madrid (Šp.)	soukromá společnost	veřejný sektor	veřejný sektor	veřejný sektor

349 Rozhodnutí o přeměně EM závisí na typu programu/soudní příslušnosti.

350 U technologie GPS se na monitorování podílí soukromý i veřejný sektor.

	Dodání zařízení	Instalace zařízení	Monitorování	Výkon - rozhodnutí o přeměně
Nizozemsko	soukromá společnost	soukromá společnost	soukromá společnost	-
Norsko	soukromá společnost	veřejný sektor	veřejný sektor – nápravná služba	pracovníci EM radí nápravné službě
Portugalsko	soukromá společnost	veřejný sektor – probační služba	veřejný sektor – probační služba	soud
Rakousko	soukromá společnost	veřejný sektor – vězeňská služba	vězeňská služba	vězeňská služba
Skotsko	soukromá společnost	soukromá společnost	soukromá společnost	soudy a Skotská vězeňská služba, soudce rady pro paroli
Švédsko	veřejný sektor	probační služba	probační služba	soudní senát
Vaud (Švýc.)	soukromá společnost	veřejný sektor	soukromý sektor	veřejný sektor – státní správa

Zdroj: Zpráva ze 6. evropské konference o elektronickém monitorování pořádané Evropskou organizací pro probaci (CEP). Poskytnuto respondentem expertního rozhovoru (upraveno).

Příloha č. 9: Rozsudek, jímž se ukládá TDV část I. (autentický dokument)

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

30 T 23/2011

Samosoudkyně Obvodního soudu pro Prahu 5 JUDr. Kateřina Brychtová rozhodla v hlavním líčení konaném dne 7. března 2011 t a k t o :

Obžalovaný

nar. Praze, malíř pokojů, trvale bytem Praha 3,

je vinen, že

dne 28.1.2011 v době kolem 13.30 hodin v Praze 5, Radlická 1b, v prodejně Tesco, si vzal z volného prodeje 2 ks sluchátek zn. MDR-E819 a 4 ks sluchátek zn. SHE3582/10 v celkové hodnotě 2.294,- Kč, které schoval do náprsních kapes u bundy, a tyto pronesl pokladní linií bez zaplacení, čímž způsobil poškozené společnosti Tesco Stores ČR a.s., se sídlem Vršovická 1527/68b, Praha 10 škodu ve výši 2.294,- Kč,

a tohoto jednání se dopustil přesto, že byl trestním příkazem Obvodního soudu pro Prahu 3 sp. zn. 3 T 101/2009, ze dne 30.9.2009, který nabyl právní moci dne 28.10.2010, uznán vinným mimo jiné za spáchání trestného činu krádeže podle § 247 odst. 1 písm. b),e) trestního zákona a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v délce 3 let,

tedy přisvojil si cizí věc tím, že se jí zmocnil, a byl za přisvojení si cizí věci tím, že se jí zmocnil a čin spáchal vloupáním v posledních třech letech odsouzen,

čímž spáchal

přečin krádeže podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku

Příloha č. 10: Rozsudek, jímž se ukládá TDV část II. (autentický dokument)

pokračování

2

30 T 23/2011

a odsuzuje se

podle § 60 odst. 1, 2 tr. zákoníku **k trestu domácího vězení na dobu 6 (šesti) měsíců** spočívajícím v povinnosti obviněného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech od 19.00 hod. do 05.00 hod.

Podle § 61 odst. 1 tr. zákoníku se pro případ, že by výkon tohoto trestu byl zmařen, ukládá **náhradní trest odnětí svobody v trvání 10 (deseti) měsíců**.

Podle § 60 odst. 4 tr. zákoníku za použití § 48 odst. 4 tr. zákoníku se mu dále ukládá **přiměřená povinnost** zdržet se konzumace návykových látek, včetně alkoholických nápojů s tím, že je povinen, se na výzvu probačního pracovníka podrobit namátkové kontrole na přítomnost návykových látek v těle, a to dechovou či slinnou zkouškou.

Podle § 314d odst. 2 trestního řádu se písemné odůvodnění rozsudku **n e v y h o t o v u j e**, protože státní zástupce i obžalovaný se po vyhlášení rozsudku vzdali odvolání.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat odvolání do osmi dnů ode dne jeho doručení. Odvolání se podává u Obvodního soudu pro Prahu 5 a rozhoduje o něm Městský soud v Praze. Odvolání musí být v této lhůtě odůvodněno tak, aby bylo patrné, v kterých výrocích je rozsudek napadán a jaké vady jsou vytýkány rozsudku nebo řízení, které rozsudku předcházelo. Státní zástupce je povinen v odvolání uvést, zda je podává, byť i zčásti, ve prospěch nebo v neprospěch obžalovaného. Rozsudek může odvoláním napadnout a) státní zástupce pro nesprávnost kteréhokoli výroku, b) obžalovaný pro nesprávnost výroku, která se ho přímo dotýká, c) zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku o zabránění věci, d) poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, pro nesprávnost výroku o náhradě škody. Osoba oprávněná napadat rozsudek pro nesprávnost některého jeho výroku může jej napadat také proto, že takový výrok učiněn nebyl, jakož i pro porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku, jestliže toto porušení mohlo způsobit, že výrok je nesprávný nebo že chybí.

Toto právo nepřísluší osobám, které se jej prohlášením výslovně vzdaly a nepřejí si ani, aby je za ně uplatnily osoby k němu ze zákona oprávněné.

V Praze dne 7. března 2011

JUDr. Kateřina Brychtová, v. r.
samosoudkyně

Za správnost vyhotovení:
Lenka Riedlová

**Příloha č. 11: Nařízení výkonu TDV uloženého výše zmíněným rozsudkem
(autentický dokument)**

30T 23/2011

Nařízení výkonu trestu domácího vězení

Obvodní soud pro Prahu 5 v trestní věci ods. [redacted] nar. [redacted] trvale bytem Praha 3, [redacted] podle § 334a tr. řádu n a ř í z u j e u odsouzeného výkon trestu domácího vězení ve výměře 6 (šesti) měsíců, který mu byl uložen rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 7.3.2011, sp. zn. 30T 23/2011.

Odsouzený je povinen se zdržovat **po dobu 6 měsíců od 11.4.2011** na adrese Praha 3, [redacted] **ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech od 19:00 hod. do 05:00 hod.**

V Praze dne 14. března 2011

Alena Zajícová, v.r.
vyšší soudní úřednice

Za správnost vyhotovení:
Lenka Riedlová

Poučení:

Nebylo-li v rozsudku stanoveno jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Při kontrole v místě výkonu trestu domácího vězení se probační úředník prokazuje služebním průkazem Probační a mediační služby. Na požádání prokáže odsouzený svou totožnost probačnímu úředníkovi kdykoli v průběhu výkonu trestu domácího vězení.

Jakmile je odsouzenému známo, že nebude moci plnit podmínky výkonu trestu domácího vězení v stanoveném místě a čase, oznámí tuto skutečnost neprodleně probačnímu úředníkovi a soudu, který trest uložil. Probační úředník v takovém případě bezodkladně informuje soud o vlastních zjištěních k důvodům neplnění podmínek výkonu trestu.

Odsouzený se v průběhu výkonu trestu domácího vězení může obracet na probačního úředníka s žádostí o pomoc při řešení situací souvisejících s kontrolou výkonu trestu domácího vězení a ovlivňujících průběh výkonu tohoto trestu.

(Tr.ř. č. 89 - nařízení výkonu trestu domácího vězení - 1. strana)

Příloha č. 12: Slib obviněného dle § 60 odst. 1 písm. b) TZ (vzor)

Spisová značka:.....

Slib obviněného

V trestní věci obviněného.....nar.....
bytem.....č.OP.....
vedené.....soudem.....pod sp. zn.....,

s l i b u j i

podle § 60 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku, že se v době stanovené soudem budu zdržovat v obydlí na adrese, která bude určena, a při výkonu kontroly poskytnu veškerou potřebnou součinnost.

Vdne.....

.....
obviněný

Za správnost vyhotovení:

(Tr. ř. č. 90 – slib obviněného - první strana)

Příloha č. 13: Poučení ke slibu (vzor)

Poučení:

Nebylo-li v rozsudku stanoveno jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Při kontrole v místě výkonu trestu domácího vězení se probační úředník prokazuje služebním průkazem Probační a mediační služby. Na požádání prokáže odsouzený svou totožnost probačnímu úředníkovi kdykoli v průběhu výkonu trestu domácího vězení.

Součinnost odsouzeného při výkonu kontroly trestu domácího vězení spočívá zejména v umožnění kontroly přítomnosti odsouzeného v místě a době výkonu tohoto trestu probačním úředníkem, včetně umožnění jeho vstupu do obydlí odsouzeného a ve spolupráci při plnění soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 trestního zákoníku směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život, při plnění výchovných opatření a při kontrole, zda odsouzený nahrazuje způsobenou škodu.

Jakmile je odsouzenému známo, že nebude moci plnit podmínky výkonu trestu domácího vězení v stanoveném místě a čase, oznámí tuto skutečnost neprodleně probačnímu úředníkovi a soudu, který trest uložil. Probační úředník v takovém případě bezodkladně informuje soud o vlastních zjištěních k důvodům neplnění podmínek výkonu trestu.

Odsouzený se v průběhu výkonu trestu domácího vězení může obracet na probačního úředníka s žádostí o pomoc při řešení situací souvisejících s kontrolou výkonu trestu domácího vězení a ovlivňujících průběh výkonu tohoto trestu.

(Tr. ř. č. 90 – slib obviněného - druhá strana)

Příloha č. 14: Usnesení o povinnosti odsouzeného uhradit náklady spojené s výkonem TDV (vzor)

Jednací číslo:

U s n e s e n í

Předseda senátu (samosoudce)soudu v
rozhodl v trestní věci odsouzeného.....nar.....
bytem.....,

t a k t o:

Odsouzený je podle § 152 odst. 1 písm. c) tr. ř. povinen nahradit náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení ve výši Kč.

O d ů v o d n ě n í:

..... byl rozsudkem – trestním příkazem
..... soudu ze dne č.j. pravomocně
uznán vinným a byl mu uložen trest domácího vězení ve výměře (slovy)
měsíců. Z tohoto trestu vykonal (slovy) dnů, a to od
do včetně. Je proto povinen nahradit náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení,
jež podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 458/2009 Sb. činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém
odsouzený alespoň zčásti vykonával tento trest, v celkové výši tedy Kč. Uvedená částka
nezahrnuje tu část nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení, kterou odsouzený již případně uhradil
v průběhu výkonu tohoto trestu.

P o u ě n í: Proti tomuto usnesení lze podat stížnost u podepsaného soudu, a to do tří dnů od oznámení tohoto usnesení. Stížnost má odkladný účinek.

V dne

.....
předseda senátu (samosoudce)

Za správnost vyhotovení:

(Tr. ř. č. 91 - usnesení o nákladech spojených s výkonem trestu domácího vězení)

**Příloha č. 15: Výzva odsouzeného k úhradě nákladů spojených s výkonem TDV
(vzor)**

Na všech podáních v této věci uveďte:
Jednací číslo :

Výzva k úhradě nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení

.....

v

Částku Kč, která Vám byla vyměřena k náhradě nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení usnesením soudu v ze dne č.j., jež nabylo právní moci dne, uhrad'te na účet soudu číslo ve lhůtě do * dnů ode dne doručení této výzvy. Nebude-li tato částka ve stanovené době zaplacena, bude vymáhána podle příslušných právních předpisů.

V dne

.....
podpis

(Tr. ř. č. 92 – výzva k úhradě nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení)

* Soud doplní lhůtu 10 nebo 30 dnů dle ustanovení § 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 458/2009 Sb.

Příloha č. 16: Výzkumné otázky

Soudci

- Jak hodnotíte nový TZ?
- Co soudíte o funkčnosti alternativních trestů obecně (mají např. smysl u prvo x vícekrát trestaných; žen x mužů; mladistvých x dospělých; jiné)?
- Kolikrát jste v dosavadní praxi uložil/a TDV?
- Nakolik jste při jeho ukládání přihlížel/a ke stanovisku PMS ČR? (zdůvodněte)
- Jakým způsobem (jakým způsobem a jak často) zjišťujete a vyhodnocujete to jak odsouzený/á v průběhu výkonu (jakéhokoliv) trestu „funguje“?
- Je ve vašem okrese „terén“ vhodný k aplikaci TDV? (charakter TČ; kapacita PMS ČR; spolupráce s ní; jiné)
- Hlavní výhody a možnosti aplikace TDV ve vašem okrese?
- Hlavní nevýhody a rizika spojená s aplikací TDV ve Vašem okrese?
- Jakým způsobem jste byl/a s ohledem na TDV informován/a (proškolen/a)?
- Uvítali byste možnost aplikace back end systému (podm. propuštění do TDV) a v jakých případech?
- Máte přehled o názorech Vašich kolegů/yň na jiných okresních soudech? Spolupracujete s nimi?
- Jak hodnotíte spolupráci s následujícími aktéry? Pokud se subjektem nespolupracujete, ponechejte nevyplněné. Pokud spolupracujete, ohodnoťte jako ve škole 1- (nejlepší) – 5 (nejhorší):

AKTÉR	ZNÁMKA	KOMENTÁŘ
advokáti		
média		
MSp ČR		
oběť TČ (poškozený)		
okresní státní zastupitelství		
pachatel TČ		
PMS ČR		
Policie ČR		
veřejnost		
jiní (vypište)		

- Zde můžete uvést konkrétní klady/zápory spolupráce se subjekty uvedeným v předchozí otázce.
- Platnou zákonnou úpravu TDV považujete za dostačující / nedostačující? (zdůvodněte)
- Jaká jsou Vaše očekávání v souvislosti s dalším vývojem ohledně TDV?
- Domníváte se, že bude zaveden systém elektronického monitoringu osob?
- Pokud ano, myslíte, že se tak stane v horizontulet.
- Je podle Vašeho názoru elektronický monitoring „podmínkou bez níž nelze“ nebo by bylo možné agendu TDV zajistit i jinak (pokud ano, uveďte jak)?
- Domníváte se, že je Vaše práce dostatečně ohodnocena. (buďte konkrétní)
- Jak dlouho pracujete jako soudce/kyně?
- Kolik Vám je let? (odpověď není nutná)
- Napadá Vás v souvislosti s problematikou TDV cokoli dalšího?
- Kolik má Váš soud trestních soudců?
- Převažující druh trestné činnosti ve vašem okrese?

Státní zástupci

- Jak hodnotíte nový TZ?
- Co soudíte o funkčnosti alternativních trestů obecně (mají např. smysl u prvo x vícekrát trestaných; žen x mužů; mladistvých x dospělých; jiné)?
- Kolikrát jste v dosavadní praxi navrhl/a TDV?
- Pokud jste odpověděli ANO, rozhodl soud v souladu s Vaším návrhem (návrhy)?
- Jakým způsobem (jakým způsobem a jak často) zjišťujete a vyhodnocujete to jak odsouzený/á v průběhu výkonu (jakéhokoliv) trestu „funguje“?
- Je ve vašem okrese „terén“ vhodný k aplikaci TDV? (charakter TČ; kapacita PMS ČR; spolupráce s ní; jiné)
- Hlavní výhody a možnosti aplikace TDV ve vašem okrese?
- Hlavní nevýhody a rizika spojená s aplikací TDV ve Vašem okrese?
- Jakým způsobem jste byl/a s ohledem na TDV informován/a (proškolen/a)?
- Uvítali byste možnost aplikace back end systému (podm. propuštění do TDV) a v jakých případech?
- Máte přehled o názorech Vašich kolegů/yň na jiných okresních státních zastupitelstvích? Spolupracujete s nimi?
- Jak hodnotíte spolupráci s následujícími aktéry? Pokud se subjektem nespolupracujete, ponechte pole pro odpověď nevyplněné. Pokud spolupracujete, ohodnoťte jako ve škole 1- (nejlepší) – 5 (nejhorší):

AKTÉR	ZNÁMKA	KOMENTÁŘ
advokáti		
média		
MSp ČR		
oběť TČ (poškozený)		
okresní soud		
pachatel TČ		
PMS ČR		
Policie ČR		
veřejnost		
jiní (vypište)		

- Zde můžete uvést konkrétní klady/zápory spolupráce se subjekty uvedeným v předchozí otázce.
- Platnou zákonnou úpravu TDV považujete za dostačující / nedostačující? (zdůvodněte)
- Jaká jsou Vaše očekávání v souvislosti s dalším vývojem ohledně TDV?
- Domníváte se, že bude zaveden systém elektronického monitoringu osob?
- Pokud ano, myslíte že se tak stane v horizontu let.
- Je podle Vašeho názoru elektronický monitoring „podmínkou bez níž nelze“ nebo by bylo možné agendu TDV zajistit i jinak (pokud ano, uveďte jak)?
- Domníváte se, že je Vaše práce dostatečně ohodnocena. (buďte konkrétní)
- Jak dlouho pracujete jako státní zástupce/kyně?
- Kolik Vám je let? (odpověď není nutná)
- Napadá Vás v souvislosti s problematikou TDV cokoli dalšího? (pokud ne nevyplňujte)
- Kolik státních zástupců na Vašem OSZ se zabývá trestní agendou?

Ministerští úředníci

- Je současný záměr ministra na zavedení back end systému TDV (podm. propuštění do TDV) reakcí na přeplněnost věznic či spíše reakce na dosavadní „opatrný“ přístup soudů k TDV a způsob rozšíření jeho možné aplikace?
- Jakým způsobem komunikuje MSp ve směru k okresním (obvodním) soudům, státním zástupcům, PMS ČR a naopak?
- Jak hodnotíte spolupráci s výše uvedenými subjekty (jsou nějaké specifické, signifikantní charakteristiky jednotlivých subjektů)?
- V jakém stádiu je aktuálně příprava nového tendru na EM?
- Jak konkrétně tato probíhá – s kým se konzultuje (český/mezinárodní kontext)?
- Existuje kvantifikace nákladů dosavadního nebo aktuálního fungování TDV s ohledem na ekonomickou rozvahu návratnosti (nutnosti) varianty EM oproti např. zajištění agendy výlučně prostřednictvím osobních kontrol prostřednictvím PMS ČR (s event. navýšením rozpočtu služby za účelem personálního posílení)?
- Je reálné, že v rámci PMS ČR bude vyčleněna samostatná agenda TDV?
- Měla by vzniknout samostatná organizační složka (v rámci event. vně PMS ČR), která by agendu TDV kompletně zajišťovala?
- Je z Vašeho pohledu elektronický monitoring podmínkou, bez něhož nelze?
- Je podle Vašeho názoru MSp nakloněno jeho zavedení?
- Pokud ano, jak myslíte, že hodlá tento záměr uskutečnit (konkrétně), popř. co již v tomto směru činí a proč se event. záměr nedaří uskutečnit?
- Z jakého důvodu byl původní tendr vypsan až poté, co byl TDV již čtvrt roku součástí platné právní úpravy?
- Co podle Vašeho názoru zapříčinilo zrušení původního tendru?
- Byla původní výše výběrového řízení (2mld. Kč) úměrná poptávané technologii (+ její instalaci a správě)?
- S jakou kapacitou odsouzených v režimu TDV se v původním tendru kalkulovalo?
- Na základě jakých konkrétních podkladů byl původní tendr zpracován?
- Jak hodnotíte dosavadní proces implementace TDV?
- Jaké jsou aktuálně denní náklady na pobyt 1 odsouzeného ve VTOS?
- Nakolik máte vykalkulovány průměrné denní náklady u TDV a na základě jakých dat?
- Může TDV reálně s ohledem na svou povahu a specifičnost (vykonatelnost, nutnost kontroly, relativně „bezproblémový“ profil odsouzené/ho) reálně řešit hlavní účel svého zavedení – přeplněnost českých věznic?
- Jaká jsou očekávání do budoucna (konkrétně), kdy, co?
- Kolik je v ČR trestních soudců?
- Jaké jsou rozpočty jednotlivých organizačních složek MSp (soudy, SZ, PMS, VS ČR)?
- Je ve výhledu novelizace TZ ve smyslu změny stávající úpravy TDV (§60 a 61 TZ, resp. §334 TR)? Pokud ano, jak konkrétně?

Experti

- Jak hodnotíte nový TZ? (stručně popište)
- Co soudíte o novém druhu sankce – trestu domácího vězení (dále TDV)?
- Hlavní výhody a možnosti aplikace TDV?
- Hlavní nevýhody a rizika spojená s aplikací TDV?
- Uvítal/a byste možnost aplikace back end systému (podm. propuštění do TDV) a v jakých případech?
- Máte přehled o názorech Vašich kolegů/yň z oblasti trestního práva na institut TDV?
- Spolupracujete s nimi? Jaké názory jsou signifikantní? (okomentujte)
- Jak hodnotíte roli následujících typů aktérů s ohledem na fungování TDV? (stručně vypište)

advokáti	
média	
MSP ČR	
neziskové organizace	
oběť TČ	
okresní soud	
okresní státní zastupitelství	
pachatel TČ	
PMS ČR	
Policie ČR	
veřejnost	
jiní (vypište)	

- Platnou zákonnou úpravu TDV považujete za dostačující / nedostačující? (zdůvodněte)
- Jaká jsou Vaše očekávání v souvislosti s dalším vývojem ohledně TDV?
- Domníváte se, že bude zaveden systém elektronického monitoringu osob?
- Pokud ano, v jakém časovém horizontu se tak stane?
- Je podle Vašeho názoru elektronický monitoring „podmínkou bez níž nelze“ nebo by bylo možné agendu TDV zajistit i jinak? (pokud ano, uveďte jak)
- Napadá Vás v souvislosti s problematikou TDV cokoli dalšího, co považujete za podstatné? (pokud ano uveďte)
- Kolik Vám je let? (odpověď není nutná)

Probační úředníci

- Vítáte zavedení nového typu sankce – trestu domácího vězení (dále jen TDV)?
- Setkáváte se ve své praxi s agendou TDV?
- Kolik hodin týdně Vám tato agenda průměrně zabírá?
- Ovlivňuje agenda TDV negativně Vaše ostatní pracovní povinnosti?
- Kolik předběžných šetření (stanovisek) k TDV jste dosud řešil/a?
- Kolik kontrol výkonu TDV (odsouzených) jste dosud řešil/a?
- Jaký je v současnosti maximální počet kontrol u odsouzené/ho k TDV týdně?
- Pokud Vás kontroluje u jednoho případu TDV více, kolik maximálně?
- Máte dostatečné materiální zázemí pro kvalitní zajištění agendy TDV (auto, PC, telefon, jiné)?
- Uved'te prosím konkrétní nedostatky. (odpověď NE/ SPÍŠE NE v předchozí otázce)
- Máte dostatek pracovního času na kvalitní zajištění agendy TDV?
- Uved'te prosím konkrétní důvody. (odpověď NE/ SPÍŠE NE v předchozí otázce)
- Jaké jsou možnosti využití TDV ve Vašem okrese (např. typ pachatele, spáchaný TČ, apod.)?
- Jaká jsou rizika spojená s využitím TDV ve Vašem okrese?
- Považujete platnou zákonnou úpravu TDV za dostačující?
- Uved'te prosím konkrétní nedostatky. (odpověď NE/ SPÍŠE NE v předchozí otázce)
- Co konkrétně si od sankce TDV slibujete?
- Uvítal/a byste, kdyby bylo stanovisko PMS ČR k TDV pro možnost uložení tohoto trestu obviněné/mu soudem povinné (obdobně jako u OPP)?
- Myslíte si, že bude v ČR zaveden systém elektronického monitoringu osob?
- Kdy myslíte, že se tak stane?
- Považujete elektronický monitoring za nutný?
- Jak jinak (bez elektronického monitoringu) lze agendu TDV dostatečně zajistit?
- Napadá Vás v souvislosti s TDV cokoli důležitého, co dosud nebylo zmíněno? Pokud ano uveďte zde.
- Jak obecně (nikoli v souvislosti s TDV) hodnotíte spolupráci s následujícími subjekty? Ohodnoťte jako ve škole 1 (nejlepší) – 5 (nejhorší)

AKTÉR	ZNÁMKA
advokáti	
média	
MSp ČR	
neziskové organizace	
oběť TČ	
okresní soud	
okresní státní zastupitelství	
pachatel TČ	
PMS ČR	
Policie ČR	
veřejnost	
jiní (vypište)	

- Zde můžete podrobněji okomentovat spolupráci s výše uvedenými subjekty. Případně s jinými subjekty, s nimiž pracovní spolupracujete.
- Je Vaše práce dostatečně finančně ohodnocena?
- Je Vaše práce dostatečně společensky ohodnocena?
- Jak dlouho jste u PMS ČR zaměstnán/a?
- Kolik je Vám let?
- Jste (žena/muž)?
- Ve kterém středisku pracujete? (respondenti označili příslušné pracoviště)

Příloha č. 17: Dekriminalizace a kriminalizace v novém TZ

V rámci rekonfigurace došlo k *decriminalizaci*³⁵¹ pouze u několika trestných činů – např. trestné činy (uvedeny vč. jejich umístění ve zvláštní části původního trestního zákona - hlavy):

HLAVA I (Trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci)

- Záškodnictví (podle § 96 Zákona 140/1961 Sb., trestního zákona),

HLAVA II (Trestné činy obecně nebezpečné)

- Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění (podle § 180d Zákona 140/1961 Sb., trestního zákona),
- Nedovolená výroba lihu (podle § 194a Zákona 140/1961 Sb., trestního zákona),

Naopak ke *kriminalizaci*³⁵² mnoha typů jednání došlo prostřednictvím celé řady nových trestných činů uvedených v novém Zákoně 40/2009 Sb., Trestním zákoníku.

Těmito jsou např. (uvedeny vč. jejich umístění ve zvláštní části TZ - hlavy):

HLAVA I (Trestné činy proti životu a zdraví)

- Zabití (podle § 141 TZ)
- Odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu (podle § 166 TZ)

HLAVA II (Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství)

- Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (podle § 183 TZ)

HLAVA III (Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství)

- Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (podle § 190 TZ)

HLAVA V (Trestné činy proti majetku)

- Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (podle § 231 TZ)
- Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti (podle § 232 TZ)

HLAVA VI (Trestné činy hospodářské)

- Neoprávněné vydání cenného papíru (podle § 249 TZ)
- Manipulace s kurzem investičních nástrojů (podle § 250 TZ)
- Padělání a napodobení díla výtvarného umění (podle § 271 TZ)

HLAVA VII (Trestné činy obecně nebezpečné)

- Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (podle § 285 TZ)

351 Zánik trestnosti určitého jednání. (pozn. autora)

352 Vznik trestnosti určitého jednání. (pozn. autora)

HLAVA VIII (Trestné činy proti životnímu prostředí)

- Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (podle § 297 TZ)
- Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (podle § 303 TZ)
- Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat (podle § 305 TZ)

HLAVA IX (Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci)

- Zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (podle § 315 TZ)
- Přisvojení pravomoci úřadu (podle § 328 TZ)

HLAVA X (Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných)

- Osvobození vězně (podle § 338 TZ)
- Neoprávněné zaměstnávání cizinců (podle § 342 TZ)
- Nebezpečné pronásledování (podle § 354 TZ)

HLAVA XII (Trestné činy vojenské)

- Porušení služební povinnosti příslušníka bezpečnostního sboru (podle § 398 TZ)

HLAVA XIII (Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy)

- Útok proti lidskosti (podle § 401 TZ)
- Apartheid a diskriminace skupiny lidí (podle § 402 TZ)
- Příprava útočné války (podle § 406 TZ)
- Podněcování útočné války (podle § 407 TZ)
- Styky ohrožující mír (podle § 409 TZ)
- Zneužití vlajky a příměří (podle § 416 TZ)
- Odpovědnost nadřízeného (podle § 418 TZ)